

**ВРХОВНИ СУД
РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ**

БИЛТЕН СУДСКЕ ПРАКСЕ

1

**Бања Лука
јуни 2004**

Издавач:

Врховни суд Републике Српске, Бања Лука

За издавача:

Желимир Барић, предсједник Врховног суда

Редакција:

Здравко Бајагић, Обрен Бужанин, Џевад Хусеинбашић и Јанко Нинић,
судије Врховног суда Републике Српске

Главни и одговорни уредник:

Јанко Нинић

Секретар редакције:

Златко Куленовић, судија Врховног суда Републике Српске

Тираж: 750 примјерака

Штампање билтена помогли:

АВА СЕЕЛИ Сарајево
Удружење судија и тужилаца РС
Окружно тужилаштво Бања Лука
ЈУ Центар за едукацију судија и тужилаца РС

Штампа:

"Завод дистрофичара" м.д.д. Бања Лука

САДРЖАЈ

I КРИВИЧНО И ПРЕКРШАЈНО ПРАВО

1. МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО.....

Начелно правно мишљење

С е н т е н ц и ј е

2. ПРОЦЕСНО ПРАВО.....

3. ПРЕКРШАЈНО ПРАВО.....

II ГРАЂАНСКО И ПРИВРЕДНО ПРАВО

С е н т е н ц и ј е

1. МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО.....

А) Стварно право.....

Б) Облигационо право.....

- општи дио.....

- обавезе из основа проузроковања штете.....

- обавезе из уговора.....

- право осигурања.....

В) Насљедно право.....

Г) Стамбено право.....

Д) Ауторско право.....

Ђ) Породично право.....

Е) Радно право.....

2. ПРОЦЕСНО ПРАВО.....

А) Парнични поступак.....

Б) Ванпарнични поступак.....

Г) Извршни поступак.....

III УПРАВНО ПРАВО.....

С е н т е н ц и ј е

1. МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО.....

А) Акциза и порези.....

Б) Царине и друге увозне дажбине.....

В) Инспекцијски надзор.....

Г) Стамбени односи.....

Д) Враћање имовине.....

Ђ) Урбанистичко-грађевински односи.....

Е) Борци, ратни војни инвалиди, војни инвалиди и
породице бораца.....

Ж) Породични односи.....

З) Именовања и разрјешења.....

И) Приватизација предузећа.....

Ј) Располагање средствима државног предузећа.....

К) Неуставност закона – правна судбина појединих
аката.....

Л) Сузбијање заразних болести животиња – накнада

штете.....
Љ) Експропријација и деекспропријација.....

2. ПРОЦЕСНО ПРАВО.....

А) Управни поступак.....
Б) Управни спор.....

III АЗБУЧНИ СТВАРНИ РЕГИСТАР.....

IV РЕГИСТАР ПРОПИСА.....

I КРИВИЧНО И ПРЕКРШАЈНО ПРАВО

1. МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО

Начелно правно мишљење

НАЧЕЛНО ПРАВНО МИШЉЕЊЕ усвојено на сједници кривичног одјељења Врховног суда Републике Српске од 30.06.2004. године, на основу члана 26. у вези са чланом 20. тачка 6. Закона о судовима и судској служби, у погледу НЕОДРЕЂЕНИХ ВРИЈЕДНОСТИ као законских обиљежја неких кривичних дјела у Кривичном закону Републике Српске.

1. «**Већи износ**» као законско обиљежје кривичног дјела

-лажна пореска исправа из члана 288. став 2. Кривичног закона РС

постоји ако износ прелази **10.000,00** (десетхиљада) КМ.

2. «**Већа вриједност**» као законско обиљежје кривичног дјела

-недозвољена трговина из члана 281. став 1. Кривичног закона РС

постоји ако вриједност прелази износ од **10.000,00** (десетхиљада) КМ

3. «**Већа штета**» као законско обиљежје кривичног дјела

-одузимање моторног возила из члана 237. став 2. Кривичног закона РС

постоји ако штета прелази износ од **10.000,00** (десетхиљада) КМ.

4. «**Већа имовинска штета**» као законско обиљежје кривичних дјела:

-неовлаштеност примања поклона или дарова из члана 267. став 1. Кривичног закона РС

-кривичног дјела несавјестан рад у служби из члана 354. став 1. Кривичног закона РС

постоји ако имовинска штета прелази износ од **10.000,00** (десетхиљада) КМ

5. «**Знатна имовинска корист**» као законско обиљежје кривичних дјела:

-стварање монополистичког положаја на тржишту из члана 257. Кривичног закона РС

-злоупотреба овлаштења у привреди из члана 263. став 2. Кривичног закона РС

постоји ако вриједност имовинске користи прелази износ од **15.000,00** (петнаестхиљада) КМ

6. «**Знатна штета**» као законско обиљежје кривичних дјела:

-саботажа из члана 303. Кривичног закона РС

-злоупотреба службеног положаја или овлаштења из члана 347. став 2. Кривичног закона РС

постоји ако штета прелази износ од **15.000,00** (петнаестхиљада) КМ

7. «**Знатна имовинска штета**» као законско обиљежје кривичних дјела:

-неовлаштено улажење у заштићену компјутерску базу података из члана 238. став 2. Кривичног закона РС

-стварање монополистичког положаја из члана 257. Кривичног закона РС

-несавјесно привредно пословање из члана 264. став 1. Кривичног закона РС

постоји ако имовинска штета прелази износ од **15.000,00** (петнаестхиљада) КМ

8. **«Знатна материјална штета»** као законско обиљежје кривичног дјела

-тероризам из члана 299. став 4. тачка 4. Кривичног закона РС

постоји ако штета прелази износ од **15.000,00** (петнаестхиљада) КМ

9. **«Имовина већег обима»** као законско обиљежје кривичних дјела:

-изазивање опште опасности из члана 402. став 1. и 2. Кривичног закона РС

-стварање опасности из члана 403. став 1. Кривичног закона РС

-неотклањање опасности из члана 408. став 1. и 2. Кривичног закона РС

-угрожавање јавног саобраћаја из члана 410. став 1. Кривичног закона РС

-угрожавање јавног саобраћаја опасном радњом из члана 412. став 1. Кривичног закона РС

-несавјесно вршење надзора над јавним саобраћајем из члана 413. став 1. и 2. Кривичног закона РС

постоји ако вриједност имовине прелази износ од **30.000,00** (тридесетхиљада) КМ

10. **»Велика штета»** као законско обиљежје кривичних дјела:

-присвајање, уништење или оштећење споменика културе, заштићених објеката природе или других предмета који су од посебног културног или историјског значаја из члана 253. став 4. Кривичног закона РС

-закључење штетног уговора из члана 266. став 2. Кривичног закона РС

постоји ако штета прелази износ од **50.000,00** (педесетхиљада) КМ, а као законско обиљежје кривичног дјела

-тероризам из члана 299. став 4. тачка 4. Кривичног закона РС

постоји ако штета прелази износ од **10.000,00** (десетхиљада) КМ.

11. **«Велика вриједност»** као законско обиљежје кривичних дјела:

-прање новца из члана 280. став 3. Кривичног закона РС

-непредузимање мјера за обезбјеђење војне јединице из члана 324. став 1. Кривичног закона РС

-необезбјеђење при војним вјежбама из члана 325. став 1. Кривичног закона РС

постоји ако вриједност прелази износ од **50.000,00** (педесетхиљада) КМ

12. **«Велика имовинска штета»** као законско обиљежје кривичног дјела

-организовање недозвољених игара на срећу из члана 241. став 3. Кривичног закона РС

постоји ако штета прелази износ од **50.000,00** (педесетхиљада) КМ

13. **«Велика имовинска корист»** као законско обиљежје кривичног дјела

-неовлаштено улажење у заштићену компјутерску базу података из члана 238. став 2. Кривичног закона РС

постоји ако вриједност имовинске користи прелази износ од **50.000,00** (педесетхиљада) КМ

14. **«Имовина већих размјера»** као законско обиљежје кривичног дјела

-оштећење заштитних уређаја на раду из члана 404. став 1. и 2. Кривичног закона РС

постоји ако вриједност имовине прелази износ од **60.000,00** (шездесетхиљада) КМ

15. «Штета великих размјера» као законско обиљежје кривичних дјела:

- паљевина из члана 250. став 2. Кривичног закона РС
- злоупотреба овлаштења у привреди из члана 263. став 2. Кривичног закона РС
- изазивање пожара из члана 432. став 1. Кривичног закона РС

постоји ако штета прелази износ од **100.000,00** (стотинухиљада) КМ

16. «Имовинска штета великих размјера» као законско обиљежје кривичних дјела:

- повреда посебне војне службе из члана 322. став 3. Кривичног закона РС
- непредузимање мјера за обезбјеђење јединице из члана 324. став 2. Кривичног закона РС
- необезбјеђење при војним вјежбама из члана 325. став 2. Кривичног закона РС
- непрописно старање о повјереном оружју из члана 326. став 3. Кривичног закона РС
- изазивање опште опасности из члана 402. став 5. Кривичног закона РС
- оштећење заштитних уређаја на раду из члана 404. став 4. Кривичног закона РС
- угрожавање посебних видова саобраћаја из члана 411. став 3. Кривичног закона РС
- угрожавање јавног саобраћаја опасном радњом или средством из члана 412. став 3. Кривичног закона РС
- несавјесно вршење надзора у јавном саобраћају из члана 413. став 4. Кривичног закона РС

постоји ако штета прелази износ од **100.000,00** (стотинухиљада) КМ.

Предсједник одјелења

Бужанин Обрен

Нужна одбрана

Члан 11. Кривичног законика РС

ДОПУСТИВОСТ ОДБРАНЕ, САДРЖАНЕ У ПОЈМУ НУЖНЕ ОДБРАНЕ, КОЈА ИСКЉУЧУЈЕ ПОСТОЈАЊЕ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА, У СМИСЛУ ЧЛАНА 11. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РС, ПОРЕД ОСТАЛОГ, УСЛОВЉЕНА ЈЕ КАРАКТЕРОМ НАПАДА КОЈИ МОРА БИТИ ОЗБИЉАН, ПРОТИВПРАВАН И НЕИСПРОВОЦИРАН ОД СТРАНЕ НАПАДНУТОГ, ПА СЕ МОГУЋНОСТ ПОЗИВАЊА НА НУЖНУ ОДБРАНУ ОД СТРАНЕ ОПТУЖЕНОГ, МОРА ПОСМАТРАТИ С АСПЕКТА ПРОТИВПРАВНОСТИ РАДЊИ ОШТЕЋЕНОГ И ОПТУЖЕНОГ КОЈЕ СУ ПРЕДУЗЕЛИ ПРИЛИКОМ УЗРОКОВАЊА КОНФЛИКТНЕ СИТУАЦИЈЕ (КАДА ОПТУЖЕНИ НАОРУЖАН ПИШТОЉЕМ, А ОШТЕЋЕНИ СА КАМЕНОМ У РУЦИ, СВЈЕСНО УЛАЗЕ У МЕЋУСОБНИ ФИЗИЧКИ ОБРАЧУН), У КОЈОЈ ОПТУЖЕНИ ПРЕМА ОШТЕЋЕНОМ ПРЕДУЗИМА РАДЊУ ПУЦАЊА ИЗ ПИШТОЉА СА ПОСЉЕДИЦОМ ТЕШКОГ ПОВРЕЂИВАЊА, КОЈА МАНИФЕСТУЈЕ БИТНЕ ЕЛЕМЕНТЕ ПОКУШАЈА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА УБИСТВА ИЗ ЧЛАНА 127. СТАВ 1. У ВЕЗИ СА ЧЛАНОМ 20. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РС.

Из образложења:

Првостепеном пресудом оптужени К.Д. је ослобођен оптужбе на основу члана 350. став 1. тачка 1. Закона о кривичном поступку у вези са чланом 11. Кривичног законика Републике Српске, да је починио кривично дјело убиства у покушају из члана 127. став 1. у вези са чланом 20. Кривичног законика РС.

Жалба јавног тужиоца основано оспорава правилност утврђења првостепене пресуде на којој је заснован закључак о поступању оптуженог при извршењу дјела у нужној одбрани.

На поступање у нужној одбрани у смислу одредби члана 11. Кривичног законика РС може се позвати онај починилац дјела чије радње манифестују радњу извршења кривичног дјела, који је те радње предузео према нападачу у циљу одбијања истовременог или непосредно предстојећег, нескривљеног противправног напада. Када се имају у виду поремећени односи, праћени физичким обрачуном, између оптуженог и оштећеног, у вези са спором око служности пролаза, онда се њихово понашање критичног догађаја не може посматрати независно од тих односа. Ово из разлога што се као логично отвара питање каквог су карактера радње оптуженог, када је у критичној прилици наоружан пиштољем, унаточ противљењу оштећеног потјерао овце преко парцеле коју оштећени држи у закупу, а при томе је због ранијег понашања оштећеног (када га је у мају мјесецу исте године употребом ножа тјелесно повриједио спречавајући га у кориштењу служности пута) могао очекивати напад оштећеног мотивисан намјером да га спријечи у пролазу. С друге стране, поставља се питање како се могу окарактерисати поступци оштећеног када је видјевши оптуженог да прогони стадо преко дијела његове парцеле, трчао према оптуженом, држећи у руци камен величине шаке. Када у таквим околностима оптужени у правцу оштећеног испаљује два метка из пиштоља при чему пројектил једног испуцаног метка погађа оштећеног у предјелу крајњег дијела лијеве половине горњег сегмента трбуха са посљедицом наношења тешке и по живот опасне тјелесне повреде, онда је питање од одлучног значаја, за оцјену постојања нужне одбране (или пак, прекорачења нужне одбране) у конкретном случају, оцјена противправности њихових радњи. При томе треба имати у виду и могућност да су се обојица могли наћи у узајамном противправном нападу, уколико су свјесно кренули у међусобни физички обрачун, чиме би могућност позивања на нужну одбрану била искључена.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-114/03 од 30.03.2004. године)

2.

Неурачунљивост и покушај кривичног дјела

Члан 14. и члан 20. Кривичног закона РС («Сл. гласник РС», број 49/03)

УМИШЉАЈНО ЗАПОЧИЊАЊЕ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА ЈЕ ЈЕДАН ОД УСЛОВА ИЗ ЧЛАНА 20. КРИВИЧНОГ ЗАКОНА РС ПРЕДВИЂЕНИХ ЗА КАЖЊИВОСТ ПОКУШАЈА, ПА КАДА СУ КОД ОПТУЖЕНОГ ПРИ ИЗВРШЕЊУ ДЈЕЛА БИЛЕ ИСКЉУЧЕНЕ МОГУЋНОСТИ СХВАТАЊА ЗНАЧАЈА ДЈЕЛА И СПОСОБНОСТИ УПРАВЉАЊА СВОЈИМ ПОСТУПЦИМА, ТО ПРЕДСТАВЉА ОКОЛНОСТ КОЈА ИСКЉУЧУЈЕ ЊЕГОВУ КРИВИЧНУ ОДГОВОРНОСТ, АЛИ ТА ОКОЛНОСТ НИЈЕ ОД ЗНАЧАЈА ЗА ПРАВНУ КВАЛИФИКАЦИЈУ ИЗВРШЕНОГ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА, ПА КАДА ЈЕ СУД, РЕАЛНО ПРЕДУЗЕТЕ РАДЊЕ ОПТУЖЕНОГ ЦИЈЕНИО С ОБЗИРОМ НА НАЧИН ИЗВРШЕЊА ДЈЕЛА И УПОТРИЈЕБЉЕНО СРЕДСТВО, А НЕ ИСКЉУЧИВО НА ТЕМЕЉУ ПОСЉЕДИЦЕ ПРОУЗРОКОВАНЕ ТИМ РАДЊАМА, И ПРАВНО ОКВАЛИФИКОВАО КАО ПОКУШАЈ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА УБИСТВА ИЗ ЧЛАНА 127. СТАВ 1. У ВЕЗИ СА ЧЛАНОМ 20. КРИВИЧНОГ ЗАКОНА РС, ТАКВОМ ПРАВНОМ ОЦЈЕНОМ ДЈЕЛА НИЈЕ ПОВРИЈЕЂЕН ЗАКОН НА ШТЕТУ ОПТУЖЕНОГ.

Из образложења:

Аргументи жалбе, уз приговор погрешне примјене кривичног закона, се свODE на тврдњу да је првостепени суд погрешно правно оцијенио радње оптуженог критичног догађаја, када их је оквалификовао као кривично дјело убиства у покушају из члана 127. став 1. у вези са чланом 20. Кривичног закона РС. При томе жалба не спори чињенично утврђење побијане пресуде по коме је оптужени у неурачунљивом стању критичног догађаја без разлога и повода, ножем сјечива дужине 20 цм замахнуо у правцу грудног коша оштећеног Њ.Н. при чему је оштећени, у намјери да се заштити, поставио десну руку у правцу кретања оштрице ножа те том приликом задобио тјелесну повреду у виду посјекотине десне надлактице. Не доводи се жалбом у питање ни правилност утврђења те пресуде да је и након повређивања оштећеног, оптужени поново замахнуо ножем у правцу оштећеног, али је оштећени ударац спријечио ухвативши објема рукама руку оптуженог у којој је држао нож, након чега обојица падају на земљу, а раздвојио их је своједок У.Х. дошавши на мјесто догађаја по дозивању оштећеног, који је тражио помоћ.

Међутим, жалба износи правно схватање по коме се овако описане радње оптуженог не могу оквалификовати као покушај кривичног дјела убиства, јер за такву правну квалификацију, по становишту жалбе, не постоји умишљај оптуженог, као битан елеменат покушаја по његовој законској дефиницији, с обзиром на то да су због неурачунљивости оптуженог његове интелектуалне и волунтаристичке способности биле искључене.

Изнијето становиште жалбе се не може прихватити као правилно. Наиме, одредба члана 20 Кривичног закона РС дефинише услове кажњивости започетог а недовршеног кривичног дјела (покушаја), тако што прописује да је за кажњивост потребно да је извршење дјела започето са умишљајем и да се ради о кривичном дјелу за које се по закону може изрећи казна затвора од 3 године или тежа казна, а за друга кривична дјела само кад закон изричито прописује кажњавање за покушај.

Побијана пресуда правилно оцјењује да напријед описане предузете радње оптуженог критичног догађаја манифестују радњу извршења кривичног дјела убиства, с обзиром на начин извршења и употребебљено средство, а да је смртна посљедица дјела изостала усљед одбрамбених реакција оштећеног. Чињеница да су способности оптуженог да схвати значај дјела и његове могућности да управља својим поступцима биле искључене у моменту предузимања те радње, представља околност која искључује његову кривичну одговорност, али не и околност која искључује постојање кривичног дјела у реално предузетим радњама које манифестују покушај убиства. Због тога нема мјеста за тврдњу жалбе да је првостепени суд погрешно примјењујући кривични закон радње оптуженог критичног догађаја оквалификовао као кривично дјело убиства у покушају из члана 127. став 1. у вези са чланом 20. Кривичног закона РС умјесто као кривично дјело тјелесне повреде из члана 155. Кривичног закона РС.

(Пресуда Врховног суда РС, Кж-130/03 од 09.12.2003. године)

3.

Казна затвора у трајању од 20 година-могућа алтернатива за укинуту смртну казну

Члан 38. став 2. Кривичног закона Републике Српске-општи дио

и

Члан 1. Протокола 6. уз Европску конвенцију о заштити људских права

КАДА ЈЕ ДИРЕКТНОМ ПРИМЈЕНОМ ЧЛАНА 1. ПРОТОКОЛА 6. ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЗАШТИТИ ЉУДСКИХ ПРАВА ИСКЉУЧЕНА МОГУЋНОСТ ИЗРИЦАЊА СМРТНЕ КАЗНЕ, ПОЧИНИОЦУ

КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА ЗА КОЈЕ ЈЕ СМРТНА КАЗНА АЛТЕРНАТИВНО ПРОПИСАНА УЗ КАЗНУ ЗАТВОРА СА ОПШТИМ МАКСИМУМОМ ОД 15 ГОДИНА, СУД ЈЕ НА ОСНОВУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 38. СТАВ 2. КРИВИЧНОГ ЗАКОНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ-општи дио ОВЛАШТЕН ДА ПОЧИНИОЦУ ТАКВОГ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА ИЗРЕКНЕ КАЗНУ ЗАТВОРА ОД 20 ГОДИНА, ПА КАДА ЈЕ ОПТУЖЕНОМ ЗА КРИВИЧНО ДЈЕЛО УБИСТВА ИЗ ЧЛАНА 36. СТАВ 2. ТАЧКА 6. КРИВИЧНОГ ЗАКОНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ-посебан дио ИЗРЕЧЕНА КАЗНА ЗАТВОРА ОД 20 ГОДИНА, ТАКВОМ ОДЛУКОМ О КАЗНИ НИЈЕ ПОЧИЊЕНА ПОВРЕДА ЗАКОНА НА ШТЕТУ ОПТУЖЕНОГ ИЗ ЧЛАНА 365. ТАЧКА 5. ЗАКОНА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ.

Из образложења:

За кривично дјело убиство из члана 36. став 2. тачка 6. Кривичног закона Републике Српске-посебан дио (даље: КЗ РС-посебан дио) прописана је казна затвора најмање 10 година или смртна казна, а одредба члана 38 став 2 Кривичног закона Републике Српске-општи дио (даље: КЗ РС-општи дио) прописује да суд може и изрећи затвор од 20 година за кривична дјела за која је прописана смртна казна.

Жалба намеће као спорно питање да ли је правилном примјеном закона било могуће оптуженом изрећи казну затвора у трајању од 20 година, заузимајући правно становиште да изрицање ове казне по закону који је примијењен на конкретан случај (КЗ РС-општи дио и КЗ РС-посебан дио) није могуће с обзиром на Европску конвенцију о људским правима и њене протоколе, који су као саставни дио Устава Босне и Херцеговине уведени у правни систем Босне и Херцеговине 14.12.1995. године, те имају предност над осталим законима. Тако жалба тврди да је укидањем смртне казне протоколом 6. Европске конвенције искључена могућност изрицања казне затвора од 20 година јер та казна, по становишту жалбе, представља замјену за смртну казну с обзиром да као посебна казна није прописана за кривично дјело из члана 36. став 2. тачка 6. КЗ РС-посебан дио за које је оптужени оглашен кривим.

Изнијето становиште жалбе се не може прихватити као правилно. Директном примјеном члана 1. Протокола 6. Европске конвенције о људским правима искључена је могућност изрицања смртне казне за наведено кривично дјело, без обзира што је у домаћем закону (члан 36. став 2. тачка 6. КЗ РС-посебан дио) као алтернативно одређена казна била прописана за наведено дјело све до доношења Кривичног законика Републике Српске који је ступио на снагу 01.10.2000. године. Међутим, правилним тумачењем одредбе члана 38. став 2. КЗ РС-општи дио у вези са чланом 36. став 2. тачка 6. КЗ РС-посебан дио једино је могуће извести закључак да су за ово кривично дјело алтернативно прописане казна затвора најмање 10 година (са општим максимумом од 15 година), затвор од 20 година и смртна казна, па како је директном примјеном члана 1. Протокола 6. уз Европску конвенцију о заштити људских права могућност изрицања смртне казне искључена, то су као алтернативне казне за кривично дјело у питању остале казне затвора од 10 до 15 година (с обзиром на посебни минимум и општи максимум казне затвора) и затвор од 20 година.

Дакле, казна затвора од 20 година представља у смислу цитираних одредби алтернативу за смртну казну а не замјену за ту казну, како то погрешно жалба представља, те када је искључена могућност изрицања смртне казне то је неправилно тумачење жалбе да је самим тим искључена и могућност изрицања казне затвора од 20 година, па када је побијаном пресудом оптуженом изречена казна затвора у трајању од 20 година за кривично дјело из члана 36. став 2. тачка 6. КЗ РС-посебан дио тиме одлуком о казни није повријеђен закон на штету оптуженог, како жалба неосновано тврди.

(Пресуда Врховног суда РС, Кж-146/03 од 25.03. 2004. године)

4.

Одмјеравање казне

Члан 38. Кривичног законика РС

ОКОЛНОСТ ДА ЈЕ ОПТУЖЕНИ КРИВИЧНО ДЈЕЛО ПОЛНО НАСИЉЕ НАД ДЈЕТЕТОМ ИЗВРШИО ИСКОРИШТАВАЊЕМ ОДНОСА СТАРАОЦА ЖРТВЕ ПОЛНОГ НАСИЉА ИМА КАРАКТЕР ОТЕЖАВАЈУЋЕ ОКОЛНОСТИ ПРИ ОДМЈЕРАВАЊУ КАЗНЕ, А ПОРОДИЧНОСТ ОПТУЖЕНОГ КОЈИ ЈЕ ОТАЦ ДВОЈЕ ДЈЕЦЕ НЕМА ЗНАЧАЈ ОЛАКШАВАЈУЋЕ ОКОЛНОСТИ ПРИ ОДМЈЕРАВАЊУ КАЗНЕ ЗА КРИВИЧНО ДЈЕЛО ИЗВРШЕНО ПОВРЕДОМ ПОЛНОГ ИНТЕГРИТЕТА ДЈЕТЕТА.

Из образложења:

Правилно је првостепени суд утврдио околности које су од значаја при одмјеравању казне и правилно окарактерисао као отежавајућу околност, чињеницу да је оптужени кривично дјело полно насиље над дјететом извршио искориштавање односа стараоца жртве насиља, а као олакшавајућу околност ранију неосуђиваност. Међутим, основано жалба јавног тужиоца приговара закључку првостепене пресуде по коме породичност оптуженог има значај олакшавајуће околности, када се има у виду карактер почињених кривичних дјела за које

је оптужени оглашен кривим, а чија инкриминација је мотивисана пружањем посебне заштите дјечи у оквиру заштите полног интегритета. Околност да је оптужени породичан (отац двоје дјеце) се не може цијенити као олакшавајућа околност при одмјеравању казне за извршено кривично дјело које се огледа у повреди полног интегритета дјетета.

(Пресуда Врховног суда РС, Кж-3/03 од 15.07.2003. године)

5.

Изрицање васпитних мјера млађим пунољетним лицима

Члан 85. Кривичног законика РС

ПРИМЈЕНА ВАСПИТНИХ МЈЕРА ПРЕМА МЛАЂИМ ПУНОЉЕТНИМ ИЗВРШИОЦИМА КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА МОГУЋА ЈЕ ИЗУЗЕТНО, УЗ ИСПУЊЕЊЕ ЗАКОНСКИХ ПРЕТПОСТАВКИ ФОРМАЛНОГ И МАТЕРИЈАЛНОГ КАРАКТЕРА, КУМУЛАТИВНО ОДРЕЂЕНИХ ЧЛАНОМ 85. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РС, ПА КАДА ЈЕ СУД, ПРИМЈЕНОМ ОПШТИХ ОДРЕДБИ О ОДГОВОРНОСТИ ПУНОЉЕТНИХ ЛИЦА, ОПТУЖЕНОМ ИЗРЕКАО КАЗНУ ЗАТВОРА ЗА КРИВИЧНО ДЈЕЛО КОЈЕ ЈЕ ИЗВРШИО КАО МЛАЂИ ПУНОЉЕТНИК, НИЈЕ ДУЖАН ОБРАЗЛАГАТИ У ПРЕСУДИ ЗАШТО НИЈЕ ИЗРЕКАО ВАСПИТНУ МЈЕРУ У СМISЛУ ЦИТИРАНОГ ЗАКОНСКОГ ПРОПИСА, НИТИ СЕ НА ТАКВОМ НЕДОСТАТКУ ОБРАЗЛОЖЕЊА МОЖЕ УСПОСТАВИТИ БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 1. ТАЧКА 11. ЗКП-а У ВЕЗИ СА ЧЛАНОМ 357. СТАВ 8. ЗКП-а, КАДА ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕСУДЕ САДРЖИ РАЗЛОГЕ У ПОГЛЕДУ ОДЛУКЕ О КАЗНИ ИЗРЕЧЕНОЈ ТОМ ПРЕСУДОМ.

Из образложења:

Одредба члана 85. став 1. Кривичног законика РС, чију примјену жалба сугерише у конкретном случају, представља одступање од општих правила о кривичној одговорности пунољетних извршилаца кривичних дјела, тако што изузетно дозвољава изрицање васпитних мјера млађим пунољетним извршиоцима кривичних дјела, уз испуњење кумулативно прописаних услова, који се огледају у томе да у вријеме суђења такав починилац дјела није навршио 21 годину живота, те да се с обзиром на личност извршиоца дјела и околности под којима је дјело извршено може очекивати да ће се и васпитном мјером постићи сврха која би се остварила изрицањем казне.

Дакле, примјена васпитних мјера према млађим пунољетним извршиоцима кривичних дјела, могућа је само у изузетним ситуацијама, уз испуњење наведених законских претпоставки формалног и материјалног карактера кумулативно одређених, па када суд одлучујући о санкцији таквом извршиоцу дјела изрекне васпитну мјеру, онда је у смислу одредбе члана 357. став 8. ЗКП-а, посебно дужан навести разлоге у образложењу пресуде који оправдавају њено изрицање, а супротно томе, суд није обавезан образлагати зашто није изрекао ту мјеру, нити се на недостатку таквог образложења може извести битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 364. став 1. тачка 11. ЗКП-а у вези са чланом 357. став 8. ЗКП-а, у ситуацији када је у пресуди дато образложење за изречену санкцију. Ово из разлога што се смисао одредбе члана 357. став 8. ЗКП-а огледа у захтјеву да образложење одлуке о санкцији мора садржавати разлоге који су одредили изречену санкцију, а посебно садржајно образложење је потребно у случају примјене одредби које подразумијевају одступање од општих правила за одмјеравање казне (ублажавање казне испод прописаног посебног минимума, или ослобађање од казне, или изрицање условне осуде), као и за примјену одредби о изрицању мјере безбједности или одузимању имовинске користи. Недостаци наведених разлога у образложењу одлуке о кривичној санкцији манифестују означени облик битне повреде одредаба кривичног поступка, па како је побијана пресуда дала садржајно образложење одлуке о изреченој казни оптуженом, то нема мјеста жалбеном приговору заснованом на тврдњи о недостацима образложења, у погледу одлуке о кривичној санкцији, таквог карактера који у себи садржи битну повреду одредаба кривичног поступка. Погрешно је и становиште жалбе исказано у тврдњи да је било мјеста примјени одредбе члана 85. став 1. Кривичног законика РС у конкретном случају, јер формални услов прописан том одредбом, који се односи на старосну доб млађег пунољетног извршиоца кривичног дјела у вријеме суђења, није остварен с обзиром на чињеницу да је оптужени у вријеме суђења (одржавање главног претреса на коме је донесена побијана пресуда) био старији од 21 године живота, па му се с обзиром на то није могла изрећи васпитна мјера за извршено кривично дјело.

(Пресуда Врховног суда РС, Кж-92/03 од 20.04.2004. године)

6.
Убиство на мах
Члан 37. КЗ РС-посебан дио

ИЗМЕЉУ ИНТЕНЗИТЕТА АФЕКТИВНОГ СТАЊА СУПСТАНЦИРАНОГ У ЈАКОЈ РАЗДРАЖЕНОСТИ, КАО БИТНОМ ЕЛЕМЕНТУ КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА УБИСТВА НА МАХ ИЗ ЧЛАНА 37. КЗ РС-посебан дио, И ПОВОДА ЗА ОВАКАВ АФЕКАТ (ТЕШКО ВРИЈЕЋАЊЕ ИЛИ НАПАД УБИЈЕНОГ) МОРА ПОСТОЈАТИ СРАЗМЈЕРА КОЈА СЕ ЦИЈЕНИ ОБЈЕКТИВНО – ПРЕМА СТАНДАРДУ «ПСИХИЧКИ ПРОСЈЕЧНОГ ЧОВЈЕКА», ПРИ ЧЕМУ НИСУ РЕЛЕВАНТНИ ДЕБАЛАНСИ ИЗАЗВАНИ МОГУЋОМ ПАТОЛОШКОМ ГЕНЕЗОМ АФЕКТА.

Из образложења:

Подручје појма јаке раздражености, као специфично и много уже сасвим је интегрисано у подручје појма урачуљивости. Ту се, наиме, ради о специфично изазваном јаком афективном стању, које подводимо под појам привремене душевне поремећености, и која редовно смањује способности схватања значаја дјела и управљања својим поступцима, па се овдје јасно види какав је његов однос према појму урачуљивости. Афективно стање, које супстанцира појам јаке раздражености, мора на једној страни бити специфично изазвано (тешким вријеђањем или нападом убијеног), а на другој страни, мада не мора по свом интензитету достићи чак ни степен битно смањене урачуљивости, оно ипак утиче на психу учиниоца толико јако да он подлијеже некритичком стварању одлуке за извршење дјела. Између повода за овакав афекат и његовог интензитета, мора постојати сразмјера, што се цијени објективно – према стандарду «психички просјечног човјека», што значи да у овом смислу нису релевантни никакви дебаланси изазвани могућом патолошком генезом афекта. Ако се ствари овако поставе, онда је исправност закључка другостепене пресуде да окривљени није запао у стање јаке раздражености, тешко угрожена налазом и мишљењем вјештака психијатра, чији садржај је изложен у пресуди. Остало је да се процјени да ли је између повода за афекат и његовог интензитета постојала сразмјерност у изложеном смислу, али такве процјене, у правом смислу те ријечи нема у првостепеној ни у другостепеној пресуди. Појам јаке раздражености, када га треба примјенити на конкретан случај, се може дискутовати као чисто правно питање, само под условом да су чињеничне детерминанте његове апликације потпуно и правилно утврђене.

(Пресуда Врховног суда РС, број Квп-39/2000 од 20.11.2000. године)

7.
Убиство на мах
Члан 129. Кривичног законика РС

СМИСАО ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 129. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ СЕ ОГЛЕДА У ПРИВИЛЕГОВАЊУ САМО ОНИХ УБИСТАВА КОЈА СУ ИЗВРШЕНА НЕКОНТРОЛИСАНО, ПОД ПРЕСИЈОМ ВАНРЕДНОГ ДУШЕВНОГ СТАЊА ИЗРАЖЕНОГ У ЈАКОЈ РАЗДРАЖЕНОСТИ, КОЈЕ ЈЕ, У НЕПОСРЕДНОМ КОНТАКТУ ИСПРОВОЦИРАО УБИЈЕНИ НАПАДОМ ИЛИ ТЕШКИМ ВРИЈЕЋАЊЕМ, ПА КАДА ЈЕ ОПТУЖЕНИ ПРЕМА ОШТЕЋЕНОМ ПРЕДУЗЕО РАДЊЕ УСМЈЕРЕНЕ НА УБИСТВО, НАКОН ШТО ЈЕ НАКНАДНО САЗНАО ДА ЈЕ ОШТЕЋЕНИ ЗА ЊЕГА ИЗГОВОРИО РИЈЕЧИ УВРЕДЉИВОГ САДРЖАЈА, ОНДА ТАКВА УВРЕДА, НЕ МОЖЕ БИТИ ОСНОВ ЗА КВАЛИФИКАЦИЈУ ПОКУШАНОГ УБИСТВА У ПРИВИЛЕГОВАНОМ ОБЛИКУ ИЗ ЧЛАНА 129. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, НИ ПОД ПРЕТПОСТАВКОМ ДА ЈЕ КОД ЊЕГА ПРОУЗРОКОВАЛА АФЕКТИВНО СТАЊЕ ТАКВЕ ЈАЧИНЕ КОЈЕ ОДГОВАРА СТАЊУ ЈАКЕ РАЗДРАЖЕНОСТИ.

Из образложења:

За постојање кривичног дјела убиства на мах из члана 129. Кривичног законика Републике Српске, поред обиљежја кривичног дјела убиства са умишљајем, потребно је да су остварени и други конститутивни елементи, који се огледају у томе да је убиству претходио напад или тешко вријеђање од стране убијеног, а који нису скривљени од извршиоца дјела, и да су напад или тешко вријеђање проузроковали јаку раздраженост извршиоца дјела усљед које је он, без критичког расуђивања, у тренутку одлучио да изврши убиство.

Инсистирање жалбе бранилаца оптуженог на тврдњи о постојању околности које радњама оптуженог дају привилегован облик убиства у покушају (убиство на мах у покушају) нема упориште ни у садржају доказа на које жалба упућује. Наиме, чак и ако се узме за утврђено, да је оштећени у разговору са свједоком Б.Р. за оптуженог рекао да је гад, та увреда се не може прихватити као основ за блажу квалификацију убиства у покушају, већ самим тим што вријеђање није учињено у непосредном контакту између оптуженог и

оштећеног, него је за ту увреду оптужени накнадно сазнао. Дакле, накнадно сазнање увреде, па и под претпоставком да је код оптуженог проузроковала афективно стање изражено у јакој раздражености, у коме предузима радње усмјерене на убиство, не може представљати основ за лакшу квалификацију покушаног убиства, јер се смисао привилеговане квалификације убиства на мах налази провокацији која се догађа у непосредном контакту између оштећеног и извршиоца дјела.

(Пресуда Врховног суда РС, број Кж-55/03 од 09.03.2004. године)

8.

Тешко убиство

Члан 128. став 1. тачка 1. Кривичног законика Републике Српске

КАДА СУ ОДНОСИ ИЗМЕЂУ ОПТУЖЕНОГ И УБИЈЕНОГ, КОЈИ СУ БРАЋА И ЖИВЈЕЛИ СУ У ИСТОЈ КУЋИ, У ПЕРИОДУ КОЈИ ЈЕ ПРЕТХОДИО УБИСТВУ, БИЛИ ОПТЕРЕЂЕНИ СУКОБИМА И СВАЂАМА ПРАЋЕНИМ И ФИЗИЧКИМ НАСРТАЈИМА УБИЈЕНОГ НА ОПТУЖЕНОГ, КОЈИ ЈЕ ФИЗИЧКИ СЛАБИЈИ И ПОВУЧЕНИЈИ, ОНДА ИЗВРШЕНО УБИСТВО У ТАКВИМ ОКОЛНОСТИМА НЕМА КАРАКТЕР КРАЈЊЕ ПОДМУКЛОСТИ, КАО КВАЛИФИКАТОРНЕ ОКОЛНОСТИ ТЕШКОГ ОБЛИКА УБИСТВА ПРЕДВИЂЕНОГ ЧЛАНОМ 128. СТАВ 1. ТАЧКА 1. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РС, НИ У СИТУАЦИЈИ КАДА ПРИКРИВЕНИ НАЧИН ИЗВРШЕЊА УБИСТВА (НА СПАВАЊУ) ОБЈЕКТИВНО МАНИФЕСТУЈЕ КРАЈЊУ ПОДМУКЛОСТ, ЈЕР СУБЈЕКТИВНА КОМПОНЕНТА ПОДМУКЛОСТИ, КОЈУ КАРАКТЕРИШЕ ПРЕВАРНО И ЗЛОНАМЈЕРНО ИСКОРИШТАВАЊЕ СТЕЧЕНОГ ПОВЈЕРЕЊА УБИЈЕНОГ, НИЈЕ ОСТВАРЕНА.

Из образложења:

Повреду кривичног закона жалба тужиоца види у квалификовању радњи оптуженог као кривично дјело убиства из члана 127. став 1. Кривичног законика РС, а не као кривичног дјела тешког убиства из члана 128. став 1. тачка 1. Кривичног законика РС, сматрајући да је оптужени лишио живота убијеног на крајње подмукао начин. Овакво становиште жалбе се не може прихватити јер за њега нема конкретног упоришта у утврђеним чињеницама на главном претресу. Да би се могло тврдити да је убиство извршено на крајње подмукао начин, морају постојати, кумулативно, објективни и субјективни елементи који га одређују и карактеришу као таквог па тиме и дистанцирају од основног облика убиства. Објективни елементи исказани у радњи извршења (убијени спава, оптужени узима пушку без оквира да не би правио буку...) постоји, али недостаје субјективна страна која би се састојала у преварном или злонамјерном искориштавању стеченог повјерења убијеног. Ово повјерење би требало да постоји у једном дужем периоду као безрезервно повјерење, између оптуженог и убијеног би требало да постоје односи искренности и блискости, па би тада кршење или издаја таквог повјерења представљало крајњу подмукаоност. Међутим, односе оптуженог и убијеног, иако су били браћа и живјели у истој кући, није карактерисала оваква веза, јер из одбране оптуженог, а потврђене исказом саслушаних свједока, може се закључити да је то био однос оптерећен сукобима, свађама, па и физичким насртањем убијеног на оптуженог који је био физички слабији и повученији, а не однос слоге, љубави и повјерења. Због тога се дјеловање оптуженог при извршењу убиства може посматрати више као уобичајени начин отклањања препрека и као мјера опреза да би могао извршити кривично дјело, при чему, истина, има елемената подмукаоности, али не изузетно појачане, неуобичајене и јаког интензитета да би се она показала као тешка, крајња подмукаоност без које недостаје кључни елемент бића овог кривичног дјела. Ово правилно закључује и првостепени суд дајући ваљане разлоге за то које у потпуности прихвата и овај суд. С обзиром да се законом захтијева постојање крајње подмукаоности која у конкретном случају није испољена, то је првостепени суд правилно закључио да се у радњама оптуженог стичу сва битна обиљежја кривичног дјела убиства из члана 127. став 1. Кривичног законика РС, а не тешког убиства из члана 128. став 1. тачка 1. истог закона.

(Пресуда Врховног суда РС, Кж-67/03 од 01.07.2003. године)

2. ПРОЦЕСНО ПРАВО

9.

Правно неваљани докази

Члан 10. ЗКП-а («Сл. гласник РС», број 50/03)

У ПОСТУПКУ РЈЕШАВАЊА ПО ЖАЛБИ БРАНИОЦА ОСУМЊИЧЕНОГ ИЗЈАВЉЕНОЈ НА РЈЕШЕЊЕ О ПРОДУЖЕЊУ ПРИТВОРА, ДРУГОСТЕПЕНИ СУД НИЈЕ ОВЛАШТЕН ЦИЈЕНИТИ ПРИГОВОР ЖАЛБЕ КОЈИМ СЕ, У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 10. ЗКП-а ОСПОРАВА ЗАКОНИТОСТ ИСКАЗА ОСУМЊИЧЕНОГ ДАТОГ ПРЕД ОВЛАШТЕНИМ СЛУЖБЕНИМ ЛИЦЕМ И ОКРУЖНИМ ТУЖИОЦЕМ. ОВО ЗБОГ ТОГА ШТО СЕ РАДИ О ПРИГОВОРУ ТАКВОГ КАРАКТЕРА КОЈИ МОЖЕ БИТИ ИСТИЦАН НАКОН ПОТВРЂИВАЊА ОПТУЖНИЦЕ КАО ПРЕТХОДНИ ПРИГОВОР НА ОПТУЖНИЦУ, НА ГЛАВНОМ ПРЕТРЕСУ И У ЖАЛБИ НА ПРЕСУДУ.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-143/03 од 03.12.2003. године)

10.

Изузеће

Члан 37. тачка г) ЗКП-а («Сл. гласник РС», број 50/03)

СУДИЈА КОЈИ ЈЕ У КРИВИЧНОМ ПРЕДМЕТУ УЧЕСТВОВАО КАО СУДИЈА ЗА ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК, НЕ МОЖЕ У ИСТОМ ПРЕДМЕТУ УЧЕСТВОВАТИ КАО ЧЛАН ВИЈЕЋА КОЈЕ ОДЛУЧУЈЕ О ПРОДУЖЕЊУ ПРИТВОРА, ЈЕР ИЗ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 37. ТАЧКА Г) ЗКП-а ПРОИЗИЛАЗИ ЗАБРАНА ДА СУДИЈА ЗА ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК ВРШИ СУДИЈСКУ ДУЖНОСТ У ИСТОМ ПРЕДМЕТУ У СВИМ СИТУАЦИЈАМА КОЈЕ НИСУ ЗАКОНОМ ИЗРИЧИТО ДАТЕ У НАДЛЕЖНОСТ СУДИЈЕ ЗА ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК, ПА КАДА ЈЕ КАО ЧЛАН ВИЈЕЋА У ДОНОШЕЊУ РЈЕШЕЊА УЧЕСТВОВАО СУДИЈА КОЈИ СЕ МОРАО ИЗУЗЕТИ, НА ТАЈ НАЧИН ЈЕ ПОЧИЊЕНА БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 303. СТАВ 1. ТАЧКА Б) ЗКП-а.

Из образложења:

Одредбом члана 37. тачка г) Закона о кривичном поступку регулисано је да судија не може вршити судијску дужност, између осталих таксативно набројаних разлога, и у случају ако је у истом кривичном предмету учествовао као судија за претходни поступак. У конкретном предмету, као члан ванрасправног вијећа, које је одлучивало о продужењу притвора, учествовао је судија који је претходно у истом предмету обављао дужности судије за претходни поступак, а што је у супротности са цитираном законском одредбом, из које произилази забрана да као члан вијећа учествује у одлучивању у том предмету, како на главном претресу тако и ван главног претреса, у свим случајевима када законом није прописана надлежност за поступање судије за претходни поступак.

Како је као члан вијећа у доношењу рјешења о продужењу притвора учествовао судија који се морао изузети, то је на тај начин почињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 303. став 1. тачка б) Закона о кривичном поступку, па с обзиром да жалба браниоца оптуженог указује на ову битну повреду одредаба кривичног поступка, то је жалбу, у дијелу који се односи на тврдњу о учињеној повреди, ваљало уважити и слиједом тога побијано рјешење на основу члана 328. став 3. Закона о кривичном поступку укинати и предмет вратити првостепеном суду на поновно одлучивање. Нема основа жалбени приједлог којим се тражи преиначење побијаног рјешења укидањем притвора с обзиром на то да карактер учињене битне повреде према одредби члана 321. став 1. тачка а) Закона о кривичном поступку има за посљедицу укидање судске одлуке донесене уз ову повреду поступка.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-150/03 од 05.01.2004. године)

11.

Изузеће

Члан 39. став 5. ЗКП-а

ПРЕДСЈЕДНИК СУДЕЋЕГ КРИВИЧНОГ ВИЈЕЋА КОЈИ ЈЕ У ИСТОМ ПРЕДМЕТУ КАО ЧЛАН ВАНРАСПРАВНОГ ВИЈЕЋА УЧЕСТВОВАО У ДОНОШЕЊУ ОДЛУКЕ О СТВАРНОЈ НЕНАДЛЕЖНОСТИ СУДА, НИЈЕ ИЗУЗЕТ ИЗ СУЂЕЊА У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 39. ТАЧКА 5. ЗКП-а, ЈЕР ОЗНАЧЕНИ ЗАКОНСКИ ОСНОВ ИЗУЗЕЋА САДРЖИ ЗАБРАНУ СУДИЈИ ДА КАО ЧЛАН ВИЈЕЋА УЧЕСТВУЈЕ У ОДЛУЧИВАЊУ ПО ЖАЛБИ ПРОТИВ ОДЛУКЕ НИЖЕГ СУДА АКО ЈЕ У ИСТОМ ПРЕДМЕТУ УЧЕСТВОВАО У ДОНОШЕЊУ РАНИЈЕ ОДЛУКЕ НИЖЕГ СУДА, ИЛИ АКО ЈЕ У ИСТОМ СУДУ УЧЕСТВОВАО У ДОНОШЕЊУ ОДЛУКЕ КОЈА СЕ ПРЕИСПИТУЈЕ ПО ЖАЛБИ.

(Пресуда Врховног суда РС, Кж-89/03 од 02.03.2004. године)

12.

Јемство

Члан 189. став 1. ЗКП-а

У ПОСТУПКУ ОДЛУЧИВАЊА ПО ЖАЛБИ БРАНИОЦА ОПТУЖЕНОГ, ИЗЈАВЉЕНОЈ НА РЈЕШЕЊЕ О ПРОДУЖЕЊУ ПРИТВОРА ОПТУЖЕНОМ, ПО ОСНОВУ ОПАСНОСТИ ОД БЈЕКСТВА ИЗ ЧЛАНА 191. СТАВ 1. ТАЧКА 1. ЗКП-а, ДРУГОСТЕПЕНИ СУД НИЈЕ ОВЛАШТЕН ОДЛУЧИВАТИ О ЖАЛБЕНОМ ПРИЈЕДЛОГУ ЗА ПУШТАЊЕ ОПТУЖЕНОГ НА СЛОБОДУ УЗ ЈЕМСТВО, ЈЕР ЈЕ ОДЛУЧИВАЊЕ О ЈЕМСТВУ ПОСЛИЈЕ ПОДИГНУТЕ ОПТУЖНИЦЕ, ПРЕМА ОДРЕДБИ ЧЛАНА 189. СТАВ 1. ЗКП-а У НАДЛЕЖНОСТИ ВИЈЕЋА ПРВОСТЕПЕНОГ СУДА ПРЕД КОЈИМ СЕ ВОДИ ПОСТУПАК.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-76/03 од 11.06.2003. године)

13.

Притвор

Члан 191. став 1. тачка 4. ЗКП-а

ТЕЖИНА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА ПОСМАТРАНА КРОЗ ЗАКОНОМ ЗАПРИЈЕЋЕНУ КАЗНУ, И КОНКРЕТИЗОВАНА НА КРИВИЧНА ДЈЕЛА ЗА КОЈА СЕ ПРЕМА ЗАКОНУ МОЖЕ ИЗРЕЋИ КАЗНА ЗАТВОРА ОД 10 ГОДИНА ИЛИ ТЕЖА КАЗНА, ПРЕДСТАВЉА ЈЕДАН ОД КУМУЛАТИВНО ОДРЕЂЕНИХ УСЛОВА ЗА ПОСТОЈАЊЕ ПРИТВОРСКОГ ОСНОВА ИЗ ЧЛАНА 191. СТАВ 1. ТАЧКА 4. ЗАКОНА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ, ПА КАДА ЈЕ СУД У ПОНОВНОМ ПОСТУПКУ НАКОН УКИДАЊА ПРВОСТЕПЕНЕ ПРЕСУДЕ, ПРИ ИЗРИЦАЊУ НОВЕ ПРЕСУДЕ ВЕЗАН ЗАБРАНОМ REFORMATIO IN REIUS У ОДНОСУ НА КАЗНУ ЗАТВОРА ОД 8 ГОДИНА ИЗРЕЧЕНУ УКИНУТОМ ПРЕСУДОМ, ТА ОКОЛНОСТ НИЈЕ ОД ЗНАЧАЈА КОД ОЦЈЕНЕ ПОСТОЈАЊА УСЛОВА, КОЈИ МАНИФЕСТУЈЕ ТЕЖИНУ ПОЧИЊЕНОГ ДЈЕЛА, ЗА ОЗНАЧЕНИ ПРИТВОРСКИ ОСНОВ.

Из образложења:

Жалба браниоца на рјешење о продужењу притвора оптуженом за кривично дјело убиства из члана 128. став 1. тачка 3. у вези са чланом 23. Кривичног закона РС развија тезу да је искључена могућност продужења притвора оптуженом Ц.Ц. по основу одредбе члана 191. став 1. тачка 4. ЗКП-а, након што је рјешењем другостепеног суда укинута првостепена пресуда којом је оптуженом изречена казна затвора од 8 година и на коју пресуду се у погледу овог оптуженог тужилац није жалио.

Изнијето становиште жалбе је погрешно, јер смисао одредби садржан у члану 191. став 1. тачка 4. ЗКП-а је у одређивању тежине кривичног дјела за које се, уз остале услове, може одредити притвор. Тежина дјела, у смислу цитиране одредбе, се посматра кроз запријећену казну за почињено дјело (која омогућава изрицање казне затвора од 10 година или теже казне), а не према могућности изрицања те казне одређеном учиниоцу кривичног дјела. Казна која се може изрећи према учиниоцу кривичног дјела спада у сферу индивидуализације казне, и није одлучна код оцјене испуњености услова за одређивање или продужавање притвора. Тако и чињеница да се у поновљеном поступку оптуженом не може изрећи казна затвора дужа од 8 година, није од значаја за постојање законског услова за одређивање притвора који се тиче тежине кривичног дјела посматране кроз запријећену казну. Због тога је правилно првостепени суд нашао да су испуњени, кумулативно одређени, услови из члана 191. став 1. тачка 4. ЗКП-а за продужење притвора оптуженом из разлога сигурности грађана и имовине.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-4/04 од 06.02.2004. године)

14.

Законитост доказа

Члан 218. став 10. у вези са ставом 8. истог члана ЗКП-а

ЗАКЉУЧАК СУДА ДА СУ ИЗЈАВЕ ОПТУЖЕНИХ ИЗНУЂЕЊЕ ФИЗИЧКИМ ЗЛОСТАВЉАЊЕМ И ДА ЗБОГ ТОГА НЕ МОГУ БИТИ ОСНОВ СУДСКЕ ОДЛУКЕ У СМISЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 218. СТАВ 10. У ВЕЗИ СА СТАВОМ 8. ЗКП-а, НЕ МОЖЕ СЕ ЗАСНИВАТИ САМО НА ОКОЛНОСТИ ДА СУ КОД ОПТУЖЕНИХ ПРИЛИКОМ САСЛУШАЊА, И НАКОН САСЛУШАЊА ПРЕД ОВЛАШТЕНИМ СЛУЖБЕНИМ ЛИЦЕМ, БИЛИ ВИДЉИВИ ТРАГОВИ ТЈЕЛЕСНИХ ПОВРЕДА, ЈЕР ЗА ТАКВУ ОЦЈЕНУ ПОТРЕБНО ЈЕ РАЗЈАСНИТИ ОКОЛНОСТИ ПОВРЕЂИВАЊА, КАКО БИ СЕ НА ПОУЗДАН НАЧИН УТВРДИЛО ДА ЛИ СУ ТЕ ПОВРЕДЕ РЕЗУЛТАТ ФИЗИЧКЕ СИЛЕ ПРИМЈЕЊЕНЕ ПРЕМА ОПТУЖЕНИМ, НАКОН ЛИШАВАЊА СЛОБОДЕ, У ЦИЉУ ИЗНУЂИВАЊА ИСКАЗА.

Из образложења:

Правоснажним рјешењем првостепеног суда одлучено је да се у поступку могу користити као докази обавјештења-изјаве које су оптужени дали пред овлашћеним радницима Станице јавне безбједности (које су претходно биле издвојене из списка предмета). Међутим, те изјаве нису кориштене јер су, према разлозима датим у образложењу пресуде, изнуђене физичким злостављањем оптужених, што је у супротности са одредбом члана 218. став 8. ЗКП-а усљед чега се на истима, према одредби члана 218. став 10. ЗКП-а, не може заснивати судска пресуда. Такав закључак добијана пресуда темељи на исказима свједока Т.Д. и Ј.Р. из којих исказа произилази да су оптужени приликом напуштања зграде полиције након саслушања имали видљиве повреде главе, те исказу свједока Ј.В. који је потврдио да су оптужени видљиве повреде главе имали у вријеме саслушања пред овлашћеним радницима полиције.

Правилан је приступ првостепеног суда с аспекта оцјене прихватљивости као доказа ових обавјештења са изјавама оптужених, јер за њихову валидност, законитост прибављања представља нужан услов без кога такви докази не могу бити основ на коме ће се пресуда темељити ни под претпоставком истинитости њиховог садржаја, а из одредбе члана 218. став 8. ЗКП-а сасвим јасно произлази да је незаконито прибављена изјава или признање оптужених до којих се дошло примјеном силе, пријетње или других сличних средстава, па се према ставу 10. истог члана на таквом доказу не може заснивати судска одлука. Међутим, начин на који је добијана пресуда разрјешила ово спорно питање од одлучног значаја, не може се прихватити као исправан, на што жалбе тужиоца и оштећених с разлогом указују, јер закључак те пресуде по коме су изјаве оптужених дате пред овлашћеним службеним лицем изнуђене физичким злостављањем, нема упориште у проведеним доказима.

Чињенице да су код оптужених критичног догађаја (приликом саслушања и након саслушања пред овлашћеним службеним лицем) били присутни видљиви трагови повреда не представљају довољну основу за закључак да је према оптуженим примјењена сила ради изнуђивања исказа. За правилно утврђење те чињенице нужно је разјаснити околности повређивања и у том смислу утврдити узрок повреда како би се на поуздан начин одговорило на питање да ли те повреде потичу из периода који је претходио лишавању слободе оптужених од стране полиције или су резултат физичке силе примјењене након лишавања слободе у циљу изнуђивања исказа. Ово из разлога што кориштење одређеног степена силе од стране полиције може бити неизбјежно када је у питању отпор хапшењу, покушај бјекства или напада на полицијског службеника, која сила по облику и интензитету мора бити пропорционална природи и озбиљности отпора и пријетње. У конкретном случају, добијана пресуда, код утврђивања ове чињенице од одлучног значаја за оцјену законитости доказа, није имала такав методолошки приступ, па је тиме и закључак те пресуде о изнуђености исказа озбиљно доведен у сумњу. То посебно када се имају у виду искази свједока Ј.В. и М.Ј. који се изјашњавају на околности и начин узимања изјаве оптужених пред овлашћеним службеним лицем, те исказ свједока Т.Д. и одбрана оптуженог Ј.С. пред истражним судијом као и медицинска документација за оптуженог Ј.С. а који докази упућују на околности повређивања оптуженог. Садржај наведених доказа упућују, за сада, на неодрживост закључка добијане пресуде по коме су повреде оптужених посљедица физичког злостављања извршеног у циљу изнуђивања изјаве.

Како се ради о доказима који су по садржају од важности за разјашњење чињеница од одлучног значаја с аспекта правне оцјене радњи оптуженог Ј.С. критичног догађаја и с аспекта оцјене учествовања Р.О. у извршењу дјела, то је питање законитости прибављања ових обавјештења-изјава и могућност њиховог кориштења као доказа, од посебног значаја за правилно пресуђење, па с обзиром да добијана пресуда ово важно питање није на поуздан начин расвијетлила, то је чињенична основа пресуде усљед тога мањкава.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-31/03 од 23.12.2003. године)

15.

Право на одбрану

Члан 301. Закона о кривичном поступку

и

Члан 6. став 3. тачка ц) Европске конвенције о људским правима

КАДА ЈЕ ГЛАВНИ ПРЕТРЕС ОДРЖАН БЕЗ ПРИСУСТВА УРЕДНО ПОЗВАНОГ БРАНИОЦА ОПТУЖЕНОГ, А ОПТУЖЕНИ У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 301. ЗКП-а НИЈЕ ПОЗВАН ДА УЗМЕ ДРУГОГ БРАНИОЦА, НИТИ ЈЕ О ТОМЕ НА ЗАПИСНИК ДОНЕСЕНО РЈЕШЕЊЕ СА ОБРАЗЛОЖЕЊЕМ ДА ОДСУСТВО БРАНИОЦА НЕ БИ БИЛО ШТЕТНО ЗА ОДБРАНУ, НА ТАЈ НАЧИН ЈЕ ПОВРИЈЕЂЕНО ПРАВО ОПТУЖЕНОГ НА ОДБРАНУ ИЗ ЧЛАНА 6. СТАВ 3. ТАЧКА Ц) ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА, А КАДА НИ У ОБРАЗЛОЖЕЊУ ПРЕСУДЕ НИСУ НАВЕДЕНИ РАЗЛОЗИ ЗБОГ ЧЕГА ЈЕ ГЛАВНИ ПРЕТРЕС ВОЂЕН БЕЗ ПРИСУСТВА БРАНИОЦА ОПТУЖЕНОГ, ТИМЕ ЈЕ ПОЧИЊЕНА И БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 1. ТАЧКА 11. ЗКП-а.

(Пресуда Врховног суда РС, Квлн-49/03 од 04.05.2004. године)

16.

Право на одбрану

Члан 316. став 3 и 4. и члан 317. став 4. Закона о кривичном поступку

и

Члан 6. став 3. тачка ц) Европске конвенције о људским правима

ТИМЕ ШТО ОПТУЖЕНОМ НИЈЕ ДАТА МОГУЋНОСТ ДА СЕ ИЗЈАСНИ НА ОПТУЖНИЦУ ЧИЊЕНИЧНО ИЗМИЈЕЊЕНУ НА ГЛАВНОМ ПРЕТРЕСУ, КОЈОМ ИЗМЈЕНОМ СЕ СУШТИНСКИ ДРУГАЧИЈЕ ДЕФИНИШЕ УЛОГА ОПТУЖЕНОГ У ИЗВРШЕЊУ ДЈЕЛА, ДОВОДЕЋИ ГА У НЕПОВОЉНИЈИ ПОЛОЖАЈ, ПОВРИЈЕЂЕНО ЈЕ ПРАВО ОПТУЖЕНОГ НА ОДБРАНУ ИЗ ЧЛАНА 316. СТАВ 3. И 4. И ЧЛАНА 317. СТАВ 4. ЗКП-а, ТЕ ЧЛАНА 6. СТАВ 3. ТАЧКА Ц) ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА.

Из образложења:

На главном претресу заступник оптужбе је измијенио оптужницу, а ради се о измјенама које мијењају суштину оптужнице у погледу договора, улоге и радњи које предузима окривљени Н.Д. (сам или заједно са К.О.), а не о незнатном усаглашавању описа оптужнице новим детаљима. Како је извршена измјена оптужнице на главном претресу, а окривљеном није дата могућност да се изјасни на наводе из измијењене оптужнице, повријеђено је његово право на одбрану на главном претресу из члана 316. став 3. и 4. и члана 317. став 4. Закона о кривичном поступку, у чему је садржана битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 364. став 2. ЗКП-а, на што жалба браниоца оптуженог основано указује, као и право на праведно суђење у току кривичног поступка.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-122/03 од 16.12.2003. године)

17.

Идентитет оптужбе и пресуде

Члан 346. став 1. ЗКП-а

КАДА ЈЕ СУД ПОСТУПАЈУЋИ ПО ОПТУЖБИ ЗА КРИВИЧНО ДЈЕЛО УБИСТВА ИЗ ЧЛАНА 127. СТАВ 1. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РС ОПТУЖЕНОГ ОГЛАСИО КРИВИМ ЗА КРИВИЧНО ДЈЕЛО ТЕШКЕ ТЈЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ ИЗ ЧЛАНА 135. СТАВ 5. У ВЕЗИ СА СТАВОМ 3. И 2. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РС, НА ТЕМЕЉУ УТВРЂЕНОГ ЧИЊЕНИЧНОГ СТАЊА НА ГЛАВНОМ ПРЕТРЕСУ, КОЈЕ СЕ ОДНОСИ НА ИСТИ ДОГАЂАЈ, ТИМЕ НИЈЕ ПОВРИЈЕДИО ОБЈЕКТИВНИ ИДЕНТИТЕТ ОПТУЖБЕ ИЗ ЧЛАНА 346. СТАВ 1. ЗКП-а.

Из образложења:

Нема основа тврдња жалбе јавног тужиоца да је побијаном пресудом повријеђен објективни идентитет оптужбе противно члану 346. ЗКП-а у чему би била садржана битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 364. став 1. тачка 9. ЗКП-а.

Наиме, и поред тога што постоји неподударност између чињеничног описа дјела датог у оптужници и оног који је наведен у изреци пресуде, принцип који захтјева идентитет између оптужбе и пресуде, а који је садржан у одредби члана 346. ЗКП-а, није повријеђен када је пресуда заснована на чињеничном стању утврђеном на главном претресу уз услов да је то чињенично стање повољније за окривљеног, да се односи на исти догађај и да манифестује блажи облик генусно истог кривичног дјела. У конкретном случају окривљеном се оптужницом ставља на терет кривично дјело убиства из члана 127. став 1. Кривичног законика РС, па када је у току поступка на главном претресу утврђено такво чињенично стање које манифестује битне елементе кривичног дјела тешке тјелесне повреде из члана 135. став 5. у вези са ставом 3. и 2. Кривичног законика РС, онда је првостепени суд био овлаштен да на темељу таквог чињеничног утврђења донесе пресуду којом окривљеног оглашава кривим за ово кривично дјело, уз услов да такве корекције у чињеничном опису дјела, које у основи остају у оквиру истог догађаја, а које одражавају елементе тог, за окривљеног блажег и генусно истог дјела, унесе у чињенични опис изреке пресуде.

(Пресуда Врховног суда РС, Кж-28/03 од 27.05.2003. године)

18.

Битна повреда одредаба кривичног поступка Члан 364. став 1. тачка 8. ЗКП-а

НА КОРИШТЕЊУ ЗАПИСНИКА О ИСПИТИВАЊУ ОКРИВЉЕНОГ ПРОТИВНО ОДРЕДБИ ЧЛАНА 218. СТАВ 10. ЗАКОНА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ, НЕ МОЖЕ СЕ УСПОСТАВИТИ БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 1. ТАЧКА 8. ЗКП-а КАДА ИЗ РАЗЛОГА У ОБРАЗЛОЖЕЊУ ПРЕСУДЕ О САДРЖАЈУ ДОКАЗА НА КОЈИМА СЕ ТЕМЕЉИ ЧИЊЕНИЧНА ОСНОВА ПРЕСУДЕ, ОЧИГЛЕДНО ПРОИЗИЛАЗИ ДА БИ И БЕЗ ТОГ, НЕПРАВИЛНО КОРИШТЕНОГ ЗАПИСНИКА, БИЛА ДОНИЈЕТА ИСТА ПРЕСУДА.

Из образложења:

На чињеници да је при доношењу побијане пресуде, противно члану 218. став 10. Закона о кривичном поступку, кориштен записник о испитивању оптуженог П.А. (који записник је у фази жалбеног поступка правоснажним рјешењем првостепеног суда издвојен из списка предмета), не може се темељити тврдња бранилаца оптужених о почињеној битној повреди одредаба кривичног поступка из члана 364. став 1. тачка 8. ЗКП-а, када тај записник није основ пресуде која се побија. Наиме, из разлога садржаних у образложењу пресуде сасвим јасно и одређено произилази да су закључци о правно релевантним чињеницама у погледу извршења дјела и саизвршилачке дјелатности оптужених, изведени на темељу оцјене доказа проведених на главном претресу у међусобној повезаности, те у њиховој повезаности са исказима оптужених у одбрани датих на записник о главном претресу. Дакле, очигледно је да би и без тог, неправилно кориштеног, записника на који жалба бранилаца оптужених упућује, била донијета иста пресуда.

(Пресуда Врховног суда РС, Кж-91/03 од 09.09.2003. године)

19.

Битна повреда одредаба кривичног поступка Члан 364. став 1. тачка 8. ЗКП-а

ДОКАЗИ НА КОЈИМА СЕ, ПО ОДРЕДБАМА ПРОЦЕСНОГ ЗАКОНА, НЕ МОЖЕ ЗАСНИВАТИ СУДСКА ОДЛУКА, НЕ МОГУ СЕ У ОВУ СВРХУ КОРИСТИТИ НИ ПОСРЕДНИМ ПУТЕМ, ПА КАДА ЈЕ ПРВОСТЕПЕНА ПРЕСУДА ЗАСНОВАНА НА НАЛАЗУ САОБРАЋАЈНОГ ВЈЕШТАКА, КОЈИ ЈЕ ПРИ УТВРЂИВАЊУ УЗРОКА САОБРАЋАЈНЕ НЕЗГОДЕ С АСПЕКТА КРШЕЊА САОБРАЋАЈНИХ ПРОПИСА ОД СТРАНЕ ОСУЂЕНОГ, МНОГЕ ВАЖНЕ ЕЛЕМЕНТЕ УЗЕО ИЗ ИСКАЗА ОСУЂЕНОГ У ИСТРАЗИ ПРИБАВЉЕНОГ ПРОТИВНО ОДРЕДБИ ЧЛАНА 218. СТАВ 9. ЗКП-а, И ЗАХВАЂЕНОГ ЗАБРАНОМ КОРИШТЕЊА У СМISЛУ СТАВА 10. ИСТОГ ЧЛАНА ЗКП-а, НА ТАЈ НАЧИН ЈЕ УЧИЊЕНА БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 1. ТАЧКА 8. ЗКП-а.

Из образложења:

Записник о исказу осуђеног дат у истрази, који је захваћен забраном употребе прописаном чланом 218. став 10. ЗКП-а, морао се издвојити из списка предмета. Многе важне елементе за свој закључак да је осуђени у критичној прилици возио неподешеном брзином, те да је повриједио члан 45. ЗОБС-а, и да ту лежи битни узрок удеса, вјештак за саобраћај је узео баш из исказа осуђеног датог у истрази (о брзини којом се осуђени стварно кретао, о прегледности и видљивости пута итд.). Саобраћајно вјештачење је обављено у истрази те је налаз и мишљење овог вјештака прочитан на главном претресу, што значи да се приликом саобраћајног вјештачења није могао узети у обзир исказ осуђеног у одбрани дат на главном претресу. Докази на којима се судска одлука не може засновати по одредбама процесног закона, не смију се у ову сврху користити ни посредним путем, а налаз саобраћајног вјештака у конкретном случају је у добром дијелу у функцији посредне употребе исказа осуђеног из истраге. Под овим претпоставкама не може се рећи да првостепена пресуда није заснована на овом забрањеном доказу. Теза да се ова пресуда заснива на налазу вјештака, а не на исказу осуђеног, коју садржи другостепена пресуда, потпуно је произвољно конструисана чим је први доказ реципирао други. Никакву подршку та теза не може да нађе у чињеници да је осуђени на главном претресу дао истовјетан исказ као у истрази, јер све и да је то тако, употреба исказа осуђеног који је дат у истрази остала би недозвољена – тај исказ као доказ не може се конвалидирати овим путем. Ако би се из налаза и мишљења саобраћајног вјештака искључиле чињенице и околности, узете из забрањеног исказа осуђеног, онда би тај налаз био битно непотпун, а и завршна мишљења вјештака остала би без адекватног темеља. Та ситуација налаже да се вјештачење обнови у смислу члана 250. ЗКП-а.

У оваквој ситуацији немогућа је оцјена да ли би и без исказа осуђеног датог у истрази, с обзиром на друге доказе, била донесена иста пресуда – свакако је немогуће рећи да је очигледно да би била донесена иста пресуда. Према томе, указујући на све ово, захтјев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде исправно тврди да је у овом случају учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 364. став 1. тачка 8. ЗКП-а.

(Пресуда Врховног суда РС, Квлт-24/2001 од 23.07.2001. године)

20.

Битна повреда одредаба кривичног поступка

Члан 364. став 1. тачка 11. ЗКП-а

и

Поведа права на правично суђење

Члан 6. став 3. тачка д) Европске конвенције

САМА ЧИЊЕНИЦА ДА ЈЕ НА ГЛАВНОМ ПРЕТРЕСУ ПРОЧИТАН ИСКАЗ СВЈЕДОКА ДАТ У ИСТРАЗИ, И ПОРЕД ИЗРИЧИТОГ ПРОТИВЉЕЊА ОПТУЖЕНИХ И ЊИХОВИХ БРАНИЛАЦА, НЕ ПРЕДСТАВЉА У СВАКОМ СЛУЧАЈУ ПОВРЕДУ ПРАВА ОПТУЖЕНИХ НА ОДБРАНУ САДРЖАНОГ У ЧЛАНУ 6. СТАВ 3. ТАЧКА Д) ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА, МЕЂУТИМ, КАДА У ОБРАЗЛОЖЕЊУ ПРЕСУДЕ СУД НИЈЕ ДАО РАЗЛОГЕ ЗБОГ КОЈИХ ЈЕ ОДЛУЧИО ДА НЕ САСЛУША НЕПОСРЕДНО СВЈЕДОКА ЧИЈИ ИСКАЗ ЈЕ ПРОЧИТАН БЕЗ САГЛАСНОСТИ СТРАНАКА, ТАКАВ НЕДОСТАТАК ОБРАЗЛОЖЕЊА ОДРАЖАВА БИТНУ ПОВРЕДУ ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 1. ТАЧКА 11. У ВЕЗИ СА ЧЛАНОМ 357. СТАВ 8. ЗКП-а И ПОВРЕДУ ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ ИЗ ЧЛАНА 6. СТАВ 3. ТАЧКА Д) ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА.

Из образложења:

Начело равноправности странака у основи је члана 6. Европске конвенције о људским правима у коме су садржани стандарди који гарантују право на праведно суђење. Одредба става 3. тачка д) овог члана подржава начело равноправности странака у кривичном поступку пружајући право оптуженом да испита свједоке оптужбе и право оптуженог да осигура присуство и испитивање свједока одбране под истим условима као и свједока који свједоче против њега.

Пракса Европског суда рестриктивно допушта изузетке од овог правила који омогућавају читање исказа свједока датих у претходној фази поступка (пресуда Унтерпертиргер од 24.11.1986. године и Артнер од 28.08.1992. године) уз ограничење да пресуда не може бити искључиво или у одлучујућој мјери заснована на тим исказима. Надаље, према пракси тог суда (пресуда Видал од 22.04.1992. године и Дорсон од 26.03.1996. године) ова одредба не тражи присуство испитивању сваког свједока којег је оптужени изричито тражио јер домаћи закон и судови могу постављати услове и наметнути ограничења али уз услов да и тужилац и оптужени имају једнак третман у том погледу. Међутим, Европска Комисија и Суд су ограничили дискреционо право судова тиме што траже да судови требају навести разлоге за одбијање захтјева оптуженог да позове свједока (пресуда Видал од 22.04.1992. године).

Изузеци од начела непосредности које предвиђа одредба члана 333. Закона о кривичном поступку, а којим се ограничава право оптуженог да испита свједоке, нису неконзистентни са ставом 3. тачка д) члана 6. Европске конвенције, међутим да би примјена ових изузетака била у складу са цитираним чланом Европске конвенције, суд је дужан да у образложењу пресуде наведе разлоге због којих је одлучио да се не саслуша непосредно свједок чији је исказ прочитан на главном претресу без сагласности странака, а која обавеза суда произилази из одредбе члана 357. став 7. Закона о кривичном поступку.

У конкретном случају првостепени суд је на главном претресу од 18.03.2003. године, и поред изричитог противљења оптужених и њихових бранилаца, прочитао исказ свједока Ј.В. који је дат у истрази, а у образложењу пресуде није навео разлоге због којих је одлучио да не саслуша непосредно овог свједока, па основано жалбе бранилаца оптужених истичу да је на тај начин почињена битна повреда одредаба кривичног поступка апсолутног карактера из члана 364. став 1. тачка 11. Закона о кривичном поступку у форми недостатка разлога о одлучним чињеницама, а која повреда истовремено представља кршење права на правично суђење из члана 6. став 3. тачка д) Европске конвенције.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-70/03 од 26.08.2003. године)

21.

Битна повреда одредаба кривичног поступка Члан 364. став 1. тачка 11. Закона о кривичном поступку

ТИМЕ ШТО ЈЕ СУД ДОНИО ОСЛОБАЂАЈУЋУ ПРЕСУДУ У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 350. ТАЧКА 1. ЗКП-а У ВЕЗИ СА ЧЛАНОМ 11. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, А У ИЗРЕЦИ ПРЕСУДЕ НИСУ НАВЕДЕНЕ РАДЊЕ ОШТЕЋЕНОГ КОЈЕ ПРЕДСТАВЉАЈУ ИСТОВРЕМЕНИ ПРОТИВПРАВНИ НАПАД, КАО ЈЕДАН ОД ЕЛЕМЕНАТА КОЈИ СТРУКТУИШЕ НЕОПШТУ НЕОПШТУ ОДБРАНУ, ИЗРЕКА ПРЕСУДЕ ЈЕ УЧИЊЕНА НЕРАЗУМЉИВОМ, УСЉЕД ЧЕГА ПРАВИЛНОСТ И ЗАКОНИТОСТ ТЕ ПРЕСУДЕ НИЈЕ МОГУЋЕ ИСПИТАТИ, У ЧЕМУ ЈЕ САДРЖАНА БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА АПСОЛУТНОГ КАРАКТЕРА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 1. ТАЧКА 11. ЗКП-а.

Из образложења:

Из изреке првостепене пресуде произилази да је првостепени суд оптуженог К.Д. ослободио оптужбе, у смислу одредби члана 350. став 1. тачка 1. ЗКП-а, да је извршио кривично дјело убиства у покушају из члана 127. став 1. у вези са чланом 20. Кривичног законика РС, оцијенивши да због поступања у нужној одбрани радње оптуженог не представљају кривично дјело. Међутим, у чињеничном опису изреке те пресуде нису наведене радње оштећеног које представљају истовремени противправни напад. Одсуство ових чињеница које ближе одређују напад оштећеног на оптуженог, изреку пресуде чини неразумљивом с обзиром на то да од њих зависи примјена одредби члана 11. Кривичног законика РС о нужној одбрани. У наведеном недостатку изреке првостепене пресуде садржана је битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 364. став 1. тачка 11. ЗКП-а апсолутног карактера на коју је другостепени суд одлучујући по жалби, обавезан пазити по службеној дужности у смислу одредби члана 376. став 1. ЗКП-а.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-114/03 од 30.03.2004. године)

22.

Битна повреда одредаба кривичног поступка Члан 364. став 1. тачка 11. ЗКП-а

КАДА ЈЕ НАКОН ИЗВРШЕЊА ДЈЕЛА ИЗМИЈЕЊЕН КРИВИЧНИ ЗАКОН, СУД ЈЕ ДУЖАН У ПРЕСУДИ ОБРАЗЛОЖИТИ ЗАШТО ЈЕ НА УЧИНИОЦА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА ПРИМИЈЕНИО ЗАКОН КОЈИ ЈЕ ВАЖИО У ВРИЈЕМЕ СУЂЕЊА, ЈЕР СЕ У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 4. СТАВ 1. КРИВИЧНОГ ЗАКОНА РС НА УЧИНИОЦА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА ПО ПРАВИЛУ ПРИМЈЕЊУЈЕ ЗАКОН КОЈИ ЈЕ ВАЖИО У ВРИЈЕМЕ ИЗВРШЕЊА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА, ПА НЕДОСТАТАК РАЗЛОГА У ОБРАЗЛОЖЕЊУ О ОВОЈ ОДЛУЧНОЈ ЧИЊЕНИЦИ С АСПЕКТА ПРАВИЛНЕ ПРИМЈЕНЕ КРИВИЧНОГ ЗАКОНА, ПРЕДСТАВЉА БИТНУ ПОВРЕДУ ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 1. ТАЧКА 11. ЗКП-а.

(Рјешење Врховног суда РС, број Кж-9/04 од 27.04.2004. године)

23.

**Битна повреда одредаба кривичног поступка
Члан 364. став 1. тачка 11. Закона о кривичном поступку
и
Члан 364. став 2. Закона о кривичном поступку**

КАДА СУД О ДОКАЗНОМ ПРИЈЕДЛОГУ ОДБРАНЕ ЗА ПРОВОЂЕЊЕ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ ДОГАЂАЈА, ПОСТАВЉЕНОМ НА ГЛАВНОМ ПРЕТРЕСУ У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 322. СТАВ 4. ЗКП-а НИЈЕ ДОНИО ФОРМАЛНУ ОДЛУКУ, ТИМЕ ЈЕ ПОЧИНИО БИТНУ ПОВРЕДУ ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 2. ЗКП-а, А КАДА НИ У ОБРАЗЛОЖЕЊУ ПРЕСУДЕ НИЈЕ ДАО РАЗЛОГЕ ЗБОГ ЧЕГА ТАЈ ДОКАЗНИ ПРИЈЕДЛОГ НИЈЕ УВАЖИО, ТАКАВ НЕДОСТАТАК ОБРАЗЛОЖЕЊА МАНИФЕСТУЈЕ БИТНУ ПОВРЕДУ ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 1. ТАЧКА 11. ЗКП-а.

(Рјешење Врховног суда РС, Кж-122/03 од 16.12.2003. године)

24.

**Битна повреда одредаба кривичног поступка
Члан 364. став 1. тачка 11. ЗКП-а**

ВИСОК СТЕПЕН КРИВИЧНЕ ОДГОВОРНОСТИ ЈЕ ЈЕДАН ОД КУМУЛАТИВНО ПРЕДВИЂЕНИХ УСЛОВА ЗА КАЖЊАВАЊЕ МАЛОЉЕТНИКА У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 86. КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА РС, ПА КАДА ПРЕСУДА У ОБРАЗЛОЖЕЊУ НИЈЕ ДАЛА РАЗЛОГЕ ЗА ОВУ ЧИЊЕНИЦУ ОД ОДЛУЧНОГ ЗНАЧАЈА ЗА ИЗРИЦАЊЕ КАЗНЕ МАЛОЉЕТНИЧКОГ ЗАТВОРА, ТАКАВ НЕДОСТАТАК ОБРАЗЛОЖЕЊА ПРЕСУДЕ МАНИФЕСТУЈЕ БИТНУ ПОВРЕДУ ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 1. ТАЧКА 11. ЗКП-а, УСЉЕД КОЈЕ ПРАВИЛНОСТ И ЗАКОНИТОСТ ТЕ ПРЕСУДЕ, С АСПЕКТА ИЗРЕЧЕНЕ КАЗНЕ, НИЈЕ МОГУЋЕ ИСПИТАТИ.

Из образложења:

Према одредбама о кажњавању малољетника садржаним у члану 86. Кривичног законика Републике Српске, малољетном починиоцу кривичног дјела, може се изрећи казна малољетничког затвора, као једна специфична казна, само ако су кумулативно испуњени сви услови предвиђени поменутом законском одредбом. У погледу назначених услова неспорно је да је млдб. П.М. у вријеме извршења кривичног дјела био старији малољетник, да је за предметно дјело запријеђена казна затвора већа од 5 година и да су наступиле тешке последице дјела (јер је само хитном љекарском интервенцијом спријечено наступање смрти оштећеног). И, последњи, законом предвиђен кумулативни услов за изрицање малољетничког затвора, а који је, свакако, најкомплексније утврдити и оцијенити, је висок степен кривичне одговорности починиоца, због чега не би било оправдано изрећи васпитну мјеру.

У погледу ове чињенице од одлучног значаја, која се утврђује процјеном интелектуалних и вољних способности млдб. извршиоца дјела, и његовог укупног психичког односа према дјелу, побијана пресуда нема разлога у образложењу што је чини неразумљивом. Када се има у виду налаз и мишљење вјештака неуропсихијатра, по ком налазу је у вријеме извршења дјела, млдб. П.М. био смањено способан дахвати значај и последице дјела и битно смањене могућности да управља својим поступцима због пролазног душевног поремећаја, и то средњег степена у вољној и нижег степена у интелектуалној сфери, онда је и правилност утврђења ове одлучне чињенице (висок степен кривичне одговорности), доведена у сумњу. При изрицању малољетничког затвора, као посебне кривичне санкције, првостепена пресуда «претпоставља» постојање високог степена кривичне одговорности млдб. П.М., али у правцу ове одлучне чињенице и најкомплекснијег услова за изрицање малољетничког затвора из члана 86. и 87. Кривичног законика Републике Српске, није дала никакве разлоге па је стога захваћена битном повредом одредаба кривичног поступка из члана 364. став 1. тачка 11. ЗКП-а.

(Рјешење Врховног суда РС, Кжм-1/03 од 10.07.2003. године)

25.

**Битна повреда одредаба кривичног поступка
Члан 364. став 2. у вези са чланом 337. став 1. ЗКП-а**

КАДА СУ ИЗМЈЕНОМ ОПТУЖНИЦЕ НА ГЛАВНОМ ПРЕТРЕСУ ПОСТОЈЕЋЕМ ЧИЊЕНИЧНОМ СТАЊУ ДОДАТЕ ИЗВЈЕСНЕ ОКОЛНОСТИ КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА БЛИЖА СВОЈСТВА КРИВИЧНОГ ДЈЕЛА КОЈА ГА КОНКРЕТИЗУЈУ И КОЈА СУ БИЛА ПОЗНАТА ОПТУЖЕНОМ У ТОКУ ЧИТАВОГ ПОСТУПКА, А ПРИ ТОМЕ СУ ОСТАЛЕ НЕПРОМИЈЕЊЕНЕ ЧИЊЕНИЦЕ КОЈЕ ОДРЕЂУЈУ ИДЕНТИТЕТ ДЈЕЛА, ОНДА ТАКВА ИЗМЈЕНА ОПТУЖНИЦЕ ПО САДРЖАЈУ И ОБИМУ НЕ ИЗИСКУЈЕ ПОТРЕБУ ПРЕКИДАЊА ГЛАВНОГ ПРЕТРЕСА РАДИ ПРИПРЕМАЊА ОДБРАНЕ, ПА КАДА ЈЕ СУД ТАКАВ ПРИЈЕДЛОГ ОДБРАНЕ ОДБИО ТИМЕ НИЈЕ ПОЧИЊЕНА БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 364. СТАВ 2. ЗКП-а У ВЕЗИ СА ЧЛАНОМ 337. СТАВ 1. ИСТОГ ЗАКОНА.

Из образложења:

Одредба члана 337. став 1. Закона о кривичном поступку односи се на измјену оптужбе уз нужан процесни услов да изведени докази на главном претресу укажу да се измијенило чињенично стање изнесено у оптужници. Тачно је да је заступник оптужбе постојећем чињеничном стању из оптужбе додао извјесне околности, али није измијенио чињенице које указују на исту радњу и догађај у свим његовим битним дијеловима које би мијењале идентитет дјела. Ради се о допуни која се односи на ближа својства кривичног дјела која га конкретизују, а која су била позната оптуженом у току читавог поступка. Због тога није било никаквог процесног разлога да се прекида главни претрес, па није повријеђено право одбране оптуженог ради припремања одбране, јер суштинске измјене оптужбе није ни било. Ради тога, по оцјени овог суда, није учињена битна повреда одредаба кривичног поступка из члана 364. став 2. ЗКП-а у вези са чланом 337. став 1. истог закона.

(Пресуда Врховног суда РС, Кж-183/2000 од 18.09.2000. године)

26.

**Равноправност странака у жалбеном поступку
Члан 371. Закона о кривичном поступку
и
Члан 6. Европске конвенције о људским правима**

НЕОБАВЈЕШТАВАЊЕМ ОПТУЖЕНОГ И ЊЕГОВОГ БРАНИОЦА О СЈЕДНИЦИ ДРУГОСТЕПЕНОГ ВИЈЕЋА НА КОЈОЈ ЈЕ ПРИСУСТВОВАО ЗАМЈЕНИК ОКРУЖНОГ ЈАВНОГ ТУЖИОЦА, СУД ЈЕ ОПТУЖЕНОГ ДОВЕО У НЕРАВНОПРАВАН ПРОЦЕСНИ ПОЛОЖАЈ У ОДНОСУ НА ЈАВНОГ ТУЖИОЦА, ТЕ ЈЕ ТИМЕ ПОВРИЈЕЂЕНО ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ КОЈЕ ГАРАНТУЈЕ ОДРЕДБА ЧЛАНА 6. ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА.

Из образложења:

Другостепени суд је одлучио о жалби браниоца оптуженог на сједници вијећа одржаној дана 11.05.2002. године и својом пресудом број Кж-534/99 жалбу одбио као неосновану и првостепену пресуду потврдио. Из садржаја другостепене пресуде неспорно произилази да о сједници вијећа нису били обавјештени окривљени и његов бранилац, а да је о сједници обавијештен и на сједници присуствовао замјеник Округног јавног тужиоца који је предложио да се жалба браниоца окривљеног одбије. Тиме је тужиоцу била дата могућност да се изјашњава о наводима жалбе браниоца окривљеног, а окривљеном и његовом браниоцу није било омогућено да присуствује сједници, по потреби допуне своју жалбу и ставе одговарајуће приједлоге. Када је о сједници вијећа обавијестио јавног тужиоца другостепени суд је био дужан о тој сједници обавијестити окривљеног и његовог браниоца без обзира на то да ли су то они изричито тражили. Необавјештавање окривљеног и његовог браниоца о сједници другостепеног вијећа суд их је довео у неравноправан положај у односу на јавног тужиоца чиме је повриједио право окривљеног на одбрану које је загарантовано чланом 6. Европске конвенције о заштити људских права.

(Пресуда Врховног суда РС, Келт-49/03 од 04.05.2004. године)

27.

Равноправност странака у жалбеном поступку

Члан 371. Закона о кривичном поступку

и

Члан 6. Европске конвенције о људским правима

КАДА ОДРЕДБА ЧЛАНА 371. ЗАКОНА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ НЕ ПРЕДВИЂА ОБАВЕЗУ ОБАВЈЕШТАВАЊА ОПТУЖЕНОГ И ЊЕГОВОГ БРАНИОЦА О СЈЕДНИЦИ ДРУГОСТЕПЕНОГ ВИЈЕЋА, ПА НА ТОЈ СЈЕДНИЦИ НИСУ ПРИСУСТВОВАЛЕ СТРАНКЕ И БРАНИЛАЦ ОПТУЖЕНЕ, НА ТАЈ НАЧИН ЈЕ ЗАДОВОЉЕН ПРИНЦИП РАВНОПРАВНОСТИ СТРАНАКА («ЈЕДНАКОСТИ ОРУЖЈА») ПРЕД СУДОМ, САДРЖАН У ОСНОВИ ПРАВА НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ ИЗ ЧЛАНА 6. ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА, ЈЕР СУ ОБЈЕ СТРАНКЕ (ТУЖИЛАЦ И ОПТУЖЕНА) ДОВЕДЕНЕ У ИСТИ ПРОЦЕСНИ ПОЛОЖАЈ У ЖАЛБЕНОМ ПОСТУПКУ.

(Пресуда Врховног суда РС, Квп-11/03 од 22.07.2003. године)

28.

Захтјев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде

Члан 440. ЗКП-а («Сл. гласник РС», број 50/03)

ЗАХТЈЕВ ЗА ВАНРЕДНО ПРЕИСПИТИВАЊЕ ПРАВОСНАЖНЕ ПРЕСУДЕ, КАО ВАНРЕДНИ ПРАВНИ ЛИЈЕК, ПОДНЕСЕН НАКОН 01.07.2003. ГОДИНЕ КАО ДАНА СТУПАЊА НА СНАГУ ЗАКОНА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ («СЛ. ГЛАСНИК РС», БРОЈ 50/03), У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 440. ЗКП-а, НИЈЕ ДОЗВОЉЕН, НИ ПРОТИВ ПРАВОСНАЖНИХ ПРЕСУДА ДОНЕСЕНИХ У ПОСТУПКУ ПРОВЕДЕНОМ ПО ОДРЕДБАМА РАНИЈЕГ ЗАКОНА О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ, КОЈИ ЈЕ ПРЕДВИЂАО МОГУЋНОСТ ПОДНОШЕЊА ОВОГ ВАНРЕДНОГ ПРАВНОГ ЛИЈЕКА.

Из образложења:

Закон о кривичном поступку («Сл. гласник РС», број 50/03 од 27.06.2003. године) који је ступио на снагу 01.07.2003. године не предвиђа захтјев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде као ванредни правни лијек, а одредбом члана 440. овог закона регулисано је да ће се поступак наставити и завршити по одредбама Закона о кривичном поступку («Сл. лист СФРЈ», број 26/86, 74/87, 57/89 и 3/90), као и према измјенама и допунама овог закона објављеним у «Сл. гласнику Републике Српске», број 4/93, 26/93, 14/94, 6/97 и 61/01, ако је захтјев поднесен прије ступања на снагу овог закона.

У конкретном случају побијане пресуде Основног суда у Добоју број К-18/02 од 21.07.2003. године и Окружног суда у Добоју број Кж-213/03 од 24.10.2003. године донесене су након ступања на снагу новог Закона о кривичном поступку, који није предвидио могућност ванредног преиспитивања правоснажних пресуда у поступку по ванредним правним љековима, па је тиме поднесени захтјев браниоца осуђеног за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде недозвољен.

Погрешно је становиште изнесено у захтјеву за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде, по коме се право на подношење овог ванредног правног лијека изводи из одредбе члана 442. став 3. ЗКП-а. Цитирана законска одредба прописује да ће се поступци у кривичним предметима примљени у рад код суда прије ступања на снагу новог Закона о кривичном поступку наставити по досадашњим прописима ако је оптужница ступила на правну снагу, осим ако прелазним и завршним одредбама није другачије одређено. Одредба члана 440. ЗКП-а (која припада прелазним и завршним одредбама), управо другачије одређује поступак по захтјеву за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде и захтјеву за ванредно ублажавање казне, као ванредним правним љековима, прописујући да ће се поступак наставити по ранијим прописима само ако је такав захтјев поднесен до ступања на снагу новог Закона о кривичном поступку.

Како су у конкретном случају, захтјевом побијане пресуде донесене након ступања на снагу новог Закона о кривичном поступку, слиједом тога је и захтјев за ванредно преиспитивање правоснажне пресуде, поднесен након ступања на снагу тог закона, недопуштен.

(Рјешење Врховног суда РС, Квп-47/03 од 15.04.2004. године)

29.

**Захтјев за ванредно ублажавање казне
Члан 440. ЗКП-а («Сл. гласник РС», број 50/03)**

ЗАХТЈЕВ ЗА ВАНРЕДНО УБЛАЖАВАЊЕ КАЗНЕ ПОДНЕСЕН НАКОН 01.07.2003. ГОДИНЕ, КАО ДАНА КАДА ЈЕ СТУПИО НА СНАГУ ЗАКОН О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ («СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РС», БРОЈ 50/03 ОД 27.06.2003. ГОДИНЕ) ЈЕ НЕДОПУШТЕН У СМИСЛУ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 440. ЗКП-а.

Из образложења:

Закон о кривичном поступку («Сл. гласник РС», број 50/03 од 27.06.2003. године) који је ступио на снагу 01.07.2003. године не предвиђа могућност подношења захтјева за ванредно ублажавање казне као ванредног правног лијека, а у прелазним одредбама овог закона (члан 440.) регулисано је да ће се поступак по захтјевима за ванредно ублажавање казне поднесеним прије ступања на снагу тог закона наставити и завршити по одредбама Закона о кривичном поступку («Сл. гласник СФРЈ», број 26/86, 74/87, 57/89 и 3/90), као и према измјенама о допунама овог закона објављеним у «Сл. гласнику РС», број 4/93, 26/93, 14/94, 6/97 и 61/01.

У конкретном случају осуђени је захтјев за ванредно ублажавање казне поднио дана 24.09.2003. године (дакле, након ступања на снагу новог Закона о кривичном поступку), па како овај ванредни правни лијек по новом Закону о кривичном поступку није дозвољен, то је овај суд, сходном примјеном одредби члана 318. у вези са чланом 440. Закона о кривичном поступку, рјешењем, захтјев осуђеног за ванредно ублажавање казне, одбацио као недозвољен.

(Рјешење Врховног суда РС, број Квл-129/03 од 03.11.2003. године)

3. ПРЕКРШАЈНО ПРАВО

30.

**Захтјев за судску заштиту
Члан 253. Закона о прекршајима**

КАДА ЈЕ РЈЕШЕЊЕ О ПРЕКРШАЈУ У ДРУГОМ СТЕПЕНУ ДОНИО ЦАРИНСКИ ОРГАН, ПРОТИВ ТОГ РЈЕШЕЊА ДОПУШТЕН ЈЕ ЗАХТЈЕВ ЗА СУДСКУ ЗАШТИТУ У СМИСЛУ ЧЛАНА 6. ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА, И У СЛУЧАЈУ КАДА НИСУ ИСПУЊЕНИ УСЛОВИ ПРОПИСАНИ ОДРЕДБОМ ЧЛАНА 253. ЗАКОНА О ПРЕКРШАЈИМА ЗА КОРИШТЕЊЕ ОВОГ ВАНРЕДНОГ ПРАВНОГ СРЕДСТВА, ОДРЕЂЕНИ У ЗАВИСНОСТИ ОД ИЗРЕЧЕНЕ КАЗНЕ, ЗАШТИТНЕ МЈЕРЕ, ОДНОСНО МЈЕРЕ ОДУЗИМАЊА ИМОВИНСКЕ КОРИСТИ, ЈЕР САДРЖАЈ ПРАВА НА ПРАВЕДНО СУЂЕЊЕ ГАРАНТОВАНОМ ЧЛАНОМ 6. ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ЉУДСКИМ ПРАВИМА УКЉУЧУЈЕ И ПРАВО НА ПРИСТУП СУДУ ПУНЕ ЈУРИСДИКЦИЈЕ РАДИ ПРЕИСПИТИВАЊА ОДЛУКА УПРАВНОГ ОРГАНА.

Из образложења:

Према одредби члана 253. Закона о прекршајима захтјев за судску заштиту се може изјавити против рјешења донесеног у другом степену када је кажњеним изречена казна затвора, заштитна мјера забране вршења самосталне дјелатности и забране управљања моторним возилом возачу моторног возила по занимању, те заштитна мјера одузимања предмета или мјера одузимања имовинске користи ако вриједност одузетог предмета или одузете користи прелази износ од 500,00 (петстотина) КМ. У конкретном случају нису испуњени законом прописани услови за подношење овог ванредног правног лијека, међутим, побијано рјешење је донио царински орган који није суд него управни орган, па се подносиоцима захтјева из тог разлога мора омогућити приступ суду пуне јурисдикције, ради преиспитивања одлуке управног органа што укључује право на пуно преиспитивање чињеница и правних питања везаних за овај предмет. Овакво становиште суда заснива се на правилном тумачењу одредбе члана 6. Европске конвенције о заштити људских права а које је прихваћено и кроз одлуку Уставног суда БиХ број У-10/03 од 26.03.2004. године, ради чега је захтјев за судску заштиту прихваћен као дозвољен.

(Пресуда Врховног суда РС, Пвл-12/04 од 25.05.2004. године)

II ГРАЂАНСКО И ПРИВРЕДНО ПРАВО

С е н т е н ц и ј е

1. МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО

А) Стварно право

31.

Диоба непокретности у парничном поступку **Члан 16. Закона о основним својинско правним односима**

ТУЖБОМ ЗА ДИОБУ НЕПОКРЕТНОСТИ У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ НЕ МОЖЕ СЕ ТРАЖИТИ ДА ТУЖИОЦУ НА ИМЕ ЊЕГОВОГ СУВЛАСНИЧКОГ ДИЈЕЛА ПРИПАДНЕ ПРОСТОРНО ОДРЕЂЕНИ ДИО У ТИМ НЕПОКРЕТНОСТИМА. ТАКВОМ ТУЖБОМ ТРЕБА ДА БУДУ ОБУХВАЋЕНИ СВИ СУВЛАСНИЦИ НЕПОКРЕТНОСТИ УЗ ИСТИЦАЊЕ ТУЖБЕНОГ ЗАХТЈЕВА ЗА УТВРЂИВАЊЕ ВЕЛИЧИНЕ ЊИХОВИХ СУВЛАСНИЧКИХ ДИЈЕЛОВА И ОБАВЕЗИВАЊЕ ТУЖЕНИХ ДА ТРПЕ ФИЗИЧКУ ДИОБУ НЕПОКРЕТНОСТИ СРАЗМЈЕРНО УТВРЂЕНИМ ДИЈЕЛОВИМА, ДОК СЕ САМА ДИОБА НА ОСНОВУ ПРАВОСНАЖНЕ ПРЕСУДЕ СПРОВОДИ ПО ПРАВИЛИМА ИЗВРШНОГ ПОСТУПКА.

Из образложења:

Чланом 16. став 1. и 2. Закона о својинско правним односима прописано је да сувласник има право да у свако вријеме захтјева диобу ствари, осим у вријеме у које би та диоба била на штету других сувласника, ако законом није другачије одређено, као и да то право не застарјева.

Тужиоцу према томе, ако је сувласник, припада право на диобу спорних непокретности. Он међутим, по схватању овог суда, није могао поставити тужбени захтјев онако како је то учинио – да се дозволи диоба парцеле и да му на име сувласничког дијела припадне реално одређен дио тог земљишта у нарави. С тога се указује потреба да тужилац уреди своју тужбу у смислу члана 109. Закона о парничном поступку.

Тужбом за диобу у парничном поступку треба да буду обухваћени сви сувласници непокретности, уз постављање захтјева за утврђење величине њихових сувласничких дијелова и обавезивање тужених да трпе физичку диобу непокретности сразмјерно тим дијеловима. Диоба се на основу такве пресуде спроводи по правилима извршног поступка претварањем тужиочевог идеалног дијела у непокретностима у његов реални дио (тј. формирањем на лицу мјеста парцеле или више парцела које му припадају, њихових топографисањем, израдом пријемног листа и укњибом у његову корист у посебном з.к.ул.). Тиме би се избјегла ситуација да један сувласник буде фаворизован у односу на остале (тужени су током поступка истицали да би начином диобе, предложеним у тужби, били доведени у неравноправан положај у односу на тужиоца, који би добио најбољи дио земљишта).

Из з.к. изватка у списима произилази да осим парцеле к.ч. бр. 1603/4 по старом премјеру, има још парцела, а осим тужиоца, првотуженог и друготуженог, још и других сувласника у непокретностима уписаним у з.к.ул. бр. 242 к.о. Т. с. Ако тужилац тражи диобу непокретности, на основу које би био уписан као самовласник у земљишној књизи, тужбом треба да обухвати све остале земљишнокњижне сувласнике као јединствене супарничаре, као и све парцеле уписане у том з.к.улошку. Уколико се, међутим захтјева само т.зв. “диоба посједа” (тј. одлучивање о управљању и коришћењу спорним непокретностима као заједничким стварима), тужбу треба усмјерити против само оних лица која имају посјед тих непокретности уз назначење њихових сувласничких дијелова.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 132/00 од 20.4.2001. године)

32.

Одржај – претпоставке **Члан 28. Закона о основним својинско правним односима**

ПРЕТПОСТАВКА САВЈЕСНОСТИ ПОСЈЕДА РАДИ СТИЦАЊА ПРАВА ВЛАСНИШТВА ИСПУЊЕНА ЈЕ АКО СЕ ВЛАСНИК НЕПОКРЕТНЕ СТВАРИ АПСОЛУТНО ПАСИВНО ДРЖИ У ПОГЛЕДУ ОСТВАРЕЊА НЕКОГ ПРАВА КОЈЕ ИЗВИРЕ ИЗ ПРАВА ВЛАСНИШТВА НА ТОЈ СТВАРИ, А ПОСЛЕДНИК ТЕ СТВАРИ ИЗ ТАКВОГ ПОНАШАЊА ВЛАСНИКА СТВАРИ КРОЗ ВРИЈЕМЕ ОД 20 ГОДИНА СТЕКНЕ УВЈЕРЕЊЕ ДА ГА РЕАЛИЗАЦИЈА ТОГ ПРАВА НЕ ИНТЕРЕСУЈЕ И ДА СТВАР ДРЖИ КАО САВЈЕСТАН ПОСЈЕДНИК.

Из образложења:

Кад је у питању приговор туженог А.М. који оспорава тужбени захтјев тужилаца А.М., са образложењем да је по основу одржаја стекао и сувласнички дио који је припадао овом тужиоцу у спорним непокретностима, такође ваља рећи да нижестепени судови нису дали потребан значај чињеницама да је отац овог тужиоца, пок. С., умро 1944. године, да је његова мајка живјела у заједничком домаћинству са туженим А.М. све до своје смрти 1963. године и да за живота није тражила да јој се одвоји санаследнички дио који јој је припадао по праву наслеђа у заоставштини иза умрлог брачног друга С., да тужилац А. М. није живио у заједничком домаћинству са туженим А.М., да се није противио диоби коју је са туженим А.М. извршила његова сестра – тужиља А. удата Ј. Р. и његова тетка А. рођ. Л.С. и да је тек 1987. године по први пут затражио од суда да му се у поступку диобе издвоји његов санаследнички дио од 1/6 који му је припадао као наследнику у заоставштини иза пок. оца С., а по рјешењу Оставинског суда у Б.Л. број 78/83 од 6.1.1984. године. Одлучујући о ствари у односном дијелу, другостепени суд се ограничио само на то да тужилац А. М. није учествовао у диоби коју су вршили са туженим А.М. други санаследници, да се са тим диобама није сагласио, нити на њих дао накнадни пристапак, да му из заоставштине правног предника иза кога изводи право сувласништва на основу наслеђивања, није припало ништа и да је од туженог А.М. тражио да му преда у самовласништво дио замљишта на коме би направио кућу и на основу ових чињеница одлучио о ствари, а да није цијенио, једнако као и првостепени суд, и о ствари одлучио и са становишта чињеница о којима је било ријечи, иако оне, по оцјени Врховног суда, могу бити одлучне за питање савјесности туженог А.М. које се тиче посједовања квоте наследног дијела који је припадао тужиоцу А. М. из заоставштине њихових правних предника. Јер, уколико би се установило да се тужилац А. М. апсолутно пасивно држао у погледу остварења права на наслијеђе и да се из његовог понашања кроз вријеме од 20 година могло закључити да га реализација овог права није интересовала – онда је, по мишљењу Врховног суда, почетна несавјесност туженог А.М. изгубила свој значај и добила нови квалитет у виду увјерења да ствари држи као савјестан посједник и да то може довести до одржаја. На овај начин одлучне чињенице нису оцијењене и разлози другостепеног суда нису довољни за одлуку којом је усвојен тужбени захтјев тужилаца А.М. у односу на туженог А.М., а одбијен противтужбени захтјев овог туженог у односу на тужилаца А.М. ради утврђења да је по основу одржаја стекао сувласнички дио у спорном земљишту овог тужиоца.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-69/02 Од 14.11.2003. године)

33.

Заштита права својине – пасивна легитимација

Члан 37. Закона о основним својинско-правним односима

ЗАХТЈЕВ ЗА ВРАЋАЊЕ СТВАРИ НЕ МОЖЕ СЕ УСВОЈИТИ ПРЕМА СТРАНЦИ КОЈА НИЈЕ ПОСЈЕДНИК ТЕ СТВАРИ. ИЗУЗЕТНО РЕИНВИДАЦИЈИ ИМА МЈЕСТА И ПРОТИВ ЛИЦА КОЈЕ У МОМЕНТУ ТУЖБЕ НИЈЕ БИЛО ПОСЈЕДНИК СТВАРИ, ЧИЈЕ СЕ ВРАЋАЊЕ ТРАЖИ, АКО ТАЈ ПОСЈЕД ИМА У ВРИЈЕМЕ ЗАКЉУЧЕЊА ГЛАВНЕ РАСПРАВЕ.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 131/00 од 17.10.2000. године)

34.

Заштита права својине – кад је исту непокретност купило више лица – јача правна основа

Члан 41. Закона о основним својинско-правним односима

САВЈЕСТАН КУПАЦ, КОМЕ ЈЕ ВЛАСНИК ПРОДАО И ПРЕДАО У ПОСЈЕД НЕПОКРЕТНОСТ, ЈАЧИ ЈЕ У ПРАВУ ОД НЕСАВЈЕСНОГ ЛИЦА КОМЕ ЈЕ РАНИЈИ ВЛАСНИК ИСТУ НЕПОКРЕТНОСТ КАСНИЈЕ ПРОДАО ПРИ ЧЕМУ НИЈЕ ОДЛУЧНО ШТО ЈЕ КАСНИЈИ КУПАЦ ИСХОДИО УПИС ПРАВА СВОЈИНЕ У ЗЕМЉИШНЕ КЊИГЕ.

Из образложења:

У поступку је утврђено да је тужилац са првотуженим закључио ваљан купопродајни уговор (прво усмени у прољеће 1981. године, а потом и писмени уговор 25.8.1981. године у присутности два свједока који су се потписали на уговору) којим је првотужени продао тужиоцу предметну непокретност и да је овај уговор реализован у цјелости. Такође је утврђено да је првотужени са друготуженим закључио 31.1.1983. године купопродајни уговор којим је првотужени продао друготуженом ову исту непокретност иако ју је раније отуђио тужиоцу, те да су тужени овај уговор својеручно потписали и уговор овјерили и да је друготужени у вријеме тужиоачеве одсутности, у јануару мјесецу 1983. године, преузео у посјед предметну непокретност. Утврђено је даље, да је друготужени, приликом закључења уговора са првотуженим био несавјестан купац тј.

знао да је првотужени прије закључења овог уговора предметну непокретност продао тужиоцу и предао му је у посјед на основу ваљаног купопродајног уговора.

На основу ових утврђења, правилан је закључак нижестепених судова да је тужилац, коме је првотужени продао и предао спорну непокретност у посјед, јачи у праву од друготуженог коме је првотужени исту непокретност касније продао, без обзира што друготужени има и посјед спорне непокретности и што је исходило упис овог посједа у катастру некретнина. Судска пракса је, наиме, у примјени члана 41. Закона о основним својинско-правним односима заузела јединствен став да јаче право на непокретностима које су била предмет два посебна уговора о купопродаји, има савјесни ранији купац у односу на каснијега несавјесног купца и то и онда када је несавјестан купац исходило упис права својине у земљишним књигама. Стога се друготужени са успјехом не може позивати на чињеницу изнијету у ревизији да има јаче право зато што је на основу уговора исходило упис посједа спорне непокретности у катастарском оперативном на своје име и што је овај уговор ваљан правни посао на основу кога се може уписати у земљишним књигама као власник спорне непокретности.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-1/02 од 26.7.2002. године)

35.

Стицање права својине на шуми која се води као државна својина

Члан 1. и 5. Закона о шумама ("Службени лист СРБиХ", број 38/71)

Члан 28. и 72. Закона о основним својинскоправним односима

ПРАВО СВОЈИНЕ НА ШУМИ КОЈА СЕ ВОДИ КАО ДРЖАВНА ИМОВИНА СТИЧЕ СЕ САМО НА ОСНОВУ ВАЉАНОГ ПРАВНОГ ОСНОВА – ПУНОВАЖНОГ УГОВОРА О ПРЕНОСУ ПРАВА СВОЈИНЕ ИЗ ДРЖАВНЕ СВОЈИНЕ, ПОДОБНОГ ЗА ЗЕМЉИШНОКЊИЖНИ ПРЕНОС ИЛИ ПРАВОСНАЖНЕ ОДЛУКЕ НАДЛЕЖНОГ ОРГАНА.

Из образложења:

Послије 1.1.1972. године, када је ступио на снагу ранији Закон о шумама ("Службени лист СР БиХ", бр. 38/71), није се могло доказивати да је одржајем стечено право својине на шуми у друштвеној сада државној својини. Тај смисао садрже и одредбе чланова 1. и 5. садашњег Закона о шумама ("Службени гласник Републике Српске" број 13/94 до 18/99). Тужбени захтјев би био основан само под претпоставкама да је тужилац доказао да је право својине на спорним парцелама било укњижено на његовог оца у земљишној књизи, односно да је доказао да има правни основ (пуноважан уговор о преносу права својине из државне својине или правоснажну одлуку надлежног државног органа). Он, међутим, такве доказе нема, ради чега је његов тужбени захтјев правилно одбијен као неоснован.

У ревизији је истакнуто да је спорно земљиште 1929. године било ораница и да је пошумљено радом породице Р., која га је уживала до 1972. године.

Овај ревизиони приговор није од утицаја на пресуђење. Све и да су тачни наводи да спорне парцеле не спадају у шумско земљиште, тужилац ни у том случају није доказао основ стицања права својине на истима (т.ј. постојање акта надлежног органа да му се парцеле признају у својину или уговора подобног за земљишнокњижни пренос права својине). Тужилац, као ни његов отац, нису могли стећи право својине на спорном земљишту одржајем ни под претпоставком да се ради о ранијој ораници, јер га, према утврђењу првостепеног суда нису држали као савјесни и законити посједници (ранија правна правила, сада садржана у одредби члана 72. у вези са чланом 28. став 2. и 4. Закона о основним својинскоправним односима).

Није тачан ни ревизиони навод да се "приликом авионског снимања 1982. године... тужена... уписала као власник иако није било правног основа" за то. Тужени, наиме, том приликом није уписан као власник, него као посједник непокретности (према земљишнокњижном изватку у списима, спорне парцеле се од 1922. године и даље непрекидно воде као друштвена, односно државна својина). Тужени је те године уписан само као посједник приликом излагања катастарских података извршеног премјера, како то произилази из писменог извјештаја геодетског вјештака. Прије тога, релативно кратко вријеме (од дешифровања до излагања података извршеног премјера), као посједник је био уписан тужилац, што с обзиром на напријед речено, нема посебног значаја за пресуђење у овом спору. Исто важи и за ревизионе наводе да "предметна шума није у шумском комплексу нити је повучена линија разграничења".

У вези осталих ревизионих навода треба указати на то да уговор о закупу из 1929. године није могао бити правни основ за стицање права својине. Тај уговор је додуше садржавао одредбу у параграфу 6, коју је правилно протумачио првостепени суд, а која се погрешно објашњава у ревизији ("ако закупник у цјелости испуни своје обавезе у року од 10 година да ће земљиште прећи у власништво држаоца"). Закупавац (Аграрна дирекција у име Ерара Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца) је том приликом придржао право да одлучи да ли ће се земљиште уступити бесплатно у својину закупцу и у случају кад овај испуни све услове из

те одредбе. Према томе, тужилац, односно његов правни претходник је могао постати власник спорног земљишта само на основу посебног акта Ерара, односно Аграрне дирекције. Како је већ речено, тужилац није доказао да је такав акт донесен, па околности да је уредно измиривао своје обавезе према држави и да се придржавао свих уговорних одредаба и обавеза, саме за себе, без значаја су за овај спор.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 161/01 од 16.11.2001. године)

36.

Утврђење права својине на грађевинском објекту саграђеном без грађевинске дозволе

НА ГРАЂЕВИНСКОМ ОБЈЕКТУ ПОДИГНУТОМ У ТОКУ ТРАЈАЊА ПОРОДИЧНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ БЕЗ ДОЗВОЛЕ ЗА ГРАЂЕЊЕ МОЖЕ СЕ УТВРДИТИ ПРАВО СВОЈИНЕ.

Из образложења:

Погрешан је правни став другостепеног суда да се на грађевинском објекту, подигнутом на земљишту друштвене својине, без дозволе за грађење надлежног органа, не може утврдити право својине односно право сувласништва.

На грађевинском објекту подигнутом без дозволе за грађење, може се утврдити право својине, ако је тај објекат подигнут у заједници. Судском одлуком о утврђивању права својине по том основу уређује се само међусобни односи стицалаца у односу на тако подигнути објекат. Таква одлука нема значаја у односу на грађевински објекат подигнут без дозволе за грађење, па се истом не мијења статус таквог објекта (бесправно подигнутог-привременог грађевинског објекта), а од значаја је и на посљедице које могу да произађу за стицаоце таквог објекта.

У овом конкретном случају у питању су односи између блиских сродника, те је за признање права својине на заједнички изграђеним грађевинским објектима било потребно утврдити: постоји ли писмени уговор о грађењу, а ако га нема, је ли постојао усмени уговор о заједничкој изградњи објекта, када настаје правно признато сувласништво у сразмјери усменог споразума, а у недостатку овог у сразмјери уложених средстава, а затим који од спорних грађевинских објекта су грађени у периоду када су странке живјеле у заједничком домаћинству, као и када су купљене земљишне парцеле на којима су изграђени спорни објекти.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 125/98 од 26.5.1999. године)

37.

Пренос трајног права коришћења грађевинске парцеле на којој је изграђен грађевински објекат са више сувласника - начин и обим преноса и упис права у земљишну књигу –

Члан 18. став 1. и 3. Закона о грађевинском земљишту у друштвеној својини ("Службени лист СРБиХ", бр. 13/74)

Члан 40. став 1. и члан 42. став 1. Закона о грађевинском земљишту ("Службени лист СРБиХ", бр. 34/86, 1/90, 25/90, те ("Службени гласник РС, бр. 29/94 и 23/98).

ПРЕНОСОМ ПРАВА СВОЈИНЕ У ЗЕМЉИШНОЈ КЊИЗИ НА ЗГРАДИ КОЈА ЈЕ ИЗГРАЂЕНА НА ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ У ДРУШТВЕНОЈ (ДРЖАВНОЈ) СВОЈИНИ ПРЕНОСИ СЕ И ТРАЈНО ПРАВО КОРИШЋЕЊА ГРАЂЕВИНСКЕ ПАРЦЕЛЕ БЕЗ ПОСЕБНОГ УПИСА У ТОЈ КЊИЗИ.

Из образложења:

Када на грађевинском земљишту у друштвеној (државној) својини постоје грађевински објекти са више сувласника, право коришћења земљишта које служи редовној употреби тих објеката не може се изражавати у идеалним дијеловима обзиром на величину идеалног дијела на објектима, јер је то право заједничко и недјеливо. Трајно право коришћења земљишта везано је уз право својине на згради (овдје на породичној кући и штали) која је на њему изграђена и дијели правну судбину те зграде. Преносом права својине у земљишној књизи на згради која је изграђена на грађевинском земљишту у друштвеној (државној) својини преноси се и трајно право коришћења грађевинске парцеле, без посебног уписа у тој књизи (члан 11. став 1. и 3. Закона о грађевинском земљишту у друштвеној својини – "Службени лист СРБиХ", бр. 13/74 који је био на снази у вријеме извршене диобе, а сада члан 40. став 1. и члан 42. став 1. Закона о грађевинском земљишту "Службени лист СРБиХ", бр. 34/86, 1/90, 25/90, те "Службени гласник РС, бр. 29/94 и 23/98). Оно се у земљишној књизи не уписује на одређеног власника зграде, већ на неодређеног односно сваког власника зграде, тако да се на свако лице које уписом у земљишту књигу постане власник зграде, аутоматски преноси и упис трајног права коришћења земљишта под зградом и које служи њезином нормалној употреби.

38.

Право службености - заснивање права службености одржајем
Члан 54. Закона о основним својинско-правним односима

ЗА ЗАСНИВАЊЕ ПРАВА СТВАРНЕ СЛУЖБЕНОСТИ ОДРЖАЈЕМ ТРАЖИ СЕ ПОСТОЈАЊЕ ПОЗИТИВНИХ И НЕГАТИВНИХ ПРЕТПОСТАВКИ, И ТО: **а)** ФАКТИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ СЛУЖБЕНОСТИ; **б)** ПРОТЕК ОДРЕЂЕНОГ ВРЕМЕНА (НЕПРЕКИДАН ПОСЈЕД ПРАВА СТВАРНЕ СЛУЖБЕНОСТИ ОД 20 ГОДИНА); **в)** НЕПРОТИВЉЕЊЕ ВЛАСНИКА ПОСЛУЖНОГ ДОБРА И **г)** ИСТИНИТОСТ СТИЦАЊА ПОСЈЕДА ПРАВА СТВАРНЕ СЛУЖБЕНОСТИ ТЈ. ДА НИЈЕ СТЕЧЕНА ЗЛОУПОТРЕБОМ ПОВЈЕРЕЊА ВЛАСНИКА ИЛИ ПОСЈЕДНИКА ПОСЛУЖНОГ ДОБРА, СИЛОМ, ПРЕВАРОМ, ИЛИ ДА ЈЕ СЛУЖБЕНОСТ УСТУПЉЕНА ДО ОПОЗИВА.

Из образложења:

У овој парници тужилац тражи да се у односу на туженог утврди постојање стварне службености колског пролаза којим се служио тужилац у корист своје непокретности на терет непокретности туженог.

У овом поступку је спорно да ли је тужилац стекао спорну службеност одржајем, како је тврдио, а тужени порицао.

Позивајући се на резултате расправе, нижестепени судови су заузели становиште да су се у конкретном случају оствариле све претпоставке за заснивање спорне стварне службености одржајем у смислу члана 54. Закона о основним својинско-правним односима (даље: ЗОСП) и судили тако што су утврдили постојање службености колског пролаза којим се служио тужилац у корист своје непокретности означене као к.ч. 2090 уписане у п.л.бр. 167 к.о. П. на терет непокретности туженог означених као к.ч. 2091 и 2092, уписаним у п.л.бр. 166 к.о. П..

За заснивање права стварне службености одржајем прописане су чланом 54. ЗОСПО позитивне и негативне претпоставке, и то:

- а) фактичко остваривање службености;
- б) протек одређеног времена (непрекидан посјед права стварне службености од 20 година);
- ц) непротивљење власника послужног добра;
- д) истинитост стицања посједа права стварне

службености тј. да није стечена злоупотребом повјерења власника или посједника послужног добра, силом, пријеваром, или да је службеност уступљена до опозива.

У току поступка, а сада и у ревизији, тужени је оспоравао и оспорава тужбени захтјев приговором да се увијек противио пролажењем преко његових непокретности од стране тужилаца у разним облицима односно да није био сагласан са остварењем спорне службености колског пролаза преко његових непокретности. Овом приговору нижестепени судови нису дали никакав значај иако су и чињенични наводи из тужбе указивали да се тужени заиста противио да тужилац извршава садржај спорног права стварне службености и то на разне начине (заоравао и сужавао спорну путну везу, стављао одређене препреке на пут и вербално му оспоравао право да се користи том путном везом).

Према томе, основаност тужбеног захтјева зависила је од истинитог утврђења одлучне чињенице да ли се тужени противио фактичком вршењу службености од стране тужилаца. Док се ова чињеница не утврди, не може се са сигурношћу судити да ли су остварене све прописане претпоставке за стицање права спорне стварне службености. Нижестепени судови ово очигледно нису имали у виду. Због тога се не може испитати законитост изрека пресуда нижестепених судова, у досуђујућем дијелу, а то представља битну повреду одредаба парничног поступка означену у члану 354. став 2. тачка 13. Закона о парничном поступку, на коју ревизија основано указује, што чини довољан разлог да се пресуде у односном дијелу укину примјеном члана 394. став 1. ЗПП, те предмет врати првостепеном суду на поновно суђење.

**Укидање права службености - услови за укидање права службености пута
Члан 58. Закона о основним својинско-правним односима**

ОКОЛНОСТ ДА У ТРЕНУТКУ ДОНОШЕЊА ПРВОСТЕПЕНЕ ПРЕСУДЕ НИЈЕ ОСИГУРАНА ДРУГА ПУТНА ВЕЗА, САМА ЗА СЕБЕ НЕ МОРА БИТИ СМЕТЊА ЗА УКИДАЊЕ СЛУЖБЕНОСТ АКО ПОСТОЈИ МОГУЋНОСТ ДА СЕ ДРУГА ПУТНА ВЕЗА МОЖЕ ЛАКО И УЗ НЕЗНАТНЕ ТРОШКОВЕ ОСПОСОБИТИ.

Из образложења:

У овој парници тужилац тражи да се укине, као непотребна, службеност пута која оптерећује његове непокретности установљена за коришћење непокретности туженог.

Утврђујући да су тужени и његови правни предници више од педесет година за приступ својим непокретностима, означеним као к.ч. 180/1 и 180/2 и за приступ до бунара, одакле су узимали воду за своје потребе, користили за пролаз земљиште тужилаца, означено као к.ч. 184, које чини дио дворишног простора испред куће тужилаца, да се непокретности туженог, означене као к.ч. 176 и 181, у нарави воћњак – даље: воћњак, директно граниче са некатегорисаним сеоским путем, означеним као к.ч. 205 и 198, да тужени уз трошкове од око 1.000 КМ има могућност да успостави изравну путну везу дужине 57,70 метара са јавним путем од повласних непокретности преко овог воћњака, да тужени само неколико дана у току години, због редуцирања воде у сеоском водоводу, на који су се странке прикључиле, користи воду из бунара и да су странке у завади – нижестепени судови су закључили да су остварени услови за укидање службености као непотребне, јер да тужени може лако, уз незнатне издатке, оспособити изравну путну везу за своје непокретности с постојећим јавним сеоским путем, те су позивом на одредбу из члана 58. став 2. Закона о основним својинско правним односима – даље: ЗОСПО, усвојили тужбени захтјев.

У предњем се у битном исцрпљују разлози нижестепених пресуда, а на основу којих су нижестепени судови закључили да је тужбени захтјев основан.

Изнијети закључак се за сада не може прихватити.

При разматрању конкретног случаја има се поћи од чињенице да службеност оптерећује непокретност која представља тужиочево двориште и да савремени начин живота и растућа моторизација значајно мијењају и начин коришћења службености пролаза, и при том имати у виду и правно правило параграфа 2. став 2. Закона о нужним пролазима према којем се само изузетно може допустити отварање пролаза преко кућних дворишта, као и одредбу члана 50. ЗОСПО, према којој се стварна службеност врши на начин којим се најмање оптерећује послужно добро. Ова одредба уствари садржи начело да се службеност мора вршити *civiliter* тј. уз што већу пажњу и што мање оштећивања оправданих интереса сервитутом оптерећеног лица, што у крајњој консеквенци може водити и укидању права стварне службености кад постане непотребна за коришћење повласног добра (члан 58. став 2. ЗОСПО).

У изложеном би стога требало тражити полазну основу при просуђивању овог спора.

Из стања списка овог предмета, садржаног и у образложењу нижестепених пресуда, произилазило би да у вријеме доношења првостепене пресуде није била осигурана друга путна веза од јавног пута до повласних непокретности туженог. Међутим, ова околност, сама за себе, а то нижестепени судови правилно уочавају, не мора безусловно бити препрека за укидање службености. Но, оваква службеност би се могла укинути, као непотребна, само ако од повласног добра до јавног пута (или слично) постоји могућност да се нека друга путна веза лако и уз незнатне трошкове може оспособити, при чему се морају имати у виду и друге околности као што су: омјер између трошкова уређења пута и штете од употребе постојеће службености, умањене вриједности непокретности преко које ће се успоставити путна веза, спремност власника послужног добра да накнади потребне трошкове (из података у спису не произилази да је тужилац вољан подмирити ове трошкове), а што није разјашњено од стране нижестепених судова, те ако се истом одлуком уз укидање службености утврде и радови које треба извести да би се нова путна веза успоставила, те утврди обавеза власника послужног добра (овдје тужилаца) на подмирење трошкова тих радова, што је била дужност првостепеног суда. Изнесено стање ствари упућује на остварење погрешне примјене материјалног права, као и на то да у односу на потребне материјално правне претпоставке недостају подаци чињеничне природе, чиме је остварен разлог побивања нижестепених пресуда (одредба члана 395. став 2. Закона о парничном поступку – даље: ЗПП), па је обје нижестепене пресуде ваљало укинути и предмет вратити првостепеном суду на поновно суђење. Након што првостепени суд установи, односно ближе размотри и образложи потребне околности, како су оне напријед наведене, а уз то посебно оцијени приговор туженог, кога по први пут истиче у ревизији, да је земљиште, које чини спорну путну везу, његово власништво, јер да је припало његовим правним предницима у самовласништво приликом диобе коју су извршили са правним предником тужилаца, оствариће се могућност да се утврди права природа спора и могућност да о спору буде правилно и законито одлучено.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-180/00 од 26.2.2001. године)

Б) Облигационо право

Општи дио

40.

Склапање уговора – давање огласа

Члан 32. став 1. и 35. став 1. и 2. Закона о облигационим односима

ДАВАЊЕ ОГЛАСА ПУТЕМ ШТАМПЕ ИЛИ НА НЕКИ ДРУГИ НАЧИН, КОЈИМ СЕ УНАПРИЈЕД ПОЗИВАЈУ НЕПОЗНАТА ЛИЦА ДА УЧИНЕ ПОНУДУ ПОД ОБЈАВЉЕНИМ УСЛОВИМА, НИЈЕ ПОНУДА ЗА СКЛАПАЊЕ УГОВОРА НЕГО ПОЗИВ ДА СЕ УЧИНИ ПОНУДА, КОЈУ ДАВАЛАЦ ПОНУДЕ НИЈЕ ДУЖАН ПРИХВАТИТИ.

Из образложења:

Основна теза тужиоца на којој заснива тужбени захтјев, а коју понавља и у ревизији, је да је тужена учинила понуду објављивањем огласа о јавном надметању за давање у закуп предметног пословног простора у дневном листу “К.В” из П. под условима наведеним у огласу, коју да је он прихватио када је на том надметању прихваћена његова највиша цијена закупнине, те да је на тај начин дошло до закључења уговора о закупу предметног пословног простора.

Према одредби члана 32. став 1. Закона о облигационим односима (даље: ЗОО) понуда је приједлог за склапање уговора учињен одређеном лицу који садржи све битне елементе уговора тако да би се његовим прихватањем могао склопити уговор. Да би се изјава воље могла сматрати понудом, потребно је да се испуне одређене претпоставке. Једна од битних претпоставки, према наведеној законској одредби, је да изјава воље мора бити упућена одређеном лицу, јер у начелу само оно може да је прихвати.

Неспорна је чињеница међу странкама да је тужена у дневном листу “К.В.” из П. дана 19.4.1996. године објавила оглас о јавном надметању за давање у закуп предметног пословног простора, позивајући сва заинтересована, а непозната лица, да на усменом јавном надметању заказаном за дан 30.4.1996. године, ставе понуду износа закупнине коју нуде за предметни пословни простор.

У таквој ситуацији, када је јавном објавом надметања за давање у закуп предметног пословног простора дата могућност свима, а непознатим лицима, да одређеног дана, наведеног у огласу, учествују на усменом надметању дајући понуду закупнине за предметни пословни простор, тужена је само позвала заинтересована лица на јавно надметање, да ставе понуду за закључење уговора о закупу под условима одређеним у позиву. У наведеном случају, наиме, круг неодређених, а непознатих лица не налази се у улози понуђеног, како то погрешно резонује ревидент, па се стога њихово саглашавање (овдје саглашавање тужиоца) са иницијативом за закључење уговора (које нема карактер понуде, него позива) нема обиљежје прихватања, него тек оно представља понуду.

Ово је, наиме, она ситуација која је прописана чл. 35. став 1. ЗОО, да огласи дати у штампи, лецима, радијом, телевизијом или на други начин, не представљају понуду за закључење уговора, него само позив да се учини понуда под објављеним условима. Ово правило важи и у случају позива на јавно надметање односно на јавну лицитацију. Разлог за овакво законско рјешење је не само неодређеност понуђеног, већ и неодређеност предмета продаје и њихове цијене (овдје висине закупнине).

У овом случају тужилац је учествовао у усменом јавном надметању наведеног дана објављеног у огласу, када је дао најбољу понуду закупнине за предметни пословни простор (152,00 дин. за 1 м²), па је према томе дао најбољу понуду за закључење уговора о закупу предметног пословног простора, а тужена, позивајући тужиоца писменом број 06-372-С 1/96 од 4.5.1996. године да до 9.5.1996. године “дође код ње ради закључења уговора о закупу предметног пословног простора под условима које је он понудио на усменом јавном надметању од 30.4.1996. године”, прихватила ту понуду тужиоца (не и дала понуду како то погрешно закључује другостепени суд) да са њим закључи наведени уговор до наведеног рока, до чијег закључења није дошло, што је неспорно међу странкама.

Како се овдје ради о уговору о закупу пословних просторија за који се према одредби члана 11. став 1. Закона о закупу пословних зграда и просторија (“Службени лист СРБиХ”, бр. 33/77 до 7/92), која је императивног карактера, тражи закључење уговора у писменом облику којег у овом случају нема, то према ставу 2. тог члана уговор без такве форме не производи правно дејство. Због тога за одлуку о спору није правно релевантна тврдња ревидента, све и да је истина да није примио писмено тужене број 06-372-С 1/96 од 4.5.1996. године.

Према томе, уговор о закупу, на који се позива ревидент, није закључен у форми која је прописана законом. Захтјев форме у односу на уговор значи да се закон не задовољава тиме да уговорници постигну споразум, него тражи да сагласност воља буде одјевена у нарочиту форму.

Произлази, дакле, да су нижестепени судови правилно закључили да је тужбени захтјев неоснован, али не из разлога које су дали за своје одлуке, већ из разлога које је дао овај суд. Зато је ревизија одбијена као неоснована и ријешено као у изреци (члан 393. Закона о парничном поступку).

(Врховни суд Републике Српске, Рев-113/02 од 7.8.2002. године)

41.

Привремено право коришћења градског грађевинског земљишта у државној својини- ограничење промета.

Члан 24. Закона о грађевинском земљишту.

Члан 3. Закона о промету непокретности.

Чланови 103. и 104. Закона о облигационим односима

НИШТАВ ЈЕ УГОВОР О ОТУЂЕЊУ ПРИВРЕМЕНОГ ПРАВА КОРИШЋЕЊА ГРАДСКОГ ГРАЂЕВИНСКОГ ЗЕМЉИШТА У ДРЖАВНОЈ СВОЈИНИ ВАН СЛУЧАЈЕВА ПРЕДВИЂЕНИХ ОДРЕДБОМ ЧЛАНА 24. ЗАКОНА О ГРАЂЕВИНСКОМ ЗЕМЉИШТУ.

Из образложења:

Предмет спора је тужбени захтјев тужилаца да им тужени предају у посјед и слободно располагање земљишне парцеле, ближе означене у изреци првостепене пресуде, уз накнаду парничних трошкова.

Спорне парцеле потпадају под правни режим грађевинског (а не пољопривредног, како се наводи у првостепеној пресуди) земљишта у друштвеној, односно сада у државној својини. На такав закључак упућују подаци садржани у приложеним катастарскокњижним улошцима. Тужиоци су, наиме, титулари привременог права коришћења земљишта (а то право постоји само на градском грађевинском земљишту у смислу члана 21. у вези са чланом 4. Закона о грађевинском земљишту – “Службени лист СР БиХ”, бр. 34/86 до 29/90 и “Службени гласник Републике Српске”, бр. 29/94 до 5/99, у даљем тексту: ЗГЗ, док је Општина Б.Л. носилац права располагања на основу члана 6. истог закона).

Према чињеничном утврђењу нижестепених судова, мајка тужилаца М. Р. закључила је 01.07.1994. године с првотуженим Т.Г. и друготуженим Т. Д., који је у то вријеме био малолетан, па га је заступао трећетужени Т. Б. као отац и законски заступаник, уговор о замјени некретнина, овјерен код Основног суда у Б. Л. под бројем I-OB-3254/94 од 12.08.1994. године. Овим уговором она је пренијела у својину прво и друготуженом своје некретнине уписане у з.к.ул. број 853 к.о. Д. у замјени за стицање истог права на њиховим некретнинама уписаним у з.к.ул.бр. 1183 к.о. Ж. Тужиоци и њихова мајка сачинили су 17.06.1994. године и овјерили истог дана код истог суда под бројем I-OB-2135/94 изјаву према којој су, поред некретнина у Д., предмет уговора о замјени (размјени) и спорне непокретности, уз напомену да су вољни да прво и друготужени, “када се за то створе посебни законски услови, своја власничка права на преосталом дијелу непокретности, назначених у овој изјави, а које нису обухваћене Уговором, остваре у одговарајућем поступку”. Према тачки IV поменутог уговора, ова изјава је његов саставни дио. Међу странкама није спорно да се тужени налазе у посједу непокретности чију предају тужиоци траже у овом поступку.

При таквом стању ствари нижестепени судови су правилно закључили да је уговор о размјени у односу на спорне парцеле ништав у смислу члана 103. Закона о облигационим односима (“Службени лист СФРЈ”, бр. 29/78 до 57/89 и “Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/93 и 3/96, у даљем тексту: ЗОО) као противан принудним прописима. Наиме, промет привременог права коришћења градског грађевинског земљишта ограничен је одредбом члана 24. ЗГЗ, док је чланом 3. став 2. Закона о промету непокретности (“Службени лист СР БиХ”, број 38/78 до 22/91 и “Службени гласник Републике Српске”, број 21/92 и 29/94, у даљем тексту: ЗПН) прописано да се грађевинска земљишта у друштвеној (сада: државној) својини не могу отуђивати, али се на њима могу стицати права одређена законом. Тужиоци и њихова мајка нису према томе могли отуђивати туженима спорне парцеле, јер је очигледно да се овдје не ради о ситуацији коју има у виду поменута одредба члана 24. ЗГЗ. Правна посљедица ништавости уговора је узајамно враћање примљеног (члан 104. став 1. ЗОО). Нижестепени судови су, према томе, правилно обавезали тужене да предају тужиоцима у посјед и слободно располагање спорне парцеле, како је ближе наведено у изреци првостепене пресуде.

Тужени су у ревизији поред осталог истакли да је изјава од 17.06.1994. године дата ради тога што се још нису стекли законски услови за пренос права власништва на дијелу некретнина “на којима је утврђено право коришћења путем уговора о замјени”. У изјави је наиме наведено да тужиоци и њихова мајка преносе “у посјед, на слободно располагање и несметано коришћење” све размијењене непокретности, укључујући и спорне парцеле, те да су вољни да туженим “када се за то створе законски услови своја власничка права на преосталом дијелу некретнина назначених у овој изјави, а које нису обухваћене уговором, остваре у

одговарајућем поступку”. Правно схватање изражено у овим ревизионим наводима, не може се прихватити као правилно.

Овдје се, наиме, не ради о томе да се “још нису стекли законски услови за пренос права власништва” у корист тужених на спорним парцелама, него је промет тих непокретности у вријеме закључења уговора и састављања, односно овјере изјаве био забрањен напријед наведеним принудним прописима, који су и сада на снази. Због тога је и наводна воља тужилаца да тужени остваре на тим непокретностима своја власничка права кад се за то стекну законски услови, правно ирелевантна за одлучивање у овом спору. Неосновани су и наводи да би се овдје радило о правном послу под одложним условом, јер такав услов (стицање власничких права на спорним некретностима у корист туженог у неком неодређеном, будућем времену) није правно ваљан, као противан императивним правним нормама, и не може произвести никакво правно дејство. Ако је тачно да промет непокретности још није извршен, како се тврди у ревизији (пошто треба да се изврши “кад се за то створе посебни законски услови”), онда тужени држе спорне парцеле без ваљаног правног основа, што је још један разлог више у прилог правилном пресуђењу у овом спору. Најзад, законом забрањени правни промет непокретностима не може се правдати начелима једнаке вриједности узајамних давања (члан 15. ЗОО) и савјесности и поштења (члан 12. истог закона) с обзиром на правне посљедице ништавог уговора, на које је већ напријед указано.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 100/01 од 5.10.2001. године)

42.

Промет непокретности - писани уговор за који се тражи квалифицирани облик

Члан 9. став 2. Закона о промету непокретности (“Службени лист СРБиХ”, бр. 38/78, 4/89, 29/90 и 22/91, те “Службени гласник Републике Српске”, бр. 21/92) - Устав Босне и Херцеговине – Анекс II прелазне одредбе

ПИСАНИ УГОВОРИ НА ОСНОВУ КОЈИХ СЕ ПРЕНОСИ ПРАВО СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИМА, ЗА ЧИЈУ ВАЉАНОСТ СЕ ТРАЖИ ОВЈЕРА ПОТПИСА УГОВАРАЧА У НАДЛЕЖНОМ СУДУ, ПУНОВАЖНИ СУ И У СЛУЧАЈУ КАДА СУ ПОТПИСИ УГОВАРАЧА ОВЈЕРЕНИ У СУДУ ФЕДЕРАЦИЈЕ БИХ.

Из образложења:

Захтјевом и ревизијом се оспорава правна ваљаност овог уговора, јер да је ненадлежни суд овјерио потписе уговорних страна. Захтјев и ревизија, наиме, наводе да се предметна непокретност налази у Б.Л., чије подручје покрива првостепени суд у Б. Л., и да је само овај суд био искључиво надлежан за овјеру потписа уговорних страна на уговору, те да је ово њихово схватање у сагласности са ставом Врховног суда Републике Српске изнијетом у његовим одлукама Гвл-8/99 и Гвл-9/99.

Ови приговори нису основани.

Уставом Босне и Херцеговине (Анекс II-Прелазни аранжмани) прописано је: “Сви закони, прописи и судски правилници, на снази на територији Босне и Херцеговине у вријеме ступања на снагу овог Устава остају на снази у оној мјери у којој нису у супротности са Уставом, док одговарајући органи власти Босне и Херцеговине не одлуче другачије” (тачка 2-Континуитет правних прописа); “Сви поступци на судовима или у управним тијелима који су у току на територији Босне и Херцеговине у вријеме ступања на снагу Устава наставиће се или ће се пренијети на друге судове или тијела у Босни и Херцеговини у складу са прописима којима се уређују надлежности таквих судова и тијела” (тачка 3-Правни и административни поступци); док не буду замијењени новим споразумом или законом органи власти, институције и друга тијела Босне и Херцеговине ће дјеловати у складу са важећим прописима, (тачка 4-Државни органи). Из ових одредаба произилази закључак да се сматрају легалним судови Федерације Босне и Херцеговине и да су пуноважне овјере потписа извршене пред тим судовима, тим више што ниједним важећим прописом Републике Српске није предвиђено да је за овјеру потписа на уговорима о промету непокретности надлежан суд на чијем се подручју налазе такве непокретности. Према томе, за овјеру потписа странака на предметном уговору био је надлежан и Општински суд у Ј.

Правна схватања овог суда заузета у ранијим одлукама број: Гвл-8/99 и Гвл-9/99. обе од 17. 05. 2000. године, на која се позива захтјев и ревизија, не могу се примјенити на конкретан случај. У оба наведена предмета уговори о промету непокретности, које се налазе у Републици Српској, овјерени су у Републици Хрватској, по прописима те државе. Како је за уговоре који се односе на непокретности искључиво мјеродавно право државе на чијој се територији оне налазе (члан 21. Закона о рјешавању сукоба закона с прописима других земаља у одређеним односима-"Сл. лист СФРЈ", број 43/82. и 72/82, који се у Републици Српској примјењује на основу члана 12. Уставног закона за спровођење Устава Републике Српске-"Сл. гласник РС", број: 21/92), на такве уговоре је требало примјенити Закон о промету непокретности ("Сл. лист СРБиХ", број: 38/78 до 22/91, и "Сл. гласник РС", број: 29/94, у даљем тексту: ЗПН). У овом случају уговор није овјерен у

другој држави, него пред судом Федерације БиХ, а то значи пред судом државе Босне и Херцеговине. Зато се мора закључити да се сматрају легални судови Федерације БиХ, те да су пуноважне и овјере потписа на уговорима овјереним пред тим судовима.

Према томе, ваља констатовати да су нижестепени судови правилно закључили да су испуњене законске претпоставке из одредбе члана 9. став 2. ЗПП за ваљаност спорног уговора, јер је сачињен у писаној форми, а потписи уговарача овјерени у надлежном суду, услијед чега није правно релевантан приговор изнијет у захтјеву да предметни уговор не производи правно дејство ни према члану 9. став 4. ЗПН, јер да уговорне стране нису извршиле у законском дијелу обавезе које из њега настају нити је он закључен у присуству два свједока који су се потписали на уговору. Ово зато што се одредбе члана 9. став 4. ЗПН примјењују само у случају када уговор није закључен у складу са ставом 2. овог члана, што овдје није случај.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-10/01 од 30.12.2002. године)

43.

Уговор о промету непокретности – правна ваљаност
Чланови 33. и 41. Закона о основним својинско правним односима
Члан 66. Закона о облигационим односима
Члан 9. Закона о промету непокретности

УГОВОР О ПРОДАЈИ СТАНА, ЗАКЉУЧЕН У ПИСМЕНОМ ОБЛИКУ И ОВЈЕРЕН КОД СУДА, ПУНОВАЖАН ЈЕ ПРАВНИ ОСНОВ ЗА СТИЦАЊЕ ПРАВА СВОЈИНЕ НА СТАНУ. НИСУ, МЕЂУТИМ, ИСПУЊЕНИ УСЛОВИ ЗА ПРАВНУ ВАЉАНОСТ УГОВОРА О ПРОДАЈИ СТАНА КАО ПРИКРИВЕНОГ ПРАВНОГ ПОСЛА, АКО НИЈЕ ЗАКЉУЧЕН У ПИСМЕНОМ ОБЛИКУ.

Из образложења:

Предмет овог спора је тужбени захтјев тужиоца да му тужени преда у посјед трособан стан ближе описан у изреци првостепене пресуде, слободан од лица и ствари и захтјев противтужбе туженог да се утврди да је он власник тог стана.

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, које је прихватио и другостепени суд, ранији власник спорног стана Б. А. и тужени су закључили уговор о чувању тог стана на дан 3.6.1993. године, овјерен код Основног суда у Б. Л. под бројем И-Ов-2715/93 од 2.7.1993. године. Тим уговором власник стана повјерио је туженом да, укључивши и право становања, чува и користи стан заједно са припадајућим подрумом у трајању од годину дана од дана закључења уговора. Ако власник стана не откаже писменим путем уговор туженом прије истека овог рока, уговорено је да се исти аутоматски продужује за још годину дана. Тужени је према тачки III уговора био дужан да са члановима свог породичног домаћинства чува стан и подрум пажњом доброг домаћина и да их по истеку уговора преда власнику у стању у којем их је преузео на чување.

Уговором о купопродаји, закљученим 2.7.1999. године у Б.Л. и овјереним код Основног суда у Б. Л. под бројем Ов. 3583/99 од 29.7.1999. године, Б.А. је преко свог пуномоћника, адвоката П.М.а продао овај стан тужиоцу по цијени од 80.000,00 КМ. Уговорено је да купац преузима и обавезу исељења трећих лица која се без правног основа затекну у стану (тачка VI уговора).

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су заузели правилан став да је уговор о продаји, закључен у писменом облику и овјерен пред судом, правни основ за стицање права својине на стану у корист тужиоца у смислу члана 33. Закона о основним својинскоправним односима (“Службени лист СФРЈ”, бр. 6/80 и 36/90, у даљем тексту: ЗОСПО), који се примјењује у Републици Српској на основу члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 21/92). Закључењем и овјером тог уговора тужилац је стекао и овлашћење из члана 41. ЗОСПО да тражи предају стана од лица које стан држи без правног основа или по слабијем правном основу.

Насупрот томе, тужени није током поступка доказао да је стекао стан у својину (уговором о чувању стана не преноси се право својине), нити да има правни основ за то, као ни да стан држи по било каквом основу (трајање уговора о чувању стана престало је најкасније 3.6.1995. године, тужба је поднесена 1999. године, а други такав уговор није закључен).

Нижестепени судови су, према томе, правилно примјенили одредбу члана 41. ЗОСПО кад су туженог обавезали да стан преда тужиоцу и кад су одбили захтјев противтужбе да се утврди да је тужени стекао право својине на стану.

Није правилно схватање туженог, истицано током првостепеног поступка и поновљено у ревизији, да су Б.А. и тужени закључили уговор о чувању стана као привидни (симуловани), а уговор о продаји истог стана као прикривени (дисимуловани) правни посао. Према одредбама Закона о облигационим односима (“Службени лист СФРЈ”, бр. 29/78 до 57/89 и “Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/93 и 3/96, у даљем тексту: ЗОО), привидан уговор нема дејства међу уговорним странама (члан 66. став 1.); али, ако привидан

уговор прикрива неки други уговор, тај други важи ако су испуњени услови за његову правну ваљаност (члан 66. став 2.).

Под претпоставком да су ове тврдње туженог тачне, Б.А. и он као уговорне стране могли су само закључити уговор о чувању стана у писменом облику као привидан, и усмени уговор о продаји истог стана као прикривен правни посао. Пошто стан спада у непокретности, поставља се питање правне ваљаности таквог усменог уговора.

Чланом 9. став 2. Закона о промету непокретности (“Сл. бр. 21/92 и 29/94, у даљем тексту: ЗПН) прописано је да уговор на основу кога се преноси право својине на непокретности мора бити сачињен у писменом облику, а потписи уговарача овјерени у надлежном суду. Уговор који је закључен противно тим одредбама не производи правно дејство (члан 9. став 3. ЗПН). Према томе, ако су и тачни наводи туженог да је са Б. А. закључио уговор о куповини стана као прикривени правни посао, такав уговор не производи правно дејство у смислу поменуте одредбе члана 9. став 3. ЗПН, јер нису испуњени услови за његову правну ваљаност (члан 66. став 2. ЗОО), пошто није сачињен у писменом облику, нити овјерен код надлежног суда.

У ревизији се погрешно наводи “да је по општеуспојеној судској пракси правно ваљан и усмени уговор о промету непокретности, уколико је у цјелости или претежном дијелу реализован”. Такво схватање је, наиме, супротно когентној правној норми садржаној у поменутој одредби става 3. у вези са ставом 2. члана 9. ЗПН. Само узгред се указује на одредбу става 4. истог члана према којој ће изузетно уговор закључен у писменој форми производити правно дејство иако потписи уговарача нису овјерени у надлежном суду, ако су уговорне стране извршиле у цјелини или у претежном дијелу обавезе које из њега настају или ако је тај уговор закључен у присуству најмање два свједока који су се потписали на уговору. Према томе, ако је уговор о промету непокретности (у овом случају стана) извршен у цјелини (како се тврди у ревизији) или у претежном дијелу, опет је писмена форма услов за његову пуноважност. Другим ријечима, наводно усмено закључени уговор о продаји стана између продавца Б.А. и туженог као купца ни по овој законској одредби не може производити правно дејство.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-94/01 од 7.9.2001. године)

44.

Право коришћења и управљања поштанским објектима

Члан 57. Закона о пошти

ПОСЛОВНЕ ЗГРАДЕ И ПОШТАНСКИ ОБЈЕКТИ ИЗГРАЂЕНИ ИЗ СРЕДСТАВА ПТТ ИЛИ ИЗ СРЕДСТАВА ДРУШТВЕНО-ПОЛИТИЧКИХ ЗАЈЕДНИЦА ЗА ТЕ НАМЈЕНЕ, ДРЖАВНА СУ СВОЈИНА И УСТУПАЈУ СЕ ПОШТИ НА КОРИШЋЕЊЕ И УПРАВЉАЊЕ, ОСИМ ПОСЛОВНИХ ЗГРАДА И ОБЈЕКТА КОЈИ СУ ИЗГРАЂЕНИ ИСКЉУЧИВО ЗА ПОТРЕБЕ ТЕЛЕГРАФСКО-ТЕЛЕФОНСКОГ САОБРАЋАЈА.

Из образложења:

Предмет спора је тужбени захтјев тужиоца да се утврди да је “власник” (уствари носилац права располагања и коришћења) пословног простора ближе описаног у тужби и да му тужени изда исправу подобну за укњижбу овог права у земљишну књигу, коју би у противном замјенила пресуда, уз досуђење парничних трошкова.

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, спорни пословни простор налази се на спрату зграде старе поште у Т. Та зграда није изграђена нити је коришћена искључиво за потребе телеграфско-телефонског саобраћаја. Тако су се на примјер у приземљу зграде вршиле поштанске услуге. По пресељењу дијела тих служби у нову зграду поште током 1989. године, дио приземља старе поште продат је “Б.”, а у другом дијелу су се и даље вршиле поштанске услуге. У спорном пословном простору, решеткама одвојеном од осталих просторија на спрату зграде старе поште, налазила се телефонска централа, која је 1980.-1981. године пресељена у нову зграду. Послије тога спорне просторије користиле су се дијелом за становање, а другим дијелом се нису користиле, или су у њима повремено одржавани састанци. Поред тих просторија, на спрату зграде се налазе велика сала за састанке, као и канцеларије које су раније користили радници поште Д.М. и Н.П.. На другом спрату зграде су станови запослених у пошти. Пошто зграда старе поште није служила искључиво за потребе телеграфско-телефонског саобраћаја, првостепени суд је на основу одредбе члана 57. Закона о пошти (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 20/97, исправка број 27/97) одбио тужиоца са тужбеним захтјевом.

Утврђено чињенично стање и правно схватање првостепеног суда прихватио је и другостепени суд.

Одлуке нижестепених судова су правилно засноване на закону.

Напријед поменутом одредбом члана 57. Закона о пошти прописано је да су све пословне зграде и поштански објекти изграђени из средстава ПТТ или из средстава друштвено-политичких заједница за те

намјене, државна својина и да се уступају Пошти на коришћење и управљање, осим пословних зграда и објеката који су изграђени искључиво за потребе телеграфско-телефонског саобраћаја.

Тужилац не оспорава чињеницу да зграда старе поште није изграђена искључиво за потребе телефонско-телеграфског саобраћаја. Према томе, тај објект припада у цјелини туженом у смислу поменутог члана 57. Закона о пошти. Околности да је спорни простор био физички одвојен од осталог дијела зграде поште жељезним вратима као засебна грађевинска цјелина, да је искључиво изграђен за потребе телеграфско-телефонског саобраћаја, те да је служио само за телефонску централу и да га тужени није никад користио за себе, које се истичу у ревизији, нису према томе ни битне за пресуђење у овом спору. Поменута законска одредба, наиме, не пружа основ за истицање захтјева на посебан дио зграде који чини засебну грађевинску цјелину, као у овом случају, него само на зграду односно објект у цјелости, под условима утврђеним том одредбом, који овдје нису испуњени.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 198/01 од 25.1.2002. године)

45.

Ништави уговори - неспособност лица

Члан 56. у вези члана 103. Закона о облигационим односима

ЗА ЗАКЉУЧЕЊЕ ПУНОВАЖНОГ УГОВОРА ПОТРЕБНО ЈЕ ДА УГОВАРАЧ ИМА ПОСЛОВНУ СПОСОБНОСТ КОЈА СЕ ТРАЖИ ЗА ЗАКЉУЧЕЊЕ ТОГ УГОВОРА, ПА АКО ТУ СПОСОБНОСТ НЕМА – ОНДА ЈЕ ТАЈ УГОВОР НИШТАВ, А НЕ РУШЉИВ.

Из образложења:

Нижестепени судови су узели утврђеним да је тужиља у вријеме закључења спорног уговора била потпуно пословно неспособно лице и на основу тога закључили да је овај уговор рушљив и да су тиме остварене законске претпоставке за његово поништење у складу са одредбом из члана 111. и 112. Закона о облигационим односима и судили тако што су усвојили тужбени захтјев.

Ако би се и прихватило чињенично утврђење да је тужиља због психичког стања здравља била неспособна да закључи спорни уговор, онда ова чињеница не би била разлог за рушљивост овог уговора. За закључење пуноважног уговора потребно је да уговарач има пословну способност која се тражи за закључење тог уговора (члан 56. став 1. ЗОО). Лице које ту способност нема, није способно да само, лично, закључи било какав правни посао. Уколико га такво лице лично ипак закључи – уговор је ништав. Према томе, ако је тужиља у вријеме закључења спорног уговора била неспособна да схвати посљедице својих дјела - онда би спорни уговор био ништав (аналогна примјена члана 56. ЗОО), а не рушљив, како то погрешно закључују нижестепени судови.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 304/01 од 17.5.2002. године)

46.

Уговори о промету непокретности - форма уговора – одобрење за промет

Члан 9. став 2. и 4. Закона о измјенама и допунама Закона о промету непокретности (“Службени лист СРБиХ”, бр. 38/78)

Члан 9а. и 2. Закона о измјенама и допунама закона о промету непокретности (“Службени лист СРБиХ”, бр. 4/89)

ПРОПИС ЧЛАНА 9а. ЗАКОНА О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ПРОМЕТУ НЕПОКРЕТНОСТИ ОДНОСИ СЕ НА УГОВОРЕ НА ОСНОВУ КОЈИХ СЕ СТАМБЕНА ЗГРАДА, ЗГРАДА ЗА ОДМОР, ПОСЛОВНА ЗГРАДА, СТАН И ПОСЛОВНА ПРОСТОРИЈА, КАО ПОСЕБАН ДИО ЗГРАДЕ, ОТУЂУЈУ ИЗ ДРУШТВЕНЕ (САДА ДРЖАВНЕ) СВОЈИНЕ, А НЕ НА УГОВОРЕ ПО ОСНОВУ КОЈИХ СЕ ПРЕНОСИ ПРАВО СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИМА НА КОЈИМА ГРАЂАНИ ИМАЈУ ПРАВО СВОЈИНЕ.

Из образложења:

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, из кога произлази да су парничне странке 01.01.1994. године у Б.Л. закључиле писмени уговор о продаји непокретности изграђених на к.ч. 185/43 и к.ч. 185/44 уписаних у зк.ул. 2971 К.О. Б.Л., да је тужени као продавац предао тужиоцу као купцу у посјед те непокретности, а тужилац исплатио туженом цјелокупну купопродајну цијену, првостепени суд је закључио да је овај уговор ваљан и да производи правно дејство, јер да су у конкретном случају испуњене претпоставке из чл. 9. став 4. Закона о промету непокретности (уговор о продаји некретности закључен у писменој форми и извршен у цјелости или у претежном дијелу).

Захтјев за заштиту законитости отклања оправданост захтјева за утврђење правне ваљаности предметног уговора са образложењем "да се одредбе из чл. 9. став 4. Закона о промету непокретности ("Сл. лист СРБиХ", бр. 38/78 до 22/91-даље: ЗПН) нису могле примјенити на овај случај, јер да је одредбом чл. 2. Закона о измјенама и допунама Закона о промету непокретности ("Сл. лист СРБиХ", бр. 4/89-даље: ЗИДЗПН) прописано да се одредба чл. 9. став 4. ЗПН неће примјењивати на уговор којим се преноси право својине на непокретности из става 1. претходног члана, а као такве непокретности су чл. 1. став 1. тог члана наведене, стамбена зграда, зграде за одмор, пословна зграда, стан и пословна просторија као посебан дио зграде, па како је из чињеничног утврђења првостепеног суда видљиво да је у конкретном случају дошло до промета стамбене зграде са земљиштем, сагласно изложеном, видљиво је да се одредбе члана 9. став 4. ЗПН на којима првостепени суд базира своју пресуду у овом случају нису могле примјенити, тако да је то довело до погрешне примјене материјалног права".

Основно питање од кога битно зависи рјешење спора јесте питање да ли је предметни уговор по свом садржају и циљу противан принудним прописима.

ЗПН је прописана алтернативна форма уговора којим се преноси право својине на непокретности. Основна форма је писани уговор с потписима уговорних страна које је овјерио надлежни суд (члан 9. став 2.); алтернативна, ако суд није овјерио потписе, ваљан је уговор уколико су га потписала два свједока истовремено присутна закључењу уговора, а ваљан је писани уговор и без тога ако су добровољно испуњене обавезе које из њега произлазе (члан 9. став 4. ЗПН). ЗИД ЗПН у члану 9а. став 1. је прописао: "Суд неће овјерити потписе уговорача на уговору којим се преноси право својине на стамбеној згради, згради за одмор, пословној згради, стану или пословној просторији као посебном дијелу зграде ако уговорач који преноси право својине на овој непокретности не поднесе суду одобрење да се може извршити промет непокретности", а у члану 2. да се "Одредбе члана 9. став 4. ЗПН неће примјењивати на уговор којим се преноси право својине на непокретности из става 1. претходног члана" (овдје члана 9а).

Становиште захтјева да се на овај случај има примијенити пропис члана 9а. ЗИД ЗПН није исправно.

Пропис овог члана, по оцјени Врховног суда, има у виду уговоре на основу којих се стамбена зграда, зграда за одмор, пословна зграда, стан и пословна просторија, као посебан дио зграде, отуђују из друштвене (сада државне) својине, а не када су у питању уговори по основу којих се преноси право својине на непокретностима на којима грађани имају право својине. Сврха овог прописа је, наиме, да се заштити друштвена (сада државна) својина и спријечи противправно отуђење ових непокретности на штету друштвене својине. На ово упућује интерпретирајући смисао одредбе става 3. члана 9а. ЗИД ЗПН према којој надлежни орган управе друштвених прихода може одбити захтјев за давање одобрења да се може извршити промет те непокретности само ако на основу података са којима располаже, оцијени да је непокретност стечена на противправан начин, а на штету друштвене својине. Из смисла и духа ове одредбе слиједи као логична последица да је правно немогуће да се ускрати издавање овог одобрења ако се правним послом преноси својина на непокретностима на којима грађани имају право својине уколико та непокретност није стечена на противправан начин, а на штету друштвене својине. Према томе, долази се до закључка да је циљ прописа члана 9а. ЗИД ЗПН контрола промета непокретности којим се отуђује друштвена својина ради њене заштите и ништа више. Схватање смисла наведеног прописа у мјери како се то истиче у захтјеву за заштиту законитости било би противно правилу садржаном у другом ставу члана 1. Протокола бр. 1. на Европску конвенцију о заштити људских права и слобода који дозвољава државним властима да контролише коришћење имовине у складу са општим интересом, спровођењем таквих закона које сматрају потребним за ту сврху, јер се отуђивање имовине, која је била предмет спорног уговора, у конкретном случају, по оцјени Врховног суда, ни у чему није повриједио јавни (општи) интерес, зато што ово отуђивање, без икаквог другог разлога, не може бити "у друштвеном интересу" (пресуда Европског суда за људска права од 21. 02. 1986. године, А. 98, страна 30.), а и принципу заштите једнакости грађана и њихових слобода да располажу својом имовином која би, везано за конкретни случај, био повријеђен на територији БиХ, јер је одредбом члана 5. Закона о измјенама и допунама Закона о промету непокретности ("Сл. лист РБиХ", бр. 21/92 и 13/94) брисан члан 9а. ЗПН.

Према свему изнијетом, а крај околности да се у захтјеву за заштиту законитости не тврди да је промет непокретности извршен из шпекулативних разлога и да је непокретности која је била предмет уговора стечена на противправан начин и на штету друштвене (државне) својине, произлази да захтјев за заштиту законитости није основан против оспорене пресуде у дијелу којим је утврђена правна ваљаност уговора у смислу члана 9. ств 4. ЗПН, због чега је одлучено као у изреци (члан 393. у вези са чланом 408. став 2. Закона о парничном поступку).

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-9/02 од 22.11.2002. године)

Ништавост уговора о промету непокретности**Члан 9а. став 1. Закона о измјенама и допунама Закона о промету непокретности (“Службени лист СРБиХ”, бр. 4/89)**

ОКОЛНОСТ ДА СУ ПРЕДМЕТ ПРОДАЈЕ НЕПОКРЕТНОСТИ ЗА КОЈЕ ПРОДАВЦИ КОЈИ ПРЕНОСЕ ПРАВО СВОЈИНЕ НА ТИМ НЕПОКРЕТНОСТИМА НИСУ ПРИБАВИЛИ ОДОБРЕЊЕ НАДЛЕЖНОГ ОРГАНА УПРАВЕ ДА СЕ МОЖЕ ИЗВРШИТИ ЊИХОВ ПРОМЕТ, САМА ЗА СЕБЕ, НИЈЕ РАЗЛОГ ЗА НИШТАВОСТ УГОВОРА.

Из образложења:

Полазећи од утврђеног чињеничног стања из кога произилази да су парничне странке 5.9.1994. године закључиле писмени уговор о продаји двособног стана бр. 3 који се налази у приземљу зграде у Б.Л. ул. Б.ц.Д. за цијену од 14.000 динара, да је тужени као продавац, предао тужиоцу, као купцу, у посјед тај стан, а тужилац исплатио туженом цјелокупну купопродајну цијену – првостепени суд је закључио да је овај уговор ваљан и да производи правно дејство, јер да су у конкретном случају испуњене претпоставке из члана 9. став 4. Закона о промету непокретности (“Службени лист СРБиХ”, бр. 38/78, 4/89, 29/80 и 22/91 – даље: ЗПН за пуноважност уговора о продаји непокретности (уговор о продаји стана закључен у писаној форми и у цјелости извршен).

Захтјев за заштиту законитости отклања оправданост захтјева за утврђење правне ваљаности уговора у вези са предметним станом са образложењем да се одредбе из члана 9. став 4. ЗПН нису могле примијенити на овај случај, јер да је одредба члана 9 а. став 1. Закона о измјенама и допунама Закона о промету непокретности (“Службени лист СРБиХ”, бр. 4/89 – даље: ЗИД ЗПН) прописано да суд неће овјерити потписе уговарача на уговору којим се, поред других непокретности, преноси право својине и на стану, ако уговарач, који преноси право својине на овој непокретности, не поднесе суду одобрење да се може извршити промет непокретности, а чланом 2. да се одредбе члана 9. став 4. ЗПН неће примјењивати на уговор о преносу права својине на непокретности из става 1. члана 9 а. ЗИД ЗПН. Како тужилац и тужени нису прибавили одобрење надлежног органа управе да се може извршити промет непокретности, која је била предмет спорног уговора, тај уговор је, по становишту садржаном у захтјеву за заштиту законитости, противан принудним прописима, па да није било мјеста да се тужбеном захтјеву удовољи.

Основно питање од кога битно зависи рјешење спора јесте питање да ли је предметни уговор по свом садржају и циљу противан принудним прописима.

ЗПН је прописана алтернативна форма уговора којим се преноси право својине на непокретности. Основна форма је писани уговор с потписима уговорних страна које је овјерио надлежни суд (члан 9. став 2); алтернативна, ако суд није овјерио потписе, ваљан је уговор уколико су га потписала два свједока истовремено присутна закључењу уговора, а ваљан је писани уговор и без тога ако су добровољно испуњене обавезе које из њега произилазе (члан 9. став 4. ЗПН). ЗИД ЗПН у члану 9 а. став 1. је прописано: “Суд неће овјерити потписе уговарача на уговору којим се преноси право својине на стамбеној згради, згради за одмор, пословној згради, стану или пословној просторији као посебном дијелу зграде ако уговарач који преноси право својине на овој непокретности не поднесе суду одобрење да се може извршити промет непокретности”, а у члану 2. да се “одредбе члана 9. став 4. ЗПН неће примјењивати на уговор којим се преноси право својине на непокретности из става 1. претходног члана” (овдје 9а.).

Становиште захтјева да се на овај случај има примијенити пропис члана 9 а. ЗИД ЗПН није исправно.

Пропис овог члана, по оцјени Врховног суда, има у виду уговоре на основу којих се стамбена зграда, зграда за одмор, пословна зграда, стан и пословна просторија, као посебан дио зграде, отуђују из друштвене (сада државне) својине, а не када су у питању уговори по основу којих се преноси право својине на непокретностима на којима грађани имају право својине. Сврха овог прописа је, наиме, да се заштити друштвена (сада државна) својина и спријечи противправно отуђење ових непокретности на штету друштвене својине. На ово упућује интерпретирајући смисао одредбе става 3. члана 9. а. ЗИД ЗПН према којој надлежни орган управе друштвених прихода може одбити захтјев за давање одобрења да се може извршити промет непокретности само ако на основу података са којима располаже, оцијени да је непокретност стечена на противправан начин, а на штету друштвене својине. Из смисла и духа ове одредбе слиједи као логична последица да је правно немогуће да се ускрати издавање овог одобрења ако се правним послом преноси својина на непокретностима на којима грађани имају право својине уколико та непокретност није стечена на противправан начин, а на штету друштвене својине. Према томе, долази се до закључка да је циљ прописа члана 9 а. ЗИД ЗПН контрола промета непокретности којим се отуђује друштвена својина ради њене заштите и ништа више. Схватање смисла наведеног прописа у мјери како се то истиче у захтјеву за заштиту законитости било би противно правилу садржаном у другом ставу члана 1. Протокола бр. 1. на Европску конвенцију о заштити људских права и слобода који дозвољава државним властима да контролише коришћење имовине у складу са општим интересом, спровођењем таквих закона које сматрају потребним за ту сврху, јер се

отуђивање имовине, која је била предмет спорног уговора, у конкретном случају, по оцјени Врховног суда, ни у чему није повријеђен јавни (општи) интерес, зато што ово отуђивање, без икаквог другог разлога, не може бити “у друштвеном интересу” (пресуда Европског суда људска права од 21.11.1986, А. 98. страна 30), а и принципу заштите једнакости грађана и њихових слобода да располажу својом имовином која би, везано за конкретни случај, био повријеђен на територији БиХ, јер је одредбом члана 5. Закона о измјенама и допунама Закона о промету непокретности (“Службени лист РБиХ”, бр. 21/92 и 13/94) брисан члан 9 а. ЗПН.

Према свему изнијетом, а крај околности да се у захтјеву за заштиту законитости не тврди да је промет непокретности извршен из спекулативних разлога и да је стан који је био предмет уговора стечен на противправан начин и на штету државне својине, произилази да захтјев за заштиту законитости није основан против оспорене пресуде, у дијелу којим је утврђена правна ваљаност уговора у смислу члана 9. став 4. ЗПН, због чега је одлучено као у изреци (члан 393. у вези са чланом 408. став 2. Закона о парничном поступку.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-14/99 од 14.12.2001. године.)

48.

Ништави уговори - околности под којима су закључени

Члан 103. – 110. Закона о облигационим односима

Члан II/3 (ф) и II/3 (к) Устава Босне и Херцеговине

Члан 8. Европске конвенције о људским правима и члан 1. Првог протокола на Конвенцију

НИШТАВ ЈЕ УГОВОР ЗАКЉУЧЕН У ОКОЛНОСТИМА КОЈЕ СУ ДИКТИРАЛЕ РАТНЕ ПРИЛИКЕ ТАКО ДА ОН НЕ ОДГОВАРА ПРАВОЈ ВОЉИ СТРАНАКА.

Из образложења:

Оба нижестепена суда сматрају да се ради о тужби за поништење уговора о замјени непокретности због мана воље и због прекомјерног оштећења, па како је предметни уговор закључен 16.11.1993. године, а тужба поднесена 7.9.1999. године – нижестепени судови су закључили да је тужиоцима у смислу члана 117. и 139. ЗОО престало право да захтијевају поништење овог уговора, јер да су истекли рокови у којима су они могли захтијевати поништење овог уговора, па су судили тако што су одбили тужбени захтјев.

Врховни суд сматра да су обје пресуде нижестепених судова донијете уз погрешну примјену материјалног права и да због тога нису утврђиване битне чињенице за суштинско рјешавање спора и односа међу странкама, чиме је остварена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 13. Закона о парничном поступку (даље: ЗПП) на коју основано указује ревизија. Ради тога је ваљало у смислу члана 394. став 1. ЗПП ревизију уважити, обје пресуде укинути и предмет вратити првостепеном суду на поновно суђење.

Тужба о којој је ријеч у члану 117. и 139. ЗОО и рокови прописани у овим законским одредбама у којима се може захтијевати поништење уговора тиче се недостатка воље у смислу рушљивости уговора тј. уговора који су закључени у заблуди, под преваром, претњом и принудом (члан 117. у вези члана 60., 61. и 65. ЗОО) и уговора код којих постоји очигледна несразмјера узајамних давања (члан 139. став 1. ЗОО).

Тужиоци су своју тужбу и тужбени захтјев засновали на чињеничном и правном основу онако како је то напријед описано у чињеничним наводима тужбе. Из тужбеног захтјева, како је постављен и формулисан у тужби, јасно се види да су тужиоци тражили пресуду којом би се утврдило да је предметни уговор ништав не само због постојања очигледних несразмјера узајамних престајања, већ и због недостатка, у тренутку закључења уговора, слободно изражене воље, јер да је закључен у околностима које су диктирале ратне прилике, међутим, нижестепени судови нису ствар испитивали у правцу утврђивања околности које су пратиле закључење уговора и које би могле послужити као основа правилног суђења о правој намјери странака, како би се уговор могао разумјети онако како то одговара поштењу и правој вољи странака, нити су изнијели своје суђење о томе да ли постоје околности које указују да уговор није закључен под нормалним околностима и да не одговара правој вољи уговорних странака, што су тврдили ревиденти у поступку који је претходио доношењу побједних одлука, а сада и у ревизији против другостепене пресуде, што би га заиста чинило ништавим, у ком случају се тужбени захтјев не би могао одбити позивом на одредбе члана 117. и 139. ЗОО, јер се оне не односе на случај када се појави питање ништавости уговора. Протеком времена ништав уговор се не може конвалидирати (члан 107. ЗОО), а право на тужбу ради утврђења ништавости правног посла не може застарјети (члан 110. ЗОО).

Упућује се првостепени суд да у поновљеном поступку отклони недостатке на које је указано, тј. исцрпно расвијетли све околности под којима је уговор закључен и са посебном пажњом оцијени питање да ли су уговорне стране, а поготово тужиоци с обзиром на њихову особену ситуацију, изразили праву вољу закључујући овај уговор, при чему није пресудно да ли је на њих вршен непосредан притисак од стране туженог, већ је и од значаја да ли су они били под притиском опште ситуације под којом је закључен уговор, при чему треба оцијенити интензитет таквог притиска, јер није искључено да, у овом, наоко спољњем

чињеничном кругу, постоје фактори који битно ограничавају слободу одлучивања и саму вољу да се уговор такав какав је закључи, чине битно дефектном тј. да оно што представља суштину уговора није у сагласности са правим жељама уговарача у једној нормалној ситуацији, поготово ако постоји и очигледна несразмјера узајамних давања. Само ако темељито и правилно расвијетли околности које су пратиле закључење уговора, првостепени суд ће бити у могућности да правилно примијени одредбе ЗОО (члан 103. до 110. ЗОО), Устава БиХ (члан II/3 (ф) и II/3 (к) Устава) и међународно право које се по овом Уставу примјењује у Републици Српској и које има приоритет над свим законима (члан II/2 Устава), а нарочито члан 8. Европске конвенције о људским правима и члан 1. Првог протокола на Конвенцију.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 119/01 од 12.10.2001. године)

49.

Уговор о замјени станова – ништавост

Члан 32. Закона о стамбеним односима

Члан 103. и 104. Закона о облигационим односима

КАО ПРОТИВАН ПРИНУДНИМ ПРОПИСИМА НИШТАВ ЈЕ И НЕ ПРОИЗВОДИ ПРАВНО ДЕЈСТВО УГОВОР О ЗАМЈЕНИ СТАНОВА, ЗАКЉУЧЕН И ИЗМЕЂУ НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА НА СТАНУ У ДРЖАВНОЈ СВОЈИНИ И ВЛАСНИКА СТАНА У СВОЈИНИ ГРАЂАНА.

Из образложења:

Предмет овог парничног поступка је тужбени захтјев да се утврди ништавост уговора о замјени станова којег су парничне странке закључиле на дан 7.9.1997. године и да се свака странка обавезе да врати другој оно што је на основу таквог уговора примила – тужилац туженом стан у ул. Ц. Д. бр. 13, а овај тужиоцу стан у Алеји С. С. бр. 42.

Поступајући по тужби нижестепени судови су утврдили: да је тужилац био носилац станарског права на стану у ул. С. С. бр. 42; да је тужени био власник стана у ул. Ц. Д. бр. 13, по основу откупа из војног стамбеног фонда (ова чињеница није ни била спорна током поступка); да су парничне странке закључиле 22.8.1995. године уговор о замјени ових станова у писменом облику, на који је дана 7.9.1995. године дао сагласност орган за гарнизонске и стамбене послове Војне поште у Б.Л. у име даваоца стана на коришћење (стан у ул. С. С. бр. 42 припада војном стамбеном фонду); да су парничне странке фактично реализовале уговор о замјени станова, тако да тужилац станује у стану у ул. Ц. Д. бр. 13, а тужени у стану у ул. С. С. бр. 42.

На основу таквог чињеничног стања које није било ни спорно током поступка, другостепени суд је, и по оцјени овог суда, правилно примијенио одредбе члана 32. став 1. Закона о стамбеним односима ("Службени лист СРБиХ", бр. 14/84 – пречишћени текст, 12/87 и 36/89 и ("Службени гласник Републике Српске", бр. 19/93 до 31/99, у даљем тексту: ЗСО) у вези са члановима 103. став 1. и 104. став 1. Закона о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/78 до 57/89 и "Службени гласник Републике Српске", бр. 17/93 и 3/96) када је утврдио да је уговор ништав као противан принудним прописима и обавезао уговорне стране да једна другој врате оно што су на основу таквог уговора примиле.

Чланом 32. став 1. ЗСО прописано је, наиме, да носилац станарског права може извршити замјену стана за стан другог носиоца станарског права и да се замјена врши уговором у писменом облику. Другим ријечима, замјену станова могу да изврше само носиоци станарског права. У спорном случају тужени је реализовањем у цјелини уговора о откупу стана престао да буде носилац станарског права на стану у ул. Ц. Д. бр. 13 и постао његов власник. С тим у вези, указује се на погрешно правно становиште првостепеног суда да једно лице може имати оба својства истовремено (тј. бити и власник стана и носилац станарског права). Та два својства се међусобно искључују, што је правилно закључио другостепени суд.

То даље значи да је у овом случају извршена замјена стана у друштвеној (сада: државној) својини на којем је тужилац носилац станарског права, за стан у својини грађана, чији је власник (а не носилац станарског права) тужени. Обје уговорне стране, дакле, немају својство носиоца станарског права него само једна од њих, што је у супротности са поменутом одредбом члана члана 32. стан 1. Закона о стамбеним односима, која је императивног карактера. Исто тако није било правне могућности да се стан у државној својини мијења за стан у својини грађана, како је то правилно истицао тужилац током поступка.

Узред треба напоменути да је првостепени суд погрешно протумачио одредбу члана 32. став 4. ЗСО, којом је прописано да носилац станарског права на стану у својини грађана може извршити замјену за стан другог носиоца станарског права само уз сагласност власника стана. Ова правна ситуација подразумијева да су обје уговорне стране носиоци станарских права, од којих један на стану државној, а други на стану у приватној својини. Услови за примјену ове одредбе нису остварени у конкретном случају, јер је само једна уговорна страна носилац станарског права, а друга власник стана.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 110/00 од 2.3.2001. године)

50.

Вансудско поравнање - ништавост поравнања - активна легитимација- Члан 103., 1089. и 1097. Закона о облигационим односима

ВАНСУДСКО ПОРАВНАЊЕ, КАО ПОСЕБНА ВРСТА УГОВОРА, НА ОСНОВУ КОГА ЈЕ РАСПОЛАГАНО СА СТВАРИ НА КОЈОЈ ТРЕЋЕ ЛИЦЕ ИМА НЕКО ПРАВО (КАО НАПРИМЈЕР: СТВАРНО ИЛИ СТАНАРСКО), ОБАВЕЗУЈЕ САМО УГОВАРАЧЕ, А ВЛАСНИКА ОДНОСНО НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА СЕ ТО НЕ ТИЧЕ, УСЛИЈЕД ЧЕГА ОН НЕ МОЖЕ ТРАЖИТИ ДА СЕ УТВРДИ ЊЕГОВА НИШТАВОСТ, НИТИ ТРАЖИТИ ЊЕГОВО ПОНИШТЕЊЕ САМО ЗАТО ШТО ЈЕ ПРЕДМЕТ УГОВОРА ЊЕГОВО ВЛАСНИШТВО ОДНОСНО ПРАВО СТАНОВАЊА.

Из образложења:

У овој парници тужилац тражи да се утврди да је ништаво вансудско поравнање кога су тужени закључили 05.01.2000. године.

У поступку пред првостепеним судом је утврђено да су тужени 5.1.2000. године у 3. закључили вансудско поравнање којим су поништили међусобно закључени уговор о замјени станова из септембра мјесеца 1997. године и тужени ОДП “Н. и.” из 3. (даље: првотужени) преузео обавезу да у одређеном року преда туженом МДП “Е.” ЗДП Ф. “Б.” из 3. (даље: друготужена) стан бр. 44/1 у површини од 98,30 м² у згради “3-14”, улаз III, слободан од лица и ствари.

Тужилац сматра да је овим поравнање повријеђено његово право становања, јер да се у предметни стан уселио на основу уговора о коришћењу стана кога је закључио на основу ваљаног акта о додјели тог стана на коришћење донесеног од стране првотуженог.

Из изложеног произилази да тужилац није учествовао у закључењу наведеног вансудског поравнања, те га оно не обавезује. Поравнањем је, наиме, настао само облигациони однос између тужених и као такав не може представљати правни основ по коме би тужилац био у обавези да предметни стан преда у посјед било коме од тужених. Чињеница да је предмет овог поравнања био стан на коме тужилац има станарско право, све и да је тачна, не даје основа за закључак да је ово поравнање ништаво у смислу члана 103. Закона о облигационим односима. Вансудско поравнање, као посебна врста уговора, на основу кога је располагамо са ствари на којој треће лице има неко право (стварно или станарско) обавезује само уговараче, а власника односно носиоца станарског права (овдје тужилаца) се не тиче, услијед чега он не може захтијевати да се утврди његова ништавост, а нити тражити његово поништење само зато што је предмет уговора његово власништво односно право становања. Постојање таквог уговора (овдје вансудског поравнања) не спречава власника односно носиоца станарског права да тражи заштиту свог својинског права, односно права становања на ствари која је била предмет уговора кога су закључила трећа лица (као на примјер предају у посјед) односно да у односу на та лица употребе одговарајуће правно средство ако га они неосновано узнемиравају у том његовом праву.

Тужилац, дакле, није активно легитимисан за покретање ове парнице, па је из овог разлога, неоснован тужбени захтјев, а не зато што тужилац није носилац станарског права на предметном стану на коме разлогу су засноване нижестепене пресуде о одбијању тужбеном захтјева. Стога су нижестепени судови без потребе утврђивали чињенице које се тичу права тужилаца на предметном стану.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- од 28.3.2002. године)

51.

Судско поравнање – ништавост поравнања

ПОРАВНАЊЕ У ПАРНИЦИ ИМА КАРАКТЕР УГОВОРА ИЗМЕЂУ СТРАНАКА, ПА СЕ ТУЖБОМ У НОВОЈ ПАРНИЦИ ПОСТОЈАЊЕ ИЛИ НЕПОСТОЈАЊЕ ПРЕТПОСТАВКИ ЗА УТВРЂЕЊЕ НИШТАВОСТИ СУДСКОГ ПОРАВНАЊА ЦИЈЕНИ ПРЕМА ОПШТИМ ПРОПИСИМА КОЈИ СЕ ОДНОСЕ НА ПРЕТПОСТАВКЕ О ВАЉАНОСТИ УГОВОРА.

Из образложења:

У овој парници тужиоци траже да се утврди да је ништаво поравнање закључено пред Основним судом у Т. 14.07.1993. године у ванпарничном предмету Р-3/93.

За основ своје тужбе тужиоци су, поред осталог, навели да је поравнање фиктивно, закључено не у намјери да се изврши подјела имовине - непокретности у Д. између предника тужиоца пок. Н. С. и тужене као његове супруге, већ да би се та имовина - непокретности сачувале од последица ратних дејстава на просторима гдје се оне налазе, да су предмет поравнања биле непокретности које уопште не постоје и да

непокретности које се налазе у Д. нису стечене у браку између тужене и предника тужиоца Н.С. које је он наслиједио од оца Н. Х.

Тужена је оспорила тужбени захтјев, поред осталог, и приговором да тужиоци у смислу чл. 117. Закона о облигационим односима - даље: ЗОО, немају право поништења предметног судског поравнања.

Нижестепени судови су уважили тај приговор и одбили тужбени захтјев наводећи да се овдје ради о тужби за поништење рушљивог судског поравнања и да је у смислу наведеног законског прописа наступила преклузија тога права, јер да су тужиоци поднијели тужбу 06.09.1999., године односно по истеку прописаног рока из наведеног законског прописа у коме су могли захтијевати право на поништење поравнања.

Становиште нижестепених суда је погрешно.

У испитивању становишта на коме се заснивају нижестепене пресуде нужно је да се има у виду двоструки карактер судског поравнања.

Посматрано са становишта процесног права, поравнање је акт диспозиције странака којим оне преновом уређују своје односе, своја узајамна права и дужности у погледу предмета који је постављен тужбеним захтјевом у тој парници. Посматрано са становишта материјалног права, то је уговор међу странкама, па је за његову правоваљаност потребно да постоје сви материјално-правни услови као и за сваки други уговор: постојање воље да се закључи, слободно изражена воља, да воља није изјављена под принудом и заблудом итд.

У конкретном случају предмет овог спора је материјална ваљаност поравнања као уговора којим су уређени односи странака, а не стање узајамних права и дужности које су међу странкама постојале прије закључења поравнања. Тужиоци, наиме, тужбом траже да се утврди да је поравнање ништаво из разлога што странке у суштини нису закључиле то поравнање односно да њихова воља није била усмјерена на његово склапање, већ да се само створи привид као да је закључен у циљу очувања имовине која је била предмет тог уговора, односно да се сачува од посљедица ратних дејстава на простору гдје се налазе, што да предник тужиоца, за разлику од тужене, није био у могућности, јер да је био припадник Бошњачког народа.

Према томе, захтјев тужиоца се заснива на чињеничном основу које указује да је поравнањем закључен фиктивни уговор, односно да се ради о потпуном недостатку воље, а не недостатку воље у смислу рушљивости уговора и да је из овог разлога поравнање ништаво. Јер, уколико би се утврдило да је поравнање фиктивно, онда би у том случају оно било ништаво, *ipso iure*, а право на утврђење ништавости се не гаси односно не застарјева (чл. 110. ЗОО).

Са овог аспекта нижестепени судови нису разматрали ствар, нити у том правцу утврдили потребне чињенице, па су тиме погрешно примијенили материјално право кад су одбили тужбени захтјев.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-239/02 Од 30.3.2004. године)

52.

Судска заштита од недозвољених имисија - правне претпоставке – облици правне заштите

Члан 156. Закона о облигационим односима

Члан 5. Закона о основним својинско правним односима

ПОСТОЈЕ ДВИЈЕ ВРСТЕ ОБЛИКА ПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ОД НЕДОЗВОЉЕНИХ ИМИСИЈА – ПРВА У ОБЛИКУ ОДШТЕТНЕ ЗАШТИТЕ ОД ИМИСИЈЕ КОЈУ УРЕЂУЈЕ ОДРЕДБА ЧЛАНА 156. ЗАКОНА О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА КАО *LEX GENERALIS* У ИМИСИЈСКОМ ПРАВУ И ДРУГА – КОЈУ УРЕЂУЈЕ ЧЛАН 5. ЗАКОНА О ОСНОВНИМ СВОЈИНСКО-ПРАВНИМ ОДНОСИМА, КАО СТВАРНО ПРАВНУ ЗАШТИТУ *LEX SPECIALIS* КОЈА ЈЕ УЖА ОД ОДШТЕТНЕ, ЈЕР ПРИПАДА ВЛАСНИКУ ОДНОСНО ПРЕТПОСТАВЉЕНОМ ВЛАСНИКУ У ОБЛИКУ НЕГАТОРНЕ ТУЖБЕ, ЧИЈИ ЈЕ САДРЖАЈ ОДРЕЂЕН У ЧЛАНУ 42. ЗАКОНА О ОСНОВНИМ СВОЈИНСКО ПРАВНИМ ОДНОСИМА.

Из образложења:

У конкретном случају тужила тражи судску заштиту од недозвољених имисија, јер да је тужени на заједничком зиду, који раздваја непокретности странака, изградио димњак из кога се у њену кућу и остале помоћне објекте проноси дим и тиме узрокује знатнија штета, па је затражила да се туженом наметне обавеза да овај димњак уклони.

Оба нижестепена суда, позивајући се на резултате расправе, прихватају чињеничне наводе тужбе и тужбеном захтјеву удовољавају, јер да су остварене све правне претпоставке да се тужили у смислу члана 75. и 79. Закона о основним својинско правним односима (даље: ЗОСПО) пружи судска заштита у опсегу и на начин како је то тужила тражила.

Основано се, међутим, у захтјеву за заштиту законитости наводи да су нижестепени судови доношењем побиијаних одлука починили битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 13. Закона о парничном поступку (даље: ЗПП).

Постоје двије врсте правне заштите од недозвољених имисија – прва у облику одштетне заштите од имисије коју уређује одредба из члана 156. Закона о облигационим односима, као *lex generalis* у имисијском праву, према којој свако може тражити од другог да уклони извор опасности од којег пријети знатнија штета њему или неодређеном броју лица, те да се суздржи од дјелатности којом узрокује узнемиравање или опасност од штете, ако се настанак узнемиравања или штете не може спријечити одговарајућим мјерама и друга – коју уређује члан 5. ЗОСПО, као стварноправну заштиту *lex specialis* која је ужа од одштетне, јер припада власнику односно претпостављеном власнику у облику негативне тужбе, чији је садржај одређен у члану 42. ЗОСПО.

Према томе, активну легитимацију на одштетну заштиту може имати свако ко је изложен штети, опасности штете или узнемиравању, док стварноправну заштиту може остварити само власник односно претпостављени власник непокретности, а не и посједник непокретности. Посједник непокретности према стварноправној заштити има само заштиту с обзиром на последње стање посједа и од насталог сметања (члан 78. ЗОСПО). Ту заштиту суд осигурава на начин да одреди забрану даљњег сметања посједа, а све уз услове из члана 79. ЗОСПО.

Републички јавни тужилац, дакле, основано указује да се захтјев тужиље није могао расправити према прописима који важе за сметање посједа, како су то учинили нижестепени судови, услјед чега су због погрешног правног става пропустили да утврде да ли су испуњени услови у смислу члана 156. став 2. ЗОО да суд нареди предузимање одговарајућих мјера за спречавање настанка знатније штете или узнемиравања или да се уклони извор опасности на трошак држаоца извора опасности ако он сам то не учини, односно услови у смислу члана 42. ЗОСПО да суд нареди успоставу пријашњег стања уклањањем димњака или нареди предузимање одговарајућих мјера да узнемиравање престане. Пошто нижестепени судови у овом правцу нису рашчистили стање ствари, то се правилност рјешења не може испитати, а то представља битну повреду одредаба парничног поступка на коју захтјев основано указује.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-5/02 од 14.6.2002. године)

53.

СТИЦАЊЕ БЕЗ ОСНОВА – ПРАВО НА НАКНАДУ ЗА РАД У КУЋИ И НА ИМАЊУ ТРЕЋЕГ ЛИЦА - ПРАВНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ТОГ ПРАВА

Члан 210. Закона о облигационим односима.

КАДА НЕКО ЛИЦЕ ОБАВЉА РАД У КУЋИ И НА ИМАЊУ ТРЕЋЕГ ЛИЦА СА КОЈИМ НИЈЕ СКЛОПЉЕНА НИ ИЗРИЧИТО НИ ПРЕЋУТНО ПОГОДБА О РАДУ ЗА ПЛАТУ – ОНДА ТО ЛИЦЕ НЕ МОЖЕ ИЗ НАЈАМНОГ ОДНОСА ПОТРАЖИВАТИ НАКНАДУ ЗА ТАКАВ РАД. У ОВАКВОМ СЛУЧАЈУ ТО ЛИЦЕ ИМА ПРАВО ДА У СКЛАДУ СА ОДРЕДБОМ ИЗ ЧЛАНА 210. ЗОО ПОТРАЖУЈЕ НАКНАДУ ОНОГ НОВЧАНОГ ИЗНОСА ЗА КОЈИ СЕ ДРУГА СТРАНА НЕОСНОВАНО ОБОГАТИЛА ЊЕГОВИМ РАДОМ. МОГУЋНОСТ ПОСТАВЉАЊА ОВАКВОГ МАТЕРИЈАЛНОГ ЗАХТЈЕВА ПОСТОЈИ ПОД ПРЕТПОСТАВКОМ ДА ЈЕ ВИШАК ВРИЈЕДНОСТИ ТАКВОГ РАДА КОРИСТИО ДРУГОЈ СТРАНЦИ У ЈЕДНОМ ОД ОВА ДВА ПРАВЦА: 1. У ПРАВЦУ УВЕЋАЊА ИМОВИНЕ ДРУГЕ СТРАНКЕ И 2. АКО УВЕЋАЊА НЕМА – У ПРАВЦУ ОЧУВАЊА ИМОВИНЕ ДРУГЕ СТРАНКЕ.

Из образложења:

У овој парници тужилац тражи да му тужени накнади износ користи којим се тужени обогатио његовим радом уложеним у имовину туженог.

Чињенично стање, како га је узео утврђеним првостепени суд, а прихватио и другостепени суд, јесте слиједеће: тужилац је од 1980. године, па до 1989. године, када је отишао на одслужење војног рока, а иза тога у Војску Републике Српске, живио са туженим који му је стриц, и за ово вријеме је похађао школу и истовремено "обављао ситније послове" на имању туженог. За ово вријеме тужилац се хранио, одијевао и повремено становао у кући туженог. Тужилац није учествовао у изградњи било каквих грађевинских објеката у корист туженог. Између странака није постигнут споразум о раду уз накнаду. На основу оваквог чињеничног стања, а имајући у виду родбинске односе између странака, нижестепени судови су закључили да тужиоцу не припада накнада из најамног односа, нити по основу – стицање без основа, да је он за свој рад на имању туженог добио адекватну накнаду у бесплатној исхрани, одијевању, помоћи у школовању и другој помоћи од стране туженог и да овакав његов рад није довео до увећања имовине туженог, те да је тиме искључен његов репарациони захтјев по било коме правном основу, поготово што је тужилац, с обзиром на његове родбинске односе са туженим у околностима конкретног случаја извршавао моралне дужности за које му у смислу члана 213. Закона о облигационим односима (даље: ЗОО) не припада накнада за такав рад, па су судили тако што су одбили тужбени захтјев.

Ово су у битном разлози нижестепених пресуда.

Пресуде нижестепених судова није могуће са сигурношћу испитати у погледу правилности и законитости њених одлука.

Према чињеничном стању, утврђеном у нижестепеним пресудама, како га приказују обје стране, међу њима није склопљена ни изричито ни иначе погодба о раду за плату, па тужилац не може из најамног односа потраживати накнаду за рад у кући и на имању туженог, како то исправно узимају нижестепени судови. Тужилац има право, у складу са одредбом из члана 210. Закона о облигационим односима (даље: ЗОО), на накнаду оног износа за који се тужени неосновано обогатио његовим радом.

У конкретном спору одлучно је било утврдити не само вриједност тужиоцевог рада у кући и на имању туженог и вриједност користи коју је он добијао, него и утврдити да ли је и у чему имовина туженог увећана односно ако увећања нема, да ли је и у чему имовина туженог очувана – шта је то што би тужени изгубио да је изостао тужиоцев рад. Чињеница да је тужилац радио у кући и на имању туженог и да је постојао вишак вриједности тужиоцевог рада у односу на користи које је он тиме добијао у виду исхране, одијевања и друге сличне користи, сама за себе, не може да оправда тужиоцев правни захтјев из стицања без основа. Могућност постављања оваквог материјалног захтјева постојала би само под претпоставком да је вишак вриједности тужиоцевог рада користио туженом у једном од ова два изнијета правца. Сама чињеница да су странке у родбинском односу не искључују могућност постављања захтјева према туженом под претпоставком да се тужени тужиоцевим радом обогатио, али то обогаћење треба да постоји и треба да се у поступку утврди. У конкретном случају, наиме, тужилац, није, по оцјени Врховног суда, извршавао према туженом неку моралну дужност која је на њему лежала као последица неког моралног правила, поготову ако је опстојана тврдња тужиоца, коју нижестепени судови нису узели у обзир, да је све послове у кући и на имању туженог обављао у очекивању да ће му тужени, јер да је тако обећао, пренијети у својину одређене непокретности, а показало се да то обећање није испуњено. Зато није било мјеста одбијању тужбеног захтјева позивом на одредбу из члана 213. ЗОО.

Према томе, за рјешење ствари је било потребно узети у обзир однос у цјелини и испитати односе странака не само у правцу увећања, него и у правцу одржавања имовине туженог. За разјашњење овог питања у ствари у цјелини, било је потребно утврдити под каквим све околностима је тужени прихватио тужиоца у своју кућу и да ли му је обећао пренијети у својину дио своје имовине, те услијед чега је дошло до прекида односа међу странкама, затим утврдити колики је био посјед туженог, колики је био обим послова на његовом имању, ко је све те послове и у ком обиму обављао и да ли је тужени, да није било тужиоцевог рада, морао ангажовати туђу радну снагу. Док се у овом правцу стање ствари не рашчисти, не може се са сигурношћу судити да ли је законита изрека другостепене и првостепене пресуде. Нижестепени судови нису овако посматрали ствар и нижестепене пресуде не садрже потребно образложење из којег би се могло видјети да тужиоцу не припада право да у односу на туженог истиче правни захтјев из стицања без основа предвиђен одредбом члана 210. ЗОО. Недостатак нижестепених пресуда у овом правцу представља битну повреду одредаба парничног поступка означену у члану 354. став 2. тачка 13. Закона о парничном поступку (даље: ЗПП), на коју ревизија основано указује и која представља довољан разлог да се обје нижестепене пресуде укину и предмет врати првостепеном суду на поновно суђење (члан 394. став 1. ЗПП).

У поновљеном поступку првостепени суд ће отклонити недостатке на које је указао овај суд, те након тога према коначном резултату расправе, донијети одговарајућу одлуку.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-172/01 од 20.11.2001. године)

54.

Застара потраживања издржавања која произилазе из правоснажне судске одлуке

Члан 372. став 1. и члан 373. став 3. и 379. став 1. Закона о облигационим односима

ПОВРЕМЕНА ПОТРАЖИВАЊА ИЗДРЖАВАЊА КОЈА ПРОИЗЛАЗЕ ИЗ ПРАВОСНАЖНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ ЗАСТАРУЈУ ЗА ТРИ ГОДИНЕ ОД ДОСПИЈЕЊА СВАКОГ ПОЈЕДИНОГ ОБРОКА – ДАВАЊА.

Из образложења:

Одредбама члана 379. став 1. Закона о облигационим односима прописано је да сва потраживања која су утврђена правоснажном судском одлуком или одлуком другог надлежног органа или поравнањем пред судом или другим надлежним органом, застарјевају за десет година, па и она за која закон иначе предвиђа краћи рок застарјелости. Ставом 2. истог члана прописано је да сва повремена потраживања која проистичу из таквих одлука или поравнања и доспијевају убудуће, застарјевају у року предвиђеном за застарјелост повремених потраживања.

Одредбама члана 372. став 1. Закона о облигационим односима је прописано да потраживања повремених давања која доспијевају годишње или у краћим одређеним размацима времена, па било да се ради о споредним повременим потраживањима, као што је потраживање камата, било да се ради о таквим

повременим потраживањима у којим се исцрпљује само право као што је потраживање издржавања, застарјевају за три године од доспјелости сваког појединог давања.

У конкретном случају, како је напријед наведено, спорно је да ли је наступила застарјелост права тужене на наплату доспјелих, а неплаћених износа који произлазе из права на издржавање, досуђених правоснажном пресудом. Доспјели, а неисплаћени оброци, који произлазе из права на издржавање, третирају се као обична потраживања, а не као обавезе које извиру из породичног права, због чега и захтјеви за њихово принудно остварење застарјевају због исказане немарности примаоца издржавања да благовремено реализује своје, по закону му припадајуће право. Дакле, не ради се о застарјелости права на издржавање из ког проистичу повремена давања, које према одредби члана 373. став 3. Закона о облигационим односима не може застарити.

Из тих разлога не може се примијенити ни одредба члана 381. став 1. тачка 2. Закона о облигационим односима, на чему инсистира ревизија. Наиме, наведеном одредбом јесте прописано да застарјевање не тече између родитеља и дјеце док траје родитељско право. Тачни су и наводи ревизије да ово важи и за случај кад родитељи и дјеца не живе заједно, јер је примјена овог правила условљена само постојањем родитељског права. Родитељско право престаје пунољетством дјетета, ступањем у брак прије пунољетства (члан 108. Породичног закона “Службени гласник Републике Српске”, бр. 54/02 – раније одредба члана 105. истоименог закона), а може бити и одузето под условима прописаним законом (члан 106. Породичног закона – раније одредба члана 103. истоименог закона). У случају развода брака родитељско право врши онај родитељ коме је дијете повјерено на заштиту и васпитање (одредбе члана 86. Породичног закона – раније одредбе члана 89. истоименог закона), али тиме родитељско право другог родитеља не престаје.

Како се у конкретном случају не ради о остваривању права тужене на издржавање одређено законом, него о праву на принудну наплату доспјелих, а неисплаћених потраживања утврђених на основу правоснажне пресуде суда, правилно су нижестепени судови примјенили одредбе члана 379. у вези са чланом 372. Закона о облигационим односима, када су приговор тужиоца о застарјелости потраживања за период наведен у ставу 1. изреке првостепене пресуде оцијенили основаним и у том дијелу усвојили тужбени захтјев тужиоца.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-363/03 од 4.2.2004. године)

55.

Прекид застарјевања – признање дуга Члан 387. Закона о облигационим односима

ПРИЗНАЊЕ ДУГА, БИЛО ДА СЕ ВРШИ НА НЕПОСРЕДАН ИЛИ ПОСРЕДАН НАЧИН У СМИСЛУ ЧЛАНА 387. ЗОО, МОЖЕ ДОВЕСТИ ДО ПРЕКИДА ЗАСТАРЈЕВАЊА ПОТРАЖИВАЊА САМО ДОК ЈЕ ЗАСТАРИЈЕВАЊЕ У ТОКУ.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-6/00 од 26.7.2002. године)

56.

Застара – потраживања штете која континуирано траје Члан 376. став 1. и 2. Закона о облигационим односима

КОД ШТЕТА КОЈЕ КОНТИНУИРАНО ТРАЈУ ИЛИ СУКЦЕСИВНО НАСТАЈУ, САДА И УБУДУЋЕ, И У ПРАВИЛУ ТРАЈУ СВЕ ДОК ТРАЈУ ШТЕТНЕ ПОСЉЕДИЦЕ, ПОТРАЖИВАЊА ПОЈЕДИНИХ ДОСПЈЕЛИХ ОБРОКА ЗАСТАРИЈЕВАЈУ У РОКУ ОД ТРИ ГОДИНЕ ИЗ ЧЛАНА 376. СТАВ 1. ЗОО ОД САЗНАЊА ЗА ШТЕТУ И ШТЕТНИКА, А САМО ПРАВО У РОКУ ОД ПЕТ ГОДИНА ИЗ ЧЛАНА 376. СТАВ 2. ИСТОГ ЗАКОНА РАЧУНАЈУЋИ ОД САЗНАЊА ЗА ШТЕТУ, ТАКО ДА ПО ИСТЕКУ ОВОГ РОКА ОШТЕЋЕНИ ГУБИ ПРАВО ДА ЗАХТИЈЕВА НАКНАДУ ШТЕТЕ И ЗА ВЕЋ ДОСПЈЕЛЕ И ЗА БУДУЋЕ ОБРОКЕ.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, тужени је са јаловином из рудника затрпао тужиљину земљишну парцелу у површини од 5 дунума и извор воде који се налазио на овој парцели у септембру и октобру мјесецу 1982. године. Тужиља захтијева накнаду штете у једнократном износу која јој је sukcesивно настајала сваке године кроз период од септембра и октобра мјесеца 1982. године до 1992. године.

Међу странкама је спорно да ли је потраживање тужиље застарјело.

Нижестепени судови су закључили да је основан приговор туженог да је потраживање тужиље застарјело, јер да је од септембра и октобра мјесеца 1982. године, када је тужиља сазнала за штету и лице које је ту штету учинило, до 18.12.1987. године, када је тужба поднесена, протекао застарни рок од три године из одредбе члана 376. Закона о облигационим односима (даље: ЗОО) и судили тако што су одбили тужиљин захтјев.

Неосновано ревизија указује да је погрешан закључак нижестепених судова да је потраживање тужиље застарјело.

Код штета које континуирано трају, или сукцесивно настају, сада и убудуће, и у правилу трају све док трају штетне посљедице, каква је и штета чију накнаду тужилца захтијева у овој парници, потраживање појединих доспјелих оброка застаријевају у року од три године из члана 376. став 1. ЗОО од сазнања за штету и штетника, а само право у року од пет година из члана 376. став 2. истог закона рачунајући од сазнања за штету, тако да по истеку овог рока оштећени губи право да захтијева накнаду штете и за већ доспјеле и за будуће оброке.

Одредба члана 376. став 1. ЗОО вриједе и за будућу штету која је посљедица узрока раније штетне радње и које временски није с њом повезана, нити је њено наступање извјесно. Уколико је, међутим, будућа штета по редовном току ствари извјесна, има се узети да је ријеч о штети за коју је оштећени већ сазнао, односно о штети која је већ настала, а не о штети коју ће он сазнати тек у оно вријеме кад наступи губитак зараде и у другим ситуацијама кад се по закону може тражити накнада будуће материјалне штете узроковане у већ свршеној штетној радњи. Због тога у оваквим случајевима рок застарјелости за ту будућу штету почиње већ сазнањем за њу, а не оним даном кад у будућности настане губитак зараде, трошкова отклањања штетне посљедице и сл.

Полазећи од наведеног става овог суда, а крај несумњивог утврђења да је тужилца закључно са октобром мјесецем 1982. године сазнала за штету и за лице које јој је причинило штету (овдје туженог) – произилази да је приговор застаре потраживања које тужилца захтијева у овој парници, основан, јер је до 18.12.1987. године, када је тужба поднесена, протекао застарни рок из одредбе члана 376. став 2. ЗОО. Наступила је, наиме, апсолутна застарјелост самог права у смислу ове законске одредбе, па тиме и застарјелост свих оброчних, годишњих потраживања накнаде штете које тужилца захтијева у овој парници.

Према свему изнијетом, нижестепени судови нису погрешно судили када су због застарјелости потраживања штете коју тужилца захтијева у овој парници, одбили тужбени захтјев без обзира што су се погрешно позвали на трогодишњи рок застаре из одредбе члана 376. став 1. ЗОО умјесто на, у овом случају, мјеродавну одредбу из става 2. овог члана, те се подносилац ревизије без основа позива да није наступила застарјелост.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-312/02 од 28.3.2003. године)

Обавезе из основа проузроковања штете

57.

Проузроковане штете – узрочне везе

ПРЕТПОСТАВКА ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ ЈЕ ПОСТОЈАЊЕ УЗРОЧНЕ ВЕЗЕ ИЗМЕЂУ ШТЕТНЕ РАДЊЕ И НАСТАЛЕ ШТЕТЕ. АКО ЈЕ ШТЕТА НАСТАЛА УСЛИЈЕД ВИШЕ УЗРОКА, УЗРОЧНИК ЈЕ У ПРАВИЛУ ОНАЈ КОЈИ ЈЕ У УЗРОЧНО – ПОСЉЕДИЧНОМ НИЗУ ДОВЕО ДО НАСТУПАЊА ШТЕТЕ. ТА УЗРОЧНОСТ, МЕЂУТИМ, НЕ МОРА ПОСТОЈАТИ САМО КАО НЕПОСРЕДНА ВЕЗА ИЗМЕЂУ ПОСЛЕДЊЕГ УЗРОКА ШТЕТЕ И ШТЕТНЕ ПОСЉЕДИЦЕ, ВЕЋ ЈЕ МОГУЋЕ ДА ЈЕ ТАЈ ПОСЛЕДЊИ УЗРОК, ЗА КОЈИ ШТЕТНИК ИНАЧЕ НЕ БИ СНОСИО ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТУ, ИЗАЗВАН ОНИМ ЧИЊЕЊЕМ ЗБОГ ЧИЈЕГ УЧИНКА ШТЕТНИК ОДГОВАРА ЗА ШТЕТУ.

Из образложења:

Полазећи од изнијетог становишта, а крај утврђених чињеница да тужени није обучио тужилац за обављање послова на којим је повријеђен, што је био дужан учинити, да је тужени дозволио тужиоцу рад на неисправном транспортеру и тиме повриједио своју дужност да се у сваком моменту стара о одржавању транспортера у стању које ће обезбиједити сигурност у раду радника на овој машини, да је тужени толерисао поступак радника у отклањању заглављених комада исјеченог дрвета на транспортеру на начин како је то тужилац чинио, што при правилној организацији посла радници то нису могли чинити, а да о томе не зна пословођа или предрадник коме су радници неспоредно потчињени и да су вјештаци П.Ј. и Ш.С. из Института заштите и екологије из Б. Л. у своме налазу, на кога се тужени позива у ревизији у прилог тезе о неоснованости тужбеног захтјева, изричито навели да “увидом на садашњој траци нема могућности пропадања и заглављивања дрвета у њој” (послије несреће замијењена стара гумена трака новом) – овај суд налази да је понашање, све и да се погон транспортера могао искључити помоћу “стоп” прекидача који се налазио на помоћном командном пункту, изазвано наведеним пропустима туженог и да су и ови пропусти у узрочној вези са штетом, услијед чега је тужени одговоран за несрећу која се догодила. Друго је, међутим, питање да ли је и у којој мјери тужилац својим понашањем допринио настанку штетног догађаја. За правилан одговор на ово питање било је потребно путем поступка доказивања утврдити да ли је тастер на командном пулту са кога је тужилац контролисао рад транспортера био исправан или не и да ли је тужилац у истини знао да се погон

транспортера може зауставити помоћу “стоп” прекидача. Јер, уколико би се установило да је тај тастер био исправан и да је тужилац знао да помоћу њега може искључити погон транспортера, што је тврдио тужени, тада би, по мишљењу овог суда, и тужилац био суодговоран за штету, у ком случају би се остварио услов за подијелену одговорност у смислу одредбе из члана 177. став 3. у вези члана 192. ЗОО. Првостепени суд ове чињенице није утврдио на несумњив начин. Чак шта више, нижестепени судови су нашли да наведене чињенице нису одлучне за одлуку о спору. Доследно томе има се узети да ревизија туженог основано указује да у конкретном случају ни првостепени ни другостепени суд нису ваљано образложили зашто сматрају да и тужилац није суодговоран за штету.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-151/02 од 12.12.2003. године)

58.

Одговорност за штету - опште и посебне претпоставке

ДА БИ ДОШЛО ДО ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТУ ПОТРЕБНО ЈЕ НЕ САМО ДА ЈЕ НЕКО ЛИЦЕ ПРЕТРПИ, ВЕЋ И ДА СЕ ОСТВАРЕ И ДРУГЕ ПРЕТПОСТАВКЕ, И ТО: ПОСТОЈАЊЕ СУБЈЕКТА ОДГОВОРНОГ ЗА ШТЕТУ; ШТЕТНА РАДЊА; ПРОТИВПРАВНОСТ ШТЕТНЕ РАДЊЕ И УЗРОЧНА ВЕЗА ИЗМЕЂУ ШТЕТНЕ РАДЊЕ И ШТЕТЕ, А КОД ОДРЕЂЕНЕ ВРСТЕ ОДШТЕТНЕ ОДГОВОРНОСТИ ЈОШ И ПОСЕБНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ МЕЂУ КОЈЕ СПАДАЈУ НА ПРИМЈЕР: КРИВИЦА, ТЕ ОПАСНОСТ СТВАРИ ОДНОСНО ДЈЕЛАТНОСТИ КОЈЕ СУ БИЛЕ УЗРОК ШТЕТЕ.

Из образложења:

У конкретном случају ни првостепени ни другостепени суд нису образложили зашто сматрају да је тужена одговорна за штету коју тужилац захтијева у овој парници, нити се из образложења њихових одлука види о којој одговорности се овдје ради тј. да ли о одговорности тужене по основу кривице у смислу члана 154. став 1. Закона о облигационим односима – даље: ЗОО, или о одговорности за штету у смислу члана 266. став 2. ЗОО или о некој другој одговорности, а нити су навели правне прописе на основу којих је донијета одлука у овом дијелу. Нижестепени судови су се задовољили само утврђењем да је тужилац имао одређене издатке у вези припрема за грађење, што као чињенични основ није довољно за одлуку о спору.

Због погрешног приступа рјешењу правне ствари која се тиче тужбеног захтјева тужилаца за накнаду штете, нижестепени судови су пропустили, са становишта примјене материјалног права, да утврде постојање свих потребних општих и посебних претпоставки одштетне одговорности тужене за накнаду штете коју тужилац захтијева у овој парници.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 80/02 од 17.5.2002. године)

59.

Одговорност за штету друштвено-политичке организације – трећим лицима

Члан 17. став 1. Устава Републике Српске

Члан 23. став 1. Закона о радним односима у државним органима

Члан 154. став 1. Закона о облигационим односима

ЗА ШТЕТУ КОЈУ СЛУЖБЕНО ЛИЦЕ У ВЕЗИ СА ВРШЕЊЕМ СЛУЖБЕ ПРИЧИНИ ГРАЂАНИНУ У ВРШЕЊУ ЈАВНИХ ОВЛАШЋЕЊА ПРИМАРНО ОДГОВАРА РЕПУБЛИКА СРПСКА УКОЛИКО НЕ ДОКАЖЕ ДА ЈЕ ШТЕТА НАСТУПИЛА ВИШОМ СИЛОМ ИЛИ КРИВИЦОМ САМОГ ОШТЕЋЕНИКА, А ПОРЕД ЊЕ И СЛУЖБЕНО ЛИЦЕ АКО ЈЕ ШТЕТУ ПРОУЗРОКОВАЛО ТРЕЋЕМ ЛИЦУ НАМЈЕРНО ИЛИ ИЗ ГРУБЕ НЕПАЖЊЕ.

Из образложења:

Полазећи од утврђеног чињеничног стања првостепени суд је закључио да тужени, као припадници Станице полиције у Л., све и да су проузроковали тужиоцу штету коју захтијева у овој парници, нису пасивно легитимисани у овом спору, јер да су поступили у вршењу службе, у ком случају за овакву штету искључиво одговара Станица полиције у Л. у складу са одредбом из члана 170. став 1. Закона о облигационим односима (даље: ЗОО), а супсидијарно и тужени у складу члана 170. став 2. овог закона само у случају да су штету проузроковали намјерно, што овдје није случај, и судио тако што је одбио тужбени захтјев.

Другостепени суд је потврдио првостепену пресуду, али за основ своје пресуде не узима разлоге на којима је заснована првостепена пресуда. Другостепени суд, наима, сматра да се на спорни случај не може примијенити одредба из члана 170. ЗОО, него одредба из члана 172. ЗОО којом је прописана одговорност

правног лица за штету коју проузрокује његов орган трећем лицу у вршењу или у вези са вршењем својих функција.

Према томе, оба нижестепена суда налазе да тужбени захтјев није основан, јер да тужени нису у правном односу (нису пасивно легитимисани) према тужиоцу, а у погледу накнаде штете и то првостепени суд позивом на одредбу члана 170. став 1. ЗОО, а другостепени суд позивом на одредбу из члана 172. став 1. ЗОО.

Становиште на коме се заснива другостепена и првостепена пресуда представља погрешну примјену материјалног права.

Штетни догађај у коме је настала штета, збио се 21.10.1993. године. Тужени су у ово вријеме били припадници милиције (сада полиције) код Станице безбједности Л. и у том својству су наведеног дана предузимали мјеру одузимања ватреног оружја (војничке пушке) коју је посједовао тужилац. У ово вријеме био је на снази Закон о унутрашњим пословима (“Службени гласник Српског народа у БиХ”, број: 4/93 – даље: ЗУП из 1993. године). Унутрашње послове на територији Републике Српске, према члану 5. наведеног закона (сада члан 5. Закона о унутрашњим пословима – “Службени гласник Републике Српске”, бр. 21/98) врши Министарство унутрашњих послова као јединствени републички орган непосредно. Станица јавне безбједности, па према томе и поједини припадници милиције на служби код станице образоване на подручју Републике, подређени су у вршењу својих задатака Министарству за унутрашње послове Републике Српске. Поједини члан станице јавне безбједности, дакле, врши службу Републике Српске и то као припадник Министарства за унутрашње послове као државног органа.

Становиште првостепеног суда да се на овај спор има примијенити пропис члана 170. став 1. ЗОО, није правилан. Овај члан се односи на одговорност предузећа према трећем лицу за штету коју његов радник на раду или у вези са радом проузрокује. Спор се не може разријешити ни примјеном прописа члана 172. став 1. ЗОО на који се позива другостепени суд. Члан 172. став 1. ЗОО се односи на одговорност правног лица за штету коју узрокује његов орган у обављању или у вези са обављањем својих функција било да је у питању индивидуална, појединачна или инокосни орган или чланови колегијалног органа, а не на одговорност за штету коју трећем лицу узрокују њихови радници на раду или у вези са радом. Такође се овај спор не може разријешити ни примјеном прописа из члана 171. ЗОО на који указује ревидент. Овај пропис се односи на одговорност послодавца за штету коју код њих запослени радници узрокују трећем лицу на раду или у вези са радом.

Приликом расправљања и одлучивања о овом спору, нижестепени судови су морали имати у виду правне прописе како слиједи:

По члану 17. став 1. Устава Републике Српске, свако има право на накнаду штете коју му незаконитим или неправилним радом нанесе службено лице или државни орган, односно организација која врши јавна овлашћења.

Појединим законским одредбама ближе је разрађена одговорност за штету коју трећим лицима проузрокују неправилним или незаконитим радом лица односно орган друштвено-политичке заједнице као нпр. у одредби члана 75. став 1. Закона о судовима и судској служби – “Службени гласник Републике Српске”, бр. 13/2000 (раније члан 69. став 1. Закона о редовним судовима “Службени гласник Републике Српске”, бр. 22/96) који гласи “Република Српска одговара за штету коју судија или судија поротник учини у вршењу судијске дужности својим незаконитим или неправилним радом грађанима и правним лицима”, затим у одредби члана 154. реченица друга Закона о војсци – “Службени гласник РС”, бр. 31/96 – (раније члан 121. став 1. Закона о војсци “Службени гласник Српског народа у БиХ”, број 7/92, који гласи: “Одговорност државе за штете које војна лица учине у вези са вршењем службе утврђује се по општим прописима о накнади штете, ако овим законом није другачије одређено”.

ЗУП из 1993. године и Закон о државној управи (“Службени гласник српског народа у БиХ”, број 4/94-сада важећи истоимени закон – “Службени гласник Републике Српске”, бр. 1/94) у својим одредбама не садрже одредбе о одговорности за штету коју запослени у државном органу проузрокује трећим лицима, а немају ни прелазне одредбе о одговорности за штету која је настала прије ових закона. По члану 23. став 1. Закона о радним односима у државним органима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 11/94, 3/96 и 6/97), који је био на снази у вријеме доношења нижестепених пресуда, запослени у државном органу одговоран је за штету коју је на раду или у вези са радом, намерно или из грубе непажње, проузроковао државном органу, правном лицу или грађанима. Ни у овом закону нема прелазних одредби о одговорности државе или неког другог за штету коју лице на служби у њихово име учини при вршењу службе грађанима, својим незаконитим или неправилним радом, једнако као ни одредбе Закона о унутрашњим пословима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 21/98 са измјеном и допуном у бр. 18/99) нити је одредбама ових закона и одредбама ранијих закона из ове области прописано да у оваквим случајевима држава искључиво одговара за штету коју службено лице на служби у Министарству унутрашњих послова учини при вршењу службе грађанима или правним лицима својим незаконитим или неправилним радом. Гледиште да у овом случају за штету искључиво одговара Станица милиције Л., како то налази првостепени суд, односно правно лице, чији је орган проузроковао штету, како то налази другостепени суд (другостепени суд не каже које би то било правно лице) противи се основном и начелном правилу да штету накнађује онај ко штету својом кривицом причини (члан 154. став 1. ЗОО), а не може се правдати ни са становишта поменутог прописа из

члана 23. став 1. Закона о радним односима у државним органима, иако је ступио на снагу после времена у коме је настала штета о којој се суди у овој парници. Штету коју тужилац захтијева у овој парници, под претпоставком да је настала, очевидно су причинили тужени у вршењу службе, коју су вршили у оквиру права и дужности Републике Српске, по тада, а и сада важећим прописима, па за овакав случај треба у духу закона прихватити становиште да Република Српска примарно одговара за штету коју службено лице у вези са вршењем службе, причини грађанину у вршењу јавних овлашћења, уколико не докаже да је штета наступила вишом силом или кривицом самог оштећеника, а поред ње и службено лице ако је штету проузроковао трећем лицу намјерно или из грубе непажње. Само на овај начин се остварује принцип одговорности и омогућава заштита оправданих интереса грађана и исто тако се постиже ефикасно дејство те одговорности на рад политичко-територијалне организације и дисциплина органа који извршавају право и дужност Републике Српске.

Према томе, ако би била тачне ревидентове тврдње да су му тужени својим незаконитим или неправилним радом нанијели тјелесне повреде, и да су то учинили намјерно или из грубе непажње у овом случају би, по схватању Врховног суда, постојала одговорност тужених за на такав начин евентуално насталу штету ревиденту. Нижестепени судови, због погрешног правног става да тужени нису пасивно легитимисани у погледу накнаде штете коју тужилац захтијева у овој парници, нису утврдили ове одлучне чињенице, ради чега је уважењем ревизије и нижестепене пресуде ваљало укинути на основу прописа из члана 395. став 2. Закона о парничном поступку, те предмет вратити првостепеном суду на поновно суђење.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-124/98 од 3.8.2001. године)

60.

Одговорност за штету у случају незгоде изазване моторним возилом –обим одговорности

Члан 177. став 1. и 2. Закона о облигационим односима

Члан 42. став 3. Закона о основама безбједности саобраћаја на путевима (“Службени лист СФРЈ”, бр. 50/88, 80/89, 29/90 и 11/91)

ОДГОВОРНОСТ ЗА ШТЕТЕ КОЈУ ЈЕДАН ДРУГОМЕ НАНЕСУ УЧЕСНИЦИ САОБРАЋАЈНЕ НЕЗГОДЕ У СЛУЧАЈУ УДЕСА ИЗАЗВАНОГ МОТОРНИМ ВОЗИЛИМА У ПОКРЕТУ, ПРОСУЂУЈЕ СЕ ПРЕМА СТРОГОСТИ САОБРАЋАЈНИХ ПРАВИЛА КОЈИХ СУ СЕ У ДАТОЈ САОБРАЋАЈНОЈ СИТУАЦИЈИ МОРАЛИ ПРИДРЖАВАТИ ВОЗАЧИ И ПРЕМА УЗРОЧНОМ ЗНАЧАЈУ ЊИХОВОГ КРШЕЊА.

Из образложења:

По оцјени овог суда није основан навод туженог да је за штету одговорна и тужила. То зато јер је за настанак штетног догађаја, како је то и другостепени суд правилно закључио, одлучно питање строгости саобраћајних правила којих су се у датој саобраћајној ситуацији морале придржавати странке и узрочни значај њиховог кршења за настанак саобраћајног удеса. Пропуст тужиле да, након што је уочила возило туженог, стави у дејство механизам за кочење, не може имати никаквог утицаја на питање одговорности за насталу штету без обзира што га је вјештак саобраћајне струке навео у свом налазу, јер тужила није могла очекивати да се тужени са возилом креће саобраћајном траком намијењеном за саобраћај возила из супротног правца, односно да ће грубо кршити одредбу члана 42. став 3. ЗОБС.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-223/01 од 18.10.2002. године)

61.

Употреба туђе ствари у своју корист - право на накнаду штете

Члан 219. Закона о облигационим односима

ИМАОЦУ СТВАРИ КОЈУ ЈЕ НЕКО ДРУГО ЛИЦЕ УПОТРИЈЕБИЛО У СВОЈУ КОРИСТ (КОРИСНИК СТВАРИ) И КОЈА ЈЕ УСЛИЈЕД ТОГА УНИШТЕНА, ПРИПАДА ПРАВО НА НАКНАДУ ШТЕТЕ ЗА ТУ СТВАР НА ТЕРЕТ КОРИСНИКА СТВАРИ БЕЗ ОБЗИРА НА ТО ДА ЛИ ЈЕ ОВАЈ ПРИЛИКОМ УПОТРЕБЕ ПОСТУПАО САВЈЕСНО ИЛИ НИЈЕ.

Из образложења:

Тужбом се тражи накнада штете за 250 комада салонитних плоча и 500 комада вијака.

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда радници туженог су у септембру 1995. године изузели из подрума куће у којој је становао тужилац 250 комада салонитних плоча и 500 комада вијака за причвршћивање плоча, ради поправке крова зграде туженог који је био оштећен приликом гранатирања М.Г. Начелник безбједности Једанаесте лаке пјешадијске бригаде М.П. одобрио је преузимање плоча и вијака (у то

вријеме цивилна власт у М.Г.у није функционисала, него само војна власт, јер су се у граду налазиле команде Седме и Једанаесте лаке пјешадијске бригаде, док је већи дио становништва био евакуисан). Плоче и вијци били су уграђени у кров зграде туженог, али су у току извођења каснијих борбених дејстава уништени. Према налазу и мишљењу грађевинског вјештака, вриједност салонитних плоча, узимајући у обзир и њихову амортизацију, износила је 2.760 КМ, а вриједност вијака 150 КМ.

Позивајући се на одредбу члана 187. Закона о облигационим односима (“Службени лист СФРЈ”, број: 29/78, 39/85, 57/89 и “Службени гласник Републике Српске” број 17/93 и 3/96, у даљем тексту: ЗОО). првостепени суд је удовољио тужбеном захтјеву.

Чињенично утврђење и правно становиште првостепеног суда прихватио је и другостепени суд.

По схватању овог суда, у конкретном случају се ради о употреби туђе ствари у своју корист (члан 219. ЗОО) као једном од облика стицања без основа (члан 210. став 1. истог закона).

Према члану 219. ЗОО, кад је неко туђу ствар употребио у своју корист, ималац може захтијевати, независно од права на накнаду штете, или у одсуству ове, да му овај накнади корист коју је имао од употребе. Ималац ствари је овом законском одредбом овлашћен да од лица које је његову ствар употребило у своју корист, тражи како накнаду штете, тако и корист коју је овај имао од употребе. Наведена одредба је, према томе, правни основ тужбеног захтјева за накнаду штете.

Значење туђе ствари треба схватити у том смислу да лице које је употребљава, нема никакво право на ту ствар. То је управо случај с туженим. Из стања у списима, наиме, не произилази да он има било какво грађанско-правно овлашћење у односу на наведене ствари, нити то он тврди. При томе није битно да ли је лице које употребљава туђу ствар у своју корист савјесно или није. Због свега тога, без значаја је оно што се тврди у ревизији, да је наиме тужени имао сагласност војне команде, с обзиром да у граду није функционисала цивилна власт, да искористи за своје потребе салонитне плоче и вијке.

Није спорно да су те плоче и вијци касније уништени током ратних дејстава. Њихово враћање, према томе, с обзиром на одредбе члана 210. став 1. ЗОО, није могуће, него је могућа само новчана накнада. На основу налаза и мишљења грађевинског вјештака, суд је утврдио висину накнаде штете у досуђеном износу, у складу са одредбама члана 189. став 2. и 190. ЗОО.

Узгред треба напоменути да се примјеном члана 187. ЗОО, на који су се позвали нижестепени судови, није могао у суштини разријешити овај спор. Наведену одредбу, која је разврстана у поглавље ЗОО о накнади материјалне штете, треба схватити тако, да у случају пропасти ствари одузете на недозвољен начин, њеном имаоцу припада накнада у новцу, а не у неком другом виду.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 272/01 од 10.2002. године)

62.

Употреба туђе ствари у своју корист – случај проузроковања штете Члан 219. Закона о облигационим односима

УПОТРЕБА ТУЂЕ СТВАРИ У СВОЈУ КОРИСТ МОЖЕ ПОД ОДРЕЂЕНИМ УСЛОВИМА ПРЕДСТАВЉАТИ СЛУЧАЈ ПРОУЗРОКОВАЊА ШТЕТЕ.

Из образложења:

Предмет спора у овој парници је захтјев тужиоца да му тужени на име употребе његових пословних просторија плати накнаду у износу од 60.000 динара са припадајућом законском каматом и трошковима спора.

Полазећи од утврђења да је тужени након ваљаног отказа уговора о закупу користио пословне просторије тужиоца, као несавјестан посједник, кроз период од 20 мјесеци и да је тужени према уговору о закупу био у обавези да плаћа тужиоцу на име закупнине по 500 ДЕМ мјесечно, нижестепени судови су позивом на одредбу члана 219. Закона о облигационим односима (даље: ЗОО) обавезали туженог да исплати тужиоцу износ од 60.000 динара који чини динарску противвриједност износа од 10.000 ДЕМ са припадајућом затезном каматом и трошковима спора.

Ревидент неосновано побија законитост и правилност изрека нижестепених пресуда.

У конкретном случају тужени је и након истека парижског рока у коме је према правоснажној пресуди П-592/94 од 4.9.1995. године био дужан предати тужиоцу пословне просторије, као власнику ствари, користио те просторије кроз период од 20 мјесеци без правног основа.

Употреба туђе ствари у своју корист, како то исправно запажа првостепени суд, може под одређеним условима представљати случај проузроковања штете. То ће бити случај када је корисник у вези са употребом туђе ствари био несавјестан (знао или могао знати да туђу ствар неосновано употребљава), а и да се између корисника и власника ствари овакав однос може расправити и по правилима о правно неоснованом обогаћењу.

Дакле, кад дође до употребе туђе ствари у своју корист, однос између корисника и власника ствари може се увијек расправити по правилима о правно неоснованом обогаћењу, а по правилима о накнади штете само уколико постоје услови за примјену тих правила.

У конкретном случају, из чињеничних навода тужбе произилази да предмет спора није захтјев за накнаду користи од употребе туђе ствари, него захтјев за накнаду штете. Овај Врховни суд налази да се у конкретном случају заиста ради о коришћењу туђе ствари (пословних просторија тужиоца) од стране несавјесног посједника (овдје туженог). Стога је тужени дужан тужиоцу, на његов захтјев, не само предати ствар, већ и накнадити штету због бесправног коришћења ствари. Висина штете утврђена је у износу закупнине коју су у мјесечном износу уговориле странке уговором о закупу пословних просторија. Истеком партиционог рока у коме је, према правоснажној пресуди П-бр. 592/94 од 4.9.1995. године, тужени био дужан предати тужиоцу пословне просторије, тужени је користио пословне просторије тужиоца без правног основа кроз период од 20 мјесеци. Оваквим бесправним коришћењем пословних просторија тужени је нанео штету тужиоцу и обавезан ју је накнадити.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 197/99 од 22.4.2000. године)

63.

Накнада штете због неисплаћеног новчаног износа досуђеног ранијом правоснажном пресудом који је обезвријеђен

Члан 288. став 2. у вези са чланом 333. Закона о парничном поступку

Члан 278. став 2. у вези са чланом 190., члан 277 и члан 324. став 1. Закона о облигационим односима

Закон о висини стопе затезне камате

(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/01)

НЕ РАДИ СЕ О ПРАВОСНАЖНО ПРЕСУЂЕНОЈ СТВАРИ АКО СЕ У СПОРУ ИЗМЕЂУ ИСТИХ ПАРНИЧНИХ СТРАНАКА ТУЖБОМ ЗАХТИЈЕВА НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ НЕИСПЛАЋЕНОГ НОВЧАНОГ ИЗНОСА ШТЕТЕ, ДОСУЂЕНОГ РАНИЈОМ ПРАВОСНАЖНОМ ПРЕСУДОМ, ДОНЕСЕНОМ 1987. ГОДИНЕ, КОЈИ ЈЕ У МЕЂУВРЕМЕНУ ПОТПУНО ОБЕЗВРИЈЕЂЕН.

ВИСИНА ТАКВЕ ШТЕТЕ ПРВО СЕ ОБРАЧУНАВА У ДИНАРИМА (КАО СРЕДСТВУ ПЛАЋАЊА У ВРИЈЕМЕ ДОНОШЕЊА РАНИЈЕ ПРЕСУДЕ) НА ДАН ПРАВОСНАЖНОСТИ ТЕ ПРЕСУДЕ ЗАЈЕДНО СА ДОСУЂЕНОМ КАМАТОМ КОЈА ЈЕ ДО ТОГ ДАНА ДОСПЈЕЛА; ДОБИЈЕНИ ИЗНОС, КОНВЕРТОВАН У НЕКУ ОД ЧВРСТИХ ВАЛУТА ПО КУРСУ НА ДАН ПРАВОСНАЖНОСТИ РАНИЈЕ ПРЕСУДЕ, ПРЕДСТАВЉА ШТЕТУ, КОЈА ЈЕ ПРЕТРПЉЕНА ЗБОГ НЕПЛАЋАЊА РАНИЈЕ ПРАВОСНАЖНО ДОСУЂЕНОГ, А САДА ОБЕЗВРИЈЕЂЕНОГ ИЗНОСА НАКНАДЕ; ТУЖИЛАЧКОЈ СТРАНЦИ НА ТАЈ ИЗНОС ПРИПАДА И ПРАВО НА ЗАТЕЗНУ КАМАТУ ОД ПАДА ТУЖЕНЕ У ДОЦЊУ (ТЈ. ОД ПРАВОСНАЖНОСТИ РАНИЈЕ ПРЕСУДЕ) ПА ДО НАПЛАТЕ, ПО СТОПИ КОЈА СЕ ПЛАЋА НА НЕОРОЧЕНЕ ШТЕДНЕ УЛОГЕ У ТОЈ ВАЛУТИ У МЈЕСТУ ИСПУЊЕЊА ОБАВЕЗЕ ДО 18.5.2001. ГОДИНЕ, А ОД 19.5.2001. ГОДИНЕ КАО ДАНА СТУПАЊА НА СНАГУ ЗАКОНА О ВИСИНИ СТОПЕ ЗАТЕЗНЕ КАМАТЕ (“СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ”, БР. 19/01), ПО СТОПИ ПРОПИСАНОЈ ТИМ ЗАКОНОМ; НАКНАДА СЕ ДОСУЂУЈЕ У КОНВЕРТИБИЛНИМ МАРКАМА КАО САДАШЊЕМ СРЕДСТВУ ПЛАЋАЊА.

Из образложења:

Тужбом се тражи накнада штете настале због тога што тужена није исплатила тужиљи износ од 157.490 динара са законском затезном каматом, досуђен ранијом пресудом првостепеног суда број П-292/87 од 23.9.1987. године, која је у том дијелу постала правоснажна. Наведени износ је у међувремену потпуно обезвријеђен.

Тужена је у ревизији истакла да се овдје ради о пресуђеној ствари, али се такав приговор не може прихватити као основан.

Већ је напоменуто да је предмет ранијег спора, окончаног пресудом број П-292/87 био тужбени захтјев тужиље за накнаду штете у висини изгубљеног чистог личног дохотка за период од 1.1.1976. године до 25.8.1980. године у којем је она морала затворити угоститељску радњу због незаконитог рада органа тужене.

Предмет овог спора је, међутим, тужбени захтјев за накнаду штете коју је тужиља претрпјела због тога што јој тужена није исплатила новчани износ досуђен пресудом број П-292/87. Тврдња изнесена у ревизији да је тужиља допринијела настанку штете тиме што је пропустила да правовремено тражи извршење раније пресуде, није релевантна за овај спор. Тужена је наиме, као дужник, била дужна да одмах по правоснажности те пресуде исплати тужиљи досуђени износ, по самом закону без обзира на околност да ли је поднесен захтјев за извршење. Тиме што тужиљи није исплатила раније досуђени износ по правоснажности пресуде и у року одређеном у тој пресуди, тужена је дошла у доцњу у смислу члана 324. став 1. Закона о облигационим односима (“Службени лист СФРЈ”, број 29/78, 39/85 и 57/89 и “Службени гласник Републике Српске”, број 17/93 и 3/96). Накнада штете коју у овом спору захтјева тужиља, заснива се према томе на одредби члана 278., став 2. у вези са чланом 190. истог закона, дакле, на различитом чињеничном и правном основу у односу на ранију пресуду. Сходно томе, ни тужбени захтјеви у овом и ранијем спору нису идентични, тако да ствар није

правоснажно пресуђена у смислу члана 288. став 2. у вези са чланом 333. Закона о парничном поступку. У вези осталих ревизионих навода треба напоменути да је питање одговорности тужене због неезаконитог поступања њених органа већ расправљено доношењем пресуде број П-292/87 и да више није битно за пресуђење у овој правној ствари.

Нижестепени судови нису, међутим, правилно обрачунали висину штете коју је тужила претрпјела неисплаћивањем раније досуђеног износа.

По оцјени овог суда, прво је било потребно утврдити висину новчаног износа у динарима који је тужена била дужна платити тужили по пресуди број П-292/87 од 23.9.1987. године на дан правоснажности те пресуде, заједно са досуђеном каматом, која је до тог дана доспјела. Добијени износ је требало конвертовати у неку од чврстих валута по курсу на дан правоснажности раније пресуде. Тај износ представљао би штету коју је тужила претрпјела због неплаћања досуђеног износа. Њој припада и право на затезну камату на тај износ од пада тужене у доцњу (дакле опет од правоснажности раније пресуде) па до наплате, и то по стопи која се плаћа на неорочене штедне улоге у тој валути у мјесту испуњења обавезе до 18.5.2001. године, а од 19.5.2001. године по стопи прописаној Законом о висини стопе затезне камате (“Службени гласник Републике Српске” број 19/01). Накнаду штете треба досудити у конвертибилним маркама, као садашњем средству плаћања.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-108/01 од 15.11.2002. године)

64.

Сувласништво – право на накнаду штете на цијелој ствари Члан 412. и 425. Закона о облигационим односима у вези члана 43. Закона о основним својинско правним односима

СУВЛАСНИК ИДЕАЛНОГ ДИЈЕЛА НЕКРЕТНИНА ИМЕ ПРАВО НА ТУЖБУ ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ НА ЦИЈЕЛОЈ СТВАРИ АКО ЈЕ ЊЕН ДУГОГОДИШЊИ САВЈЕСТАН ПОСЈЕДНИК.

Из образложења:

Ревиденти сматрају да су нижестепени судови погрешно примјенили материјално право, тиме што су прихватили да је тужилац као сувласник, чије право у поступку тужени нису оспоравали, активно легитимисан да тражи накнаду цијеле штете проузроковане сјечом шумских стабала, иако је према земљишним књигама, поред њега, и П.Н. кћи Б.М., такође сувласник на спорној катастарској парцели, на којој су посјечена спорна стабла.

У начелу, повјериоци дјелјиве обавезе имају право потраживања на једнаке дијелове, ако није што друго одређено, па сваки повјерилац може захтјевати само свој дио потраживања (чл. 412. став 3. Закона о облигационим односима, даље: ЗОО).

Сувласници би, према овом начелу, имали право потраживања накнаде штете проузроковане оштећењем или присвајањем ствари или плодова ствари, сразмјерно свом сувласничком дијелу, на што упућује одредба “ако није што друго одређено”. Солидарност повјериоца, код дјелјивих обавеза, постоји само када је уговорена или законом одређена (чл. 425. ЗОО). Помоћу телеолошког тумачења члана 43. Закона о основним својинско-правним односима (“Службени лист СФРЈ”, број 6/80 до 36/90), долази се до закључка да закон заснива повјерилачку солидарност када постоје посебне околности, т.ј. када се досуђивањем накнаде сувласнику сразмјерно његовом сувласничком дијелу не постиже сврха заштите права власништва, а која је код власничке тужбе потенцирана овлашћењем из поменуто одредбе према којој сваки сувласник може тражити тужбом заштиту права власништва на цијелу ствар када своје сувласничко право не може заштитити (у случају одузимања ствари, а најчешће узнемиравања).

По оцјени овог суда, такве околности постоје када је сувласник који подиже тужбу за накнаду штете проузроковане на цијелој ствари, дугогодишњи једини посједник те ствари макар и без изричитог споразума са осталим сувласницима, јер ако другачије није утврђено, у таквој ситуацији се мора претпоставити то да су остали сувласници својом пасивношћу прећутно препустили управљање на заједничку ствар сувласнику – посједнику и да стога, и у случају оштећења ствари, својом неактивношћу и инертношћу прихватају да ствар пропадне, или претрпи губитке, па је у таквој ситуацији свакако у њиховом заједничком интересу да макар један од сувласника тужбом оствари право на накнаду цијелокупне штете.

Истицањем таквог тужбеног захтјева једног од сувласника, ствара се између њега и осталих сувласника (овдје међу осталим и П.Н.) ситуација солидарних повјерилаца предвиђена чл. 426. ЗОО, па по том законском пропису треба пресуђивати њихов међусобни однос, као и однос према дужнику – штетнику, што значи да испуњењем обавезе накнађења штете тужиоцу, престаје обавеза тужених као дужника и према осталим сувласницима, који своја потраживања након тога могу остварити само према тужиоцу.

Како је првостепени суд у пресуди утврдио да је тужилац не само земљишно-књижни сувласник са 1/45 дијела на кч. 1770 која је раније носила број кч. 1082, него и једини посједник те парцеле и то према стању у катастру које датира од премјера извршеног након авио-снимања 1968/1969 годину, дакле, већ пуних 30

година, што такође прихвата и другостепена пресуда, нижестепени судови су правилно примјенили материјално право када су усвојили тужбени захтјев тужиоца за накнаду штете у износу наведеном у изреци првостепене пресуде, чију висину тужени, уосталом, у поступку нису оспоравали.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-48/02 од 24.4.2003. године)

65.

Накнада штете - претрпљени страх Члан 200. Закона о облигационим односима

НАКНАДА НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ ЗА ПРЕТРПЉЕНИ СТРАХ ДОСУЂУЈЕ СЕ У СЛУЧАЈУ КАД ЈЕ СТРАХ БИО ИНТЕНЗИВАН И ДУЖЕ ТРАЈАО ИЛИ КАД ЈЕ ИНТЕНЗИВАН СТРАХ КРАТКО ТРАЈАО, АЛИ ЈЕ У ДУЖЕМ ВРЕМЕНСКОМ ПЕРИОДУ БИЛА НАРУШЕНА ПСИХИЧКА РАВНОТЕЖА ОШТЕЋЕНОГ, ПРИ ЧЕМУ НИЈЕ БИТНО ДА ЛИ ЈЕ ОШТЕЋЕНИ ПРИЛИКОМ ШТЕТНОГ ДОГАЂАЈА ПРЕТРПИО ТЈЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ.

Из образложења:

Пресудом кривичног суда тужени је оглашен кривим због кривичног дјела изазивања опасности, почињеног на тај начин што је без разлога и неконтролисано пуцао из полуаутоматске пушке по домаћинству оца малодобне друготужиље испаливши око 20 метака, па је том приликом погодио и оштетио думу куће, прозорка стакла, улазна врата, кабину камиона, трактор, врата шупе, цријеп на крову и намјештај. Малодобна друготужиља, која је тада имала 11 година, налазила се сама у кући. Она није тјелесно повријеђена описаним радњама туженог, али је претрпјела страх за који јој је досуђена новчана накнада.

Накнада неимовинске штете за претрпљени страх досуђује се у смислу члана 200. ЗОО у случају кад је страх био интензиван и дуже трајао, или ако је интензиван страх кратко трајао, али је у дужем временском периоду била нарушена психичка равнотежа оштећеног.

Из писменог налаза и мишљења вјештака – психолога Б. Џ. С. од 7.6.1999. године и њеног исказа на рочишту од 19.7.1999. године произилази да је интензиван страх код малодобне друготужиље трајао краће вријеме (3 дана), али да је њена психичка равнотежа била нарушена у дужем временском периоду од преко мјесец дана, т.ј. све дотле док није ишчезао страх мањег интензитета. Нижестепени судови нису, према томе, погрешно примјенили одредбу члана 200. ЗОО кад су малодобној друготужиљи досудили накнаду за претрпљени страх у износу од 2.000 КМ и поред тога што страх није код ње оставио теже посљедице.

Неосновано се у ревизији тврди да су налази и мишљења вјештака Б. С. у овом и вјештака Т. М., специјалисте – неуропсихијатра у кривичном предмету међусобно противрјечни (“контрадикторни и супротни”). Вјештак Т. је свој налаз и мишљење од 25.4.1988. године у односу на малодобну друготужиљу засновао на претходним налазима и мишљењима вјештака психолога од 10.10.1994. године и психијатра од 13.10.1994. године, који су у фотокопијама приложени списима. Вјештак Т. је закључио “да су преживљене психичке трауме краћег времена – поготово код младих особа (а нису дуге ни код старијих) и не дуже од мј. дана, иако у документацији стоји да су трајале и краће, а све наравно је индивидуално и зависи од структуре сваке особе понаособ”. Вјештак, према томе, није искључио могућност да су “преживљене психичке трауме” код малодобне друготужиље трајале и дуже од мјесец дана, што зависи од структуре њене личности. Из његовог писменог извјештаја од 25.4.1998. године произилази да он није непосредно прегледао малодобну друготужиљу, него је налаз и мишљење дао на основу напријед поменутих налаза и мишљења психолога и неуропсихијатра.

Супротно томе, вјештак – психолог Б. С. је два пута непосредно прегледала малодобну друготужиљу: први пут 10.10.1994. године, а други пут 7.6.1999. године приликом давања свог налаза и мишљења, дакле, после састављања писменог извјештаја вјештака Т. С обзиром на предмет вјештачења, њен налаз и мишљење су детаљнији и прецизнији у односу на малодобну друготужиљу, кад се упореде с вјештачењем др Т. Према вјештаку психологу, страх је трајао 39 дана (јаког интензитета – три дана, средњег три до шест дана, а слабог – мјесец дана), што не одступа битно од мишљења вјештака Т. да психичке трауме у оваквим случајевима обично трају краће вријеме од мјесец дана, али да су могле потрајати и дуже, зависно од психичке структуре личности малодобне друготужиље.

У вези осталих ревизионих навода, треба рећи да околност што страх код малодобне друготужиље није оставио трајне посљедице на њену психу не представља сметњу да јој се одреди новчана сатисфакција по овом основу. Већ је, наиме, напоменуто да је за одређивање новчане накнаде за овај вид нематеријалне штете довољно да је страх био интензиван и да је дуже трајао или да је бар у дужем временском периоду била нарушена психичка равнотежа оштећеног лица. Није, према томе, услов за одређивање новчане накнаде околност да је страх оставио трајне посљедице на његову психу.

Досуђена накнада није, по оцјени овог суда, “изузетно превисока”, како се тврди у ревизији, него примјерена утврђеним околностима случаја.

66.

**Солидарна одговорност за накнаду штете
Члан 414. став 1. Закона о облигационим односима**

СВАКИ ДУЖНИК СОЛИДАРНЕ ОБАВЕЗЕ ОДГОВАРА ПОВЈЕРИОЦУ ЗА ЦИЈЕЛУ ОБАВЕЗУ И ПОВЈЕРИЛАЦ МОЖЕ ЗАХТИЈЕВАТИ ЊЕНО ИСПУЊЕЊЕ ОД БИЛО КОЈЕГ СОЛИДАРНОГ ДУЖНИКА СВЕ ДОК НЕ БУДЕ ПОТПУНО ИСПУЊЕНА.

Из образложења:

Осигуравајуће друштво и возач аутомобила одговарају оштећеном за накнаду штете солидарно. Оштећени има право да тражи накнаду штете било од свих солидарних дужника, било од неких које изабере и то како цијели износ штете, тако и само дио. То право избора повјерилац, односно оштећени не губи ни након подигнуте тужбе против једног или више њих, па ни када је исходио пресуду против једног солидарног дужника (као што је овдје случај), али није подмирен. Када накнаду захтијева од другог солидарног дужника (као овдје), овај не може успјешно ставити приговор пресуђене ствари. Тек да је тужилац у цјелости подмирен по ранијој правоснажној пресуди, не би могао више захтијевати накнаду штете од туженог (члан 414. ЗОО).

Дакле, будући да оштећени може да тужи било осигуравача било осигураника, па и ако је против једног од њих већ донесена правоснажна пресуда за накнаду штете или постоји поравнање, то не утиче на одлуку о тужбеном захтијеву за накнаду штете против другог.

Изложено упућује на закључак да је другостепени суд погрешно примјенио материјално право када је одбио захтјев тужитеља само из разлога што он већ има правоснажну пресуду којом је штетник, В. С. као солидарни дужник, обавезан да му накнади предметну штету.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-262/03 од 6.2.2004. године)

Обавезе из уговора

67.

**Уговор о закупу пословних просторија - активна легитимација
за отказ уговора о закупу
Члан 583. став 1. Закона о облигационим односима**

УГОВОР О ЗАКУПУ У СВОЈСТВУ ЗАКУПОДАВЦА МОЖЕ ДА ЗАКЉУЧИ И ЛИЦЕ КОЈЕ НИЈЕ ВЛАСНИК ПРЕДМЕТА ЗАКУПА, ПА ЈЕ ТО ЛИЦЕ АКТИВНО ЛЕГИТИМИСАНО И ЗА ПОДНОШЕЊЕ ЗАХТЈЕВА ЗА ИСЕЉЕЊЕ И ПРЕДАЈУ ПОСЛОВНИХ ПРОСТОРИЈА ОД ЗАКУПЦА У СМИСЛУ ЧЛАНА 585. СТАВ 1. ЗОО.

Из образложења:

Тужена неосновано оспорава активну легитимацију тужиоца са образложењем да тужилац није власник спорне пословне просторије. Ово зато што активна легитимација тужиоца произилази из уговора о закупу кога су странке закључиле, па је он у оквиру облигационо – правних овлашћења несумњиво овлашћен да захтијева од тужене исељење и предају спорне пословне просторије. У овој парници, наиме, није од утицаја на одлуку суда о обавези тужене да тужиоцу преда у посјед спорни пословни простор приговор тужене који се односи на власништво, јер уговор о закупу у својству закупца може закључити и лице које није власник предмета закупа. Битно је да је тужена држала пословне просторије по основу уговора закљученог са тужиоцем. Како је овај облигациони однос престао због истека времена на који је уговор закључен, то је тиме тужена изгубила основ за посјед, па тиме и дужна да предмет закупа преда тужиоцу по чијем је овлашћењу била у непосредном посједу (члан 585. став 1. Закона о облигационим односима и члан 30. став 2. Закона о закупу пословних зграда и просторија).

(Врховни суд Републике Српске, Рев-82/02 од 27.12.2002. године)

68.

**Отказ уговора о закупу пословних просторија
Чланови 26. до 31. Закона о закупу пословних зграда и просторија**

АКТОМ РАСПОЛАГАЊА НЕ МОЖЕ СЕ НАМЕТНУТИ ОБАВЕЗА ПРАВНОМ ЛИЦУ НА КОЈЕ СЕ ПРЕНОСИ ПРАВО РАСПОЛАГАЊА ЗГРАДЕ ДА ПРИЈЕ СТУПАЊА У ПОСЈЕД ПОСЛОВНИХ ПРОСТОРИЈА У ЗГРАДИ ОБЕЗБИЈЕДИ ЊИХОВИМ ЗАКУПЦИМА ДРУГЕ ПРОСТОРИЈЕ.

Из образложења:

Ревиденткиња је указала на тужиочеву обавезу из напријед поменутог закључка и рјешења СО-е Б. Л. да јој тужилац прије ступања у посјед пословних просторија које она користи, обезбједи друге одговарајуће просторије. Поставља се међутим питање да ли се таква обавеза може сматрати правно ваљаном. Учесници у правном послу могу тај посао ограничити условом, налогом и роком. Налог је наређење или терет који се поставља само код добротних послова лицу које тим послом добија неку имовинску корист. Ако то лице не испуни налог, друга страна (најчешће поклонодавац) има право да раскине правни посао.

Из утврђеног чињеничног стања произилази, међутим, да Општина Б. Л. и правни претходник тужиоца нису закључили правни посао (тј. уговор) у односу на спорне просторије, него да је закључком СО-е Б.Л. и рјешењем Општинског секретаријата за управно-правне послове СО Б.Л. право располагања са ½ дијела на ту зграду пренесено на тужиочевог претходника. Наведеним актима није одређена никаква правна посљедица због неиспуњења обавеза тужиочевог претходника о којој је било ријечи. Према томе, обавеза тужиочевог правног претходника, а сада и тужиоца да прије ступања у посјед спорних просторија обезбједи тужиљи друге одговарајуће просторије, не може имати, из разлога на које је указано, својство налога, односно другог ограничења правног посла.

Закључак од 19.7.1978. године и рјешење од 5.9.1978. године су акти располагања. По схватању овог суда, није постојао правни основ (закон, односно други пропис) по коме би се, преношењем права располагања зграде на тужиочевог правног претходника могла установити његова обавеза да прије ступања у посјед пословних просторија у тој згради, обезбједи друге просторије закупцима. Због тога је оваква одредба правно ништава и не обавезује тужиоца да туженој обезбједи друге одговарајуће просторије.

На правилност оваквог става упућују и одредбе члана 30. став 5., 7. и 8. тада (1978. године) важећег Закона о експропријацији ("Службени лист СР БиХ", број 19/77) по којима корисник експропријације није био дужан да прије ступања у посјед експрописаних пословних просторија обезбједи закупцу друге просторије, него само носиоцима станарског права други одговарајући стан. Ни важећим Законом о експропријацији ("Службени гласник Републике Српске", број 8/96, 9/96 и 15/96) није установљена оваква обвеза корисника експропријације у корист закупца, него само у корист власника пословних просторија, под прописаним условима (члан 15. став 1.).

Не могу се, према томе, прихватити као правилни ревизиони наводи да је обзбјеђење другог простора туженој услов за ступање тужиоца у посјед спорних пословних просторија, да обавезе парничних странака стоје у међусобној корелацији, те да је дјелимична пресуда неизвршива до окончања поступка по противтужби.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 214/01 од 25.1.2002. године)

69.

**Алтернативне обавезе
Члан 403. Закона о облигационим односима**

ПОВЈЕРИЛАЦ НЕ МОЖЕ ТУЖБОМ ЗАХТИЈЕВАТИ ИСПОРУКУ РОБЕ ИЛИ АЛТЕРНАТИВНО ИСПЛАТУ НОВЧАНЕ ПРОТИВВРИЈЕДНОСТИ РОБЕ АКО АЛТЕРНАТИВНА ОБАВЕЗА НЕ ПРОИЗИЛАЗИ ИЗ УГОВОРА. СТОГА ЋЕ СУД, УКОЛИКО ЈЕ ЗАХТЈЕВ ЗА ИСПОРУКУ РОБЕ ОСНОВАН, НАМЕТНУТИ ОБАВЕЗУ ДУЖНИКУ ДА ИСПОРУЧИ РОБУ, А ОДБИТИ ДИО ИСТАКНУТОГ АЛТЕРНАТИВНОГ ТУЖБЕНОГ ЗАХТЈЕВА.

Из образложења:

Првостепени суд није могао обавезати туженог на алтернативну обавезу, да тужиоцу исплати новчану противвриједност концентрата јабуке и амбалаже, те трошкове превоза.

Ово из разлога што оваква алтернативна обавеза нема основа у уговору постигнутом између парничних странака, а тужилац захтјева управо испуњење уговора.

Тужилац је, сагласно утврђеним обавезама из постигнутог уговора, овлашћен да од дужника захтјева испуњење обавезе испоруком концентрата јабуке, а тужени да ту и такву обавезу изврши. Концентрат јабуке је генеричка, замјењива ствар, одређена по роду.

Када је предмет обавезе ствар одређена по роду, повјерилац није овлашћен истовремено истицати захтјев за исплату противвриједности дуговане ствари са захтјевом за испуњење, давањем дугованог предмета обавезе, па чак ни онда када тужени овом ствари односно предметом не располаже.

У конкретном случају нижестепени судови су правилно утврдили чињенично стање, али су погрешно примјенили материјално право када су обавезали туженог алтернативно да плати тужиоцу износ од 25.253,00 КМ са припадајућом каматом у немогућности испоруке робе - концентрата јабуке и амбалаже, јер алтернативни тужбени захтјев нема основа у Закону о парничном поступку, нити представља алтернативну обавезу у смислу члана 403. Закона о облигационим односима. Како је изложено, алтернативни тужбени захтјев не представља алтернативну обавезу у смислу члана 403. Закона о облигационим односима, па је исти ваљало одбити као неоснован.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-29/02 од 9.5.2003. године)

70.

Одговорност продавца за правне недостатке – раскид уговора Члан 508. – 515. Закона о облигационим односима

НИЈЕ ПРАВНИ НЕДОСТАТАК НА СТВАРИ ЗА КОЈЕ БИ ОДГОВАРАО ПРОДАВАЦ ПОД УСЛОВИМА ИЗ ЧЛАНА 508. – 514. АКО КУПАЦ ТЕ СТВАРИ САМО МИСЛИ ИЛИ СТРАХУЈЕ ДА ЋЕ МУ ЈЕДНОГА ДАНА НЕКО ТРЕЋЕ ЛИЦЕ ОДУЗЕТИ СТВАР НА ОСНОВУ ЈАЧЕГ ПРАВА НА ПОСЈЕД.

Из образложења:

Тужбеним захтјевом тражи се да се раскине уговор према коме је тужени продао, а тужилац купио путничко моторно возило са образложењем да је тужилац ограничен у мирном коришћењу овог возила, те да се туженом наметне обавеза да тужилацу врати 10.000 ДМ који му је дат на име купопродајне цијене, а и накнаде издаци у износу од 2.000 ДМ које је тужилац имао у вези плаћања пореза на промет и регистрације возила.

Нижестепени судови су ваљано примјенили одредбе из члана 508. – 514. Закона о облигационим односима – даље: ЗОО, кад су одбили тужбени захтјев.

Према одредбама члана 508. став 1. ЗОО продавац одговара за правне недостатке продате ствари. То је последица начела једнаке вриједности давања код двостраних уговора чија се чинида састоји у давању гдје преносилац гарантује прибавиоцу да право које се преноси (овдје право преноса власништва путем продаје) заиста постоји у облику у коме је уговором пренијето и да неће бити правно узнемираван у посједу купљене ствари на основу неког јачег права трећег лица.

У конкретном случају је неспорно да од закључења и испуњења уговора, чији се раскид тражи (уговор је закључен и извршен 5.8.1992. године), до доношења нижестепених пресуда ниједно треће лице ни на који начин (судским или вансудским путем) није истакло неко право на продату ствар, па су нижестепени судови правилно закључили да по овом основу тужилац није правно узнемираван и да му не припада право на раскид уговора.

ЗОО у члану 514. предвиђа одговорност продавца и за одређена ограничења јавно-правне природе која купцу нису била позната, ако је он за њих знао или је за њих знао да се могу очекивати, а није их купцу саопштио. Тужилац се управо позива на ово ограничење, јер да му је у априлу мјесецу 1998. године у Ј. полиција одузела ово возило са образложењем да је ранији власник овог возила, од кога је тужени 1989. године купио то возило, а иза тога га продао тужиоцу 1992. године регистровао возило на своје име на основу фалсификованих исправа.

Нижестепени судови су, међутим, утврдили да је тужилацу одмах враћено ово возило, јер да је у поступку криминалистичке обраде установљено да се не ради о возилу које је прибављено крађом од правног предника туженог, од кога је тужени купио ово возило и да је тужилац иза тога поново извршио регистрацију овог возила на своје име и тиме му омогућено да га користи.

Полазећи од ових чињеница, нижестепени судови су правилно закључили да ни овдје није у питању правни недостатак на предметном возилу за који би одговарао тужилац под условима предвиђеним одредбама члана 508. – 515. ЗОО, и да тужени нема право на заштиту на основу страха да ће једнога дана можда бити узнемирен и евикциран, што тврди у ревизији.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-4/01 од 27.2.2001. године)

71.

**Уговор о зајму – правна ваљаност и обавезе зајмодавца.
Члан 559. став 1. ЗОО.**

ЗА ВАЉАНОСТ УГОВОРА О ЗАЈМУ НИЈЕ НЕУЖНО ДА СЕ ПРЕДМЕТ ЗАЈМА ПРЕДА ЗАЈМОПРИМЦУ.

Из образложења:

Према одредби члана 559. став 1. ЗОО дужност је зајмодавца да преда одређене ствари (под којима се подразумева и новац) у уговорено вријеме. Из ове законске одредбе произилази да за ваљаност уговора о зајму није нужно да се предмет зајма преда зајмопримцу, а поготову да не може бити одређено да се то преда неком трећем ради подмирења обавезе зајмопримца. Из чињеничних утврђења нижестепених судова који се темеље на правилној оцјени проведених доказа, нарочито садржине исказа свједока М.Д. и исказа странака, произилази да су тужени пристали да се новчани износ зајма, умјесто њима, уплати на рачун фонда за уређење грађевинског земљишта Б.Л. и то на име обавезе коју су према овом фонду имали тужени.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-194/99 од 22.4.2000. године)

72.

**Валоризација динарских износа положених у банкарски депозит по виђењу којом је обезвријеђен -
дејство инфлације
Члан 15., 1035. и 1038. Закона о облигационим односима**

ДЕПОНЕНТ, КАО ПОВЈЕРИЛАЦ ИЗ УГОВОРА О НОВЧАНОМ ДЕПОЗИТУ ПО ВИЂЕЊУ ИМА ПРАВО НА ВАЛОРИЗАЦИЈУ НОВЧАНИХ СРЕДСТАВА – ДЕПОЗИТА КОЈА СУ ОБЕЗВРИЈЕЂЕНА ДЕЈСТВОМ ИНФЛАЦИЈЕ ПО НАЧЕЛУ ЈЕДНАКЕ ВРИЈЕДНОСТИ ИЗ ЧЛАНА 15. ЗАКОНА О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА У СЛУЧАЈУ ДА ЈЕ ОБЕЗВРИЈЕЂЕЊЕ ДЕПОНОВАНИХ СРЕДСТАВА НАСТУПИЛО ПОСЛИЈЕ ОДБИЈАЊА ЗАХТЈЕВА ДЕПОНЕНТА ДА МУ СЕ ВРАТЕ ДЕПОНОВАНА СРЕДСТВА.

Из образложења:

Произилази, дакле, да су парничне странке закључиле једну врсту уговора о новчаном депозиту, а издавањем штедне књижице он је добио карактер улога на штедњу (члан 1043. ЗОО).

Улог на штедњу, према одредби члана 1046. ЗОО, може бити по виђењу или орочен, с отказним роком и без отказног рока. Неспорно је да је улог тужиоца био по виђењу и да је тужена, сагласно одредби члана 1035. став 2. ЗОО, била дужна вратити га тужиоцу на његово тражење, у свако доба.

Тужилац је одмах, још у априлу 1992. године, затражио испалту положеног износа.

Повјерилац у облигационом односу је и иначе овлашћен према одредби члана 262. став 1. ЗОО да од дужника захтјева испуњене обавезе, а дужник је дужан испунити је у свему како она гласи. Кад дужник не испуни обавезу или закасни са њеним испуњењем, повјерилац има право захтијевати и накнаду штете коју је услед тога претрпио (став 2.). Кад рок није одређен, а сврха посла, природа обавезе и остале околности не захтјевају извјестан рок за испуњење (као у овом случају), повјерилац може захтјевати одмах испуњење, а дужник са своје стране може захтјевати од повјериоца да одмах прими испуњење (члан 314. ЗОО). Тужена није испунила своју обавезу на тражење тужиоца, па је пала у доцњу сходно одредбама члана 324. ЗОО, којим је прописано да дужник долази у доцњу кад не испуни обавезу у року одређеном за испуњење, односно ако рок није одређен, долази у доцњу кад га повјерилац позове да испуни обавезу, усмено или писмено, вансудском опоменом или започињањем неког поступка чија је сврха да се постигне испуњење обавезе.

Код напријед изнесеног, никако не стоји тврдња ревидента да је тужилац преузео ризик обезвријеђења депонованих средстава због инфлације која је наступила након што је тужилац тражио испуњење обавезе односно након тога што је дужник пао у доцњу.

Новчани износ који је представљао обавезу тужене (376.356,00 динара из 1992. године) је обезвријеђен, па је сагласно начелу једнаких вриједности узајамних давања, садржаном у одредби члана 15. ЗОО, тужиоцу правилно досуђен еквивалентан износ изражен у сада важећој валути са каматом коју је банка плаћала на неорочена средства, а прерачунатом по вјештаку финансијске струке, чијем налазу странке нису приговарале.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-120/02 од 6.6.2003. године)

Акцептни налог**Члан 17. Закона о финансијском пословању
("Службени лист СФРЈ", бр. 10/89 и 61/90)**

Упутство о измјенама и допунама Упутства о облику, садржини и употреби једнообразних образаца за обављање послова платног промета у земљи преко Службе друштвеног књиговодства ("Службени лист СФРЈ", бр. 22/89)

КАО СРЕДСТВО ПЛАТНОГ ПРОМЕТА И ОБЕЗБЈЕЂЕЊА ПОТРАЖИВАЊА ВЕЗАНО ЗА ДАН ДОСПИЈЕЊА, АКЦЕПТНИ НАЛОГ НЕМА СВОЈСТВО ХАРТИЈЕ ОД ВРЈЕДНОСТИ И НИЈЕ ПРЕНОСИВ, ПА СЕ МОЖЕ РЕАЛИЗОВАТИ САМО ИЗМЕЂУ УГОВОРНИХ СТРАНА КОЈЕ СУ ЗАКЉУЧИЛЕ ОСНОВНИ ПРАВНИ ПОСАО.

Из образложења:

Предмет овог спора је захтјев тужиоца за утврђење да је акцептни налог, ближе означен у изреци првостепене пресуде, незаконит и да не производи правно дејство.

Нижестепени судови су утврдили: да су тужилац, као корисник кредита и П. п. "Т. – м.", Т. као кредитор, закључили дана 25.5.1991. године уговор о краткорочном кредиту за обртна средства бр. 65/91. ; да је тим уговором тужиоцу одобрен краткорочни кредит у износу од 1.900,000 динара с роком враћања 90 дана од дана потписивања уговора; да је уговорено да тужилац уручи кредитору прије уплате средстава 3 потписана и овјерена бјанко акцептна налога или гаранцију пословне банке са важношћу 15 дана након доспјелости кредита; да је тужилац издао кредитору акцептни налог поводом којег се води овај спор 11.6.1991. године; да је акцептни налог пренесен на туженог; да је тужени тај налог доставио служби која врши послове платног промета са означеним датумом доспјећа 25.11.1997. године.

Полазећи од ових неспорних чињеница, нижестепени судови су правилно примјенили материјално право кад су удовољили тужбеном захтјеву .

Чланом 17. став 1. Закона о финансијском пословању који је био на снази у вријеме издавања акцептног налога ("Службени лист СФРЈ", бр. 10/89 до 61/90.), прописано је у ставу 1. да дужник може за обезбјеђење плаћања уручити повјероцу налог за пренос са уписаним датумом доспјећа (акцептни налог). Према ставу 2. истог законског члана "акцептни налог овјерава повјерилац и подноси га надлежној организацији за платни промет најкасније на дан доспјећа". Облик и садржај акцептног налога прописани су Упутством о измјенама и допунама Упутства о облику, садржини и употреби једнообразних образаца за обављање послова платног промета у земљи преко Службе друштвеног књиговодства ("Службени лист СФРЈ", бр. 22/89).

Из ових одредаба произилази да акцептни налог нема својство хартије од вриједности, него средства платног промета и обезбјеђења потраживања, што значи да је као такав непреносив. Другим ријечима Приватно предузеће "Т-м" из Т. није могло пренијети акцептни налог на треће лице, него га само поднијети о року доспјећа служби за платни промет ради наплате потраживања, ако дужник није у року измирио обавезу из уговора са повјериоцем, коме је тај налог уручио. Акцептни налог се према томе, може реализовати само између уговорних страна које су закључиле основни правни посао, а не и у односу на треће лице.

Осим тога, акцептни налог је везан за рок доспјећа. Према уговору између тужиоца и његовог кредитора, закљученог 21.5.1991. године, рок враћања кредита износи 90 дана од дана потписа уговора, дакле, 19. августа 1991. године. Под претпоставком да тужени до тада није вратио кредит, његов кредитор је могао у даљем року од 15 дана, тј. најкасније 3.9.1991. године поднијети акцептни налог на наплату служби која обавља послове платног промета. У овом случају тај рок је прекорачен. Пошто је тужилац издао бјанко акцептни налог, тужени је у њему као датум доспјећа означио 25.11.1997. године. Бјанко акцептни налог је ваљан само онда ако га повјерилац попуни у складу са одредбама основног правног посла између издаваоца и корисника налога, што овдје очигледно није случај.

Спорни акцептни налог, пошто је пренесен на треће лице и поднесен на наплату по истеку рока доспјећа, није правно ваљан у смислу напријед наведених законских одредаба.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 74/00 од 20.4.2001. године)

**Уговори о преносу права својине на непокретностима – пуноважност -
Устав Босне и Херцеговине – Анекс II – Прелазни аранжмани**

УГОВОРИ О ПРЕНОСУ ПРАВА СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИМА ПУНОВАЖНИ СУ У ПОГЛЕДУ ФОРМЕ И У СЛУЧАЈУ КАДА СУ ПОТПИСИ УГОВАРАЧА ОВЈЕРЕНИ ПРЕД СУДОМ ФЕДЕРАЦИЈЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Из образложења:

Захтјевом за заштиту законитости (у даљем тексту: Захтјев) се не оспорава чињеница да су потписи уговорних страна на уговору о продаји непокретности број Ов-750/99 од 5.8.1999. године овјерени пред судом, него се само тврди да је их је овјерио ненадлежан суд – Опћински суд у Т.. Непокретности на које се преноси право својине поменути уговором, налазе се у Б.Л., дакле, на подручју Основног суда у Б.Л., па су, према схватању израженом у Захтјеву, “пред тим судом као надлежним уговорне стране требале да овјере своје потписе (аналогно и Врховни суд Републике Српске број Гвл-8/99 и 9/99)”.

Уставом Босне и Херцеговине (Анекс II – Прелазни аранжмани) прописано је: да сви закони, прописи и судски правилници, на снази на територији Босне и Херцеговине у вријеме ступања на снагу тог Устава остају на снази у оној мјери у којој нису у супротности са Уставом, док одговарајући орган власти Босне и Херцеговине не одлучи другачије (тачка 2. – Континуитет правних прописа); да ће се сви поступци на судовима или у управним тијелима који су у току на територији Босне и Херцеговине у вријеме ступања на снагу Устава наставити или пренијети на друге судове или тијела у Босни и Херцеговини у складу са прописима којима се уређују надлежности таквих судова и тијела (тачка 3. – Правни и административни поступци); да ће органи власти, институције и друга тијела Босне и Херцеговине дјеловати у складу са важећим прописима, док не буду замијењени новим споразумом или законом (тачка 4. – Државни органи). Из ових одредаба може се извести закључак да се сматрају легалним судови Федерације Босне и Херцеговине и да су пуноважне овјере потписа на уговорима извршеним пред тим судовима. Томе треба додати да ни једним важећим прописом Републике Српске није предвиђено да је за овјеру потписа на уговорима о промету непокретности надлежан суд на чијем се подручју налазе такве непокретности. Према томе, за овјеру потписа странака на поменутом уговору био је надлежан и Опћински суд у Т..

Правна схватања овог суда заузета у ранијим одлукама број Гвл-8/99 од 17.5.2000. године и број Гвл-9/99 од 17.5.2000. године, на која се позива Захтјев, не могу се примјенити на конкретан случај. У оба ранија предмета уговори о промету непокретности које се налазе у Републици Српској, овјерени су у другој држави (Републици Хрватској) по прописима те државе. Како је за уговоре који се односе на непокретности искључиво мјеродавно право државе на чијој се територији непокретности налази (члан 21. Закона о рјешавању сукоба закона с прописима других земаља у одређеним односима - “Службени лист СФРЈ”, број 43/82 и 72/82, који се у Републици Српској примјењује на основу члана 12. Уставног закона за спровођење Устава Републике Српске – “Службени гласник Републике Српске” број 21/92), на такве уговоре је требало примјенити Закон о промету непокретности (“Службени лист СР БиХ” број 38/78, 4/89, 29/90, 22/91 и “Службени гласник Републике Српске” број 29/94, у даљем тексту: ЗПН). Сагласно овим одредбама, уговори о промету непокретности које се налазе у Републици Српској, не могу се овјерити у другој држави по прописима те државе, него у Републици Српској.

У конкретном случају уговор није овјерен у другој држави, него пред судом другог ентитета (Федерације Босне и Херцеговине) исте државе (Босне и Херцеговине). Доследно томе, приликом овјере тог уговора нису се могле примјенити одредбе напријед поменутог Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима, него прописи ентитета у чијем суду се уговор овјерава.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-7/02 од 23.8.2002. године)

75.

Раскид уговора – дејство

Члан 132. Закона о облигационим односима

У УГОВОРУ О ЗАЈЕДНИЧКИМ УЛАГАЊИМА ДОПУШТЕНА ЈЕ КЛАУЗУЛА ДА УГОВОР ТРАЈЕ ДОК ПОСТОЈИ ЗАЈЕДНИЧКИ ИНТЕРЕС УГОВОРНИХ СТРАНА, А НАЈМАЊЕ 5 ГОДИНА, АЛИ ДА УГОВОРНА СТРАНА КОЈА ИЗГУБИ ИНТЕРЕС ЗА САРАДЊУ, МОЖЕ УГОВОР РАСКИНУТИ И ПРИЈЕ ИСТЕКА ТОГ РОКА. ТА СТРАНА ИМА ПРАВО ДА ТРАЖИ ДА ЈОЈ СЕ ВРАТИ ОНО ШТО ЈЕ ДАЛА, АКО ЈЕ УГОВОР ИЗВРШИЛА ПОТПУНО ИЛИ ДЈЕЛИМИЧНО.

Из образложења:

Предмет ове парнице је тужбени захтјев тужиоца да му тужени преда у посјед производну халу у Б.Л. у ул. К. П. бр. 4., саграђену на парцели бр. 625/1, која је уписана у п.л. бр. 13. к.о. Б.Л.

Расправљајући о захтјеву тужбе, нижестепени судови су утврдили: да су парничне странке закључиле дана 1.2.1997. године уговор о заједничком улагању, а дана 3.4.1997. године анекс тог уговора; да је тужилац, у складу са чланом 2. наведеног уговора уложио производну халу, поводом које се води овај спор, са свом опремом и предао је на коришћење туженом, да по члану 6. уговора учешће тужиоца према планским предвиђањима износи око 8 % оствареног дохотка, с тим што би му тужени издвајао аконтативно наведени

процент учешћа у дохотку мјесечно у износу од 3.500 ДЕМ, а да обавеза плаћања почиње од 1.3.1997. године, пошто ће се у току фебруара вршити санација и адаптације објекта (анексом уговора измијењени су уговорни проценат на 11%, а новчани износ на 4.500 ДЕМ, с тим да обавеза тог плаћања почиње тећи 1.4.1997. године); да је чланом 16. уговора предвиђено да уговор траје док постоји заједнички интерес, а најмање 5 година, али да уговорна страна која изгуби интерес за сарадњу, може исти отказати с најмањим отказним роком од 6 мјесеци; да је писменим поднеском од 23.6.1997. године тужилац отказао туженом уговор због његових доспјелих, а неизмирених обавеза на основу члана 16. уговора, те да је отказни рок почео тећи 1.7.1997. године и да је истекао 31.12.1997. године.

Пошто отказ уговора има дејство раскида, тужени је дужан да на основу одредбе члана 132. став 2. Закона о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/78 до 57/90 о "Службени гласник РС", бр. 17/93 и 3/96) врати тужиоцу производну халу коју је примио у посјед по основу извршења уговора (судови се погрешно позивају на одредбу члана 41. Закона о основним својинско-правним односима, јер се овдје не ради о својинској тужби, него о спору насталом због раскида уговора). Према томе, судови су у основи правилно примијенили материјално право кад су обавезали туженог да тужиоцу преда производну халу.

Ревизиони наводи да је "у конкретној ситуацији туженик...плаћао аконтативне износе док по мјери остваривања дохотка није доведен у ситуацију да је чак вјероватно прије рока испунио и више него што је његова обавеза" односно да је "рок за испуњење такве обавезе биланс стања (периодни обрачун, завршни рачун) да би се уопште утврдила обавеза у пуном њеном садржају по висини" немају упориште у стању списка. Туженом је уговор отказан због неизмиреног дуга у износу од 59.952,12 динара према обрачуну тужиоца на дан 23.6.1997. године. Тужени ничим није доказао да је макар и дјелимично измирио овај дуг тужиоцу до истека отказног рока, нити да му је исплатио било који износ по основу потраживања из уговора за неки други уговорни период. Наиме, измирење обавезе туженог из члана 6. уговора и одговарајуће одредбе његовог анекса, разлогу су што је тужилац изгубио интерес за даљом пословном сарадњом с њим, ради чега му је оправдано отказао уговор о заједничком улагању.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 156/00 од 2.3.2001. године)

Право осигурања

76.

Штете покривене осигурањем

Члан 93. Закона о основама система осигурања имовине и лица ("Службени лист СФРЈ", 17/90 и 82/90)

ОБАВЕЗА ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОСИГУРАЊЕ ПО ОСНОВУ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ КОРИСНИКА, ОДНОСНО ВЛАСНИКА МОТОРНОГ ВОЗИЛА ОД ОДГОВОРНОСТИ ЗА ШТЕТЕ ПРИЧИЊЕНЕ ТРЕЋИМ ЛИЦИМА УТВРЂУЈЕ СЕ ПРЕМА НАЈНИЖЕМ ИЗНОСУ НА КОЈИ ЈЕ ОСИГУРАЊЕ МОРАЛО БИТИ УГОВОРЕНО У МОМЕНТУ ЗАКЉУЧЕЊА УГОВОРА.

Из образложења:

Чланом 93. Закона о основама система осигурања имовине и лица ("Службени лист СФРЈ", бр. 17/90 и 82/90 – даље: ЗОСОИЛ), који се у РС примјењује на основу члана 12. Уставног закона за провођење Устава РС ("Службени гласник Републике Српске", бр. 21/92) и био на снази у вријеме настанка штетног догађаја и доношења нижестепених пресуда, је прописано: "Најниже осигурене суме на које се мора уговорити осигурање од аутоодговорности одређује Савезно извршно вијеће" (став 1.); "Обавеза организације за осигурање на накнаду штете по основу осигурања аутоодговорности не може бити већа од износа које утврђује Савезно извршно вијеће ако уговором о осигурању није предвиђен већи износ" (став 2.).

Према Одлуци Владе РС, која је донесена на основу члана 93. Закона о одређивању најнижих осигураних сума на које се мора уговорити осигурање аутоодговорности за штете причињене трећим лицима бр. 02.272 од 12.6.1994. године ("Службени гласник Републике Српске", бр. 16/94 – даље одлуке из 1994. године), која је била на снази у вријеме закључења уговора о осигурању аутоодговорности за штете причињене трећим лицима, кога су закључили тужена и власник моторног возила са којим је управљао возач Т.З. лимит осигурања аутоодговорности износио је 20.000 динара за аутобусе и теретна возила и 10.000 динара за остала моторна возила по једном штетном догађају. Ова одлука била је на снази све до доношења Одлуке Владе РС о одређивању најнижих осигураних сума на које се мора уговорити осигурање за штете причињене трећим лицима бр. 02/1-020-962/98 од 12.6.1998. године ("Службени гласник Републике Српске", бр. 23/98 – даље: одлуке из 1998. године). Према овој одлуци, лимит осигурања износио је 20.000 ДМ за аутобусе и теретна возила и 10.000 ДМ за остала моторна возила.

У вријеме доношења Одлуке из 1994. године паритет динара у односу на ДМ био је 1:1. Према Одлуци из 1998. године износи осигураних сума изражени су у ДМ. Осигурани износи на основу ових одлука су,

међутим, номинално исти (20.000 ДМ за аутобусе и теретна возила и 10.000 ДМ за остала моторна возила). Ratio ових одлука је у томе да се у периоду од 12. јуна 1994. године до закључно са 16.6.1999. године, када је престала да важи одлука из 1998. године ступањем на снагу Одлуке Владе РС о одређивању најнижих осигураних сума на које се мора уговорити осигурање аутоодговорности за штете причињене трећим лицима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 14/99), одржи стварна вриједност осигураних сума на истом нивоу за сав тај период (ако је изражен у динарима да то буде противвриједност износа од 20.000 ДМ односно 10.000 ДМ или толико КМ, с обзиром на паритет КМ у односу на ДМ од 1:1), што је изискивало обавезу организацијама за осигурање (овдје туженој) да, због општепознате ситуације да је дошло до даљег смањења вриједности динара, одржи вриједност осигуране суме тако што би до увођења КМ, као средства плаћања ту суму уговориле у динарској противвриједности износа од 20.000 ДМ односно 10.000 ДМ. Везано за конкретни случај то значи да су тужена организација за осигурање и власник односно корисник теретног моторног возила, са којим је у вријеме штетног догађаја управљао Т.З., морали уговорити суму осигурања у износу од 20.000 ДМ односно у динарској противвриједности овог износа по једном штетном догађају јер је то најнижа осигурана сума која се у смислу одлуке из 1994. године морала уговорити. У конкретном случају тако није поступљено, услијед чега се не може прихватити став ревидента да се обавеза тужене има утврдити према осигураној суми од 20.000 динара, јер да је овај износ одлуком из 1994. године прописан као најнижа сума осигурања. По оцјени Врховног суда, правно је релевантан лимит осигурања који се мора уговорити у вријеме закључења уговора о осигурању аутоодговорности (у конкретном случају лимит осигурања у износу од 66.000 динара, јер је паритет 1 ДМ у односу на динар био 1 : 3,3, а не у износу од 20.000 динара, што тврди ревидент) и обим те штете у вријеме настанка штетног догађаја. Како је у конкретном случају у поступку пред првостепеним судом утврђено да утврђена штета у вријеме штетног догађаја коју је претрпио мал. тужилац износи 20.000 динара, што је испод лимита обавезе организације за осигурање (овдје тужене) који се, везано, за овај случај, морао уговорити у вријеме закључења уговора, нижестепени судови нису били ограничени при досуђивању накнаде штете поводом осигураног случаја, и то према критеријумима у вријеме доношења првостепене пресуде. Доследно овоме, из наведених разлога, а не из разлога које су дали нижестепени судови (првостепени суд у конкретном случају сматра да је тужена са својим осигураником била дужна уговорити осигурану суму у износу од 20.000 динара, а другостепени суд узима да је тужена својим општим условима осигурања прописала ниску осигурану суму јер да је "користила свој монополистички положај"), отпада ревизијски приговор да је досуђеним износима премашен износ осигураног покрића, а с обзиром на прописе о максималном покрићу за теретна моторна возила.

*Врховни суд Републике Српске, Рев- 111/2000 од 22.2.2002. године
Рев-45/2000 од 22.2.2002. године*

Рев-19/2000 од 27.2.2002. године

Рев-12/2000 од 22.2.2002. године

77.

Пријава осигураног случаја – санкција за повреду ове обавезе

Члан 918. Закона о облигационим односима

Члан 6. став 1. тачка 2. Услови за комбиновање осигурање моторних возила

НЕПОДНОШЕЊЕ ПРИЈАВЕ ОСИГУРАНОГ СЛУЧАЈА ОСИГУРАВАЧУ ИЛИ НАДЛЕЖНОМ ДРЖАВНОМ ОРГАНУ НЕ ПОВЛАЧИ ГУБИТАК ПРАВА ИЗ ОСИГУРАЊА НИ У СЛУЧАЈУ ДА ЈЕ ГУБИТАК ТОГ ПРАВА ПРЕДВИЂЕН УГОВОРМ.

Из образложења:

Условима за комбиновано осигурање моторних возила (донесеним 20. 12. 1982. године и измјене и допуне од 16. децембра 1986. године) на основу којих је закључен предметни уговор о осигурању ауто-каска, прописане су обавезе осигураника кад настане осигурани случај.

У ставу 1. тачка 2. члана 6. поменутих Услови за комбиновано осигурање моторних возила прописана је обавеза да осигураник одмах, а најкасније у року од 3 дана по сазнању, пријави осигуравачу да је настала штета остварењем осигураног случаја, а ставом 2. истог члана је предвиђено да је осигураник дужан осигуравачу пружити све податке са којима располаже, а који су неопходни за утврђење узрока, обима и висине штете, а нарочито доказ да је осигураник пријавио настанак догађаја надлежном органу.

Према утврђењу нижестепених судова, тужилац се управо овако понашао, а и да није, погрешно је тумачење наведених одредби онако како то чини ревидент закључујући да се пропуштањем рока за пријаву штете губи право на накнаду кад настане осигурани случај.

Пропуст осигураника да обавијести осигуравача о наступању осигураног случаја, или да изврши неку другу уговорену обавезу, има за посљедицу да он одговара осигуравачу за штету која би из тога произашла (члан 917. став 2. ЗОО, али због тога не може да изгуби права која му припадају из осигурања, чак и када би

осигуравач такву посљедицу и прописао. На овакав закључак упућује и одредба члана 918. ЗОО, која изричито прописује да су ништаве одредбе уговора које предвиђају губитак права на накнаду ако осигураник после је наступања осиграног случаја не изврши неку од прописаних или уговорених обавеза.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-137/02 од 13.6.2003. године)

В) Насљедно право

78.

Предмет наслеђивања – подобност ствари

Члан 2. Закона о наслеђивању

ПОДОБНОСТ ЈЕДНЕ СТВАРИ ДА БУДЕ ПРЕДМЕТ НАСЛЕЂИВАЊА ЦИЈЕНИ СЕ С ОБЗИРОМ НА СТАЊЕ У МОМЕНТУ ОТВАРАЊА НАСЛИЈЕЂА, У МОМЕНТУ ДЕЛАЦИЈЕ. САМО СТВАРИ И ПРАВА КОЈА СУ ПРИПАДАЛА ОСТАВИОЦУ У МОМЕНТУ ЊЕГОВЕ СМРТИ ЈЕСУ ПРЕДМЕТ ЗАОСТАВШТИНЕ.

Из образложења:

У овој парници тужиоци траже да се у односу на тужене утврди њихово право својине на непокретности означеној као к.ч. 2943 зв. “П.” – њива у површини од 7733 м² уписана у п.л.бр. 547. к.о. Г. С., те да иста не чини заоставштину иза умрлог Г. Д.– дједа тужиочева, а оца тужених.

За основ своје тужбе тужиоци наводе да је њихов отац, сада покојни Г. В., све до своје смрти (1957. године), живио у заједничком домаћинству са оставитељем Г. Д.; да је њихов отац за живота купио за себе пољопривредно земљиште у површини од око 32.500 м² од А. Р.; да је ово земљиште оставиоц Г. Д. продао А. Ј. после смрти њиховог оца и да је за новчана средства која је остварио продајом овог земљишта, купио, поред осталог, и спорну парцелу у односу на коју тужени истичу своје право својине по основу наслијеђа у заоставштини њиховог умрлог оца В. Ове наводе тужиоци понављају и у ревизији против другостепене пресуде.

Позивајући се на резултате расправе, првостепени суд је одбио тужбени захтјев са образложењем да је оставилац Г. Д. за себе купио спорну земљишну парцелу прије него је продао земљиште које је по наводима тужених купио њихов отац В. и закључио да ова спорна парцела није, а нити могла спадати у заоставштину оца тужиоца, те да је оставилац Г. Д. могао за живота на правоваљан начин располагати са овом парцелом односно пренијети је у својину туженој М. З. по основу уговора о поклону.

Другостепени суд је прихватио чињенична утврђења првостепеног суда и његове правне закључке уз допуну да спорна парцела не спада у заоставштину иза умрлог Г. Д., јер да је исту отуђио туженој М. З. по основу уговора о поклону.

Подобност једне ствари да буде предмет наслеђивања цијени се с обзиром на стање у моменту отварања наслијеђа, у моменту делације. Само ствари и права које су припадале оставиоцу у моменту његове смрти јесу предмет заоставштине (члан 2. Закона о наслеђивању – “Службени лист СРБиХ”, бр. 7/80 – пречишћен текст).

У конкретном случају чињенични наводи тужбе, које тужиоци понављају и у ревизији против другостепене пресуде, несумњиво упућују на закључак да спорна парцела није припадала оцу тужилаца у моменту његове смрти, односно да није чинила његову заоставштину, па као таква нити могла бити предмет наслеђивања. Зато тужиоци у односу на ову парцелу не могу са успјехом истицати стварно-правни захтјев по основу права на наслијеђе по прописима насљедног права, па чак ни под претпоставком да је та парцела након смрти оца тужилаца прибављена средствима која потичу од продаје непокретности чији је власник био њихов отац – од стране оца тужених, односно дједа тужиоца.

Како је дакле, у ваљано проведеном поступку утврђено да спорна парцела у моменту смрти оца тужиоца, иза кога тужилаци изводе своје право на наслијеђе, није припадала њиховом оцу – нижестепени судови су правилно закључили да тужиоцима не припада насљедно право на овој парцели иза њиховог оца. Зато нижестепени судови нису погрешно примијенили материјално право када су тужбени захтјев одбили.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-217/01 од 13.9.2002. године)

79.

**Насљедничка тужба – губитак права на тужбу
Члан 142. Закона о наслеђивању**

ПРОТЕКОМ РОКА ОД ДВАДЕСЕТ ГОДИНА ИЗ ЧЛАНА 142. ЗН ПРЕТЕНДЕНТ НА НАСЉЕДСТВО НЕ МОЖЕ ТРАЖИТИ ПРЕДАЈУ У ПОСЈЕД СТВАРИ ЗАОСТАВШТИНЕОДНОСНО УТВРЂЕЊЕ ДА МУ ПРИПАДА ПРАВО НА НАСЉЕЂЕ НИ ОД НЕСАВЈЕСНОГ ПРЕТПОСТАВЉЕНОГ НАСЉЕДНИКА (ПОСЈЕДНИКА СТВАРИ ЗАОСТАВШТИНЕ).

ПРИГОВОР ЗАСТАРЕ НАСЉЕДНИЧКЕ ТУЖБЕ ЈЕ НЕОСНОВАН САМО ПОД ПРЕТПОСТАВКОМ ДА ЈЕ ПРЕТЕНДЕНТ НА НАСЉЕДСТВО И ПРАВИ НАСЉЕДНИК УСТУПИО ПРЕТПОСТАВЉЕНОМ НАСЉЕДНИКУ (ПОСЈЕДНИКУ СТВАРИ ЗАОСТАВШТИНЕ) СТВАРИ ЗАОСТАВШТИНЕ НА КОРИШЋЕЊЕ ДО ОПОЗИВА (PRAECARIUM) ИЛИ НА ОСНОВУ НЕКОГ ДРУГОГ ПРАВНОГ ПОСЛА.

(Врховни суд Републике Српске Рев-182/00 од 25.12.2000. године)

80.

**Законски насљедници – активна легитимација
за побијање правне ваљаности тестамент
Члан 9. и чланови 16. до 18. Закона о наслеђивању
("Службени лист СРБиХ", број 7/80 – пречишћен текст)**

АКО НЕМА БЛИЖИХ СРОДНИКА ОСТАВИОЦА, ПОТОМЦИ ЊЕГОВИХ СТРИЧЕВА, УЈАКА И ТЕТАКА НЕ СПАДАЈУ У КРУГ ЊЕГОВИХ ЗАКОНСКИХ НАСЉЕДНИКА, ПА НИСУ АКТИВНО ЛЕТИМИСАНИ У СПОРУ ЗА ПОБИЈАЊЕ ПРАВНЕ ВАЉАНОСТИ ТЕСТАМЕНТА.

Из образложења:

Тужбом у овом спору тужиоци побијају правну ваљаност тестамент оставиоца Д.М. из В. Првостепени суд је утврдио да је првотужилац син оставиоцевог ујака, односно његов брат од ујака, друготужилац – унук оставиоцеве тетке по мајци, а трећетужилац – унук оставиоцевог ујака. Налазећи да тужиоци, с обзиром на степен сродства са оставиоцем, не спадају у круг његових законских насљедника, па ни трећег насљедног реда, у смислу члана 9. и 16. до 18. Закона о наслеђивању, и да наш правни систем не познаје даље насљедне редове, нижестепени судови су одбили тужилаце с тужбеним захтјевом, пошто они нису активно легитимисани, нити имају правни интерес за вођење овог спора. Наиме, и под претпоставком да побијани тестамент није правно ваљан, тужиоци ни у том случају не би били позвани на наслијеђе по законском реду наслеђивања.

Правно схватање нижестепених судова је правилно.

Неприхватљива је теза ревидената по којој би они спадали у круг законских насљедника трећег насљедног реда иза оставиоца на основу члана 17. став 2. и 3. у вези са чланом 13. став 1. и 2. Закона о наслеђивању (у даљем тексту: ЗН). Одредбом члана 17. поменутог закона уређена су насљедна права дједа и бабе исте лозе у оквиру законских насљедника трећег насљедног реда. Члан 13. ЗН односи се на наслеђивање браће и сестара умрлог и њихових потомака као насљедника другог насљедног реда. Ради се, према томе, о законским одредбама којима је уређено право наслеђивања насљедника из различитих насљедних редова. Осим тога одредба члана 17. став 1. ЗН не упућује ни граматички ни смисаоно, а ни на други начин на примјену члана 13. истог закона, кад је у питању наслеђивање законских насљедника трећег насљедног реда, тако да се ревиденти неосновано позивају на право законског наслеђивања оставиоца, које им по закону не припада. Ни члан 9. ЗН не може се тумачити онако како се то чини у ревизији, доводећи га у везу са напријед поменутиим законским одредбама. Пошто тужиоци из наведених разлога немају активну легитимацију за вођење овог спора, нижестепени судови се нису ни могли упуштати у мериторно расправљање правне ваљаности усмено тестамент.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-490/02 од 13.2.2003. године)

81.

**Насљеђивање на основу писмено тестамент пред свједоцима
– претпоставке за ваљаност
Члан 67. Закона о наслеђивању**

ЗА ВАЉАНОСТ ПИСМЕНОГ ТЕСТАМЕНТА, ПРЕМА ИЗРИЧИТОЈ ОДРЕДБИ ЧЛАНА 67. ЗН, ОДЛУЧНО ЈЕ ДА ЗАВЈЕШТАЛАЦ КОЈИ ЗНА ДА ЧИТА И ПИШЕ ПРЕД ДВОЈИЦОМ ИСТОВРЕМЕНО ПРИСУТНИХ СВЈЕДОКА ПОТПИШЕ ТЕСТАМЕНТ КОЈИ МУ ЈЕ ДРУГИ САСТАВИО ИЗЈАВЉУЈУЋИ ДА ЈЕ ТО ЊЕГОВ

ТЕСТАМЕНТ И ДА СЕ СВЈЕДОЦИ ПОТПИШУ НА САМОМ ТЕСТАМЕНТУ. ТО ЗНАЧИ ДА ЗАВЈЕШТАЛАЦ МОРА ИСТОВРЕМЕНО ПОТПИСАТИ ИЗЈАВУ ПРЕД СВЈЕДОЦИМА И ДАТИ ИЗЈАВУ ДА ЈЕ ТА ИСПРАВА ЊЕГОВ ТЕСТАМЕНТ, КАО ШТО ОБА СВЈЕДОКА МОРАЈУ БИТИ ИСТОВРЕМЕНО ПРИСУТНА ПРИЛИКОМ ПОТПИСИВАЊА ИЗЈАВЕ И ДАВАЊА ИЗЈАВЕ ОД СТРАНЕ ЗАВЈЕШТАОЦА. СВАКО ОДСТУПАЊЕ ОД ОВОГ ЧИНИ ТЕСТАМЕНТ НИШТАВИМ.

Из образложења:

Како је у конкретном случају утврђено да тестватор није потписао спорни тестамент кога му је 3.4.1996. године сачинио адвокат С. З. у присутности два свједока – нижестепени судови су правилно закључили да овај тестамент не вриједи као писмени тестамент пред свједоцима и да као такав није правно ваљан. Чињеница да су свједоци идентитета тестватора ставили своје потписе на записник о предаји овог тестаamenta суду на чување у околностима које су наведене у том записнику, сама за себе, не значи да писмени тестамент од 3.4.1996. године вриједи као писмени тестамент пред свједоцима, како то ревидент погрешно тврди. Ово зато јер ревидент овдје губи из вида чињеницу да тестватор ову исправу није потписао у њиховом присуству, већ ју је раније сам написао и као такву предао суду на чување. Изостало је, дакле, њихово присуство које се односи на аутентичност потписа и изјаве тестватора на исправи од 3.4.1996. године да је ова исправа – као таква – његов тестамент.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-73/02 од 20.12.2002. године)

82.

**Повреда нужног наслеђног дијела – редукција уговора о поклону због повреде нужног дијела – враћање поклона од поклонопримчевог универзалног наслеђника
Члан 29. став 1., 30., 37., 38. и 41. Закона о наслеђивању**

КАД ЈЕ ПОКЛОНОМ У ЦЈЕЛИНИ ПОВРИЈЕЂЕН НУЖНИ НАСЛЕДНИ ДИО – НУЖНИ НАСЛЕДНИК МОЖЕ У СМИСЛУ ЧЛАНА 37. ЗАКОНА О НАСЛЕЂИВАЊУ ТРАЖИТИ ВРАЋАЊЕ ПОКЛОНА И ОД ПОКЛОНОПРИМЧЕВОГ УНИВЕРЗАЛНОГ НАСЛЕДНИКА БЕЗ ОБЗИРА ШТО ЈЕ ПОКЛОНОПРИМАЦ УМРО ПРИЈЕ ОСТАВИОЦА (ПОКЛОНОДАВЦА), И ШТО НИЈЕ IN CONCRETO, ЗБОГ СВОЈЕ СМРТИ ПРИЈЕ ОСТАВИОЦА, ПОЗВАН НА НАСЛИЈЕЂЕ.

Из образложења:

У овој парници тужиоци траже да се изврши редукција уговора о поклону због повреде њиховог нужног наслеђног дијела на заоставштини њиховог оца пок. Н.Г.

Утврђујући да је сада пок. Н.Г. (даље: оставилац) на основу уговора о поклону овјереним код Основног суда у Б. под пословним бројем Ов-2028/84 од 26.6.1998. године спорне непокретности поклонио својој супрузи из другог брака Н.Г. (мајци тужених), да су ове непокретности, као оставинску имовину њихове мајке која је умрла прије оставиоца, наслиједиле тужене, свака са по ½ дијела, да је оставилац на основу уговора о поклонима овјереним од Основног суда у Б. под пословним бројевима Ов-299/98 од 25.7.1980. године и Ов-301/80 од 25.7.1980. године поклонио своме сину, сада пок. Н.Д. и својој кћери – првотуженој одређене непокретности, да је наведеним располагањима оставилац распоредио цијелу своју заоставштину, због чега је оставински суд рјешењем О-516/96 од 28.2.1997. године одлучио да се не расправља заоставштина, да су тужиоци, једнако као и тужене, нужни наслеђници, јер су сви дјеца оставилаца, да оставилац за живота није ништа дао тужиоцима на име њиховог наслеђног дијела, нити им на било који други начин (тестаментом, легатом) оставио индивидуално одређене оставинске предмете – првостепени суд је закључио да је тужиоцима наведеним располагањем у цијелини повријеђен нужни дио, и то сваком од по 1/10 дијела, и да се поклон кога је оставилац учинио мајци тужених има смањити ради намирења нужног дијела тужилаца, те позивом на одредбе из члана 28. став 1. и 29. став 2. и 41. Закона о наслеђивању – пречишћен текст ("Службени лист СРБиХ", бр. 7/80 - даље: ЗН) судио тако што је усвојио тужбени захтјев.

Окружни суд је дјелимично уважио жалбу тужених, преиначио првостепену пресуду и тужбени захтјев одбио. Другостепени суд се сложио са чињеничним стањем које је нашао првостепени суд, међутим, сматра да је првостепени суд погрешно примијенио материјално право, јер да се "према становишту судске праксе у поступку утврђивања вриједности оставине ради израчунавања нужног дијела у рачун не узима поклон који је оставилац прије наступања посљедње године живота дао лицу које није позвано на наслијеђе иако то лице спада у круг законских наслеђника према члану 9. ЗН". Како је оставилац на основу уговора, чију редукцију траже тужиоци, спорне непокретности поклонио својој супрузи из другог брака, а мајци тужених, прије наступања посљедње године свога живота и како она није могла бити позвана на наслијеђе, јер је умрла прије оставиоца, другостепени суд сматра да не постоје услови да се вриједност поклона учињеног мајци тужених

"дода вриједности заоставштине оставиоца Г.", па је судио тако што је одбио тужбени захтјев тужилаца да се изврши редуција наведеног уговора о поклону ради повреде њиховог нужног насљедног дијела.

Становиште другостепеног суда није правилно.

Сврха је установе нужног дијела да спријечи да оставилац завјештањем или бестеретним заживотним располагањем угрози материјални положај њему најближих лица, нужних насљедника. То је разлог зашто је законодавац у члану 29. став 1. ЗН, који се аналогно примјењује у овом спору у складу са одредбом члана 12. Уставног Закона за спровођење Устава Републике Српске ("Службени гласник РС, бр. 21/92) одредио да нужни насљедници имају право на дио заоставштине којим оставилац не може располагати и који се назива нужни дио. Право на нужни дио је насљедно право (члан 30. ЗН), а нужни насљедник је насљедник у правом смислу. Он је универзални сукцесор и у правилу му припада аликвотни дио заоставштине који одговара његовом нужном дијелу. За стицање права на нужни дио потребно је да нужни насљедник преживи оставиоца (члан 133. ЗН) и да је достојан за насљеђивање (члан 129. ЗН). Нужни насљедник нема право на нужни дио ако је оправдано искључен из насљеђа (члан 45. ЗН) или ако се за живота одрекао насљедства, када је такво одрицање по закону допуштено (члан 138. ЗН).

У конкретном случају је неспорно: да су тужиоци и тужени, као дјеца оставиоца, нужни насљедници, а поред њих још и унук оставиоца Н.М., од раније преминулог сина Д. (члан 28. ЗН), да је тужиоцима у цјелини повријеђен нужни дио, јер им није припала никаква вриједност ни из заоставштине, ни од оставиоцевих поклона, да тужиоци нису искључени из насљеђа и да се нису одрекли насљедства. У жалби против првостепене пресуде тужене су истакле приговор да су тужиоци недостојни за насљеђивање, јер да су се теже огријешили о обавези издржавања према оставиоцу. Такође је неспорно да је оставилац за живота распоредио цијелу заоставштину на основу три уговора о поклону који су овјерени код Основног суда у Б. под пословним бројевима Ов-299/80 и Ов-301/80, оба од 25.7.1980. године, те Ов-2028/84 од 25.6.1998. године, учињени сада пок. сину Д., првотуженој и брачном другу Г. – мајци тужених. И коначно је неспорно да су непокретности које је оставилац поклонио брачном другу Г. по основу уговора овјереног под пословним бројем Ов-2028/84 од 25.6.1984. године, чија се редуција тражи, насљеђиле њене кћери – тужене, свака са по ½ дијела.

Према томе, оставилац је у конкретном случају бесплатним располагањем *inter vivos* у цјелини повриједио нужни насљедни дио тужилаца, јер је располагао и са дијелом имовине са којом није могао располагати, услијед чега тужиоци, под условом да су достојни за насљеђивање, имају право да у цјелини захтијевају вриједност својих нужних насљедних дијелова. Како је оставилац распоредио цијелу заоставштину односно обрачунску вриједност заоставштине поклонима, то се онда не примјењује правило садржано у члану 31. ЗН према коме се утврђује обрачунска вриједност заоставштине тј. она вриједност која служи као основица за израчунавање вриједности нужног дијела сваког појединог насљедника, а самим тим и за утврђивање укупног нужног расположивог дијела, него се одмах приступа израчунавању и утврђењу да ли је и за колико неком нужном насљеднику повријеђен нужни дио.

Овдје је поклон, чија се редуција тражи, учињен пред смрт оставиоца и то лицу које је у вријеме учињеног поклона имало квалификацију законског насљедника *in abstracto*, а тужене су законски насљедници поклонодавца, једнако као и тужиоци. Овим поклоном тужиоцима је у цјелини повријеђен нужни насљедни дио услијед чега могу у смислу члана 37. ЗН тражити враћање поклона и од поклонопримчевог универзалног насљедника (овдје од тужених) без обзира што је поклонопримац (овдје мајка тужених) умро прије оставиоца, односно што није *in concreto*, због своје смрти прије оставиоца, позван на насљеђе. Свако другачије резонување водило би изигравању нужног дијела и права на нужни дио. У питању је, наиме, императивна законска одредба по основу које се у вези са раније наведеним законским прописима остварује право на нужни дио који припада нужним насљедницима и са којим оставилац не може располагати на било који начин, јер је он гарантован нужном насљеднику (члан 29. став 1. ЗН).

Кад је повријеђен нужни дио, прво се смањују располагања тестаментом, па уколико нужни дио тиме не би био намирен, враћају се поклони (члан 38. ЗН). У конкретном случају, као што је речено, нужни дио тужилаца повријеђен је у цијелости бесплатним располагањем оставиоца – поклоном. У оваквој ситуацији ЗН је у члану 41. одредио враћање поклона ради намирења нужног дијела (тзв. реституција). Прво се враћа поклон учињен непосредно пред смрт оставиоца, а затим остали идући редом ка оном који је најприје поклоњен. Реституцијом процес се зауставља на оном поклону чија је вриједност коначно довољна да се нужни дио у потпуности намири, а ако је више лица истовремено примило поклоне, они се враћају сразмјерно њиховој вриједности (став 2. члан 41. ЗН).

Друго је, међутим, питање да ли су се тужиоци који траже да се изврши редуција предметног уговора о поклону због повреде нужног дијела, теже огријешили о обавезе издржавања оставиоца, што су тврдили тужени у жалби против првостепене пресуде, односно да ли су тужиоци достојни за насљеђивање. Другостепени суд, због погрешног правног става да тужиоцима не припада право да захтијевају редуцију уговора о поклону није оцијенио овај жалбени приговор иако је од одлучног значаја за одлуку о спору.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-75/01 од 20.11.2001. године)

Располагање са будућим насљедним правом - ништавост уговора
Члан 107. Закона о насљеђивању

ИСКЉУЧЕНО ЈЕ СВАКО РАСПОЛАГАЊЕ СА БУДУЋИМ ОЧЕКИВАНИМ НАСЉЕДНИМ ПРАВОМ ПО БИЛО КОМ ПРАВНОМ ОСНОВУ, ТЕ ЈЕ СВАКИ ТАКАВ ПРАВНИ АКТ У ТОМ ПРАВЦУ НИШТАВ, И ТО БЕЗ ОБЗИРА НА КОЈИ НАЧИН ЈЕ РАСПОЛАГАЊЕ ЧИЊЕНО; СА КИМ СЕ ТАЈ УГОВОР ЗАКЉУЧУЈЕ; У ЧИЈУ КОРИСТ СЕ РАСПОЛАЖЕ СА БУДУЋИМ НАСЛИЈЕЂЕМ; ДА ЛИ СЕ РАСПОЛАГАЊЕ ВРШИ БЕЗ НАКНАДЕ ИЛИ УЗ НАКНАДУ И ДА ЛИ СЕ ВРШИ ОТУЂИВАЊЕ ИЛИ САМО ОПТЕРЕЂИВАЊЕ БУДУЋЕГ НАСЛИЈЕЂА.

Из образложења:

У овој парници тужила тражи да се у односу на тужену утврди њено право својине на одређеним непокретностима, јер да је то право стекла на основу уговора кога је са туженом закључила њена мајка, сада пок. М. Д. 28. маја 1974. године, те да се тужена обавезе да јој те непокретности преда у посјед.

Међу странкама није спорно да су мајка тужиле, сада пок. М. Д. и тужена 28. маја 1974. године закључиле писани уговор према коме се мајка тужиле обавезала да доживотно издржава свог ванбрачног друга, а оца тужене Ђ. С., а тужена пристала да јој због тога након очеве смрти као насљеднику призна насљедно право у његовој заоставштини и то са дијелом од $\frac{1}{2}$ (на кући и земљишту), те да је тужена након очеве смрти наслиједила те непокретности у односу на које тужила, као једини насљедник своје мајке, сада пок. М. Д., по основу поменутог уговора, истиче своје право својине.

Према томе, тужена је предметним уговором за живота свога оца располагала са будућим насљедним правом, дакле, са насљедном надом, и зато је такав уговор, према одредби члана 107. Закона о насљеђивању – пречишћен текст (“Службени лист СРБиХ”, бр. 7/80), који се има примијенити на конкретни случај на основу одредбе члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 21/92), ништав због чега не производи правно дејство, како су то правилно закључили нижестепени судови. Према овој законској одредби, на коју се нижестепени судови позивају “ништав је уговор којим неко отуђује насљедство коме се нада, као и сваки уговор о насљеђивању трећег лица које је у животу (став 1.); ништав је исто тако и уговор о легату или којој другој користи којем се један уговарач нада из насљедства које још није отворено (став 2.).”

Насљедно право у субјективном смислу, наиме, настаје тек моментом смрти оставиоца, тако да до тог момента, лица која су законом или тестаментом предвиђена као евентуални насљедници, немају никакво субјективно право, већ само правну наду, којом они не могу располагати било којим правним актом и које не представља све до момента претварања у субјективно насљедно право (до чега не мора увијек доћи, јер оставилац може све до своје смрти сачинити тестамент и тиме – у цјелини или дијелом – отклонити чак и правну наду законских насљедника на наслијеђе) никакву имовинску вриједност. Зато је искључено свако располагање са будућим очекиваним насљедним правом, по било коме основу, те је сваки такав акт у том правцу ништав, и то без обзира на који начин је то располагање чињено; са ким се тај уговор закључује; у чију корист се располаже са будућим наслијеђем; да ли се располагање врши без накнаде или уз накнаду и да ли се врши отуђивање или само оптерећивање будућег наслијеђа.

Према томе, тужила, позивом на предметни уговор, на чему устраје и у ревизији, није могла стећи “насљедно право” које је њеној мајци тим уговором признала тужена, нити на основу овог уговора стећи право својине на заоставштини иза умрлог оца тужене све и да је њена мајка извршила своју уговорну обавезу, јер је уговор ништав, па нижестепени судови на утврђено чињенично стање нису погрешно примијенили материјално право када је тужбени захтјев одбијен. У овом правцу нижестепени судови су, противно наводима ревизија, изнијели ваљане разлоге који су у складу са утврђеним чињеницама и проведеним доказима, па их као исправне усваја и овај ревизијски суд.

Како није остварен ниједан ревизијски разлог, ревизија је, на основу одредбе члана 393. Закона о парничном поступку, одбијена као неоснована.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-10/02 од 26.7.2002. године)

Уговор о доживотном издржавању – претпоставке за ваљаност**Члан 120. Закона о наслеђивању****Члан 41. Закона о основним својинско-правним односима**

ОКОЛНОСТ ДА ЈЕ ПРИМАЛАЦ ИЗДРЖАВАЊА ЗАКЉУЧИО УГОВОР О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ СА ВИШЕ ЛИЦА (ДАВАОЦИ ИЗДРЖАВАЊА) КОЈИМА СУ ПРЕДМЕТ ИСТЕ НЕПОКРЕТНОСТИ, САМА ЗА СЕБЕ, НЕ ЧИНЕ УГОВОРЕ НИШТАВИМ.

ОВАКВИ УГОВОРИ, УКОЛИКО СУ ЗАКЉУЧЕНИ У СКЛАДУ СА ОДРЕДБОМ ИЗ ЧЛАНА 120. СТАВ 1. ЗАКОНА О НАСЛЕЂИВАЊУ БИЛИ БИ НИШТАВИ УКОЛИКО ПОСТОЈЕ ДРУГИ РАЗЛОЗИ ЗА ЊИХОВУ НИШТАВОСТ ПО ОДРЕДБАМА ЧЛАНА 103.- 110. ЗАКОНА О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА.

О СТИЦАЊУ ПРАВА СВОЈИНЕ НА НЕПОКРЕТНОСТИМА КОЈЕ СУ ПРЕДМЕТ ТИХ УГОВОРА РЈЕШАВА СЕ ПО ПРАВИЛИМА О ЈАЧЕМ ПРАВУ (ЧЛАН 41. ЗАКОНА О ОСНОВНИМ СВОЈИНСКО ПРАВНИМ ОДНОСИМА).

Из образложења:

Предмет спора у овој парници је тужиочев захтјев да се утврди да је уговор о доживотном издржавању од 7.2.1995. године који је закључен између тужене, као даваоца издржавања, и оца странака Ј.Д., као примаоца издржавања, ништав, зато што је прије закључења овог уговора прималац издржавања дана 22.3.1994. године са тужилацем закључио уговор о доживотном издржавању, којим уговорима су предмет једне те исте непокретности.

Након проведеног поступка првостепени суд утврдио је слиједеће чињенично стање: да је тужилац, као давалац издржавања, са оцем странака Ј.Д., као примаоцем издржавања, 22.3.1994. године закључио уговор о доживотном издржавању, да је правоснажном пресудом Основног суда у Д. П-136/97 од 10.2.1998. године одбијен тужбени захтјев примаоца издржавања против тужилаца ради раскида уговора због неизвршења уговорних обавеза, да је тужена 78.2.1995. године закључила са оцем странака Д. Ј. уговор о доживотном издржавању, да су предмет оба наведена уговора биле исте непокретности и да је отац странака (прималац издржавања) умро 25.12.1995. године.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су закључили да је тужбени захтјев основан зато што је прималац издржавања ранијим уговором о доживотном издржавању отуђио тужиоцу уз накнаду имовину која је била предмет касније закљученог уговора о доживотном издржавању кога је тужена закључила са примаоцем издржавања, чиме да је примаоцу издржавања престало право својине на овој имовини и да стога овај други уговор не производи правно дејство, јер да нико не може на другога пренијети више права него што их сам има (овдје прималац издржавања)

У предњем се у битном исцрпљују разлози нижестепених пресуда, а на основу којих су нижестепени судови закључили да је тужбени захтјев основан.

Овакав став нижестепених судова се не може прихватити.

Околност да је прималац издржавања (овдје отац странака) закључио уговор о доживотном издржавању са више лица, као даваоцима издржавања (овдје и са туженом и са тужиоцем), којима су предмет исте непокретности, сама за себе, не чини уговоре ништавим. По схватању овога ревизијског суда, када је прималац издржавања закључио уговоре о доживотном издржавању с више лица (давалац издржавања), у смислу члана 120. став 1. Закона о наслеђивању – пречишћени текст (“Службени лист СРБиХ”, бр. 7/80) којима су предмет једне те исте непокретности, а што је било у овом случају, само постојање тих уговора не чине те уговоре или неке од тих уговора ништавим. Овакви уговори, уколико су закључени у складу са наведеним законским прописом, били би ништави само уколико постоје разлози за њихову ништавост, по одредбама члана 103. – 110. Закона о облигационим односима.

Нижестепени судови су због погрешног правног става пропустили да расправе и утврде да ли постоји неки други, по закону, основан разлог за утврђење ништавим уговора кога је тужена закључила са примаоцем издржавања 7.2.1995. године. Те разлоге је тужилац навео у тужби, а о њима се изјашњавао и у поступку пред нижестепеним судовима, али их нижестепени судови, због погрешног приступа рјешењу ове ствари, нису узели у обзир. Стога је уважењем ревизије нижестепене пресуде ваљало укинути на основу члана 395. став 2. Закона о парничном поступку и предмет вратити првостепеном суду на поновно суђење.

У наставку поступка првостепени суд ће отклонити недостатке на које је указао овај суд, па уколико установи да не постоје разлози за утврђење ништавости уговора о доживотном издржавању кога је тужена закључила са примаоцем издржавања, у том случају би тужбени захтјев требало одбити, а о стицању права својине на непокретностима које су биле предмет тих уговора има се ријешити у посебној парници по правилима о јачем праву (члан 41. Закона о основним својинско-правним односима).

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 57/00 од 19.10.2000. године)

85.

Предмет оставинске расправе

Члан 198. став 1. Закона о наслеђивању – ранији

Члан 175. став 1. Закона о наслеђивању – садашњи

ОКОЛНОСТ ДА ОСТАВИЛАЦ У МОМЕНТУ СМРТИ НИЈЕ БИО УПИСАН КАО ВЛАСНИК ОДРЕЂЕНЕ НЕПОКРЕТНОСТИ, САМА ЗА СЕБЕ, НЕ ЗНАЧИ ДА ОНА НЕ МОЖЕ БИТИ ПРЕДМЕТ ОСТАВИНСКЕ РАСПРАВЕ.

Из образложења:

Чињеница да оставилац у моменту смрти није био уписан у земљишним књигама као власник спорних непокретности, сама за себе, не значи да оне нису могле бити предмет оставинске расправе. Предмет оставинске расправе су, дакле, све оне непокретности које је оставилац посједовао као своје власништво, као и оне које су биле у посједу других лица (чл. 198. став 1. ЗН), без обзира на чијем имену су формално уписане у земљишним књигама. Ово зато што у оставинској расправи треба да буду утврђена сва права наследника, као и имовина која сачињава оставину. За утврђење да ли су спорне непокретности чиниле заоставштину оставиоца одлучно је да су му те непокретности на основу правног посла предане у посјед, зашто при томе и није одлучан сам упис права својине непокретности на његово име. Како је у поступку утврђено да су оставиоцу спорне непокретности предате у посјед на основу ваљаног правног посла, то се има узети да су оне могле бити предмет оставинске расправе, а и парничне странке имале легитимацију да након довршеног оставинског поступка или још у току тога поступка остваре у посебном поступку своја права на спорним непокретностима која су стекли наслеђивањем, односно да исходе упис у земљишним књигама на своје име.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-215/02 од 25.10.2002 .године)

Г) Стамбено право

86.

Отказ уговора о коришћењу стана због некоришћења - оправдано некоришћење

Члан 47. Закона о стамбеним односима

Члан 2. и 3. став 1. Закона о измјенама и допунама Закона о стамбеним односима

**Члан 20. став 1. и 2. Закона о измјенама и допунама Закона о престанку примјене
Закона о коришћењу напуштене имовине**

НЕ МОЖЕ СЕ ПРАВОВАЉАНО УСВОЈИТИ ОТКАЗ УГОВОРА О КОРИШЋЕЊУ СТАНА ЗБОГ НЕКОРИШЋЕЊА У ОДНОСУ НА НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА АКО СУ ОН И ЧЛАНОВИ ЊЕГОВОГ ПОРОДИЧНОГ ДОМАЋИНСТВА КОЈИ СУ ЗАЈЕДНО СА ЊИМ СТАНОВАЛИ, ИМАЛИ СТАТУС ИЗБЈЕГЛИЦА ИЛИ РАСЕЉЕНИХ ЛИЦА У СКЛАДУ СА АНЕКСОМ VII ОПШТЕГ ОКВИРНОГ СПОРАЗУМА ЗА МИР У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ 30. АПРИЛА 1991. ГОДИНЕ И 19. СЕПТЕМБРА 1998. ГОДИНЕ, БЕЗ ОБЗИРА НА ОКОЛНОСТИ ПОД КОЈИМА СУ СТАН НАПУСТИЛИ.

Из образложења:

У овој парници тужилац тражи да се у односу на туженог усвоји отказ уговора о коришћењу стана бр. 4 који се налази у З.у, улица Ф. К. бр. 107/1 у згради “3-15” због некоришћења од стране туженог и чланова његове породице преко шест мјесеци.

Одлучујући о овом спору судови су, између осталог, утврдили:

- да је тужилац, као давалац, рјешењем бр. 1317 од 28.8.1981. године додијелио туженом на коришћење предметни стан;

- да су тужени и СИЗ за стамбено-комуналне послове на основу наведеног рјешења 1.9.1981. године закључили уговор о коришћењу предметног стана;

- да је тужени са члановима свога породичног домаћинства престао да користи стан у априлу мјесецу 1992. године и да од тада сви живе у СРЈ;

- да је тужени благовремено поднио захтјев надлежном органу Министарства за избјеглице и расељена лица у општини гдје се налази предметни стан за његово враћање у посјед.

Код оваквог утврђеног чињеничног стања судови су, позивом на одредбу члана 14. Закона о измјенама и допунама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 31/99), који је ступио на снагу 28.10.1999. године, закључили да у конкретном случају

нису остварене претпоставке за отказ уговора о коришћењу стана због некоришћења и тужбени захтјев одбили.

Приликом оцјене законитости донесених одлука - са становишта ревизијских разлога погрешне примјене материјалног права – неопходно је, јер на то упућује садржај ревизије, указати на слиједеће:

Материјално право, као основа за рјешење овог спора садржано је у одредбама Закона о стамбеним односима (“Службени лист СРБиХ”, бр. 14/84, 12/87 и 36/89 и “Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/93, 22/93, 12/99 и 31/99 – даље: ЗСО) и у одредбама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 38/98, 12/99, 31/99 и 65/01).

На ове одредбе се позивају и нижестепени судови.

У конкретном случају тужилац, као давалац стана на коришћење, отказује туженоме уговор о коришћењу стана на основу члана 47. став 1. ЗСО, истичући да тужени не користи предметни стан преко шест мјесеци. Према тој одредби, носиоцу станарског права се може дати отказ уговора о коришћењу стана кад он и чланови његовог породичног домаћинства који заједно са њим станују престану да користе стан дуже од шест мјесеци, осим у случајевима који су наведени у ставу 1. тачка 1-7 овог члана.

Чланом 2. Закона о измјенама и допунама ЗСО (“Службени гласник Републике Српске”, бр., 12/99 – даље: ЗИД ЗСО) који је ступио на снагу 13.4.1999. године, допуњен је члан 47. став 1. ЗСО у дијелу којим се у дотадашњих шест тачака наводе околности које искључују право давања отказа уговора о коришћењу стана због некоришћења тако што је додата нова тачка 7. која гласи: “уколико је носилац станарског права живио на другом мјесту, односно као расељено лице, након 30. априла 1991. године до дана ступања на снагу овог закона” (алинеја 1); “Лица која су своје станове напустила након 30. априла 1991. године ће се сматрати избјеглицама и расељеним лицима у складу са Анексом VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, осим ако се не докаже да су напустили своје станове из разлога потпуно невезаних за сукоб” (алинеја 2.).

Према томе, а на то ревизија основано указује, наведеном другом реченицом алинеје 2. установљена је оборива правна претпоставка да се лица која су своје станове напустила након 30. априла 1991. године сматрају избјеглицама, односно расељеним лицима са одговарајућим правима која из тог статуса произилазе односно да онај носилац станарског права који је био одсутан из стана за којег се докаже да је непустио свој стан из разлога” потпуно невезаних за сукоб” нема тај статус и да се у односу на њега може правоваљано усвојити отказ уговора о коришћењу стана према члану 47. став 1. ЗСО ако он и чланови његовог породичног домаћинства који су са њим заједно становали тај стан престану користити дуже од шест мјесеци.

Тужилац сматра да је тужени напустио предметни стан “потпуно невезано за сукоб” на овим просторима и да су остварене правне претпоставке да се у односу на туженог усвоји отказ уговора о коришћењу стана у смислу члана 47. став 1. ЗСО.

Након доношења наведених материјално-правних прописа услиједио је Закон о измјенама и допунама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 31/99) који је ступио на снагу 28. октобра 1999. године. Чланом 10. став 1. и 2. овог закона замијењен је члан 14. Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 38/98 и 12/98) који гласе: “Носилац станарског права на стану који је проглашен напуштен има право да се врати у стан у складу са Анексом VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини. Одредбе овог закона се примјењују на све станове које су корисници напустили између 30. априла 1991. године и 19. децембра 1998. године, без обзира да ли је стан коришћен у пословне сврхе након 30. априла 1991. године (став 1.): “Лице које је напустило свој стан у периоду између 30. априла 1991. године и 19. септембра 1998. године сматраће се избјеглицом или расељеним лицем у складу са Анексом VII Оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини с правом повратка у тај стан без обзира на околности под којима га је напустио” (став 2.).

На ове одредбе судови се позивају у прилог тезе о неоснованости тужбеног захтјева, јер су закључили да тужилац, према члану 3. став 1. ЗСО којима је замијењен члан 82. ЗСО, а који гласи: “Уговор носиоца станарског права о коришћењу стана се не може раскинути према овом закону уколико је до околности које представљају основ за ово раскидање дошло у периоду када је носилац станарског права био одсутан из стана са статусом избјеглице или расељеног лица у складу са Анексом VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини” нема право на тражени отказ уговора о коришћењу стана зато што тужени има статус лица из наведене законске одредбе.

Нижестепени судови су, по оцјени Врховног суда, на утврђено чињенично стање правилно примијенили материјално право кад су заузели правни став да нису остварене правне претпоставке из члана 47. став 1. ЗСО за отказ уговора о коришћењу стана и тужбени захтјев као неоснован одбили.

Чланом I/1 Анекса VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини прописано је: да “све избјеглице и расељена лица имају право да се слободно врате својим кућама” (реченица прва) “они ће имати право на повраћај имовине које су лишени током непријатељства почев од 1991. године и накнаду за имовину која им се не може вратити” (реченица друга). Закон о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине донесен је како би сви власници имовине и носиоци станарског права остварили право на враћање имовине коју су посједовали или користили у предратном периоду и у том циљу је регулисао сва

питања која се тичу поступка за остварење тог права у складу са чланом I/1 Анекса VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини. Зато се овај закон има сматрати као *lex specialis* у односу на све друге постојеће домаће прописе, па дакле, и у односу на одредбе ЗСО којима је регулисано питање отказа уговора о коришћењу стана због некоришћења (овдје одредбе члана 47. ЗСО). Свако другачије схватање било би противно циљу одредаба Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине и духу Дејтонског мировног споразума, јер би се тиме кршила права појединца на поврат његове имовине у складу са овим законом, утемељеним на Дејтонском мировном споразуму (овдје на члан I/1 Анекса VII).

Утврђујући да је тужени напустио предметни стан након 30. априла 1991. године, тачније у априлу мјесецу 1992. године, на коме је до тада био носилац станарског права и да се тужени, према члану 14. став 2. Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине има сматрати избјеглицом или расељеним лицем у складу са Анекса VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини с правом повратка у тај стан без обзира на околности под којима га је напустио, нижестепени судови су правилно примијенили одредбу члана 3. став 1. ЗИД ЗСО када су закључили да у конкретном случају није остварен отказни разлог некоришћења стана дуже од шест мјесеци непрекидно. Зато су судови правилно примијенили материјално право када су тужбени захтјев одбили.

С обзиром на све одлучне чињенице у конкретном случају, за одлуку о спору није битна тврдња ревидента да се нижестепени судови нису бавили питањем околности под којима је тужени напустио стан.

Из наведених разлога овај суд је примјеном члана 393. Закона о парничном поступку (даље: ЗПП) одлучио као у изреци, јер при доношењу побијане пресуде није почињена ни битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП на коју овај суд пази по службеној дужности у смислу члана 356. истог закона.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 122/01 од 20.8.2002. године)

87.

**Престанак подстанарског односа - када се не може тражити исељење подстанара
Члан 54. став 6. Закона о стамбеним односима**

НЕ МОЖЕ СЕ ТРАЖИТИ ИСЕЉЕЊЕ ПОДСТАНАРА ИЗ СТАНА КОГА КОРИСТИ ПО ОСНОВУ ВАЉАНОГ УГОВОРА О ПОДСТАНАРСКОМ ОДНОСУ ЗБОГ НЕКОРИШЋЕЊА СТАНА ОД СТРАНЕ НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА АКО СЕ ИСТОВРЕМЕНО НЕ ОТКАЗУЈЕ УГОВОР О КОРИШЋЕЊУ СТАНА НОСИОЦУ СТАНАРСКОГ ПРАВА У СМИСЛУ ЧЛАНА 47. СТАВ 1. ЗАКОНА О СТАМБЕНИМ ОДНОСИМА.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 87/01 од 14.12.2001. године)

88.

**Престанак станарског права на основу отказа уговора о коришћењу стана -некоришћење стана
Члан 47. став 1. и 50. Закона о стамбеним односима**

НЕКОРИШЋЕЊЕМ СТАНА ДУЖЕ ОД ШЕСТ МЈЕСЕЦИ НЕ ГУБИ СЕ СТАНАРСКО ПРАВО ПО СИЛИ ЗАКОНА, ВЕЋ ЈЕ ТО ЈЕДАН ОД МОГУЋИХ РАЗЛОГА ЗА ОТКАЗ УГОВОРА О КОРИШЋЕЊУ СТАНА КОЈИ СЕ ДАЈЕ НАОСИОЦУ СТАНАРСКОГ ПРАВА САМО ТУЖБОМ КОЈА СЕ ПОДНОСИ НАДЛЕЖНОМ СУДУ.

Из образложења:

Станарско право тужиоцу, како то правилно резонују нижестепени судови, могло је престати на основу отказа уговора о коришћењу стана, који се према члану 50. Закона о стамбеним односима – пречишћени текст (“Службени лист СРБиХ” бр. 14/84, 12/87, 36/89 и “Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/93, 22/93 и 12/99 – даље: ЗСО) даје само тужбом која се подноси надлежном суду и то из разлога наведеним у одредбама члана 43.–50. ЗСО, као и на основу споразумног раскида уговора о коришћењу стана (члан 53. ЗСО). Тужиоцу на овај начин није престало станарско право на предметном стану. Чињеница да је он, као носилац станарског права, издао цијели стан подстанарима породице брата његове супруге, као и да не користи овај стан дуже од шест мјесеци, све и да је тачна, давала је могућност друготуженом да тужбом коју би поднио надлежном суду, тужиоцу откаже уговор о коришћењу стана из разлога наведених у члану 44. став 1. тачка 6. и члана 47. став 1. ЗСО. Друготужени тако није поступио, већ је једнострано донио одлуку број 59/04 од 8.6.1993. године о престанку станарског права тужиоцу, с образложењем да стан не користи дуже од шест мјесеци. Овакав начин престанка станарског права на предметном стану, није на закону основан, јер одредбом члана 2. став 3. ЗСО, прописано је да станарско право може престати само у случајевима и на начин који су предвиђени овим законом (члан 43. – 50. и 53. ЗСО).

Утврђујући, дакле, да тужиоцу станарско право није могло престати на начин како је то друготужени одлуком од 8.6.1993. године учинио, јер Закон о стамбеним односима такав начин престанка станарског права није прописао, нижестепени судови су, по ојени и овог ревизијског суда, правилно закључили да је наведена одлука друготуженог, као и уговор о коришћењу стана, кога је закључила првотужена, ништав, јер је закључен на основу ништавог акта даваоца предметног стана на коришћење првотуженој од стране друготуженог (члан 103. Закона о облигационим односима у вези с чланом 12. став 1. 19. став 1. и 23 ЗСО). Зато нижестепени судови нису погрешно судили када су усвојили тужбени захтјев.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-41/00 од 24.09.2000. године)

89.

Испражњење стана - кад се неко лице незаконито уселило у стан између 30. априла 1991. године и 19. децембра 1998. године

Члан 30. став 7. Закона о стамбеним односима.

Чланови 10. и 30. Закона о измјенама и допунама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине

ПАРНИЧНИ ПОСТУПАК ЗА ИСПРАЖЊЕЊЕ СТАНА У СМИСЛУ ЧЛАНА 30. СТАВ 7. ЗАКОНА О СТАМБЕНИМ ОДНОСИМА У СЛУЧАЈУ КАД СЕ НЕКО ЛИЦЕ НЕЗАКОНИТО УСЕЛИЛО У СТАН У ПЕРИОДУ ИЗМЕЂУ 30. АПРИЛА 1991. ГОДИНЕ И 19. ДЕЦЕМБРА 1998. ГОДИНЕ НЕ МОЖЕ СЕ ОБУСТАВЉАТИ ПРИМЈЕНОМ ОДРЕДБЕ ЧЛАНА 30. ЗАКОНА О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ПРЕСТАНКУ ПРИМЈЕНЕ ЗАКОНА О КОРИШЋЕЊУ НАПУШТЕНЕ ИМОВИНЕ, ВЕЋ О ТУЖБЕНОМ ЗАХТЈЕВУ ТРЕБА МЕРИТОРНО ОДЛУЧИТИ.

Из образложења:

Полазећи од навода тужбе да су се ранији носиоци станарског права Б.Ф. и Б.Ф. иселили из спорног стана 31.3.1993. године, дакле у периоду између 30. априла 1991. године и 19. децембра 1998. године у смислу члана 10. Закона о измјенама и допунама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине ("Службени гласник Републике Српске", бр. 31/99, у даљем тексту: Закон из 1999. године), првостепени суд је закључио да на овај случај треба примјенити одредбе поменутог закона. Исти суд сматра да је овај поступак покренут у складу са Законом о коришћењу напуштене имовине ("Службени гласник Републике Српске", бр. 3/96, 8/96, 21/96 и 41/98) зато што је тужила, као давалац стана на коришћење, покренула поступак за иселење незаконито уселеног лица, а ранији носиоци станарског права су стан напустили у наведеном периоду. Како је тужба поднесена прије него што је Закон о коришћењу напуштене имовине престао да важи, првостепени суд је обуставио поступак на основу члана 30. Закона из 1999. године. Суд, наиме, сматра да само носилац станарског права који је напустио стан између 30. априла 1991. године и 19. децембра 1998. године може тражити предају стана у посјед. У прилог оваквог становишта, првостепени суд се позвао и на одредбу члана 31. став 1. Закона из 1999. године према којој напуштеним станом под прописаним условима располаже надлежни орган Министарства за избјеглице и расељена лица до 19. децембра 2001. године.

Чињенична утврђења и правна схватања првостепеног суда прихватио је и другостепени суд уз напомену да се поступак који је обустављен не може сматрати завршеним и да сходно томе, тужила има право да поднесе нову тужбу послје 19.12.2001. године под условом да ранији носиоци станарског права нису поднијели захтјев Министарству за избјеглице и расељена лица за поврат стана.

Ставови нижестепених судова се, међутим, не могу прихватити као правилни.

Овај поступак није покренут у складу са Законом о коришћењу напуштене имовине, како је погрешно наведено у првостепеној пресуди, што је усвојио и другостепени суд, него на основу члана 30. став 7. у вези са ставовима 1. и 2. Закона о стамбеним односима ("Службени лист БиХ", бр. 14/84 – пречишћени текст, 12/87 и 36/89 и "Службени гласник Републике Српске", бр. 19/93, 22/93, 12/99 и 31/99, у даљем тексту: ЗСО). Тужба се, наиме, заснива на тврдњама да је тужила давалац на коришћење спорног стана и да га тужени незаконито користи, а то су битне чињенице за примјену наведених законских одредаба. Према томе, ако тужила доиста има својство даваоца на коришћење стана поводом којег се води овај парнични поступак, она, супротно схватањима нижестепених судова, има активну легитимацију за вођење спора. Исто тако није битно када су ранији носиоци станарског права напустили стан, да ли између 30. априла 1991. године и 19. децембра 1998. године, или у неком другом периоду. На страни туженог одлучна је само чињеница да ли се у стан незаконито уселио, односно да ли га бесправно користи. Под том претпоставком он има својство пасивно легитимисане странке у овој парници. Ако би се прихватила правна схватања нижестепених судова, тужила би могла да буде преклудирана у праву да захтијева испражњење стана, односно иселења незаконито уселеног лица протеком рока из поменуте одредбе члана 30. став 7. ЗСО.

Члан 30. Закона из 1999. године, на који су се позвали нижестепени судови, није се, по оцјени овог суда, могао примјенити у овом спору, него само у поступку пред органом управе, покренутом у складу с одредбама Закона о коришћењу напуштене имовине, прије него што је тај закон стављен ван снаге. Упориште за овакво схватање садржано је у одредби члана 5. став 3. Закона из 1999. године, којом је, поред осталог, прописано да ће се сваки покренути судски поступак везан за поврат непокретности у посјед власника, посједника, односно корисника наставити, осим ако га власник не повуче. Ступањем на снагу Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине ("Службени гласник Републике Српске", бр. 38/98) укључујући и његове касније новеле ("Службени гласник Републике Српске", бр. 12/99, 31/99, 38/99 и 65/01) нису стављене ван снаге одредбе ЗСО. Овај поступак се, према томе, није могао обуставити примјеном одредбе члана 30. Закона из 1999. године.

Исто тако, ни одредба члана 31. став 1. Закона из 1999. године, која овлашћује надлежан орган Министарства за избјеглице и расељена лица да под прописаним условима располаже напуштеним становима до 19. децембра 2001. године, не може се непосредно примјенити у овом спору, него у поступку пред органом управе, пошто се овдје одлучује само о односу између тужилачке и тужене странке у смислу навода тужбе, на шта је већ напријед указано.

Остале одредбе Закона из 1999. године на које су се позвали нежестепени судови, такође се примјењују у управном поступку, а не у овом спору.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 269/01 од 29.3.2002. године)

90.

Отказ уговора о коришћењу стана – оправдано некоришћење

Члан 47. Закона стамбеним односима

НИСУ ИСПУЊЕНИ УСЛОВИ ЗА ОТКАЗ УГОВОРА О КОРИШЋЕЊУ СТАНА ИЗ ЧЛАНА 47. ЗАКОНА О СТАМБЕНИМ ОДНОСИМА И КАД НОСИЛАЦ СТАНАРСКОГ ПРАВА НИЈЕ КОРИСТИО СТАН ДУЖЕ ОД ШЕСТ МЈЕСЕЦИ НЕПРЕКИДНО, АКО ЈЕ БИО ПРИСИЉЕН ДА СТАН НАПУСТИ.

Из образложења:

Предмет спора у овом парничном поступку је: 1. тужбени захтјев тужиље М.Ш. Б.Л. којом се тражи усвајање отказа уговора о коришћењу двособног стана у Б.Л. у ул. С. М. Бр. 88 (стана бр. 10) закљученог дана 21.12.1983. године између тужених Ђ.С. и СИЗ Б.Л.; 2. захтјевц Ђ.С. и Ђ.М. као тужилаца да се утврди да су они носиоци станарског права на том стану, те да се тужени Ј. М. Обавеже да им стан преда у посјед и слободно располагање, ослобођен од ствари и лица.

Одлучујући о основаности тужбених захтјева, нижестепени судови су утврдили: да су Ђ.С. и Ђ.М. користили спорни стан у ул. С.М. Бр. 88 као носиоци станарског права на основу рјешења М. Ш. Б.Л. као даваоца стана на коришћење, б р. 1021/83 од 21.12.1983. године и уговора о коришењу тог стана, закљученог између Ђ.С. и СИЗ Б.Л., од 21.12.1983. године; да су Ђ.С. и Ђ.М. престали да користе спорни стан у септембру 1995. године против своје воље, ради тога што су били присиљени да стан напусте; да стан сада користи тужени Ј. М. На основу рјешења М. Ш. Б.Л. бр. 359/95 од 1.9.1995. године и уговора о коришћењу стана бр. 030-4146/95 од 23.10.1995. године који је закључио са МП "З. за и," Б.Л.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно примијенили материјално право када су нашли да нису били испуњени услови из члана 47. Закона о стамбеним односима ("Службени лист СРБиХ", бр. 14/84 – пречишћени текст, 12/87 и 36/89 и "Службени гласник Републике Српске", бр. 19/93 до 31/99, у даљем тексту: ЗСО) као ни из других законских одредаба, да се Ђ. С. и Ђ.М. откаже уговор о коришењу спорног стана, односно да рјешење о додјели стана туженом Ј. М. Од 1.9.1995. године и уговор о коришћењу стана од 23.10.1995. године нису могли произвести правно дејство и да је такав уговор ништав с обзиром на одредбе чланова 19. и 23. ЗСО (у вријеме доношења рјешења и закључења уговора тужиоцима Ђ. С. и Ђ. М. Није престало својство носилаца станарског права на том стану).

У ревизији тужене односно тужиље М.ш. БЛ указано је да "нижестепене пресуде немају ни једног разлога" о томе "од каквог је утицаја чињеница" да тужилац, односно тужени има сопствену породичну стамбену зграду у Б.Л." на законитост захтјева противтужбе" (мисли се на захтјев Ђ.С. и Ђ.М. као тужилаца за утврђивање својства носилаца станарског права исељење туженог Ј.М. из стана).

Наведена чињеница све и да је тачна, није од утицаја на одлучивање о захтјеву поменутих тужилаца у овом спору. Наиме, о томе да ли Ђ. С. има кућу у својини у Б.Л. односно да ли та кућа одговара његовим потребама и потребама чланова његовог породичног домаћинства који заједно са њим станују, може одлучивати само стамбени орган, а не суд (члан 13. ЗСО).

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 173/00 од 2.3.2001. године)

91.

**Отказ уговора о коришћењу стана – претпоставке -
– воља да се стан престане трајно користити**

Члан 47. Закона о стамбеним односима

**Члан 1. и 10. Закона о измјенама и допунама Закона о престанку примјене
Закона о коришћењу напуштене имовине**

УГОВОР О КОРИШЋЕЊУ СТАНА МОЖЕ СЕ ОТКАЗАТИ ЗБОГ ТРАЈНОГ НЕКОРИШЋЕЊА САМО АКО КОД НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА И ЧЛАНОВА ЊЕГОВОГ ПОРОДИЧНОГ ДОМАЋИНСТВА ПОСТОЈИ ВОЉА ДА СТАН ПРЕСТАНУ ТРАЈНО КОРИСТИТИ, ЧИЈЕ СЕ ПОСТОЈАЊЕ НИКАД НЕ ПРЕТПОСТАВЉА, НЕГО СЕ УТВРЂУЈЕ У СВАКОМ ПОЈЕДИНАЧНОМ СЛУЧАЈУ.

Из образложења:

Предмет спора у овој правној ствари је тужбени захтјев тужилаца за отказ уговора о коришћењу стана туженом и за иселење туженог заједно са члановима породице, те испражњење ствари из стана ближе означеног у изреци првостепене пресуде, као и за предају тог стана тужилацу, уз досуђење парничних трошкова.

Првостепени суд је утврдио да је тужени становао с породицом у спорном стану који му је додијелио тужилац као давалац стана на коришћење, да је тужени закључио уговор о коришћењу стана 30.10.1990. године, да је послѣје тога напустио стан и да сада с породицом борави у иностранству, гдје ради као представник фирме “Ц.” (а прије одласка радио је у Д.П. “У.”, К. Д.), те да су послѣје њега у марту 1997. године стан напустили и чланови његове породице. На основу члана 47. став 1. Закона о стамбеним односима (“Службени лист СР БиХ” бр. 14/84 – пречишћени текст, 12/87, 36/89 и “Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/93 до 31/99, у даљем тексту: ЗСО) суд је, с обзиром на овако утврђено чињенично стање, усвојио отказ уговора о коришћењу стана.

Овакав став прихватио је и другостепени суд уз напомене да се тужени не може успјешно позивати на међународне конвенције, јер није био припадник мањинског становништва и да је стан напустио послѣје престанка ратних сукоба.

Нижестепени судови су, међутим, занемарили одредбу члана 1. став 2. Закона о измјенама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, број 31/99), на коју се ревизија оправдано позива. Према том пропису, одредбе поменутог закона се примјењују и на станове на којима постоји станарско право, који су били напуштени у периоду након 30. априла 1991. године, без обзира да ли је стан био проглашен напуштеним, под условом да је носилац станарског права изгубио посјед стана прије 19. децембра 1998. године (тужени је, према чињеничном утврђењу првостепеног суда, стан напустио почетком 1997. године). Чланом 10. став 3. истог закона прописано је да се лице које је напустило свој стан у периоду између 30. априла 1991. године и 19. децембра 1998. године сматра избјеглицом или расељеним лицем у складу са Анексом VII. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини с правом повратка у тај стан без обзира на околности под којима га је напустио.

У вези с овим прописима је и члан 2. Закона о измјенама и допунама Закона о стамбеним односима (“Службени гласник Републике Српске” број 12/99), о коме такође треба водити рачуна у даљем току поступка. Том одредбом допуњен је члан 47. став 1. ранијег текста Закона о стамбеним односима тачком 7. чији је смисао у томе да се отказ уговора о коришћењу стана неће дати у случају кад је носилац станарског права живио на другом мјесту, односно као расељено лице, након 30. априла 1991. године до дана ступања на снагу тог закона (а тај закон је у смислу члана 4. ступио на снагу 13. априла 1999. године) и под претпоставком да су испуњени услови из става 1. истог члана. Поменута тачка 7. садржи још и одредбу да ће се лица која су своје станове напустила након 30. априла 1991. године сматрати избјеглицама и расељеним лицима у складу са Анексом VII Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, осим ако се не докаже да су напустила своје станове из разлога потпуно невезаних за сукоб.

Рок од 6 мјесеци из члана 47. став 1. ЗСО на који се позивају нижестепени судови, могао је, према томе, у смислу наведених прописа почети да тече евентуално само послѣје 19. децембра 1998. године, а не прије тог датума.

Да би се могло говорити о трајном престанку коришћења стана у смислу наведене законске одредбе, није довољно да се стан не користи, већ мора постојати воља да се стан престане трајно користити, чије се постојање никад не претпоставља него утврђује у сваком конкретном случају. Поред тога, поставља се питање да ли је тужени био објективно у могућности да послѣје 19. децембра 1998. године користи стан. Ово нарочито ради тога, што је у одговору тужилаца на жалбу туженог против првостепене пресуде, поред осталог, истакнуто да се је “већ самим сазнањем о одласку породице туженог у иностранство у предметни стан уселио радник тужитеља Ј.О. са породицом, а на основу привременог рјешења о додјели стана на коришћење”, док се

у ревизији наводи “да је данашњи тужени, у тој парници тужилац, успио у спору с поменути радником тужилаца Ј.О. који је код суда у К. Д. вођен под пословним бројем П-190/97, што доказује да је стан правно био у посједу туженог”, те да је радник тужиоца “коме је тужилац незаконитим рјешењем дао тај стан на коришћење” насилно ушао у стан.

Ова питања нису расправљена у првостепеном поступку, иако су од битног значаја за пресуђење у овом спору.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-140/01. године)

92.

Додјела стана

Члан 1. и 2. Закона о измјенама и допунама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштне имовине.

ЗАКОН О ИЗМЈЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ПРЕСТАНКУ ПРИМЈЕНЕ ЗАКОНА О КОРИШЋЕЊУ НАПУШТЕНЕ ИМОВИНЕ (“СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РС, бр. 12/99) НЕ ПРИМЈЕЊУЈЕ СЕ НА СТАНОВЕ КОЈИ НИСУ БИЛИ НАПУШТЕНИ У ПЕРИОДУ ОД 30. АПРИЛА 1991. ГОДИНЕ ДО 19. ДЕЦЕМБРА 1998. ГОДИНЕ.

РЈЕШЕЊЕ О ДОДЈЕЛИ СТАНА НА КОРИШЋЕЊЕ ИЗГУБИЛО ЈЕ ПРАВНУ ВАЖНОСТ У ОДНОСУ НА ЛИЦЕ КОМЕ ЈЕ СТАН ДОДИЈЕЉЕН, АКО ЈЕ ОНО ПОСЛИЈЕ ДОНОШЕЊА РЈЕШЕЊА У СПОРАЗУМУ СА ДАВАОЦЕМ СТАНА НА КОРИШЋЕЊЕ ПРИХВАТИЛО ДА МУ СЕ ДОДИЈЕЛИ ДРУГИ СТАН УМЈЕСТО РАНИЈЕГ, ПА СЕ НА ОСНОВУ ТОГ СПОРАЗУМА УСЕЛИЛО У ДРУГИ СТАН И ЗАКЉУЧИЛО УГОВОР О КОРИШЋЕЊУ ТОГ СТАНА.

Из образложења:

Одредбе Закона о измјенама и допунама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине на које се позвао првостепени суд, не односе се на овај спор. Наиме, касније донесеним Законом о измјенама и допунама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, број 31/99) прописано је у члану 1. став 2. да се одредбе тог закона примјењују на непокретности, укључујући и пословне просторије у приватном власништву, куће у приватном власништву, и станове у приватном власништву, као и станове на којима постоји станарско право који су били напуштени у периоду након 30. априла 1991. године без обзира да ли је непокретност или стан био проглашен напуштеним под условом да је власник, посједник, односно корисник непокретности изгубио посјед непокретности или је носилац станарског права изгубио посјед стана прије 19. децембра 1998. године. Спорни стан, међутим, није био напуштен у наведеном периоду, како то произилази из стања у списима, нити то тврде парничне странке. Трећетужена, према томе, не може имати својство привременог корисника спорног стана, односно привременог носиоца станарског права, како се наводи у нижестепеним пресудама. Из истих разлога погрешан је правни став тих судова да се уговор о коришћењу стана, кога су закључили, престао да важи у смислу одредаба члана 1. став 2. и члана 2. напријед поменутог Закона о измјенама и допунама Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, број 12/99), јер се одредбе тог закона примјењују на станове на којима је раније конституисано станарско право неког трећег лица, које по одредбама тог закона има право да га врати, што овдје није случај.

Приликом саслушања у својству странке тужиља је изјавила да се са рјешењем од 14.4.1992. године обратила тадашњем директору првотужене с питањем да ли може да се усели у спорни стан. Он јој је одговорио “да се тога мане и да чува главу, пошто је рат већ био почео”, како је даље навела у свом исказу. Послушала га је. У то вријеме становала је у једнособном стану који је њен муж добио као радник поште. Тужиља је даље изјавила да је њен муж погинуо као припадник Војске Републике Српске на ратишту, па је на основу договора директора поште и директора првотужене стан у којем је до тада становала уступљен првотуженој, а ова јој је додијелила други двособан стан.

Додјелом другог стана, усељењем у тај стан и закључењем уговора о коришћењу стана, рјешење број 1004 од 14.4.1992. године је у односу на тужиљу, по оцјени овог суда, изгубило правну важност. Она је наиме, како то из њеног исказа произилази, одустала од захтјева да јој се додјели спорни стан, па јој је стамбено питање рјешено на други начин – додјелом другог двособног стана.

Спорни стан је у међувремену рјешењем првотужене број 1034/93 од 7.10.1993. године, које тужиља није побијала, додијељен трећетуженој на коришћење. Трећетужена је на основу тог рјешења закључила с друготуженим уговор о коришћењу стана од 18.10.1993. године. Тиме је њен дотадашњи статус бесправно усељеног лица саниран, тако да је она постала носилац станарског права на спорном стану.

Околност да је касније на стану у који се уселила тужиља остварило станарско право треће лице (К. И.) и да предстоји њено исељење из стана, без утицаја је на овај спор. Тужиља је, како је напријед речено,

одустала од захтјева за додјелу спорног стана, тиме што је прихватила да користи други двособан стан, који јој је у међувремену додијељен. Самим доношењем рјешења од 14.4.1992. године, без усељења и закључења уговора о коришћењу стана, она није стекла станарско право на спорном стану у смислу члана 11. ЗСО, а ни било које друго право, с обзиром да је поменуто рјешење изгубило правну важност. Насупрот томе, трећетужена је на тај стан стекла станарско право у смислу поменуте законске одредбе.

Правилно је стога истакнуто у ревизији трећетужене да не постоји правни основ по коме би трећетужена била дужна да се исели из спорног стана и да га преда тужиљи. Рјешење од 14.4.1992. године, пошто је изгубило правну важност, више не може представљати ваљан основ за закључење уговора о коришћењу стана у смислу члана 26. став 1. ЗСО. Доследно томе, не постоје ваљани правни разлози да се поништи уговор о коришћењу стана од 18.10.1993. године, закључен између друготуженог и трећетужене, као ни да се друготужени обавезе да с тужиљом закључи уговор о коришћењу тога стана.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-190/01 од 16.11.2001. године)

Д) Ауторско право

93.

**Ауторско право – право на накнаду нематеријалне штете
Чланови 8., 12., 21., 26. до 28., 52. до 54., 95. и 96. Закона о ауторском праву
Чланови 199. и 200. Закона о облигационим односима.**

САМО ФИЗИЧКОМ ЛИЦУ, КАО АУТОРУ ДЈЕЛА ПРИПАДА ПРАВО НА НАКНАДУ НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ПОВРЕДЕ МОРАЛНОГ АУТОРСКОГ ПРАВА.

Из образложења:

Предмет овог спора је тужбени захтјев тужиоца да му тужени накнади штету због повреде ауторског права.

Првостепени суд је утврдио да је тужилац носилац ауторског имовинског права телевизијске емисије преноса рукометне утакмице одигране 21.6.1995. године за првенство Републике Српске између као ауторског дјела створеног у радном односу. Даље је утврђено да је тужени без дозволе тужиоца, дакле, наовлашћено емитовао са свог предајника снимак преноса наведене утакмице 1.2.1999. године и 8.2.1999. године у 21 час. Налазећи да је на тај начин повријеђено тужиочево ауторско право, суд му је на терет туженог досудио правичну новчану накнаду и обавезао туженог да пресуду објави о свом трошку у средствима јавног информисања на основу чланова 95. и 96. тачка 1. Закона о ауторском праву (“Службени лист СФРЈ”, број 19/78, 24/86 и 21/90, у даљем тексту: ЗАП) који се примјењује у Републици Српској на основу члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, број 21/92) у вези са члановима 200. и 199. Закона о облигационим односима (“Службени лист СФРЈ” број: 29/78 до 57/89 и “Службени гласник Републике Српске”, број 17/93 и 3/96, у даљем тексту: ЗОО).

Чланом 8. ЗАП прописано је да је аутор дјела онај ко је дјело створио (став 1.), те да се аутором сматра лице чије је име и презиме или псеудоним на дјелу означено док се противно не докаже (став 2.). Из ових одредаба произилази да аутор може бити само физичко, а не и правно лице. Тужилац као правно лице није, према томе, аутор спорне телевизијске емисије, што је и сам признао (према његовом поднеску од 9.2.2000. године аутор телевизијског снимка преноса рукометне утакмице је његов радник А.Ш.).

Ауторско право садржи имовинско-правна, односно материјално-правна овлашћења (ауторска имовинска права) и лично-правна овлашћења (ауторска морална права), како је прописано чланом 26. ЗАП. Ауторска имовинска права сачињавају права аутора на искоришћавање дјела (члан 27. став 1. истог закона). Ауторска морална права сачињавају: право аутора да буде признат и означен као творац дјела, право аутора да се успротиви сваком деформисању, сакаћењу или другом мијењању дјела и право аутора да се успротиви свакој употреби дјела која би вријеђала његову част и углед (члан 28.).

Из одредаба чланова 52. до 54. ЗАП произилази да се са аутора на друга лица (физичка или правна) могу преносити само ауторска имовинска права. Насупрот томе, ауторска морална права су личне природе и не могу се преносити на друга лица.

Чланом 21. став 1. ЗАП прописано је да предузеће и друго правно лице или послодавац имају искључиво право да у оквиру своје редовне дјелатности, за вријеме од 5 година искоришћавају ауторска дјела које је у извршењу своје радне обавезе створио радник у том предузећу или другом правном лицу, односно код послодавца без тражења дозволе од радника – аутора тог дјела. На основу ове законске одредбе тужилац је по сили закона постао носилац ауторских имовинских права у односу на телевизијску емисију снимка рукометне утакмице, али не и ауторских моралних права која су, како је напријед напоменуто, непреносива. Тужиоцу у смислу члана 12. став 5. у вези са чланом 95. ЗАП припада право на накнаду штете, али само због повреде

ауторских имовинских права, а не и ауторских моралних права чији титулар није постао, нити је могао постати.

Из члана 95. поменутог закона произилази да се за повреду ауторског имовинског права може досудити само накнада материјалне штете, а за повреду ауторског моралног права – накнада нематеријалне штете, односно правична новчана накнада (новчана сатисфакција) по одредбама члана 200. ЗОО у вези са чланом 223 ЗПП.

Према изреци побијане дјелимичне пресуде, суд је досудио тужиоцу “на име повреде ауторског имовинског права” новчану сатисфакцију и обавезао туженог да о свом трошку пресуду објави у средствима јавног информисања. Ови видови накнаде нематеријалне штете се, међутим, нису могли досудити због повреде имовинског права него само материјална штета у виду накнада обичне штете и измакле користи у смислу члана 155. ЗОО.

Правична новчана накнада припада само аутору због повреде ауторских моралних права, а не и тужиоцу који није носилац ових, него искључиво ауторских имовинских права. Другим рјечима, тужиоцу није могла бити досуђена новчана сатисфакција нити је тужени могао бити обавезан да пресуду о свом трошку објави у средствима јавног информисања, како је то учинио првостепени суд чиме је погрешно примјенио материјално право (чланови 95. и 96. став 1. ЗАП и чланови 200. и 199. ЗОО).

(Врховни суд Републике Српске Гж-2/01 од 19.10.2001. године)

94.

Патентна заштита – право на заштиту

Члан 50. став 1. Закона о заштити проналазака, техничких иновација и знакова разликовања (“Службени лист СФРЈ”, бр. 34/81)

ПАТЕНТНА ЗАШТИТА МОЖЕ СЕ ПРУЖИТИ САМО ЛИЦУ КОЈЕ ЈЕ ИЗВРШИЛО ПРИЈАВУ СВОГ ПРОНАЛАСКА – ПАТЕНТА, ОДНОСНО ИЗУМА И АКО МУ ЈЕ ТО ПРАВО ПРИЗНАТО ПО ПОСТУПКУ И НА НАЧИН ПРОПИСАН ЗАКОНОМ ОД НАДЛЕЖНОГ ЗАВОДА ИЛИ УСТАНОВЕ ЗА ПАТЕНТЕ.

Из образложења:

Према одредби члана 50. став 1. Закона о заштити проналазака, техничких унапређења и знакова разликовања (“Службени лист СФРЈ”, број 34/81) који Закон се примјењује и у Републици Српској на основу одредби члана 12. Уставног закона за спровођење Устава Републике Српске (“Службени гласник РС”, број 35/92), прописано је: да се право из члана 44. – 48. овог Закона (право да користи и да другим лицима не дозволи коришћење у производњи заштићеног проналазка, облика тијела, слике или цртежа; право да стави у промет предмете израђене према заштићеном проналаску, облику тијела, слици или цртежу; право да располаже патентом, моделом или узорком и право на накнаду кад друго лице користи у производњи његов заштићени проналазак, облик тијела, слику или цртеж, односно право на учешће у дохотку и друга права утврђена самоуправним општим актом) стиче признавањем патента, модела или узорка, односно жига и уписом признатог права у одговарајући регистар, а важе од дана подношења уредне пријаве за признање тог права, као и да има то право да користи и другим лицима не дозволи коришћење у производњи заштићеног проналазка, као и право на накнаду штете.

Из наведених одредби, дакле, произилази да се патентна заштита може пружити лицу које је извршило пријаву свог проналазка – патента, односно изума, и да му је то право признато по поступку и на начин прописан наведеним Законом од надлежног завода или установе за патенте.

Полазећи од чињеница које су утврђене у поступку, а које тужилац сада у жалби против побијане пресуде не доводи у сумњу, да он није извршио пријаву за заштиту проналазка – патента надлежном заводу у бившој СФРЈ, нити је након распада СФРЈ то учинио у некој од република у саставу бивше СФРЈ које су признате као државе, овај суд налази да је првостепени суд правилно примјенио наведене материјално-правне одредбе цитираног закона када је закључио да тужилац није носилац права на патент, нити му је то право, како је речено, било признато, а нити је то право на његово име било уписано у регистар патената код надлежног Завода за патенте који се у свакој држави врши уписом у регистар патената, и да му стога не припада право на патентну заштиту, то јест право да тужбом тражи доношење одлуке којом ће се другом лицу забранити да се користи патент као и да му накнади тражену штету.

(Врховни суд Републике Српске, Гж-4/03 од 3.11.2003. године)

95.

Поступак у споровима ради повјеравања дјецe на чување и одгој – дужност суда да тражи мишљење и приједлог органа старатељства

Члан 76., 93. став 1. и 95. Породичног закона – ранији
Члан 73., 90. став 1. и 92. Породичног закона - садашњи

У СВАКОЈ ПАРНИЦИ КОЈА СЕ ТИЧЕ СМЈЕШТАЈА, ЧУВАЊА И ВАСПИТАЊА ДЈЕТЕТА СУД ТРЕБА ДА УЗМЕ У ОБЗИР МИШЉЕЊЕ ОРГАНА СТАРАТЕЉСТВА, АЛИ ТО МИШЉЕЊЕ НЕ МОЖЕ ДА БУДЕ ОСНОВ ЗА ПРЕСУДУ, НИТИ МОЖЕ ЗАМИЈЕНИТИ ДОКАЗИВАЊЕ КОЈЕ СЕ ИНАЧЕ МОРА ПРОВЕСТИ. О ИСТИНИТОСТИ ЧИЊЕНИЦА СУД ОДЛУЧУЈЕ НА ОСНОВУ ДОКАЗА, КАО И РЕЗУЛТАТА ЦЈЕЛОКУПНОГ ПОСТУПКА.

СУД МОЖЕ ДА ОДЛУЧИ СУПРОТНО ОД ОНОГА ШТО ДИЈЕТЕ ЖЕЛИ, НО У ТАКВОМ СЛУЧАЈУ СУДСКА ОДЛУКА ТРЕБА ДА САДРЖИ И РАЗЛОГЕ ИЗ КОЈИХ СЕ ПРЕМА ОДРЕЂЕНИМ ОКОЛНОСТИМА СЛУЧАЈА ИМА ЗАКЉУЧИТИ ДА ОНО ШТО ДИЈЕТЕ ЖЕЛИ НИЈЕ У ЊЕГОВОМ ИНТЕРЕСУ.

Из образложења:

За основ своје тужбе тужиља наводи да су се измијениле околности на основу којих је донијета ранија правоснажна пресуда П-79/97 од 9.10.1997. године према којој је млдб. дијете странака повјерено на заштиту и чување туженом, јер да је тужени склон прекомјерном уживању алкохолног пића и коцки и да оне оправдавају њен захтјев да се измијени ова одлука тако што би јој се повјерило дијете на чување и васпитање.

Првостепени суд је, позивајући се на мишљење органа за старатељство, одбио тужбени захтјев са образложењем да тужени пружа дјетету све потребе услове за чување и васпитање и да тужиља ничим није доказала да је тужени својим понашањем довео у питање исправно васпитање дјетета.

Другостепени суд је у свему прихватио чињенично утврђење првостепеног суда и разлоге првостепене пресуде о неоснованости тужбеног захтјева.

Оба нижестепена суда у својим пресудама искључиво су се ослонили на мишљење органа за старатељство, што у конкретном случају није било довољно.

У свакој парници која се тиче смјештаја, чувања и васпитања дјетета, суд треба да узме у обзир мишљење органа за старатељство, али то мишљење не може да буде основ за пресуду, нити може замијенити доказивање које се иначе мора провести. О истинитости чињеница суд одлучује на основу доказа, као и резултата цјелокупног поступка.

У жалби против првостепене пресуде, а сада и у ревизији, тужиља је, поред осталог, указивала да се против туженог води кривични поступак под пос. бројем К-25/98 да је починио кривично дјело тешке крађе из члана 148. став 1. Кривичног закона Републике Српске – посебни дио, и да и ова чињеница указује да се тужени одао неморалном животу, те да је тиме угрозио васпитање дјетета. Овај жалбени навод другостепени суд није оцијенио, иако, по оцјени овог суда, може бити од значаја за правилну одлуку о спору. На ово указује и чињеница да је тужиља за изнијети жалбени ревизиони приговор понудила као доказ неправоснажну пресуду кривичног суда К.бр. 25/98 од 7.12.1999. године по којој је тужени оглашен кривим ради кривичног дјела тешке крађе из члана 148. став 1. тачка 1. Кривичног закона Републике Српске – посебни дио и осуђен на казну затвора у трајању од 5 мјесеци. Недостатак другостепене пресуде у овом правцу представља битну повреду одредаба парничног поступка означену у члану 354. став 1. у вези члана 375. став 1. Закона о парничном поступку (даље: ЗПП) на коју ревидент основано указује, па је тако пружио основ да се због ње у смислу члана 385. став 1. тачка 2. ЗПП уложи ревизија. Стога је уважењем ревизије нижестепене пресуде ваљало укинути на основу члана 394. став 1. ЗПП и предмет вратити првостепеном суду на поновно суђење.

У наставку поступка првостепени суд ће прибавити доказе којима тужиља жели оспорити тачност навода из мишљења органа за старатељство и на основу тих доказа утврдити да ли је тужени склон вршењу кривичних дјела (из података пресуде К-25/98 од 7.12.1998. године произилази да је тужени више пута оглашаван кривим за извршење кривичних дјела тешке крађе), па затим оцијенити да ли је тиме доведено у питање испрано васпитање дјетета, нарочито када се има у виду његова доб. Ако би се установило да је тужени склон вршењу кривичних дјела, онда у том случају, по оцјени овог суда, не би било мјеста одлуци суда да дијете остане и даље на чувању и васпитању код туженог, па чак и под претпоставком да дијете странака изјави, у складу с одредбом из члана 95. став 1. Породичног закона, (“Службени лист СРБиХ”, бр. 21/79 и 44/89) жељу да код туженог остане на чувању и васпитању. Суд, наиме, може да одлучи супротно од онога што дијете жели, но у таквом случају судска одлука треба да садржи и разлоге из којих се према одређеним околностима случаја има закључити да оно што дијете жели није у његовом интересу.

96.

Повјеравање дјетета на заштиту и васпитање - интерес дјетета – право на ревизију

Члан 76., 92. и 93. Породичног закона – ранији

Чланови 77., 89. став 2. и 90. Породичног закона - садашњи

Члан 382. Закона о парничном поступку.

У ПАРНИЦИ О ПОВЈЕРАВАЊУ МАЛОДОБНОГ ДЈЕТЕТА НА ЗАШТИТУ И ВАСПИТАЊЕ ЈЕДНОМ ОД РОДИТЕЉА, ПИСМЕНИ ИЗВЈЕШТАЈ ЦЕНТРА ЗА СОЦИЈАЛНИ РАД НЕМА СВОЈСТВО ВЈЕШТАЧКОГ НАЛАЗА И МИШЉЕЊА, ПА НИ ОНДА КАД СУ ГА САСТАВИЛА СТРУЧНА ЛИЦА, НИТИ ЈЕ СУД ВЕЗАН ПРИЈЕДЛОГОМ ЦЕНТРА.

У ОВИМ ПАРНИЦАМА РЕВИЗИЈА ЈЕ ДОЗВОЉЕНА.

Из образложења:

Сматрајући да постоје противрјечности у налазима и мишљењима вјештака – клиничког психолога Н. З. и Центра за социјални рад Б., првостепени суд је по налогу из ранијег другостепеног рјешења број Гж-328/98 од 25.11.1998. године провео доказ прибављањем писмених извјештаја и саслушањем вјештака Л. Ц. доктора психологије. На његовом налазу и мишљењу заснована је углавном првостепена пресуда, што је прихватио и другостепени суд.

Овакво схватање нижестепених судова не може се прихватити као правилно.

Писмени извјештај Центра за социјални рад Б. број 03-544/2-67/1-98 од 8.5.1998. године нема својство вјештачког налаза и мишљења у смислу члана 260. Закона о парничном поступку без обзира на то што су га потписали поред директора и стручна лица – социјални радник и педагог, односно психолог. У овој врсти спора Центар за социјални рад, као орган старатељства има процесни положај странке у погледу стављања приједлога о заштити, васпитању и издржавању дјете у смислу члана 76. Породичног закона (“Службени лист СР БиХ”, број 21/79 и 44/89), који се примјењује на основу члана 12. Уставног закона за спровођење Устава Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске” број 21/92). Центар је овлашћен да у границама тог предлога износи чињенице које странке нису навеле и предлаже да се изведу потребни докази и да улаже правна средства и предузима друге парничне радње. Због тога чланови стручног тима Центра не могу имати својство вјештака, него евентуално стручних помагача странке. Томе треба додати да суд није везан приједлогом, односно мишљењем Центра коме од родитеља треба повјерити дијете на заштиту и васпитање. Обавјештења и мишљења старатељског органа нису и не могу бити основ за пресуду; она могу послужити суду да правилно усмјери поступак доказивања, али не могу замјенити доказивање које се иначе мора спровести. Пресуда се увијек мора заснивати на чињеницама које су странке изнијеле и на доказима које је суд прибавио по приједлогу странака или по службеној дужности и оцјенио у смислу члана 8. ЗПП. Осим тога, одлучујући разлог за доношење одлуке у овом спору је трајни интерес дјетета у погледу услова његовог даљњег живота, заштите, васпитања и развоја, а не оно што се наводи у приједлогу Центра од 8.5.1998. године (тј. да је син странака приврженији оцу, да се никад није у потпуности одвајао од оца и да је отац заједно са мајком учествовао у његовом његовању и подизању).

Судска пракса стоји на становишту да се дијете узроста сина парничних странака (6 година), по правилу, повјерава на заштиту и васпитање мајци, јер је још увијек у великој мјери зависно од ње, ако она као личност нема такве негативне особине које би је чиниле неподобном за овакву обавезу. Оцјену о томе доноси суд на основу анализе проведених доказа који се односе на личне прилике, имовинско и социјално стање парничних странака, најчешће и без вјештачења.

Првостепени суд је, међутим, извео доказ саслушањем два вјештака (клиничког психолога Н. З. и доктора психологије Л. Ц.) чија су мишљења противрјечна (прво од поменутих лица је предложило да се дијете повјери тужилацу, а друго – туженој). Настала је, према томе, процесна ситуација коју има у виду одредба члана 261. став 3. Закона о парничном поступку. Поред тога, мишљења оба вјештака су непотпуна. Није спорно да тужилац ради као замјеник директора у П. п. “В.”, чији је и сувласник, док тужена није запослена. С тим у вези поставља се питање ко ће се бринути о дјетету парничних странака за вријеме одсуствости туженог у вези радног односа, ако би оно било њему повјерено, које је, по оцјени овог суда, одлучујуће за пресуђење. При томе се, наравно подразумејева да непосредну бригу о дјетету води један од његових родитеља, а не и остали чланови њихових домаћинстава.

Вјештаци се у својим исказима пред судом и писменим извјештајима нису о томе изјаснили. Стога ће у даљем поступку првостепени суд позвати оба вјештака и међусобно их суочити на ове околности, како би дошао до закључка да ли је у интересу малодобног дјетета парничних странака да буде повјерено тужилацу или туженој. Вјештаци се такође треба да изјасне о томе да ли би одвајање дјетета од родитеља код кога се тренутно налази, проузроковало психичке потешкоће у његовом даљем развоју.

Ако се недостаци у мишљењима вјештака на које је указано, не могу отклонити на овај начин, суд ће затражити мишљење трећег вјештака.

Тужена је у одговору на ревизију, поред осталог, истакла приговор да у овом спору ревизија није дозвољена. С тим у вези треба напоменути да се ограничења за подношење ревизије, прописана одредбама ставова 2. до 4. члана 382. ЗПП односе само на имовинско-правне спорове. Овдје се не ради о имовинско-правном спору, него о спору из породичних односа (члан 1. истог закона) па је ревизија дозвољена на основу одредбе члана 382. став 1. ЗПП.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 67/01 од 19.10.2001. године)

97.

Привремени старалац - право на накнаду трошкова заступања

Члан 193. Породичног закона – ранији

Члан 196. Породичног закона – садашњи

СТАРАОЦУ ИЗ РЕДА АДВОКАТА НЕ ПРИПАДА ПРАВО НА НАКНАДУ ТРОШКОВА ЗАСТУПАЊА ПО АДВОКАТСКОЈ ТАРИФИ, НЕГО САМО ПРАВО НА НАКНАДУ ОПРАВДАНИХ ТРОШКОВА У ВРШЕЊУ ЊЕГОВЕ ДУЖНОСТИ, КОЈУ УТВРЂУЈЕ ОРГАН СТАРАТЕЉСТВА.

Из образложења:

Поред истакнутог, потребно је указати и на неправилност одлуке о досуђеним трошковима привременом стараоцу тужиоца у личности адвоката, на што ревизија оправдано указује.

Нижестепени судови су привременом стараоцу тужилаца (постављеном у смислу члана 176. став 2. Породичног закона) досудили трошкове заступања у току поступка према адвокатској тарифи на терет тужене у износу од 410 КМ.

Старалац своју дужност врши по правилу без награде, а има право на накнаду оправданих трошкова учињених у вршењу те дужности. Те трошкове утврђују органи старатељства на терет штићеника, а уколико би исплата ишла на штету штићеника, онда на терет средстава општине (члан 193. Породичног закона).

Према томе, привременом заступнику односно стараоцу не припада право на накнаду трошкова заступања по адвокатској тарифи, како то погрешно закључују нижестепени судови, него само право на накнаду оправданих трошкова у вршењу његове дужности, које утврђује орган старатељства, сходно члану 193. Породичног закона.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-52/00 од 26.7.2000. године)

98.

Издржавање брачног друга – претпоставке

Члан 239. Породичног закона – ранији

Члан 241. Породичног закона - садашњи

ПРАВО НА ИЗДРЖАВАЊЕ МОЖЕ ОСТВАРИТИ БРАЧНИ ДРУГ АКО НА ЊЕГОВОЈ СТРАНИ ПОСТОЈЕ ДВИЈЕ РЕЛЕВАНТНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ: ПРВА – ДА НЕМА ДОВОЉНО СРЕДСТАВА ЗА ЖИВОТ ИЛИ ИХ НЕ МОЖЕ ОСТВАРИТИ ИЗ СВОЈЕ ИМОВИНЕ, ТЕ ДРУГА – ДА НИЈЕ СПОСОБАН ЗА РАД ИЛИ СЕ НЕ МОЖЕ ЗАПОСЛИТИ.

Из образложења:

Првостепеном пресудом, која је потврђена пресудом Окружног суда, усвојен је противтужбени захтјев тужене да јој тужилац на име издржавања плаћа по 250 ДЕМ мјесечно почев од 30.1.1997. године.

Тужилац у ревизији понавља тврдњу да је тужена – противтужиља (даље: тужена) материјално обезбијеђена, јер да из заједничке имовине странака, коју искључиво држи у посједу, може остварити довољно средстава за живот због чега сматра да тужена нема право на издржавање на његов терет.

Нижестепени судови су, оцјењујући да ли тужена из имовине коју држи у посједу може остварити довољно средстава за живот, закључили да то не може, јер да због лошег здравственог стања није у могућности да сама обрађује земљу, услијед чега је приморана да ангажује трећа лица да уз накнаду коју им плаћа то чине.

У одредбама члана 239. Породичног закона ("Службени лист СРБиХ", бр. 21/79 и 44/89) прописане су претпоставке за право на издржавање између брачних, па и бивших брачних другова. Тим одредбама, право на издржавање може остварити брачни друг ако на његовој страни постоје ове претпоставке:

- да нема довољно средстава за живот или их не може остварити из своје имовине и

- да није способан за рад или се не може запослити.

Утврђење судова да тужена због лошег здравственог стања није у могућности да сама обрађује пољопривредно имање које држи у посједу и да је приморана да плаћа накнаду трећим лицима да то чине, није довољна основа за утврђење права на издржавање од ревидента, као бившег брачног друга.

Правилна примјена одредбе из члана 239. Породичног закона изискивала је потребу да се утврди да ли тужена зато што искључиво држи у посједу заједничку имовину странака – кућу и пољопривредно земљиште у површини од 12 дунума, као и пољопривредне машине за обраду земљишта, може да дође до довољно средстава за издржавање. У конкретном случају то значи да је требало утврдити колико средстава тужена може остварити из ове имовине њеним оптималним (економским) искоришћавањем након одбитка трошкова за обраду пољопривредног земљишта, па затим одлучити да ли је тужена толико обезбијеђена да се тужилац може потпуно ослободити плаћања издржавања или је дјелимично материјално необезбијеђена. Друго је, међутим, питање да ли тренутно коришћење заједничке имовине од стране тужене пружа овој одређену сигурност за будуће вријеме све и да из ове имовине може остварити средства за живот, односно да ли то представља поуздано обезбијеђење егзистенције туженој. Неизвјесност би отпала само уколико би тужилац на правно ваљан начин уступио туженој свој дио у заједничкој имовини на плодуживање односно уколико би се странке споразумјеле да се на овај начин одреди допринос тужилаца. Стање списа не упућује да је у овом правцу постигнут споразум.

Према свему изнијетом, нижестепени судови су погрешно примијенили одредбу из члана 239. Породичног закона када су на темељу напријед наведене чињенице заузели правни став да тужена из имовине коју посједује не може остварити средства за живот, услјед чега су пропустили да утврде чињенице одлучне за одлуку о спору.

(Врховни суд Републике Српске Рев-160/99 од 29.12.1999. године)

99.

Издржавање брачног друга – претпоставке

Члан 240. Породичног закона – ранији

Члан 242. Породичног закона - садашњи

О ЗАХТЈЕВУ ЗА СУПРУЖАНСКО ИЗДРЖАВАЊЕ У ПРАВИЛУ СЕ ОДЛУЧУЈЕ У ПАРНИЦАМА ЗА РАЗВОД ИЛИ ПОНИШТЕЊЕ БРАКА И МОЖЕ СЕ ПОСТАВИТИ НАЈКАСНИЈЕ ДО ЗАКЉУЧЕЊА ГЛАВНЕ РАСПРАВЕ (ЧЛАН 240. СТАВ 1. ПЗ). ОВАЈ ЗАХТЈЕВ МОЖЕ СЕ У СМISЛУ ЧЛАНА 240. СТАВ 2. ПЗ НАКНАДНО И У ПОСЕБНОЈ ПАРНИЦИ ИСТАКНУТИ САМО У СЛУЧАЈУ ДА ЗАХТЈЕВ ЗА ИЗДРЖАВАЊЕ ИЗ БИЛО КОЈИХ РАЗЛОГА НИЈЕ ИСТИЦАН У ПАРНИЦИ ЗА РАЗВОД БРАКА ИЛИ ПОНИШТЕЊА БРАКА, НО САМО ПОД УСЛОВОМ ДА СУ НА СТРАНИ СУПРУЖНИКА КОЈИ ТРАЖИ ИЗДРЖАВАЊЕ ПОСТОЈАЛЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ИЗ ЧЛАНА 239. ПЗ У ВРИЈЕМЕ ЗАКЉУЧЕЊА ГЛАВНЕ РАСПРАВЕ У ПАРНИЦИ ЗА РАЗВОД ИЛИ ПОНИШТЕЊЕ БРАКА.

Из образложења:

Полазећи од утврђења, које је, уосталом, међу странкама неспорно, да је правоснажном пресудом Основног суда у Б. П. број П-749/97 од 24.4.1998. године разведен брак парничних странака и истовремено одбијен захтјев тужиље за супружанско издржавање, нижестепени судови су правилно примијенили материјално право када су одбили захтјев тужиље за издржавање.

О захтјеву за супружанско издржавање у правилу се одлучује у парницама за развод или за поништење брака и може се поставити најкасније до закључења главне расправе (члан 240. став 1. Породичног закона ("Службени лист СРБиХ", бр. 21/79 и 44/89 – даље ПЗ). Овај захтјев може се у смислу члана 240. став 2. ПЗ накнадно и у посебној парници истакнути само у случају да захтјев за издржавање из било којих разлога, није истицан у парницама за развод или поништење брака, но само под условом да су на страни супружника који тражи издржавање постојале претпоставке из члана 239. ПЗ у вријеме закључења главне расправе у парници за развод или поништење брака. Како је у конкретном случају захтјев тужиље за издржавање у парници за развод брака правоснажном пресудом одбијен, нижестепени судови су правилно закључили да нису биле испуњене законске претпоставке да јој се призна право на издржавање на терет туженог, као разведеног брачног друга.

Пошто у случају тужиље, с обзиром на напријед изложена законска рјешења, нису остварени услови за подношење ове тужбе са захтјевом за супружанско издржавање на терет туженог након развода брака парничних странака, наводи и приговори тужиље у ревизији (породичне, здравствене и материјалне прилике странака) нису од значаја за оцјену правилности нижестепених пресуда којима је одбијен тужбени захтјев.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-170/00 од 26.9.2000. године)

Имовински односи брачних другова - претпоставке за настанак заједничке имовине

Члан 264. став 1. Породичног закона – ранији

Члан 270. став 5. Породичног закона - садашњи

ЗА НАСТАНАК ЗАЈЕДНИЧКЕ ИМОВИНЕ БРАЧНИХ ДРУГОВА ПРАВНО СУ, ПРЕМА ЧЛАНУ 264. СТАВ 1. ПОРОДИЧНОГ ЗАКОНА, РЕЛЕВАНТНЕ ДВИЈЕ ПРЕТПОСТАВКЕ: ПРВА – ДА ЈЕ РИЈЕЧ О ИМОВИНИ СТЕЧЕНОЈ “ТОКОМ БРАЧНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ”, ТЕ ДРУГА – ДА СЕ РАДИ О ИМОВИНИ НАСТАЛОЈ “РАДОМ” БРАЧНИХ ДРУГОВА.

Из образложења:

У овој парници тужила тражи да се утврди да је са туженим за вријеме трајања њихове брачне заједнице стекла непокретности уписане у пл.број 305/01 к.о. Д. и да њен удио у стицању ове имовине износи $\frac{1}{2}$ дијела, те да је тужени дужан да трпи диобу ове имовине.

Првостепени суд је утврдио да су странке живјеле у брачној заједници преко 40 година, да су у браку стекле троје дјеце која су сада пунољетн и да је њихов брак разведен правоснажном пресудом Основног суда у З. П-53/93 од 7.3.1994. године. Такође је првостепени суд утврдио да су све непокретности из пл. број 315 к.о. Д. у укупној површини од 18.364 м² уписане на имену туженог и да су странке за вријеме трајања брачне заједнице саградиле на кч. бр. 2057 породичну кућу и шталу, те да су ови објекти уништени последњег рата. Позивајући се на исказ свједока П.Љ., Б.Б. и И. М., првостепени суд је узео утврђеним да су све земљишне парцеле уписане у пл.бр. 315 к.о. Д. у односу на које тужила истиче своја права сусвојине по основу заједничког стицања у браку са туженим, посебна имовина туженог, јер да је тужени на овим непокретностима стекао право својине као законски наслједник свог оца П. И.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је закључио да непокретности у односу на које тужила истиче своје право сусвојине не чини заједничку имовину странака, него да су посебна имовина туженог и судио тако што је тужбени захтјев одбио.

Другостепени суд је у свему прихватио чињенична утврђења и правни закључак првостепеног суда и судио тако што је жалбу тужиле одбио и првостепену пресуду потврдио.

Изнијети закључак нижестепених судова се, за сада, не може прихватити.

Основано ревидент оспорава закључак нижестепених судова, садржан у образложењу побјаних пресуда, да непокретности, у односу на које тужила истиче своје право сусвојине по основу заједничког стицања у браку са њим, не представљају њихову заједничку имовину, јер да нису стечене за вријеме трајања брачне заједнице, већ да представљају посебну имовину туженог. Закључци нижестепених судова да је тужени све непокретности, у погледу којих се води спор, стекао насљеђивање и прије закључења брака са тужиљом, нема потврду ни у исказима парничних странака. Тужила, наиме, основано указује да и сам тужени признаје да су неке од земљишних парцела, у односу на које тужила истиче своја права сусвојине, стечене за вријеме трајања брачне заједнице, али да оне, по наводима туженог, не чине њихову заједничку имовину, јер да су прибављене од његових средстава која потичу од продаје његове посебне имовине и путем замјене за непокретности које је стекао насљеђивањем. Ако је то тако онда би била остварена једна од двије релевантне претпоставке за настанак заједничке имовине у смислу члана 264. става 1. Породичног закона (“Службени лист СРБиХ”, бр. 21/79 и 44/89) према којему је: прва – да је ријеч о имовини стеченој “током брачне заједнице”, те друга – да се ради о имовини насталој “радом” брачних другова. Друго је, међутим, питање да ли је у околностима конкретног случаја остварена и друга претпоставка, јер се обје претпоставке требају схватити као конститутивни елементи настанка заједничке имовине.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-250/00 од 26.2.2001. године)

101.

Престанак радног односа - рок за подношење тужбе суду

Члан 83. став 1. Закона о основним правима из радног односа

Члан 57. став 1. Закона о радним односима

**Одлука Предсједништва Српске Републике Босне и Херцеговине
број 03-11/92 од 15. априла 1992. године**

**Одлука о укидању ратног стања и стања непосредне ратне опасности
број 02-732/96 од 19. јуна 1996. године**

Члан 1. Закона о роковима у судском и управном поступку за вријеме ратног стања

ЛИЦУ КОМЕ ЈЕ УРУЧЕНО ДРУГОСТЕПЕНО РЈЕШЕЊЕ О ПРЕСТАНКУ РАДНОГ ОДНОСА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕПОСРЕДНЕ РАТНЕ ОПАСНОСТИ ИЛИ РАТНОГ СТАЊА, ТЈ. У ПЕРИОДУ ОД 15. АПРИЛА 1992. ГОДИНЕ ДО 19. ЈУНА 1996. ГОДИНЕ, РОК ЗА ПОДНОШЕЊЕ ТУЖБЕ СУДУ РАДИ ЗАШТИТЕ ЊЕГОВИХ ПРАВА ПО ОСНОВУ РАДНОГ ОДНОСА У СМИСЛУ ЧЛАНА 83. СТАВ 1. ЗАКОНА О ОСНОВНИМ ПРАВИМА ИЗ РАДНОГ ОДНОСА, ОДНОСНО ЧЛАНА 57. СТАВ 1. ЗАКОНА О РАДНИМ ОДНОСИМА, ЗАВИСНО ОД ТОГА КОЈИ ЈЕ ОД ОВИХ ЗАКОНА БИО НА СНАЗИ У ВРИЈЕМЕ УРУЧЕЊА ДРУГОСТЕПЕНОГ РЈЕШЕЊА ТОМ ЛИЦУ, НЕ МОЖЕ ПОЧЕТИ ДА ТЕЧЕ ПРИЈЕ 19. ЈУНА 1996. ГОДИНЕ КАО ДАНА КАД ЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ УКИНУТО РАТНО СТАЊЕ И СТАЊЕ НЕПОСРЕДНЕ РАТНЕ ОПАСНОСТИ.

ОДРЕДБЕ УСТАВА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ И ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА СА ПРОТОКОЛИМА, КАО САСТАВНОМ ДИЈЕЛУ ТОГА УСТАВА, НИСУ СМЕТЊА ДА СЕ НАЦИОНАЛНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ПРОПИШУ РОКОВИ ЗА ПОДНОШЕЊЕ ТУЖБЕ СУДУ РАДИ ЗАШТИТЕ ПРАВА ИЗ РАДНОГ ОДНОСА.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 329/01 од 5.7.2002. године)

102.

**Поступак интерне заштите права радника запосленог у државном органу
- претходни поступак**

**Члан 37. Закона о радним односима у државним органима
("Службени гласник Републике Српске", бр. 11/94 и 6/97)**

ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК ИНТЕРНЕ ЗАШТИТЕ ПРАВА РАДНИКА ЗАПОСЛЕНОГ У ДРЖАВНОМ ОРГАНУ ОБАВЕЗАН ЈЕ ОНДА КАДА ЈЕ ПРАВО РАДНИКА ПОВРИЈЕЂЕНО АКТОМ ОРГАНА КОЈИ ИМА КОНСТИТУТИВНИ КАРАКТЕР, А НЕ И КАДА ЈЕ ПОВРИЈЕЂЕНО ПРАВО РАДНИКА КОЈЕ СЕ ЗАСНИВА НЕПОСРЕДНО НА ЗАКОНУ.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда тужилац је радио код тужене као полицајац у Полицијској станици К. до 8. фебруара 2000. године, када га је командир станице усмено обавијестио да га по наређењу начелника Центра јавне безбједности З. "више неће водити кроз радну листу". За заштиту својих права из радног односа тужилац се писмено обратио начелнику Центра служби безбједности у З. на дан 8. марта 2000. године. Пошто начелник није одлучио о његовом приједлогу, тужилац је поднио тужбу првостепеном суду 15. маја 2000. године, а да претходно није искористио право на приговор.

Како тужилац није тражио заштиту својих права у року од 8 дана од сазнања за повреду, првостепени суд је на основу члана 37. Закона о радним односима у државним органима ("Службени гласник Републике Српске", број 11/94 и 6/97) тужбу одбацио као неблаговремену.

Чињенична утврђења и правно схватање првостепеног суда прихватио је углавном и другостепени суд, указавши, поред осталог, на неоснованост жалбених навода да би рокове у овом парничном поступку требало рачунати по одредбама Закона о раду ("Службени гласник Републике Српске", број 38/00, 40/00, 41/00 и 26/01).

Ставови нижестепених судова се, међутим, не могу прихватити као правилни.

Претходни поступак интерне заштите права радника запосленог у државном органу обавезан је онда када је радничко право повријеђено актом надлежног органа који има конститутивни карактер (на примјер акт о престанку радног односа радника и сл.). Насупрот томе, поступак интерне заштите није обавезан ако је повријеђено право радника засновано непосредно на закону које се не може ограничавати актом надлежног

органа (на примјер право на зараду, право на годишњи одмор и сл.). У том случају радник се може обратити тужбом суду и без претходно спроведеног поступка интерне заштите.

Тужилац у овом спору тражи, поред осталог, утврђење постојања радног односа код тужене. Ради се, према томе, о правно допуштеној тужби за утврђење постојања правног односа из члана 187. ЗПП за коју тужилац има несумњив правни интерес, како то произилази из стања у списима. Његова права из радног односа нису, према томе, повријеђена никаквим конститутивним актом тужене, па се суштина спора своди на то да ли постоји (или не постоји) радни однос, ближе означен у тужби.

Природа и карактер односа странака у овој парници упућују на закључак да спор треба расправити независно од тога да ли је исцрпљен претходни поступак интерне заштите права радника, односно да ли су испоштовани рокови из тог поступка. Основна питања за разрешење ове правне ствари су - да ли је тужилац засновао радни однос код тужене у складу са законом, односно да ли му је тај однос престао на законит начин у току трајања периода за који се тражи утврђење постојања тог односа.

Због погрешног правног схватања, нижестепени судови се нису бавили овим питањима, па је чињенично стање остало непотпуно утврђено. Сходно томе, ревизија тужиоца је уважена, нижестепена рјешења су укинута и одлучено да се предмет врати првостепеном суду на поновно суђење (члан 400. став 1. и 4. у вези са чланом 395. став 2. ЗПП).

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 320/01 од 5.7.2002. године)

103.

Достављање одлуке о дисциплинској одговорности радника - начин достављања

Члан 41. став 1. Правилника о дисциплинској и материјалној одговорности радника Царинске службе (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/97/)

КАДА ЈЕ КОЛЕКТИВНИМ УГОВОРМ ОДНОСНО ОПШТИМ АКТОМ О ДИСЦИПЛИНСКОЈ ОДГОВОРНОСТИ ПРОПИСАН НАЧИН ДОСТАВЉАЊА ОДЛУКЕ О ОДГОВОРНОСТИ РАДНИКА – ТАДА НЕМА МЈЕСТА СУПСИДИЈАРНОЈ ПРИМЈЕНИ ОДРЕДАБА БИЛО КОЈЕГ ДРУГОГ ПРОЦЕСНОГ ЗАКОНА КОЈИМ СЕ РЕГУЛИШЕ НАЧИН ДОСТАВЉАЊА ПИСМЕНА.

Из образложења:

Према пропису члана 37. став 6. Закона о радним односима у државним органима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 11/94 и 6/97 – даље: ЗРОДО), који се има примијенити на конкретан случај, запослени у државном органу, незадовољан одлуком функционера који руководи органом, има право да у року од 15 дана од дана достављања одлуке поводом поднијетог приговора, односно од истека рока за одлучивање о приговору, ако о приговору није одлучено, поднесе тужбу надлежном суду ради заштите својих права. Ови рокови су преклузивног карактера и дјелују у том смислу да се њиховим истеком гаси право на тужбу; запослени не може остваривати судску заштиту повређеног права из радног односа уколико је пропустио рок за подизање тужбе. Посљедице пропуштања наведеног рока су крупне, па је питање момента од када тече преклузивни рок од одлучног значаја. Ово питање могуће је разријешити само у оквиру правила која регулишу начин достављања поднеска, одлука и позива лицу коме се такво писмено доставља (адресат) како би се упознао са његовом садржином. Да би достављање произвело своје дејство, потребно је да буде уредно извршено, на начин прописан Законом односно општим актом којим је уређено достављање писмена.

Одредбом члана 41. став 1. Правилника о дисциплинској и материјалној одговорности радника органа царинске службе (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/97 – даље: Правилник органа царинске службе.), који је био на снази у вријеме покретања и вођења дисциплинског поступка против тужиоца, прописано је да се одлука о одговорности радника доноси у облику рјешења и доставља у писменом облику раднику против кога се водио дисциплински поступак, подносиоцу рјешења за покретање дисциплинског поступка, као и синдикалној организацији.

Према томе, овим општим актом јасно и без икакве двојбе изричито је прописано да се одлуке о одговорности радника има лично доставити раднику (овдје тужиоцу), услјед чега нема мјеста супсидијарној примјени одредаба било којег другог закона којим се регулише начин достављања писмена. Супсидијарна примјена другог процесног закона могуће је само у случају када начин достављања није одређен колективним уговором, односно општим актом о дисциплинској одговорности и ако тај општи акт предвиђа сходну примјену тог процесног закона као напримјер сходну примјену кривичног поступка, у ком случају се достављање врши примјеном одредаба Закона о кривичном поступку. У конкретном случају Правилник органа царинске службе није предвиђао сходну примјену одредаба кривичног поступка, а нити неког другог процесног закона, што је и разумљиво, јер је сам прописао начин достављања раднику одлуке о његовој одговорности, услјед чега нижестепени судови нису могли примијенити одредбе Закона о кривичном поступку које регулишу начин достављања писмена адресату. Примјена правила о достављању предвиђена

Законом о општем управном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 47/86), на који се позива ревидент, могла би, у складу са одредбом из члана 1. став 2. овог закона, доћи у обзир само у случају када општи акт о дисциплинској одговорности (овдје Правилник органа царинске службе) не садржи одредбе о начин достављања писмена адресату, што овдје није случај.

(*Врховни суд Републике Српске, Рев- 82/01 од 21.12.2001. године*)

104.

Радна обавеза- право на судску заштиту по престанку радне обавезе

Уредба о организовању и извршавању радне обавезе за потребе одбране (“Службени гласник Српског народа у Босни и Херцеговини”, бр. 8/92)

Члан 4. Закона о примјени Закона о радним односима за вријеме непосредне ратне опасности или ратног стања (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 1/94 – посебно издање)

БЕЗ ЗАСНИВАЊА РАДНОГ ОДНОСА РАДНА ОБАВЕЗА КОД ДРЖАВНОГ ОРГАНА, ПРЕДУЗЕЋА ИЛИ ДРУГЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ВРИЈЕМЕ НЕПОСРЕДНЕ РАТНЕ ОПАСНОСТИ ИЛИ РАТА НЕ СМАТРА СЕ РАДНИМ ОДНОСОМ, ПА ОБВЕЗНИКУ ТАКВЕ ОБАВЕЗЕ НЕ ПРИПАДА ПРАВО ЗАШТИТЕ ПРАВА ИЗ РАДНОГ ОДНОСА.

Из образложења:

Из чињеничног стања које је утврдио првостепени суд произилази да тужилца, прије него што је ступила на радну обавезу код тужене, није била код ње у радном односу. Тужилца је рјешењем Службе за стручне и заједничке послове О.Д. од 5.10.1992. године, донесеним на основу члана 7. став 2. Уредбе о организовању и извршавању радне обавезе за потребе одбране, која је тада била на снази (“Службени гласник српског народа у Босни и Херцеговини” број 8/92, у даљем тексту: Уредба), распоређена као обвезник радне обавезе на рад у Службу, на послове и задатке књиговође са 5.9.1992. године. Ова радна обавеза потврђена јој је рјешењем Министарства одбране, Одејека Д. број 02-937-2921/95 од 1.10.1995. године. Тужилца је извршавала радну обавезу код тужене од 5.9.1992. године до 31.12.1995. године. Дописом Општинског секретаријата за финансије и општу управу Д. од 29.12.1995. године тужилца је обавијештена да јој је престала радна обавеза у том органу са 31.12.1995. године “због смањеног обима послова и задатака”.

Погрешно је схватање изражено у ревизији тужилце да је радна обавеза “изједначена са радним односом”.

Радна обавеза је касније уређена Законом о примјени Закона о радним односима за вријеме непосредне ратне опасности или ратног стања (“Службени гласник Републике Српске”, број 1/94 – посебно издање, у даљем тексту: Закон) и Законом о допунама тог закона (“Службени гласник Републике Српске” број 10/95 који су примјењивани до ступања на снагу Закона о престанку важења Закона о примјени Закона о радним односима за вријеме непосредне ратне опасности или ратног стања (“Службени гласник Републике Српске”, број 13/96).

Из одредаба поменуте Уредбе и тога закона јасно произилази да се радна обавеза не може поистовјетити с радним односом и поред тога што обје категорије имају извјесне заједничке елементе. Радни однос се заснива и престаје на сасвим друге начине него радна обавеза. Осим тога, и сврха ових правних института је различита. Радна обавеза се изједначаје са ратним распоредом њеног обвезника, тако да се одређује и престаје искључиво у интересу народне одбране, што није случај са радним односом. Према напријед поменутим одредбама Закона, могуће је да се лице у радном односу распореди на радну обавезу у предузећу, установи, другој организацији или државном органу код којих је и до тада било запослено. За вријеме трајања радне обавезе мирују му права из радног односа, а по њеном престанку поново се успоставља његов радни однос. Ниједним прописом није, међутим, предвиђена могућност да се обвезнику радне обавезе аутоматски успоставља радни однос, по престанку те обавезе, код правног лица гдје је обавезу извршавало, ако претходно није било у радном односу, као што је случај с тужилцом. Због тога се не могу прихватити њени ревизиони наводи да је она још увијек у радном односу код тужене, односно да је њена радна обавеза “преведена” у радни однос. Неспорно је наиме, да она није код тужене ни засновала радни однос прије него што је распоређена на радну обавезу, тако да се на њу не може примјенити одредба члана 10. Закона. Зато се не може говорити о постојању радног односа тужилце код тужене по престанку њене радне обавезе.

Тужилца је у ревизији, поред осталог, истицала да је за вријеме радне обавезе примала плату од тужене, а не од Министарства одбране, да је тужена за њу уплаћивала доприносе, да јој је признат радни стаж за вријеме трајања радне обавезе, те да је положила и стручни испит. Сва ова права припадају и обвезнику радне обавезе у смислу напријед наведених прописа, а не само лицу у радном односу. Остваривање тих права, само за себе, не значи да је тужилца била у радном односу код тужене, нити да је такав однос успостављен по престанку њене радне обавезе. Због тога ни акт који она побија у овом спору нема својство отказа радног

односа (јер радни однос није ни засновала), како га је назвала у ревизији, него обавјештења о престанку радне обавезе у смислу члана 4. став 2. у вези са ставом 1. Закона.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-173/01 од 14.12.2001. године)

105.

Елементи изреке одлуке о дисциплинској мјери

Члан 44. Закона о радним односима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/93, 14/94, 15/96, 21/96, 3/97 и 10/98)

ИЗРЕКА ОДЛУКЕ О ИЗРИЦАЊУ ДИСЦИПЛИНСКЕ МЈЕРЕ ПРЕСТАНКА РАДНОГ ОДНОСА МОРА ДА САДРЖИ НАЧИН, МЈЕСТО И ВРИЈЕМЕ ИЗВРШЕЊА ПОВРЕДЕ РАДНЕ ДУЖНОСТИ КОЈУ ЈЕ РАДНИК ПОЧИНИО УЗ НАВОЂЕЊЕ ПРОПИСА КОЈИМА ЈЕ РАДЊА ИЗВРШЕЊА ПОВРЕДЕ САНКЦИОНИСАНА И ИСКАЗЕ О ОДГОВОРНОСТИ И ДИСЦИПЛИНСКОЈ МЈЕРИ.

Из образложења:

У изреци обје оспорене одлуке није, међутим, наведен чињенични опис повреда радних дужности које се тужиљи стављају на терет, нити је она оглашена кривом за те повреде. Исказ о кривици и дисциплинској санкцији је важан због тога што суд може у одређеној ситуацији поништити одлуку о казни, а не и о кривици (нпр. када нађе да је запосленом изречена погрешна дисциплинска санкција).

Због тога су ове одлуке незаконите и као такве не могу опстати.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-31/02 од 15.2.2002. године)

106.

Прописи о правима радника из радног односа – примјена прописа

Члан 80. до 83. Закона о основним правима из радног односа (“Службени лист СФРЈ”, бр. 60/89 и 42/90)

ЗАКОНИТОСТ И ПРАВИЛНОСТ РЈЕШЕЊА О ПРАВИМА РАДНИКА ИЗ РАДНОГ ОДНОСА КОЈЕ СЕ ПОБИЈА У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ, ЦИЈЕНИ СЕ ПРЕМА ЗАКОНИМА И ДРУГИМ ПРОПИСИМА КОЈИ СУ БИЛИ НА СНАЗИ У ВРИЈЕМЕ ЊЕГОВОГ ДОНОШЕЊА.

Из образложења:

Предмет овог спора је захтјев тужиље за поништење рјешења туженог бр. 381/92. од 16.6.1992. године и бр. 416/92. од 25.8.1992. године, затим за враћање у радни однос код туженог и признавање свих права из тог односа почев од 30.6.1992. године.

У другостепеној пресуди наведено је да је у вријеме доношења “ожалбене пресуде” био на снази Закон о радним односима (“Службени гласник РС”, бр. 25/93, у даљем тексту: Закон из 1993. године). С тим у вези другостепени суд је заузео став да се тада морао примјенити овај закон, односно да је требало “спорни однос међу странкама разријешити у складу са рјешењима из тог закона, како то налажу одредбе члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске”, иако у то вријеме Закон из 1993. године још није био ни донесен.

Овакво правно схватање је погрешно. Другостепени суд није правилно протумачио законску одредбу на коју се позвао, кад је извео такав закључак. Законитост и правилност оспорених рјешења процјењује се према прописима који су били на снази у вријеме њиховог доношења, а то су Закон о основним правима из радног односа (“Службени лист СФРЈ”, бр. 60/89 и 42/90, у даљем тексту: ЗОПРО), затим Закон о радним односима (“Службени лист СРБиХ”, бр. 20/90. и Правилник туженог о радним односима од 26.11.1990. године (у даљем тексту: Правилник туженог), а не према одредбама закона који је касније донесен. Чланом 110. став 1. Устава Републике Српске (пречишћени текст – “Службени гласник РС”, бр. 21/92) је, наиме, прописано да закони, други прописи и општи акти не могу имати повратно дејство. Само се законом може одредити да поједине његове одредбе, ако то захтјева општи интерес утврђен у поступку доношења закона, имају повратно дејство (став 2. истог члана Устава).

Закон из 1993. године на који се позива другостепени суд, не садржи одредбе о повратном дејству, што значи да се није могао примјенити на односе настале прије његовог ступања на снагу, па ни на оспорена рјешења. Другостепена пресуда је, према томе, заснована на погрешној примјени материјалног права.

Првостепени суд је утврдио да је првим оспореним рјешењем туженог бр. 381/92. од 16.6.1992. године одлучено да се тужиља упућује на неплаћено одсуство на неодређено вријеме. Она је у тужби навела да је ово

рјешење примила 24. 6. 1992. године (до тада је била на годишњем одмору), да је против истог поднијела приговор управном одбору туженог 3.7.1992. године и да о томе није донесена никаква одлука, што није оспорила ни тужена страна. Тужбу је поднијела првостепеном суду 4.8.1992. године. Тиме су испуњени услови за вођење судског спора, предвиђени одредбама члана 80. до 83. ЗОПРО.

Чланом 33. став 1. истог закона прописано је да радник има право на одсуство са рада уз накнаду личног дохотка или без накнаде личног дохотка и друга права из радног односа у случајевима и под условима утврђеним општим актом, односно колективним уговором у складу са законом. Према одредби члана 69. став 1. Правилника туженог, одлуку о плаћеном и неплаћеном одсуству доноси на захтјев радника директор предузећа. Тужилца је, дакле, могла бити упућена на неплаћено одсуство само на свој захтјев, који, према чињеничном утврђењу из првостепеног поступка, није никада ни поднијела. Због тога је, и по оцјени овог суда, првостепени суд правилно примијенио материјално право, кад је поништио рјешење бр. 381/92. од 16.6.1992. године пошто је претходно утврдио да је донесено супротно наведеним одредбама ЗОПРО–а и Правилника туженог. Из истих разлога, жалба туженог којом се побија првостепена пресуда у овом дијелу, није основана (члан 368. Закона о парничном поступку).

(Врховни суд Републике Српске, Рев-214/00 од 20.4.2001. године)

107.

Дозвољеност тужбе – интерна заштита – застој - несавладиве препреке

Члан 80. став 1. и 2. Закона о основним правима из радног односа

(“Службени лист СФРЈ”, бр. 68/89 и 42/90)

Члан 55. став 1. и члан 56. став 1. Закона о радним односима

(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/93, 14/94, 15/94 и 3/97)

ОКОЛНОСТ ДА РАДНИКУ НИЈЕ ДОСТАВЉЕНА ОДЛУКА О ПРЕСТАНКУ РАДНОГ ОДНОСА НЕ ЗНАЧИ ДА ЈЕ РАДНИК ОСЛОБОЂЕН ОБАВЕЗЕ ДА ИСКОРИСТИ ПРАВО НА ПРИГОВОР НАДЛЕЖНОМ ДРУГОСТЕПЕНОМ ОРГАНУ У ПРЕДУЗЕЋУ КАДА ЈЕ ПОВРЕДА ПРАВА ИЗ РАДНОГ ОДНОСА ОСТВАРЕНА ЧИЊЕЊЕМ ИЛИ НЕЧИЊЕЊЕМ.

СТАЊЕ ПРОГЛАШЕНЕ НЕПОСРЕДНЕ РАТНЕ ОПАСНОСТИ И ПРОГЛАШЕНО РАТНО СТАЊЕ ПРЕДСТАВЉАЈУ ОБЈЕКТИВНЕ ОКОЛНОСТИ КОЈЕ ЧИНЕ НЕСАВЛАДИВУ ПРЕПРЕКУ КОЈА ЈЕ СПРИЈЕЧИЛА РАДНИКА ДА У ЗАКОНОМ ПРЕДВИЂЕНОМ РОКУ ПОДНЕСЕ ПРИГОВОР НАДЛЕЖНОМ ДРУГОСТЕПЕНОМ ОРГАНУ У ПРЕДУЗЕЋУ ПРОТИВ ОДЛУКЕ О ПРЕСТАНКУ РАДНОГ ОДНОСА, ОДНОСНО ТУЖБУ ЗА ЗАШТИТУ СВОЈИХ ПРАВА ПРЕД НАДЛЕЖНИМ СУДОМ.

Из образложења:

Током поступка који је претходио доношењу нижестепених одлука показало се неспорним: да је тужилца престала да ради код туженог 01. 06. 1992. године; да јој тужени, до подношења тужбе, није уручио рјешење о престанку радног односа иако је оно донесено 18. 01. 1993. године; да тужена, након тога, све до 24. 08. 2000. године, није писменим путем тражила било какву заштиту својих права код туженог; да је радну књижицу преузела од надлежног општинског органа, те да је рјешење о престанку радног односа примила након подизања тужбе, а тужбу поднијела 10. 11. 2000. године.

Код оваквог стања ствари, нижестепени судови су закључили да је захтјев тужилце основан, јер да је уручење рјешења о престанку радног односа тужилци тек током вођења овог поступка, омогућило примјену правила процесне конверзије (да се тужба сматра приговором на рјешење о престанку радног односа), слиједом којег је тужени о тужби одлучио као о приговору на рјешење о престанку радног односа, након чега је тужилца уредила тужбу, на горе описани начин – па је удовољено тужбеном захтјеву.

По оцјени овога суда, нижестепене пресуде су резултат погрешне примјене материјалног права.

Већ чињеница да је тужилца престала да ради код туженог 01. 06. 1992. године и да се до 24. 08. 2000. године није обраћала туженом за регулисање свог радноправног статуса, упућује на могући закључак да није била ни заинтересована да ради код туженог.

Од тренутка када је престала да ради код туженог и када се такво стање наставило кроз дуги низ година, тужилци је, наимае, морало бити јасно да се крши њено право на рад, па се за дан сазнања за повреду права не може узети дан када је фактички добила рјешење о престанку радног односа.

Тужилцино основно право, с обзиром да је засновала радни однос код туженог 1973. године, је било да ради тј. да сваки радни дан долази на посао и обавља радне задатке на које је распоређена. Из овог основног права и обавезе проистичу и сва друга права из радног односа (плата, здравствено и пензијско осигурање, топли оброк, одмор у току радног дана и годишњи одмор, регрес за коришћење годишњег одмора, евентуално накнада трошкова превоза). Неспорно је да тужилца ниједно од ових права није остваривала код туженог од 01. 06. 1992. године.

Према одредби члана 80. став 1. Закона о основним правима из радног односа ("Сл. лист СФРЈ", бр. 60/89 и 42/90 - даље: ЗОПРО), који је био у примјени у вријеме доношења рјешења број 167/92. од 18. 01. 1993. године, којим је тужили утврђен престанак радног односа, радник је имао право да надлежним органима у организацији, односно послодавцу, поднесе захтјев ради остварења права из радног односа, као и приговор против одлука које ти органи доносе о његовим правима, обавезама и одговорностима. Овај приговор, према ставу 2. овог члана, радник подноси органу утврђеном општим актом, односно Колективним уговором, у року од 15 дана од дана уручења одлуке којом је повријеђено његово право, односно од дана када је сазнао за повреду права.

У конкретном случају, тужени је донио одлуку којом је утврдио да тужили престаје радни однос, међутим, тужили је та одлука уручена тек на рочишту одржаном пред првостепеним судом 20. 03. 2001. године. Околност да тужили до 20. 03. 2001. године није уручена одлука о престанку радног односа значи само да она правно не производи правне учинке у односу на њена права, обавезе и одговорности из радног односа, али не и да се тужила, у оваквој ситуацији, ослобађа обавезе да искористи право на приговор и то не на одлуку о престанку радног односа, пошто јој она није ни достављена, већ у односу на радње којима је повријеђено то њено право (чињењем или нечињењем која није материјализована у писаној форми, као на примјер вербалним или тјелесним чином и слично). То значи да рок за приговор из става 2. члана 80. ЗОПРО не активира само моменат уручења одлуке којом је повријеђено право радника, већ и дан када је сазнао за повреду права, као мјеродаван алтернативан догађај за почетак рока за изјављивање приговора у односу на сам чин уручења одлуке којом је повријеђено право радника.

Чињеница да тужили није уручено рјешење о престанку радног односа прије фактичког престанка радног односа, није је, дакле, ослобађала обавезе да активира приговор надлежном другостепеном органу туженог, у складу са ставом 2. члана 80. ЗОПРО, а тиме ни отворило бесконачну могућност и рок за успјешну заштиту права путем суда.

Тужила ту заштиту, на описани начин, није тражила ни тада (када је престала да ради код туженог), а ни дуги низ година након тога, па се из тих разлога одлука туженог којом је одбио њен приговор против рјешења о престанку радног односа (због неблаговремености, како то слиједи из образложења побијане одлуке) указује законитом, због чега је захтјев за њено поништење ваљало одбити.

Ово и код чињенице да се може сматрати да тужила, због општепознатих ратних догађања, увођења стања непосредне ратне опасности (одлука Предсједништва СР БиХ, бр. 03-11/92. од 15. априла 1992. године, "Сл. гласник Српског народа у БиХ", бр. 6/92), а касније и ратног стања, које је укинута одлуком Народне скупштине Републике Српске број 02-732/96. од 19. јуна 1996. године ("Сл. гласник РС", бр. 15/96), и није била у могућности да тражи интерну заштиту код туженог све до 19. 06. 1996. године (члан 383. Закона о облигационим односима који говори о застоју застарјевања), јер од тренутка када је укинута ратно стање и стање непосредне ратне опасности, више није било запрека да се тужила заинтересује за свој радноправни статус и затражи интерну заштиту.

Благовременост и допуштеност тужбе за побијање рјешења о престанку радног односа се, према схватању овога суда, има цијенити у односу на вријеме када је повреда права из радног односа учињена, односно када је тужила сазнала за ту повреду и у односу на понашање тужиле у том тренутку, односно у тренутку када је, с обзиром на општепозната дешавања (стање непосредне ратне опасности односно ратно стање трајало од 15. 04. 1992. године до 19. 06. 1996. године), могла предузети одговарајуће мјере ради заштите свога права.

Дан сазнања за повреду се, дакле, не може цијенити само према дану сазнања за постојање рјешења о престанку радног односа, него и према дану када је тужила објективно била у могућности да схвати да су њена права повријеђена и кад је објективно била у могућности да затражи интерну, а онда и судску заштиту. Иако рјешење о престанку радног односа тужени није доставио тужили у јуну 1992. године, а код неспорне чињенице да она не ради од 01. 06. 1992. године, што је јасно говорило о повреди њених права из радног односа, интерну заштиту је требала затражити одмах, а најкасније у року од 15 дана (члан 80. став 2. ЗОПР) од дана укидања непосредне ратне опасности (19. 06. 1996. године), што би тужбу за поништење рјешења о престанку радног односа, као и за враћање на рад и успоставу осталих права из радног односа чинило благовременом и допуштеном, јер према одредби члана 83. став 2. ЗОПРО (исто регулише и одредба члана 57. став 2. ЗРО), радник не може тражити судску заштиту права ако претходно није тражио заштиту пред надлежним органом предузећа, осим када се захтјев односи на новчано потраживање. Зато је тужбу у овом дијелу ваљало одбацити.

Другачији став противио би се општем начелу правне сигурности и дозвољавао би бесконачну могућност покретања радног спора, без икаквог временског ограничења, што би било у супротности са строго одређеним, преклузивним, роковима предвиђеним за заштиту права из радног односа.

Напријед изнијети разлози указују да су нижестепене пресуде донесене уз погрешну примјену материјалног права, због чега је ревизију ваљало уважити и нижестепене пресуде преиначити, као у изреци, на основу одредбе члана 250. став 1. у вези са чланом 456. став 2. Закона о парничном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 58/03 и 85/03).

108.

Тужба у радном спору - рок за подношење тужбе – почетак рока – истек рока

Члан 57. став 1. Закона о радним односима

(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 26/93 до 10/98)

РОК ЗА ПОДНОШЕЊЕ ТУЖБЕ У РАДНОМ СПОРУ, ОДРЕЂЕН ЧЛАНОМ 57. СТАВ 1. ЗАКОНА О РАДНИМ ОДНОСИМА, ИЗНОСИ 15 ДАНА И РАЧУНА СЕ ОД ДАНА ДОСТАВЉАЊА ДРУГОСТЕПЕНЕ ОДЛУКЕ. РОК ИСТИЧЕ ПОСЉЕДЊЕГ ДАНА, БЕЗ ОБЗИРА ДА ЛИ ОН ПАДА У НЕДЈЕЉУ ИЛИ КОЈИ ДРУГИ ДАН КАД СУД НЕ РАДИ.

Из образложења:

Рок за подношење тужбе у радном спору рачуна се од дана достављања другостепене одлуке и одређен је чланом 57. став 1. Закона о радним односима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/93, 14/94, 15/96, 21/96, 3/97 и 10/98), који се има примјењивати у конкретном случају и износи 15 дана. Ријеч је о материјално-правном преклузивном року, који се не може скраћивати ни продужавати. Правилно је становиште нижестепених судова да се у поступку заштите права из радног односа рок за подношење тужбе сматра преклузивним роком материјалног права и њега не може продужити ни одредба члана 112. став 4. Закона о парничном поступку, јер се она не односи на рокове одређене прописима о радним односима или другим материјалним прописима. Закон о парничном поступку се примјењује на рокове утврђене материјалним законом само ако је то изричито предвиђено, као у случајевима на које упућује члан 113. став 8. ЗПП. Ријеч је о изузетцима, а пошто се они примјењују и тумаче рестриктивно, њихово дејство се не може проширити на рокове утврђене чланом 57. став 1. Закона о радним односима. Надаље, нижестепени судови правилно налазе да рок за подношење тужбе у радном спору истиче последњег дана, без обзира да ли он пада у недјељу или који други дан кад суд не ради.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 242/2001 од 19.4.2002. године)

109.

Дисциплинска одговорност радника министарства унутрашњих послова – тежа повреда радне дужности – мишљење синдиката

Члан 64. тачка 15. Закона о унутрашњим пословима

(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 21/98 и 18/99)

Члан 26. Правилника о дисциплинској одговорности радника Министарства унутрашњих послова Републике Српске од 19.10.1998. године са измјенама од 23.9.1999. године

ЗА ПОСТОЈАЊЕ ТЕЖЕ ПОВРЕДЕ РАДНИХ ОБАВЕЗА И ДУЖНОСТИ ПОНАШАЊЕМ РАДНИКА МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА КОЈЕ ШТЕТИ УГЛЕДУ СЛУЖБЕ ИЛИ НАРУШАВА МЕЂУЉУДСКЕ ОДНОСЕ У МИНИСТАРСТВУ, НИЈЕ НЕОПХОДНО ДА ЈЕ ТАКВО ПОНАШАЊЕ ВИДЉИВО ГРАЂАНИМА, НЕГО ЈЕ ДОВОЉНО ДА СЕ РАДИ О ПОСТУПЦИМА КОЈИ СУ НЕСПОЈИВИ СА ВРШЕЊЕМ СЛУЖБЕ У ПОЛИЦИЈИ, ШТО ЈЕ ФАКТИЧКО ПИТАЊЕ.

ДИСЦИПЛИНСКИ ОРГАН ЈЕ ПОСТУПИО ПО ПРАВИЛИМА ПОСТУПКА КАД ЈЕ ЗАТРАЖИО ОД НАДЛЕЖНЕ СИНДИКАЛНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ДА ДОСТАВИ МИШЉЕЊЕ О ОДРЕЂЕНОМ ДИСЦИПЛИНСКОМ ПРЕДМЕТУ, БЕЗ ОБЗИРА НА ТО ДА ЛИ ЈЕ ТАКВО МИШЉЕЊЕ ЗАИСТА И ДОСТАВЉЕНО.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу нижестепених судова, тужиоцу је првостепеним рјешењем Дисциплинске комисије Центра јавне безбједности у Д. број 12-3/1-125-19/00 од 31.5.2000. године изречена дисциплинска мјера престанка радног односа због теже повреде радне дужности, почињене тако што је неутврђеног дана почетком 2000. године прибавио за своје потребе путничко моторно возило марке “Ауди” тип 80 ТД, броја шасије WAУ333813ФА136855, поријеклом из А., којег није у законском року пријавио надлежној царини ради царинења, те са таквим возилом учествовао у саобраћају више пута, ставивши на возило регистарске таблице број 821-Е-346 које је отуђио из просторија Станице јавне безбједности у С. Б., а које су као неважеће одузете и скинуте са возила дана 21.10.1999. године приликом контроле у саобраћају. Рјешењем Другостепене дисциплинске комисије Министарства унутрашњих послова Б. Л. број 03/1-2-125-225 од 4.10.2000. године одбијен је тужиочев приговор као неоснован и потврђено првостепено рјешење. Налазећи

да је дисциплински поступак против тужиоца проведен у складу са одредбама Закона о унутрашњим пословима (“Службени гласник Републике Српске”, број 21/98 и 18/99, у даљем тексту: Закон о унутрашњим пословима) и Правилника о дисциплинској одговорности радника Министарства унутрашњих послова Републике Српске број К/5-125-5922 од 19.10.1998. године са измјенама број 03/1-2-012-6287 од 23.9.1999. године (у даљем тексту: Правилник), те да он током поступка није негирао повреду радне дужности која му је стављена на терет, судови су судили тако што су одбили као неоснован његов тужбени захтјев.

Тужилац је у ревизији навео да се нижестепене пресуде позивају на одредбе члана 4. став 1. тачка 9. Правилника (којима је као тежа повреда радних дужности прописано “бављење пословима који су неспојиви са службеном дужношћу”), а да је тужба поднесена ради испитивања законитости коначне одлуке дисциплинске комисије због повреде из члана 64. тачка 15. Закона о унутрашњим пословима, поводом које му је изречена дисциплинска мјера. Даље је истакао да “није спорио ни једног тренутка радње које је починио, које не спори ни сада, али сматра да се исте не могу подвести под норму из члана 64. тачка 15. Закона” о унутрашњим пословима “јер његово понашање није било видљиво за грађане, нити је нанијело било какву штету угледу службе, а поготово се не би могло подвести под норму из члана 4. став 1. тачка 9. Правилника, како је образложено у пресудама”.

Из рјешења дисциплинских комисија произилази да је тужиоцу изречена спорна дисциплинска мјера због теже повреде радних дужности из члана 64. тачка 15. Закона о унутрашњим пословима, а не из члана 4. став 1. тачка 9. Правилника. Због тога су се нижестепени судови неосновано позвали на наведену одредбу Правилника.

Овај суд, међутим, налази да се у описаним радњама тужиоца стичу обиљежја теже повреде радних дужности, прописане чланом 64. тачка 15. Закона о унутрашњим пословима (“понашање које штети угледу службе или нарушава међуљудске односе у Министарству” – мисли се на Министарство унутрашњих послова).

У образложењу првостепеног рјешења Дисциплинске комисије Центра јавне безбједности у Д. указано је на то да је тужилац путничко возило користио у дужем периоду, а да га није у законском року пријавио надлежној царинској служби, чиме је као овлашћени радник учинио радњу која штети угледу службе. Даље је наведено да “посебну тежину представљају радње отуђења (крађе) регистарских таблица из службених просторија СЈБ С. Б., затим управљање у саобраћају са возилом које није технички прегледано, прописно осигурано и за које нису плаћене царинске, пореске и друге обавезе приликом регистрације”, уз закључак да је “укупно понашање” тужиоца “неспојиво са правима, дужностима и овлашћењима полицајца”.

Овакво схватање Дисциплинске комисије Центра јавне безбједности у Д. је и по оцјени овог суда правилно. За постојање теже повреде радних дужности која је тужиоцу стављена на терет, није неопходно оно што се тврди у ревизији – да његово понашање мора бити видљиво грађанима. Довољно је да се ради о поступцима који су неспојиви са вршењем службе у полицији, која има за циљ, поред осталог, и сузбијање односно искорјењивање таквих појава и радњи. Тежу повреду радних дужности коју је починио тужилац, открили су надлежни органи Министарства унутрашњих послова, који су према стању у списима, поред изрицања дисциплинске мјере, поднијели против њега захтјев за покретање прекршајног поступка Републичкој управи царина – Царинарници Д.. Све то упућује на закључак да је он, супротно ревизионим наводима, нанио штету угледу службе којој је припадао.

Неоснован је и други ревидентов приговор, да је доношењем рјешења дисциплинских комисија повријеђена одредба члана 26. Правилника. Ставом 6. тог члана прописано је да се приговор подноси путем органа који је изрекао првостепену мјеру, а који је обавезан прибавити мишљење синдиката, и комплетан предмет доставити на одлучивање другостепеној комисији. Првостепени орган је, према томе, дужан само да затражи мишљење синдиката, тј. да омогући синдикалној организацији да се изјасни о дисциплинском предмету. Са становишта правилности поступка небитно је да ли ће синдикат уопште доставити мишљење у року који му је одређен, односно у ком смислу ће се изјаснити. У овом дисциплинском предмету није спорно да је првостепени орган затражио мишљење синдикалне организације и да је том органу достављен акт број 12-5/02-125-1/00 од 5.9.2000. године који је потписао предсједник синдикалне групе Станице јавне безбједности С.Б.. Тиме је испоштована поменута одредба члана 26. Правилника. Сам садржај овог акта није од утицаја на правилност дисциплинског поступка, јер је искључиво ствар синдиката да ли ће се и у ком смислу изјаснити о захтјеву дисциплинске комисије, како је већ речено.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 162/01 ОД 30.11.2001. године)

110.

**Радни однос – накнада штете - састав вијећа
у спору о накнади штете из радног односа**

**Члан 51. Закона о радним односима
("Службени гласник Републике Српске", бр. 25/93 до 10/98)**

Члан 154. Закона о облигационим односима

Члан 43. Закона о парничном поступку

РАДНИКУ, ПРИВРЕМЕНО УСТУПЉЕНОМ НА РАД У ДРУГО ПРЕДУЗЕЋЕ, НЕ ПРИПАДА ПРАВО НА НАКНАДУ ШТЕТЕ ЗБОГ ИЗГУБЉЕНЕ ПЛАТЕ И ДРУГЕ ЗАРАДЕ ОД ПРЕДУЗЕЋА КОЈЕ ГА ЈЕ УСТУПИЛО, ЗА ВРИЈЕМЕ КРОЗ КОЈЕ НИЈЕ ОСТВАРИВАО ПЛАТУ, ОДНОСНО ЗАРАДУ У ДРУГОМ ПРЕДУЗЕЋУ.

У СПОРОВИМА О НАКНАДИ ШТЕТЕ ИЗ РАДНОГ ОДНОСА ПАРНИЧНЕ СТРАНКЕ СЕ МОГУ СПОРАЗУМЈЕТИ ДА СПОР СУДИ СУДИЈА ПОЈЕДИНАЦ.

Из образложења:

Током поступка нижестепени судови су утврдили: да је тужилац у сталном радном односу код туженог као возач; да је тужени у току 1995. године закључио уговор о закупу аутобуса са Д.Д. "А." К. као закупцем; да према члану 4. уговора трошкови текућег одржавања возила, горива и мазива, плата, дневница и топлог obroка падају на терет корисника услуга (у овом случају - закупца), те да се плате, дневнице и топли оброк за возаче обрачунавају по правилнику корисника услуга; да је тужилац од 1995. године возио закупљени аутобус за Д.Д. "А." К., код кога је и остваривао зараду; да у периоду од 1.9.1996. године до 31.3.1997. године због квара није возио аутобус и да му за тај период купац и тужени нису исплатили никакву накнаду.

Чланом 34. став 1. Закона о радним односима, који је био на снази у вријеме настанка тужиоцевог потраживања ("Службени гласник РС", бр. 25/93 до 3/97, у даљем тексту: ЗРО) прописано је да радник остварује плату и накнаду плате у складу са законом и колективним уговором. При томе се плата остварује за ефективни рад, а за периоде кроз које радник није радио, може се потраживати само накнада штете због изгубљене плате, односно друге зараде. Тужилац, према томе, потражује од туженог накнаду штете због изгубљене зараде за период од 1.9.1996. године до 31.3.1997. године. По одредби члана 51. ЗРО, ако радник претрпи штету на раду, предузеће је дужно да му штету надокнади у складу са прописима о облигационим односима.

Према члану 154. став 1. Закона о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/78 до 57/89 и "Службени гласник РС", бр. 17/93 и 3/96, у даљем тексту: ЗОО), ко другоме проузрокује штету дужан је накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице. Из ове законске одредбе произилази да је један од елемената накнаде штете штетна радња којом је штетник нанио штету оштећеном лицу. У конкретном случају није доказана никаква штетна радња туженог због које би дошло до квара на аутобусу, у вези чега је тужилац претрпио штету. Напротив, у вријеме кад није било довољно посла за његове раднике, тужени је закључењем уговора о закупу аутобуса омогућио уступање својих радника другом предузећу ("А." К.) ради обављања редовних послова и остваривња права по основу радног односа. Другим ријечима, тужени је предузео све што је могао да тужиоцу обезбједи одговарајућу зараду сигурно и већу од оне коју би овај остваривао да је био на чекању док је радио као возач аутобуса за Д.Д. "А.". Тужилац није доказао да се у спорном периоду од 1.9.1996. године до 31.3.1997. године водио као радник на чекању у евиденцији туженог, па му ради тога не припада ни накнада из овог основа.

Нису основани ни ревизиони приговори који се односе на састав суда. Спор о накнади штете, без обзира на то што потиче из радног односа, спада у имовинско-правне спорове. У смислу члана 43. став 2. Закона о парничном поступку, странке се у таквим споровима могу споразумјети да им суди судија појединац, без обзира на вриједност предмета спора. Такав споразум постигли су пуномоћник тужиоца и законски заступник туженог изјавама датим у записник о припремном рочишту од 8.12.1999. године пред првостепеним судом. Тиме што је првостепени поступак спровео и донио одлуку судија појединац, нису, према томе, почињене битне повреде одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 1. Закона о парничном поступку.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 16/01 од 4.5.2001. године)

111.

Одлука о стављању радника у положај радника

за чијим је радом престала потреба – дејство правоснажности

Члан 64. Закона о радним односима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/93, 14/94, 15/96, 21/96, 3/97 и 10/98)

У СПОРУ О ЗАКОНИТОСТИ ОДЛУКЕ О ПРЕСТАНКУ РАДНОГ ОДНОСА РАДНИКУ У СТАТУСУ “ТЕХНОЛОШКОГ ВИШКА” ИСКЉУЧЕНА ЈЕ МОГУЋНОСТ ОЦЈЕНЕ ЗАКОНИТОСТИ ПОСТУПКА У КОМЕ ЈЕ ДОНЕСЕНА ПРАВОСНАЖНА ОДЛУКА КОЈОМ ЈЕ УТВРЂЕНО ДА ЈЕ ПРЕСТАЛА ПОТРЕБА ЗА РАДОМ ТОГ РАДНИКА.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, тужила је била запослена код туженог као комерцијалиста царински референт у представништву у З. Рјешењем директора туженог бр. I/A-МК-1446/99 од 30.3.1999. године упућена је на чекање због укидања послова на којима је радила. Ако је тужила сматрала да је овом одлуком неправилно стављена у положај радника за чијим је радом престала потреба могла је побијати ту одлуку. Тужила то није учинила, што значи да је та одлука постала коначна и правоснажна. Дејство материјалне правоснажности ове одлуке искључује могућност оцјене законитости поступка у коме је она донесена, а којом је утврђено да је престала потреба за тужиљиним радом. У овој ситуацији искључена је могућност примјене прописа на које се другостепени суд позива у прилог тезе о основаности тужбеног захтјева, јер се њиме уређује настајање статуса “технолошког вишка” у зависности од програма, технолошких, економских или организационих промјена у предузећу, критерија и мјерила за њихову примјену и рјешавање статуса радника за чијим је радом престала потреба. При таквом стању ствари, за правилно пресуђење у овој ствари битно је да ли су у вријеме истека периода чекања тужиље на посао били испуњени услови из члана 64. став 2. Закона о радним односима, који је тада био на снази (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/93 до 10/98) да јој престане радни однос. Том одредбом је прописано да раднику престаје радни однос истеком рока из члана 54. истог закона, ако се истеком рока из претходног става (овдје истеком времена чекања тужиље на посао, које је окончано 31.10.1999. године) не стекну услови за њено распоређивање на одговарајуће радно мјесто. Одлучно је, према томе, за одлуку о спору питање да ли је у вријеме истека чекања тужиље на посао код туженог постојало слободно радно мјесто на које би она могла бити распоређена с обзиром на своју стручну спремност и радно искуство. Другостепена пресуда, због погрешног приступа рјешењу ове ствари, не садржи јасне разлоге о томе. Доследно предњем, ревизија туженог је уважена, другостепена пресуда укинута и предмет у складу са одредбом из члана 250. став 2. Закона о парничном поступку (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 58/03 и 85/03) враћен другостепеном суду на поновно суђење.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-407/02 од 16.3.2004. године)

112.

Правна фикција о постојању

радног односа на неодређено вријеме

Члан 4. Закона о радним односима

(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/93, 14/94, 15/96, 21/96, 3/97 и 10/98)

АКО ЈЕ РАДНИК ЗАСНОВАО РАДНИ ОДНОС НА ОДРЕЂЕНО ВРИЈЕМЕ ВАМ СЛУЧАЈЕВА КАДА ТО ЗАКОН ДОПУШТА, СМАТРА СЕ ДА ЈЕ ЗАСНОВАО РАДНИ ОДНОС НА НЕОДРЕЂЕНО ВРИЈЕМЕ, БЕЗ ОБЗИРА ДА ЛИ О ТОМЕ ПОСТОЈИ ИЛИ НЕ ПОСТОЈИ ИЗРИЧИТ ПРОПИС И БЕЗ ОБЗИРА ДА ЛИ ЈЕ ПОБИЈАНО РАНИЈЕ РЈЕШЕЊЕ О ЗАСНИВАЊУ РАДНОГ ОДНОСА НА ОДРЕЂЕНО ВРИЈЕМЕ.

Из образложења:

Према одредби члана 4. став 1. Закона о радним односима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/93 до 10/98) радни однос се заснива на одређено или на неодређено вријеме. Одредбом става 2. истог члана тога закона прописано је да се радни однос може засновати на одређено вријеме ради замјене привремено одсутног радника, ради извршења посла који траје до шест мјесеци, као и кад се привремено повећа обим посла и код заснивања радног односа са приправником ради обављања приправничког стажа. Ставом 3. тога члана одређено је да радни однос заснован на одређено вријеме ради извршења посла који траје одређено вријеме или ради обављања привремено повећаног обима посла, престаје с даном извршења посла.

Из наведених одредби произилази да се радни однос, у правилу, заснива на неодређено вријеме, те да се изузетно може засновати на одређено вријеме, под условима прописаним одредбом члана 4. став 2. Закона о радним односима.

Тужила је у тужби, а и у току поступка, па и у ревизији против другостепене пресуде тврдила да је код тужене радила непрекидно три године и седам мјесеци, па да тај радни однос не може имати карактер радног односа на одређено вријеме, јер да не постоје услови из члана 4. став 2. Закона о радним односима, па да је очигледно да се налазила у радном односу на неодређено вријеме.

Имајући у виду наведене законске одредбе и постављени тужбени захтјев тужиле, по оцјени овог суда, за правилну одлуку у овом спору било је прије свега нужно утврдити да ли је тужила примљена у радни однос код тужене ради обављања послова и радних задатака чије трајање није унапријед одређено, или на послове и радне задатке који нису трајног карактера тј. који трају одређено вријеме у случајевима који су одредбом члана 4. став 2. Закона о радним односима предвиђени као изузетак од правила да се радни однос заснива на неодређено вријеме. Ово стога што радни однос заснован на одређено вријеме, ван случајева када то закон допушта, сматра се радним односом на неодређено вријеме, без обзира да ли о томе постоји или не постоји изричит пропис.

Другостепени суд је, потпуно занемаривши чињеницу да је тужила код туженог обављала послове програмера непрекидно у трајању од три године и седам мјесеци, као и чињеницу да је истеклом тромјесечног рока, на које вријеме је примљена по рјешењу од 26.11.1998. године, обављала те послове очигледно уз сагласност тужене све до 30.6.1999. године, јер јој је за тај период исплатила плате и друга примања из радног односа, закључио да је тужили престао радни однос истеклом времена на који је био заснован тј. са 27.2.1999. године, на основу члана 57 б. тачка 10. Закона о радним односима. По оцјени овог суда, другостепени суд се не само погрешно позвао на ову одредбу Закона о измјенама и допунама Закона о радним односима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 26/97) који је поништен Законом о поништењу Закона о измјенама и допунама Закона о радним односима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 3/98), јер је важећа одредба таквог садржаја прописана чланом 53 б. тачка 12. Закона о радним односима, него се без утврђења да ли се у конкретном случају ради о радном односу на одређено вријеме или радном односу на неодређено вријеме, не може правилно примијенити материјални пропис. При томе, треба имати у виду да је предмет овога спора оцјена законитости првостепеног и другостепеног рјешења о престанку радног односа тужили и утврђење да је тужила засновала радни однос на неодређено вријеме код тужене са 25.11.1995. године (по рјешењу од 28.11.1995. године са даном 15.11.1995. године), а не на одређено вријеме, те да из тог разлога није релевантна околност да није побијала ранија рјешења о заснивању радног односа на одређено вријеме.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-189/02 од 24.2.2004. године)

113.

Радни однос на одређено вријеме – услови

Члан 4. Закона о радним односима

("Службени гласник Републике Српске", бр. 25/93 до 10/98)

РАДНИ ОДНОС ЗАСНОВАН НА ОДРЕЂЕНО ВРИЈЕМЕ МИМО УСЛОВА КОЈИ СУ ИЗРИЧИТО ПРОПИСАНИ ЗАКОНОМ, СМАТРА СЕ РАДНИМ ОДНОСНОМ ЗАСНОВАНИМ НА НЕОДРЕЂЕНО ВРИЈЕМЕ.

Из образложења:

Одлучујуће питање за разрјешење овог спора је да ли је тужила засновала код туженог на дан 1.3.1994. године радни однос на неодређено или на одређено вријеме. Ако се ради о радном односу на неодређено вријеме, за оцјену законитости оспореног рјешења туженог бр. 1171/96. од 24.9.1996. године потребно је испитати да ли су испуњени услови из одредаба члана 53. тачка Б-4 и члана 53. тачка Б-7 Закона о радним односима који је тада био на снази ("Службени гласник РС", бр. 25/93 до 15/96, у даљем тексту: ЗРО) за престанак радног односа тужиле с обзиром да се рјешење позива управо на те одредбе. Супротно томе, ако је радни однос био заснован само на одређено вријеме, могао је престати по извршењу посла ради којег је тужила примљена, односно по повратку на посао одсутног радника, ако је тужила примљена да би га замијенила.

Закључак нижестепених судова да је тужила код туженог засновала радни однос на одређено вријеме за сада је преурађен, па се не може сматрати правилним. Додуше, у рјешењу туженог бр. 97/94. од 1.3.1994. године формално је наведено да се "прима ... у радни однос на одређено вријеме радница Ф.З.". За оцјену природе тог односа било је, међутим, потребно испитати и разјаснити његову суштину.

Радни однос се, по правилу, заснива на неодређено, а само изузетно на одређено вријеме. С тога изузетке од правила треба рестриктивно тумачити. С тим у вези неопходно је утврдити да ли је тужила засновала радни однос код туженог под условима из члана 4. став 2. ЗРО, конкретно - да ли је примљена у

радни однос ради извршења посла чије извршење траје одређено вријеме, или ради замјене одсутног радника. Ако није, сматра се да је примљена у радни однос на неодређено вријеме (то јест постоји правна фикција о радном односу на неодређено вријеме) без обзира на друкчије означање у рјешењу о пријему у радни однос, јер се радни однос на одређено вријеме не може засновати ван случајева прописаних законом.

Тужиља је током поступка истицала да је у периоду од 1.3.1994. године до 20.11.1996. године, колико је радила код туженог, остваривала сва права из радног односа, укључујући и право на годишњи одмор, а да јој је у оспореном рјешењу од 24.9.1996. године одређен отказни рок у трајању од два мјесеца (право на отказни рок не припада радницима у радном односу на одређено вријеме, него се остварује под условима из члана 54. ЗРО). Поред тога, она је навела да су у њеном случају били испуњени услови из члана 8. став 2. ЗРО да и без оглашавања буде примљена у радни однос, јер да је била једини запослени члан породице војног обвезника ВРС на ратном задатку.

Све ове наводе потребно је испитати и оцијенити, да би се извео правилан закључак о томе да ли је тужиља била код туженог у радном односу на неодређено или на одређено вријеме.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 218/00 од 17.5.2001. године)

114.

Застарјелост покретања и вођења дисциплинског поступка

Члан 47. Закона о радним односима

(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/93 до 10/98)

НА ЗАСТАРЈЕЛОСТ ПОКРЕТАЊА И ВОЂЕЊА ДИСЦИПЛИНСКОГ ПОСТУПКА СУД ПАЗИ ПО СЛУЖБЕНОЈ ДУЖНОСТИ.

КОД ДИСЦИПЛИНСКЕ ЗАСТАРЈЕЛОСТИ ГУБИ СЕ ПРАВО, ПА ПРАВНО ПРЕСТАЈЕ СВАКА МОГУЋНОСТ ПОКРЕТАЊА ОДНОСНО ВОЂЕЊА ДИСЦИПЛИНСКОГ ПОСТУПКА (ПРЕКЛУЗИЈА НАСТУПА *IPSO IURE*).

(Врховни суд Републике Српске, Рев-168/99 од 24.3.2000. године)

115.

Дисциплинска одговорност - теже посљедице повреде радних обавеза

Члан 37. став 1. тачка 2. и члан 38. став 1. Закона о радним односима

ТЕЖЕ ПОСЉЕДИЦЕ ПОВРЕДЕ РАДНЕ ОБАВЕЗЕ НЕЗАКОНИТИМ РАСПОЛАГАЊЕМ СРЕДСТВИМА ПРЕДУЗЕЋА ИЛИ ДРУГИМ ПОВЈЕРЕНИМ СРЕДСТВИМА, ЦИЈЕНЕ СЕ НЕ САМО ПРЕМА МАТЕРИЈАЛНОЈ ВРИЈЕДНОСТИ ПРИСВОЈЕНИХ СРЕДСТАВА, НЕГО И НА ОСНОВУ ПОТПУНЕ И СВЕОБУХВАТНЕ АНАЛИЗЕ ТАКВЕ ПОЈАВЕ КАО ШТЕТНЕ И ОПАСНЕ СА СТАНОВИШТА ПРЕДУЗЕЋА И ПОТРЕБЕ ДА СЕ ЗАШТИТЕ ЊЕГОВА ИМОВИНА И ОБАВЉАЊЕ ДОЗВОЉЕНЕ ДЈЕЛАТНОСТИ, ТЕ СТЕПЕНА КРИВИЦЕ ПОЧИНИОЦА ПОВРЕДЕ.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, рјешењем Дисциплинске комисије туженог број 507/98 од 30.10.1998. године, тужиља, распоређена на радно мјесто “радника у производњи”, проглашена је одговорном за тежу повреду радне обавезе незаконитог располагања средствима предузећа (тј. туженог) из члана 59. тачка 2. Правилника туженог о радним односима од 19.5.1997. године пошто су чланови комисије туженог за преглед гардеробних ормара приликом прегледа одржаног у времену од 23 часа 13.10.1998. године до 1 час 14.10.1998. године у њеном гардеробном ормару пронашли 9 боца “виљамовке 0,7”, па јој је ради тога изречена дисциплинска казна престанка радног односа, с тим да јој радни однос престаје даном коначности рјешења. Рјешењем Управног одбора туженог број 624/98 од 11.12.1998. године приговор тужиље је одбијен као неоснован и потврђено првостепено рјешење дисциплинске комисије, уз констатацију да је другостепено рјешење коначно дана 11.12.1998. године.

Незаконито располагање средствима предузећа било је прописано као тежа повреда радних обавеза и чланом 37. тачка 2. тада важећег Закона о радним односима (“Службени гласник Републике Српске”, број 25/93, 14/94, 15/96, 21/96, 3/97 и 10/98, у даљем тексту: ЗРО).

Пошто “ниједан од свједока” (радника обезбјеђења) “није непосредно опазио да је тужиља изнијела алкохол и оставила у свој ормар”, а то “није доказано ни у дисциплинском поступку”, првостепени суд “је заузео становиште да одлука дисциплинске комисије као и управног одбора није донесена у складу са законом те у складу са правилно и потпуно утврђеним чињеничним стањем”, имајући при томе у виду и “стање у коме

се налазе ормари, антидатирање рјешења о формирању комисије те начин контроле ормара”. Како су пронађене боце враћене туженом, по схватању првостепеног суда “за фирму нису настале последице, јер је алкохол остао у фирми” (ово с обзиром на одредбу члана 38. став 1. ЗРО према којој се новчана казна изриче за тежу повреду радних обавеза чијим извршењем нису наступиле теже последице).

Прихватајући утврђено чињенично стање, другостепени суд је нашао “да се гардеробни ормар тужиље могао релативно лако отворити и без кориштења кључа, како су то недвосмислено потврдили сви свјedoци које је првостепени суд саслушао”, а то су радници туженог. Како су чланови комисије “отворили гардеробни ормар тужиље без употребе кључа овлашћено, али је то неко други могао учинити неовлашћено” па и “тужитељица за што је и постојала основана сумња, што ипак није довољно за њену одговорност за тежу повреду радне обавезе која би имала за последицу престанак радног односа, без поузданог утврђења да је управо она неовлашћено и у сврху присвајања оставила у свој гардеробни ормар 9 боца ракије”. По схвању другостепеног суда “све када би се и прихватило” да је тужила “то и учинила, а што је иначе неприхватљиво, ни у том случају не би било мјеста изрицању дисциплинске мјере престанка радног односа у смислу чл. 37. тачка 2. Закона о радним односима, већ само изрицање новчане казне (чл. 38. став 1. истoга Закона), пошто нису наступиле теже последице, како је то с разлогом констатовано и првостепени суд”.

Ставови нижестепених судова за сада се, међутим, по оцјени овог суда, не могу прихватити као правилни.

Приликом утврђивања теже последице, нижестепени судови су имали у виду само материјалну вриједност боца "Виљамовке" и околност да боце нису изнесене из круга предузећа. Потпуна и свеобухватна оцјена теже последице коју судови треба да дају у даљем току поступка, мора да садржи анализу овакве појаве као штетне и опасне и са становишта туженог. Његова дјелатност је производња и промет алкохолних и безалкохолних пића, што условљава потребу заштите такве имовине без обзира на њену вриједност. У противном, дјелатност туженог би могла бити доведена у питање, због ризика честог и масовног поткрадања, што би изазвало озбиљне последице. Ако би сваки појединац противправно присвајао ствари предузећа мале вриједности, отуђена имовина могла би да буде велика и да угрози дјелатност тог предузећа. Приликом оцјене постојања теже последице важно је утврдити да ли је тужила приликом чињења теже повреде радних обавеза поступала намјерно, или са блажим степеном кривице и којим. Ова околност такође може бити од значаја за утврђивање постојања теже последице.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 265/01 од 10.5.2002. године)

116.

Радни однос – престанак – примјена прописа Закон о унутрашњим пословима – нови пречишћен текст ("Службени гласник Републике Српске", бр. 16/95)

ОСТВАРЕНА ЈЕ ПОГРЕШНА ПРИМЈЕНА МАТЕРИЈАЛНОГ ПРАВА КАД ДРУГОСТЕПЕНИ СУД ПРИМИЈЕНИ МАТЕРИЈАЛНИ ЗАКОН КОЈИ НИЈЕ БИО НА СНАЗИ У ВРИЈЕМЕ ДОНОШЕЊА ОСПОРЕНИХ РЈЕШЕЊА О ПРЕСТАНКУ РАДНОГ ОДНОСА ТУЖИОЦА.

Из образложења:

Предмет овог спора је тужбени захтјев тужиоца да се поништи рјешење тужене којим је одлучено да му престаје радни однос с правом на старосну пензију, те да се тужилац врати на послове и радне задатке које је обављао прије доношења тог рјешења.

Другостепена пресуда заснована је на одредби члана 96. Закона о унутрашњим пословима ("Службени гласник РС", бр. 23/97). Тај закон, међутим, није био на снази у вријеме доношења оспорених рјешења, како погрешно наводи другостепени суд, с обзиром да је поништен Законом о поништењу Закона о унутрашњим пословима ("Службени гласник РС", бр. 3 од 16. фебруара 1998. године), који је ступио на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику РС", тј. 24. фебруара 1998. године. У то вријеме важио је Закон о унутрашњим пословима - нови пречишћени текст ("Службени гласник РС", бр. 16/95). Остаје, према томе, да у даљем току поступка другостепени суд оцијени жалбене наводе с аспекта закона који је био на снази у вријеме доношења оспорених рјешења.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 254/00 од 4.5.2001. године)

2. ПРОЦЕСНО ПРАВО

А) Парнични поступак

117.

Апсолутна ненадлежност

Члан 16. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 16. Закона о парничном поступку - садашњи

Члан 51-а. Закона о министарствима – ранији

Члан 21. став 1. тачка 24. и члан 51. Закона о министарствима – садашњи

ПОБИЈАЊЕ ПРАВИЛНОСТИ ПОСТУПКА ПРИВАТИЗАЦИЈЕ ДРЖАВНОГ КАПИТАЛА У ПРЕДУЗЕЋИМА И ПРАВНЕ ВАЉАНОСТИ УГОВОРА О ПРОДАЈИ ПРЕДМЕТА ЛИЦИТАЦИЈЕ, ЗАКЉУЧЕНОГ У ТОМ ПОСТУПКУ, НЕ СПАДА У СУДСКУ НАДЛЕЖНОСТ, НЕГО У НАДЛЕЖНОСТ ОРГАНА УПРАВЕ.

Из образложења:

Према одредбама Закона о министарствима који је био на снази у вријеме споровођења поступка приватизације државног капитала у Основном државном грађевинском предузећу “Г.” П. (“Службени гласник Републике Српске” број 3/97, 10/98, 18/99 и 15/00), Дирекција за приватизацију (у даљем тексту: Дирекција) је сврстана у републичке управне организације. Чланом 51.-а. тог закона прописано је да Дирекција даје иницијативе и учествује у припреми за доношење закона и других прописа којима се регулише поступак приватизације, води евиденције у поступку приватизације, подноси извјештај о свом раду Влади Републике Српске, те обавља и друге послове у вези приватизације у складу са законом и другим прописима (став 1.); Дирекција је самостална организација чији рад и надлежност уређује Влада Републике Српске; Дирекција за свој рад одговара Влади Републике Српске (став 2.). Готово истовјетне одредбе садржане су у члану 27. став 1. тачка 24. и члану 51. новог Закона о министарствима (“Службени гласник Републике Српске”, број 70/00) који је ступио на снагу 18.11.2002. године и који ће се примјењивати на избор нове Владе (члан 70. тог закона).

Из напријед реченог произилази да је спровођење поступка приватизације државног капитала у предузећима, као у спорном случају, једна од редовних дјелатности Дирекције као самосталне републичке управне организације. Доследно томе, приватизација државног капитала у предузећима је управна ствар у надлежности Дирекције, па се и на поступак лицитације примјењују правила управног поступка, евентуално и управног спора, а не парничног поступка.

Није основан приговор тужилаца да утврђење ништавости уговора о продаји предмета лицитације (т.ј. продаји државног капитала најбољем понудиоцу по окончању поступка лицитације) спада у судску надлежност. Поступак лицитације и тај уговор чине својеврсно правно јединство, тако што се државни капитал, као предмет лицитације, продаје у име Дирекције као продавца, лицу, односно правном субјекту који је у том поступку дао најповољнију понуду, као купцу. Од правне ваљаности поступка лицитације зависи и правна ваљаност тог уговора. Другим ријечима, ако поступак лицитације државног капитала није правно ваљан, онда самим тим није правно ваљан ни уговор о продаји предмета лицитације, тако да нема ни потребе да се о томе води судски спор.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-9/01 од 3.1.2003. године)

118.

Апсолутна ненадлежност

Члан 16. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 16. Закона о парничном поступку - садашњи

Члан 67. Закона о акцизама и порезу на промет - ранији

Члан 67. Закона о акцизама и порезу на промет - садашњи

НЕ СПАДА У СУДСКУ НАДЛЕЖНОСТ ОДЛУЧИВАЊЕ О ЗАХТЈЕВУ ЗА ПОВРАЋАЈ ПОГРЕШНО НАПЛАЋЕНЕ АКЦИЗЕ И ПОРЕЗА НА ПРОМЕТ.

Из образложења:

Предмет спора је тужбени захтјев тужиоца да му тужена из основа повраћаја погрешно наплаћене акцизе и пореза на промет исплати износ од 997.220,00 КМ са законском затезном каматом, и накнади парничне трошкове.

Другостепени суд се правилно позвао на одредбе члана 67. став 1. и 2. Закона о акцизама и порезу на промет који је био у снази у вријеме извршеног плаћања (“Службени гласник Републике Српске”, број 15/96), кад је нашао да овај спор не спада у судску надлежност. Тим одредбама прописано је да порески обвезник од кога је наплаћена акциза, односно порез на промет, а који није био дужан да их плати, има право на повраћај плаћене акцизе, односно пореза на промет, камате, трошкова принудне наплате и новчане казне. Порески обвезник подноси захтјев за повраћај погрешно или више уплаћене акцизе, односно пореза на промет пореском органу гдје се води као порески обвезник. Исте одредбе садржане су и у члану 67. став 3. и 4. Закона о акцизама и порезу на промет који је сада на снази (“Службени гласник Републике Српске”, број 25/98 до 18/01).

Пошто захтјев за повраћај погрешно наплаћене акцизе, односно пореза на промет не спада у судску надлежност, него у надлежност органа управе (пореског органа гдје се лице које је извршило уплату води као порески обвезник), другостепени суд није починио битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 3. Закона о парничном поступку, кад је на основу члана 369. став 2. у вези са чланом 16. став 2. истог закона уважио жалбу, укинуо првостепену пресуду и одбацио тужбу.

Погрешан је, по оцјени овог суда, став изражен у ревизији да поменута одредба Закона о акцизама и порезу на промет “не искључује надлежност редовних судова да одлучују по тужбеним захтјевима који се заснивају на праву” из одредаба чланова 210., 211. и 212. Закона о облигационим односима (“Службени лист СФРЈ”, број: 29/78 до 59/89 и “Службени гласник Републике Српске” број 17/93 и 3/96, у даљем тексту: ЗОО). Поменути правила уређени су институти стицања без основа, двоструке исплате дуга, као и случај кад се не може тражити враћање плаћеног. У конкретном случају Закон о акцизама и порезу на промет има карактер специјалног прописа у односу на ЗОО, па се ради тога одредбе на које се позива ревизија, не могу примјенити у овом спору.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-114/01 од 7.9.2001. године)

119.

Стварна надлежност – сукоб надлежности

Члан 20. став 1. тачка 7. Закона о судовима и судској служби

ВРХОВНИ СУД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ОВЛАШЋЕН ЈЕ ДА ОДЛУЧИ О СУКОБУ НАДЛЕЖНОСТИ ИЗМЕЂУ ОСНОВНИХ СУДОВА СА СВОГА ПОДРУЧЈА И ВРХОВНОГ СУДА.

Из образложења:

Рјешењем број Р-66/02 од 13.2.2003. године Врховни суд Републике Српске није прихватио надлежност у предмету по приједлогу предлагача за одређивање привремене мјере који му је уступио основни суд у Б. (у даљем тексту: Основни суд), него је одлучио да је за поступање у тој правној ствари надлежан Основни суд.

Основни суд сматра да је Одлука Владе Републике Српске број 02/1-020-377/02 од 15. априла 2002. године о условима и начину давања концесије за финансирање, пројектовање, изградњу, коришћење и одржавање ХЕ Бук Бијела инсталисане снаге 450 MW, ХЕ Србиње 55,5 MW (“Службени гласник Републике Српске”, број 26/02, у даљем тексту: Одлука Владе) “искључиво управни акт републичког органа управе за кога је прописана стварна надлежност Врховног суда РС”. Основни суд је, према томе, доставио предмет овом суду да би се провео управни спор по правилима Закона о управним споровима (“Службени гласник Републике Српске”, број 12/94, у даљем тексту: ЗУС) против Одлуке Владе, коју он сматра управним актом републичког органа.

Врховни суд Републике Српске, међутим, не прихвата стварну надлежност у овом предмету, као ни правно становиште изражено у рјешењу Основног суда.

Чланом 22. ЗУС прописано је да се управни спор покреће тужбом. У списима овог предмета нема тужбе којом се побија Одлука Владе. Приједлог предлагача од 11.6.2002. године нема својство тужбе којом се покреће управни спор (члан 22. у вези са чланом 26. ЗУС), јер се њиме тражи само одређивање привремене мјере. Из стања у списима произилази да управни спор против Одлуке Владе није ни покренут, па се, досљедно томе, није ни могао водити пред овим судом.

На тај начин изазван је сукоб надлежности између овог и Основног суда за поступање у предмету предлагача за одређивање привремене мјере.

Наш правни систем не предвиђа могућност сукоба надлежности између Врховног и основног суда. Сходно томе, позитивним законодавством није одређен ни орган за рјешавање таквих сукоба.

Чланом 20. став 1. тачка 7. Закона о судовима и судској служби (“Службени гласник Републике Српске”, број 13/00, 15/00, 16/00, 70/01 и 77/02) прописано је да Врховни суд, као највиши суд у Републици рјешава сукобе надлежности између судова, ако законом није друкчије одређено. У тој одредби садржан је, по схватању овог суда, правни основ који га овлашћује да сам ријешава настали сукоб надлежности.

Предлагач тражи одређивање привремене мјере. Привремена мјера је једно од средстава обезбјеђења у извршном поступку. За спровођење извршења и обезбјеђења надлежан је основни суд (раније члан 16. став 1. тачка 6. од “в” Закона о судовима и судској служби – “Службени гласник Републике Српске” број 13/00 до 70/01, а сада члан 1. став 2. тачка 3. под “е” Закона о измјенама и допунама Закона о судовима и судској служби – “Службени гласник Републике Српске”, број 77/02). Насупрот томе, наведеним, а ни другим прописима није дато овлашћење Врховном суду да одређује привремене мјере.

Због тога је на основу члана 20. став 1. тачка 7. Закона о судовима и судској служби одлучено као у изреци.

(Врховни суд Републике Српске, Р-66/02 од 13.2.2003. године)

120.

Парнична способност - оспоравање

Члан 72. став 2. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима – аналогне примјене

Члан 79. и 82. Закона о парничном поступку

Члан 105. став 2. и 3. Породичног закона

АКО СТРАНИ ДРЖАВЉАНИН НИЈЕ ПАРНИЧНО СПОСОБАН ПО ПРАВУ ДРЖАВЕ ЧИЈИ ЈЕ ДРЖАВЉАНИН, А ПАРНИЧНО ЈЕ СПОСОБАН ПО ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, МОЖЕ ПРЕДУЗИМАТИ РАДЊЕ У ПОСТУПКУ ПРЕД СУДОВИМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.

ОБОРИВА ЈЕ ПРАВНА ПРЕТПОСТАВКА ДА ЈЕ СТРАНКА КОЈА УЧЕСТВУЈЕ У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ ПАРНИЧНО СПОСОБНА. ЗАТО СЕ НЕ МОГУ ПРИХВАТИТИ КАО ОСНОВАНИ УОПШТЕНИ НАВОДИ РЕВИЗИЈЕ ДА ПРОТИВНА СТРАНКА НЕМА ПАРНИЧНУ СПОСОБНОСТ БЕЗ ИЗНОШЕЊА БИЛО КАКВИХ АРГУМЕНАТА У ПРИЛОГ ТЕ ТВРДЊЕ, АКО СУДОВИ НИСУ ТОКОМ ПРВОСТЕПЕНОГ И ДРУГОСТЕПЕНОГ ПОСТУПКА О ТОМЕ ДОШЛИ НИ ДО КАКАВОГ САЗНАЊА И ПОРЕД ТОГА ШТО НА ПОСТОЈАЊЕ ПАРНИЧНЕ СПОСОБНОСТИ ПАЗЕ ПО СЛУЖБЕНОЈ ДУЖНОСТИ.

Из образложења:

Тачни су ревизиони наводи да суд у току цијелог поступка по службеној дужности пази да ли лице које се појављује као тужилац или тужени може бити странка у поступку и да ли је парнично способна (члан 82. ЗПП), да странка у поступку може бити свако физичко и правно лице (члан 77. став 1. истог закона) и да је за страначку и парничну способност физичког лица мјеродавно право државе чији је он држављанин (члан 79. став 1. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима - “Службени лист СФРЈ”, број: 43/82, у даљем тексту: Закон о рјешавању сукоба закона, који се у Републици Српској примјењује на основу члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске – “Службени гласник Републике Српске”, број 21/92).

Међутим, из аналогне примјене одредбе члана 79. став 2. Закона о рјешавању сукоба закона произилази да страни држављанин, ако није парнично способен по праву државе чији је држављанин, а парнично је способен по праву Републике Српске, може предузимати радње у поступку. Другим ријечима, и под претпоставком да је тужилац држављанин Савезне Републике Југославије (у ревизији се тврди да се то може “основано претпоставити” с обзиром да је имао пребивалиште у Б.) и да није парнично способен по прописима Савезне Републике Југославије, он може сам предузимати радње у овом парничном поступку, ако је парнично способен по праву Републике Српске.

Парнична способност изједначена је с пословном способношћу (члан 79. ЗПП). Потпуна пословна способност стиче се пунољедством (члан 105. став 2. и 3. Породичног закона – “Службени лист БиХ”, број 21/79 и 44/89 – у даљем тексту: ПЗ, који се у Републици Српској примјењује на основу поменуте одредбе члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске). Додуше, пословна способност се може одузети или ограничити, али само под законом прописаним условима (члан 29. до 44. Закона о ванпарничном поступку – “Службени лист БиХ” број 10/89 – који се такође примјењује у Републици Српској) или се родитељско право може продужити и послје пунољедства дјетета (члан 102. ПЗ), што је од утицаја и на парничну способност. У ревизији тужене доведена је у сумњу тужиочева парнична способност, али врло уопштено, без навођења било којег разлога за то и без икаквих аргумената у том правцу. Тачно је да се по службеној дужности пази у току цијелог поступка да ли је странка парнично способна (члан 82. ЗПП). Нижестепени судови међутим, према стању у списима, нису током овог поступка дошли ни до каквог сазнања да постоје разлози због којих тужилац не би био парнично способен, нити је тужена у том правцу истакла одређен и убједљив приговор. Због тога се ревизиони наводи о тужиочевој парничној неспособности не могу прихватити као основани, нити је по оцјени овог суда било потребно да се провјерава његово држављанство. Није, према томе, у праву ревизија кад тврди да је суд починио битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 10. ЗПП.

121.

Пасивна легитимација

Члан 77. став 1. Закона о парничном поступку

Чланови 1. и 2. Закона о министарствима – (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 11/92, 15/92, 19/92, 11/93, 19/93, 25/93 и 11/94)

КАДА ЈЕ ТУЖЕНА РЕПУБЛИКА СРПСКА, ЗА ПАСИВНУ ЛЕГИТИМАЦИЈУ НИЈЕ ОД ЗНАЧАЈА ОЗНАЧАВАЊЕ ЊЕНОГ ОРГАНА.

Из образложења:

Чланом 77. став 1. ЗПП прописано је да странка у поступку може бити свако физичко и правно лице.

У вријеме кад су правни претходници тужилаца смртно страдали, био је на снази Закон о министарствима (“Службени гласник Републике Српске” број 11/92, 15/92, 19/92, 11/93, 19/93, 25/93 и 11/94). Према члану 1. у вези са чланом 2. тог закона, министарства су републички органи управе који врше управне, стручне и друге послове из оквира права и дужности Републике Српске у областима за које су основана. Ближа овлашћења и одговорности Министарства одбране и Министарства унутрашњих послова прописани су одредбама чланова 7. и 8. истог закона.

Тачно је да у овом спору постоји само једна тужена и то Република Српска коју су у таквом својству означили и тужиоци у тужби. Није битно што су поред ње наведени Министарство одбране (Војска Републике Српске) и Министарство унутрашњих послова Републике Српске. То су, како је већ наведено, органи управе који немају својство правног лица и који обављају одређена права и дужности Републике Српске у оквиру прописаних надлежности за сваког од њих. Стога су за пасивну легитимацију у односу на тужиоце ирелевантне чињенице да ли је јединица Министарства унутрашњих послова којој су припадали правни претходници тужилаца била потчињена јединици Војске Републике Српске и да ли је Д. Г. дјеловао као припадник Министарства унутрашњих послова или Војске Републике Српске, јер се ради о међусобном унутрашњем односу између два министарства као органа управе који се финансирају из средстава јединственог буџета Републике Српске.

Када је тужена Република Српска, за пасивну легитимацију није од значаја означавање њеног органа. Доследно томе, првостепена пресуда није неразумљива, нити је противрјечна сама себи. Наиме, било о којем од њених органа да се ради (овдје – о Министарству одбране или Министарству унутрашњих послова), Република Српска је правни субјект који је дужан да тужиоцима исплати досуђену накнаду штете. Другим ријечима, изрека првостепене пресуде није сметња да се та пресуда изврши у односу на тужену.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-175/01 од 15.11.2002. године)

122.

Парнична способност - кад је тужилац давалац стана на коришћење, а нема својство правног лица

Члан 77. став 2. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 291. став 2. Закона о парничном поступку - садашњи

Чланови 34. 44. до 50. Закона о стамбеним односима

ПОСТОЈИ ПАРНИЧНА СПОСОБНОСТ ДАВАОЦА СТАНА НА КОРИШЋЕЊЕ У СПОРУ ПОВОДОМ ТОГ СТАНА И ПОД ПРЕТПОСТАВКОМ ДА ОН НЕМА СВОЈСТВО ПРАВНОГ ЛИЦА.

Из образложења:

Ревизијом се оспорава и парнична способност тужиоца као удружења грађана “које нема својство правног лица, а суд му то својство није признао посебним рјешењем у овој парници” (тужилац је Градски одбор СУБНОР-а као давалац на коришћење стана, чију предају тражи у овом спору).

Према одредби члана 77. став 2. ЗПП, посебним прописима одређује се ко осим физичких и правних лица може бити странка у поступку.

Одредбама Закона о стамбеним односима овлашћен је давалац стана на коришћење, поред осталог, и на то да тужбом код надлежног суда тражи поништење уговора о зајмени стана (члан 34.) као и отказ уговора о коришћењу стана (члан 44. до 50.) под законом прописаним условима. Према томе, Закон о стамбеним односима као посебан пропис, у смислу члана 77. став 2. Закона о парничном поступку, признаје даваоцу стана

на коришћење парничну способност у споровима који настају у вези са његовим станом, што важи и за тужиоца као даваоца стана на коришћење. Из тих разлога тужилац има парничну способност у овом спору.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-429/02 од 13.2.2003. године)

123.

Законски заступници и пуномоћници странака у парници – заступање средње школе

Члан 80. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 293. Закона о парничном поступку – садашњи

Члан 1. став 1. и 81. став 1. Закона о средњој школи
(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 4/93 и 18/93)

Члан 1. и 19. Закона о јавним службама

(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/92)

Члан 41. став 1. и 63. тачка 3. Закона о предузећима
(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 24/98 и 62/02)

Члан 5. Закона о јавном правобранилаштву

(“Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/93, 14/94 и 32/94)

СРЕДЊУ ШКОЛУ У ПАРНИЦИ ЗАСТУПА ДИРЕКТОР ШКОЛЕ.

Из образложења:

Нижестепени судови су прихватили да туженог у овом спору по закону *ex lege* заступа Републичко јавно правобранилаштво. Међутим, ово схватање није исправно. Одредбама члана 1. став 1. Закона о средњој школи је прописано да је средња школа установа за обављање дјелатности у области средњег образовања и васпитања. Установе су јавне службе у смислу члана 1. став 1. Закона о јавним службама (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/92), а на њихово оснивање, рад и организацију сходно се примјењују прописи који се односе на предузећа, ако законом није другачије одређено (члан 12. истог закона).

Закон о јавним службама, као и закон о средњој школи, којим се уређује оснивање, рад и организација средњих школа, не садржи одредбе о заступању и лицима овлашћеним за заступање.

Према одредби члана 19. Закона о јавним службама, директор установе има право и дужности директора предузећа, а одредбама члана 41. став 1. и 63. став 1. тачка 2. Закона о предузећима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 24/98) прописано је да директор заступа предузеће.

Из наведених законских одредби недвосмислено произилази да установе, као правна лица, заступа директор, а не Републичко јавно правобранилаштво, које у смислу члана 5. став 2. Закона о јавном правобранилаштву врши послове правне заштите имовинских права и интереса (у које спада и заступање) јавних предузећа и других правних лица које оснива друштвено-политичка заједница, кад је то прописима предвиђено. Стога је у конкретном случају туженог, у смислу напријед наведених законских одредби, у овој правној ствари требао заступати директор школе, односно друго лице које он по уговору овласти. Републичко јавно правобранилаштво није имало овлашћење директора туженог за заступање у овом спору.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-425/02 од 9.3.2004. године)

124.

Парничне радње странака – поднесци

Члан 109. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 336. Закона о парничном поступку - садашњи

СУД НИЈЕ ОВЛАШЋЕН ДА ОДБАЦИ ИСПРАВЉЕН ПОДНЕСАК КОЈИ МУ ЈЕ ВРАЋЕН ИАКО НИЈЕ ПОДЕСАН ЗА РАСПРАВЉАЊЕ.

Из образложења:

Из стања списка овог предмета се види да је првостепени суд на рочишту за главну расправу својим рјешењем од 26.4.2000. године наложио туженим-противтужиоцима да противтужбу исправе тако што ће противтужбени захтјев усагласити са налазаом вјештака геометра од 26.4.2000. године и да су тужени-противтужиоци поднеском од 8.6.2000. године, кога су доставили првостепеном суду 15.6.2000. године, коначно поставили противтужбени захтјев, ближе наведен у том поднеску.

Оба нижестепена суда су оцијенила да противтужба, садржана у поднеску тужених-противтужиоца од 8.6.2000. године, није разумљива, јер да не садржи све што је потребно да би се по њој поступило, те су

закључили да су се стекле претпоставке за њено одбацивање у смислу члана 106. и 109. Закона о парничном поступку (даље: ЗПП).

Према одредби члана 109. став 1. ЗПП, ако је поднесак неразумљив или не садржи све што је потребно да би се по њему могло поступити, суд ће подносиоца поучити и помоћи му да поднесак исправи, и у ту сврху може га позвати у суд или му вратити поднесак ради исправке. Ако странка последице поуке, коју јој је суд дао, не отклони процесне сметње које су такве природе да спречавају спровођење поступка, и поднесак врати суду без исправке, односно допуне, суд је овлашћен да у складу са одредбом из става 4. наведеног члана тај поднесак одбаци.

У конкретном случају тужени-противтужиоци доставили су првостепеном суду исправљену противтужбу из чега слиједи да се нису стекле претпоставке за примјену одредбе става 4. члана 109. ЗПП.

Погрешна је, наиме, правна оцјена нижестепених судова да су се претпоставке за одбацивање противтужбе на основу наведене одредбе стекле и у случају ако је противтужба враћена с исправком, али тако да није подесна за расправљање. Одредбу из става 4. члана 109. ЗПП треба рестриктивно тумачити и тужбу (овдје противтужбу) одбацивати само ако буде враћена без исправке, што овдје није случај.

Описаним поступањем, по оцјени овога ревизијског суда, првостепени суд је неправилно примијенио одредбу из члана 109. тачка 4. ЗПП, те је тиме почињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 1. ЗПП, па како другостепени суд из њеног постојања није повукао законске консеквенције иако су тужени-противтужиоци у жалби против првостепеног рјешења указали на ову повреду, онда је тиме и другостепени суд и сам починио ту исту повреду и тако пружио основ да се због ње, иако потиче још из првостепеног поступка, изјави ревизија (члан 385. став 1. тачка 2. ЗПП). Зато је ревизију ваљало уважити и ријешити као у изреци (члан 394. став 1. ЗПП).

(Врховни суд Републике Српске, Рев-254/01 од 13.9.2001. године)

125.

Тужба за утврђење – процесне претпоставке

Члан 187. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 54. Закона о парничном поступку – садашњи

ПОСТОЈАЊЕ ПРАВНОГ ИНТЕРЕСА СУД МОЖЕ ПРОВЈЕРАВАТИ САМО ПРИЈЕ ДОНОШЕЊА ОДЛУКЕ О ТУЖБЕНОМ ЗАХТЈЕВУ.

ДРУГОСТЕПЕНИ СУД ТУЖБУ МОЖЕ ОДБАЦИТИ САМО УКИДАЈУЋОМ ОДЛУКОМ

Из образложења:

Тужилац захтијева пресуду којом би се утврдило да је ништав уговор о преносу права коришћења неизграђеног грађевинског земљишта ради изградње занатског центра "З. п." у З. кога су 10. јануара 2000. године закључили Извршни одбор СО-е З. и тужени "19. д." из З.

На основу ове тужбе спроведено је расправљање пред првостепеним судом, па је суд, позивајући се на резултате доказивања и поступка у цјелини, изрекао пресуду којом је уважио тужбени захтјев.

Одлучујући о жалби тужених, Окружни суд у Б., као другостепени, донио је рјешење којим преиначава првостепену пресуду и тужбу одбацује.

Из образложења другостепеног рјешења произилази становиште другостепеног суда да је тужба по свом садржају тужба за утврђење ништавости уговора и да тужилац нема правни интерес за њено подношење зато што је "обавеза дужника доспјела", већ само на тужбу на "осуду туженог на чинидбу".

Ово су у битном разлози на којима је засновано другостепено рјешење. Другостепени суд није изнио правну оцјену ових разлога као разлога за побијање првостепене пресуде.

Тачно је да се с обзиром на члан 187. Закона о парничном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 4/77 до 35/91, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 13/93, 14/94 и 32/94 – даље: ЗПП), који се има примијенити на конкретан случај, а сада с обзиром на члан 54. Закона о парничном поступку ("Службени гласник Републике Српске" бр. 58/03 и 85/03 – даље ЗПП РС), не може тужбом тражити само утврђење кад је доспио захтјев на чинидбу из оног правног односа који се наводи као основ тужбе. Другачије се може поступати само уколико закон то посебно одређује или уколико тужилац иначе има правни интерес да захтијева само утврђење. Постојање правног интереса да се тражи само утврђење постојања односно непостојања неког права или правног односа, има значај процесне претпоставке, те у недостатку правног интереса, као процесне претпоставке, предсједник вијећа може на припремном рочишту донијети рјешење којим се тужба одбацује (члан 288. став 2. ЗПП, сада члан 67. став 1. тачка 7. ЗПП РС). У закону је, дакле, одређено да о овој правној претпоставци суд првог степена води рачуна и по службеној дужности, али не и да о њој води рачуна у сваком стадију поступка. Кад је на основу тужбе за утврђење проведен поступак пред првостепеним судом и изречена пресуда, као што је учињено у конкретном случају, онда питање да ли је постојала таква процесна претпоставка и да ли је првостепени суд правилном примјеном закона био дужан да тужбу одбаци, а не да о

њој пресуђује, јесте уствари питање оцјене правилности и законитости пресуде која се жалбом побија и питање разлога због којих се пресуда може побијати. Пошто је ријеч о правилности примјене одредаба парничног поступка, онда је то питање постојања битних повреда одредаба парничног поступка. Другостепени суд, према томе, може да испитује правилност првостепене пресуде у границама у којима се уопште испитује правилност пресуде побијане жалбом (члан 353. до 356. и члан 365. ЗПП).

Другостепени суд није у образложењу свога рјешења навео из којих је разлога, предвиђених у закону као разлога жалбе, преиначио првостепену пресуду и одбацио тужбу. То што је првостепени суд пресудио о тужби ради утврђења, а тужилац није у првостепеном поступку доказао правни интерес да тражи само утврђење, не представља апсолутно битну повреду одредаба парничног поступка ако је ствар материјално - правно законито ријешена. Могла би да постоји повреда закона означена у члану 354. став 2. тачка 13. ЗПП кад недостатак правног интереса чини пресуду неразумљивом у питању о коме је правном односу, о ком праву спор и о чему је у пресуди одлучено. Уколико пресуда нема такву ману, онда то што је првостепени суд пресудио о тужби за утврђење, а није претходно утврдио постоји ли правни интерес за такву тужбу, може да представља релативну повреду одредаба парничног поступка означену у члану 354. став 1. ЗПП. И у једном и у другом случају другостепени суд може само укинути првостепену пресуду и предмет вратити првостепеном суду на поновно суђење, а не може поред тога одлучити да се преиначује првостепена пресуда, и тужба одбацује позивом на одредбу из члана 373. ЗПП, како је то учинио другостепени суд. Тужба се, наиме, не може одбацивати преиначавајућом, већ само укидајућом одлуком. То јасно слиједи на основу члана 369. и 370. ЗПП.

Према томе, другостепени суд је одлучујући о жалби тужених морао одбити жалбе и потврдити првостепену пресуду ако је о ствари у суштини правилно ријешено или укинути првостепену пресуду и

вратити ствар првостепеном суду на поновно суђење – једно или друго према разлозима који су законом предвиђени (члан 369, 370, 354. и 373. ЗПП).

(Врховни суд Републике Српске, Рев-457/02 од 27.5.2004. године)

126.

Прекид поступка - прекид поступка по одлуци суда

Члан 213. Закона о парничном поступку - ранији

Члан 379. Закона о парничном поступку - садашњи

ОКОЛНОСТ ДА ИЗМЕЂУ ТУЖЕНОГ И ЊЕГОВОГ ПРАВНОГ ПРЕДНИКА НИЈЕ САЧИЊЕН ДИОБНИ БИЛАНС – НИЈЕ РАЗЛОГ ЗА ПРЕКИД ПОСТУПКА У ПАРНИЦИ ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ.

Из образложења:

Тужбом се тражи накнада штете настале 6.10.1990. године на путу С.– Г. када је тужилац, крећући се својим возилом марке “Лада” рег.бр. Гж.189-14 у десној кривини у мјесту званом Д. на подручју Општине Г. наишао на већу количину одроњеног камена, па како није могао зауставити возило прије препреке због непрегледности пута, аутомобил је ударио у гомилу камења, занио се у десну страну и улијед нагиба преврнуо се на кров. На возилу је настала знатнија материјална штета.

Првостепени суд је одредио прекид поступка позивајући се на Одлуку Владе Републике Српске број 02/1-020-1178/98 од 10.7.1998. године према којој се прекидају сви поступци укључујући и извршне поступке, против свих правних сљедбеника који се тичу статусних промјена у споровима који се воде пред судовима у Републици Српској од 4.4.1992. године. Тужена Републичка дирекција за путеве Републике Српске Б.Л. је, наиме, правни сљедбеник раније Самоуправне интересне заједнице за магистралне путеве БиХ Сарајево, а између њих није извршен диобни биланс, па би прекид поступка трајао “до доношења диобне билансе у вези разграничења имовине, права и обавеза предника и правних сљедника”.

Схватање првостепеног суда прихватио је и другостепени суд налазећи да је прекид поступка одређен у складу са одредбом члана 213. став 1. тачка 1. ЗПП.

Становишта нижестепених судова се не могу прихватити као правилна.

Према одредби члана 6. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (у даљем тексту: Европска конвенција), на коју се указује у тужиоцевој ревизији, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним, законом установљеним судом, приликом утврђивања грађанских права и обавеза или основаности било какве кривичне оптужбе против њега.

Уставом Босне и Херцеговине прописано је да се права и слободe предвиђене Европском конвенцијом и њеним протоколима директно примјењују у Босни и Херцеговини и да ти акти имају приоритет над свим законима (члан ИИ/2).

У овом предмету није мериторно одлучено по захтјеву тужиоца за накнаду штете, него је поступак прекинут до доношења диобног биланса између тужене и њеног правног претходника. Тиме је повријеђено

тужиочево право из члана 6. Европске конвенције на судско одлучивање у разумном року, нарочито ако се има у виду значај овог парничног поступка за њега. Другостепени суд је погрешно протумачио ову одредбу која има, како је већ напријед наведено, приоритет над свим законима, па и прописима на које су се позвали нижестепени судови (тј. на Одлуку Владе Републике Српске, на члан 213. став 1. тачка 1. ЗПП), а исто тако и у односу на члан 400. став 1. ЗПП.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 318/01 од 7.6.2002. године)

127.

**Промјена странака у текућем спору - процесна сукцесија у другостепеном поступку
Члан 192., 195. став 1, 208. став 5., 210. став 3. и 215. Закона о парничном поступку – ранији
Члан 58., 61. став 1., 371. став 5., 372. став 1. и 381. Закона о парничном поступку - садашњи**

ДРУГОСТЕПЕНИ СУД НЕМА ПРОЦЕСНО ОВЛАШЋЕЊЕ ДА САМ, ПОВОДОМ ЖАЛБЕ ТУЖЕНОГ КОГА ЈЕ ТУЖИЛАЦ ОЗНАЧИО КАО СУБЈЕКТА СПОРНОГ ГРАЂАНСКО-ПРАВНОГ ОДНОСА И СТАВИО У ПРОЦЕСНИ ПОЛОЖАЈ СТРАНКЕ У ПАРНИЦИ, ИЗВРШИ ПРОМЈЕНУ СТРАНКЕ У СПОРУ.

Из образложења:

Тужилац је своју тужбу и тужбени захтјев поставио само према туженом и првостепени суд је тужбени захтјев усвојио у односу на овог туженог. Жалбу против досуђујућег дијела првостепене пресуде поднио је овај тужени. Одлучујући о овој жалби, другостепени суд је у уводу своје пресуде навео да су странке тужилац и тужени “К. о.” Б. Л. (овдје: ревидент), као правни сљедник туженог (овдје: ЗОИЛ “Сарајево” ПЈ Т.) и судио тако што је, поред осталог, одбио “жалбу туженог-првотужиоца” и првостепену пресуду у досуђујућем дијелу потврдио.

Према томе, ревидент основано указује да га је другостепени суд својом пресудом означио као субјекта спорног грађанско-правног односа и ставио у процесни положај странке у парници, иако га тужилац са овим својством није означио у тужби, нити према њему постављао тужбени захтјев у било којој фази поступка, а нити је према њему изреком првостепене пресуде усвојио тужбени захтјев. Тиме је, по оцјени Врховног суда, ревидент одлуком другостепеног суда стављен у процесни положај странке у поступку и са могућношћу да другостепену пресуду побија ревизијом.

Овакво поступање другостепеног суда се не може прихватити.

До промјене парничне странке (процесне сукцесије) у текућем спору може доћи:

- у случају преиначења тужбе промјеном туженог (члан 192. ЗПП);
- ступањем трећег лица у парницу намјесто странке од које је оно у току парнице стекло ствар или право (члан 195. став 1. ЗПП);
- ступањем умјешача у парницу на мјесто странке којој се придружио (члан 208. став 5. ЗПП);
- ступањем именованог претходника у парницу намјесто туженог (члан 210. став 3. ЗПП);
- преузимањем прекинутог поступка од стране наследника умрле странке и преузимањем поступка од стране правног сљедбеника правога лица које је престало да постоји (члан 215. ЗПП).

У овој парници није остварен ниједан од поменутих случајева, па другостепени суд, поводом жалбе туженог, није могао, све и да је ревидент правни сљедбеник туженог, извршити промјену странака у овом спору односно по службеној дужности одредити да је ревидент странка у спору. Да ли је ревидент правни сљедбеник туженог, то је питање о коме се може судити само у поступку пред првостепеним судом и то након што би преузео поступак или док га суд не позове да то учини. До тада би у парници трајао прекид поступка до кога долази *ex lege* (члан 212. тачка 3. ЗПП)

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 271/01 од 29.4.2002. године)

128.

Супарничарство – нужно

Члан 201. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 366. Закона о парничном поступку - садашњи

У ПАРНИЦИ У КОЈОЈ СЕ ОСПОРАВА ВАЉАНОСТ ТЕСТАМЕНТА, СВИ ЗАКОНСКИ НАСЉЕДНИЦИ СУ ЈЕДИНСТВЕНИ СУПАРНИЧАРИ И СВИ МОРАЈУ БИТИ ОБУХВАЋЕНИ ПРОЦЕСНОМ ЗАЈЕДНИЦОМ ПАСИВНИХ НУЖНИХ ЈЕДИНСТВЕНИХ СУПАРНИЧАРА.

Из образложења:

Основано ревиденти указују у ревизији против другостепене пресуде да тужилац тужбом није обухватио све позване законске насљеднике који заједно представљају једну пасивну странку и да то чини недостатак тужбе због кога се не може са тужбом уредно поступати. Ово зато што су у парници у којој се оспорава ваљаност тестамена, каква је ова, сви законски насљедници су јединствени супарничари и сви морају бити обухваћени процесном заједницом пасивних нужних јединствених супарничара, јер се, обзиром на предмет спора, сви они налазе у недјелјивом правном односу, услијед чега се спор у коме учествују, односно морају учествовати, може ријешити на једнак начин према свима (члан 201. Закона о парничном поступку). О овоме нижестепени судови нису водили рачуна, па пошто је непотпуна пасивна легитимација продукт погрешне примјене материјалног права, овај суд је, у смислу члана 395. став 2. ЗПП, укинуо обје пресуде и предмет вратио првостепеном суду на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће у смислу члана 109. ЗПП, позвати тужиоца да употпуни процесну заједницу тужених у смислу члана 201. ЗПП тако што ће тужбом као тужене обухватити све законске насљеднике у заоставштини пок. Б. М., јер је то услов правилне примјене материјалног права, па након тога донијети одговарајућу одлуку.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-74/02 од 27.12.2002. године)

129.

Супарничарство – нужно - када сви супарничари

нису означени као тужени у тужби

Члан 201. и 109. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 366. и 336. Закона о парничном поступку - садашњи

НЕ СМАТРА СЕ ПРОШИРЕЊЕМ НЕГО УРЕЂЕЊЕМ ТУЖБЕ КАД ТУЖИЛАЦ У ОТКЛАЊАЊУ НЕДОСТАКА ТУЖБЕ, ПОРЕД ПОСТОЈЕЋИХ, НАКНАДНО ОЗНАЧИ КАО ТУЖЕНЕ И ОСТАЛЕ СУПАРНИЧАРЕ, ПА У ТОМ СЛУЧАЈУ НИЈЕ ПОТРЕБАН ПРИСТАНАК НОВИХ ТУЖЕНИХ ЗА СТУПАЊЕ У ПАРНИЦУ.

Из образложења:

Јединствено супарничарство постоји онда када се по закону или због природе правног односа спор може ријешити само на једнак начин према свим супарничарима (члан 201. Закона о парничном поступку). Јединствени супарничари не морају заједно тужити или бити тужени, али ако јесу, спор се може разрјешити само на једнак начин према свима.

Нужни супарничари су лица која морају тужити или бити обухваћени тужбом као учесници једног правног односа. Спор се у том случају мора ријешити једнако према свим нужним супарничарима. Свако нужно супарничарство је, према томе и јединствено, док свако јединствено супарничарство не мора обавезно бити и нужно.

Досљедно таквом ставу, ако тужбом нису обухваћени као тужени сви нужни супарничари, тужба се сматра неуредном. Суд је у том случају дужан да поступи по одредби члана 109. Закона о парничном поступку, како се правилно истиче у ревизији, т.ј. да позове тужиоца да у одређеном року отклони овај недостатак. Ако се тужба у том смислу уреди, то се не сматра њеним проширењем, тако да није потребан пристанак новоозначеног туженог за ступање у парницу. У суштини, тужба се у овом случају не проширује, него допуњава због непотпуне пасивне легитимације.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-18/02 од 20.12.2002. године)

130.

Поступак пред првостепеним судом – доказна средства – вјештачење

Члан 250. Закона о парничном поступку - ранији

Члан 147. Закона о парничном поступку - садашњи

ЧИЊЕНИЦА ШТО ЈЕ У ПАРНИЦИ ИЗОСТАЛО ДОКАЗИВАЊЕ ОЧИНСТВА МЕТОДОМ ГЕНЕТСКЕ ДАКТИЛОСКОПИЈЕ (ИСПИТИВАЊЕ СТРУКТУРЕ И СВОЈСТВА ДНК), САМА ЗА СЕБЕ, НЕ ЗНАЧИ ДА СУ ПОУЗДАНОСТ ДРУГИХ ДОКАЗА И ИСТИНИТОСТ ЧИЊЕНИЦА, НА КОЈИМА ЈЕ ЗАСНОВАНА ПРЕСУДА, СУМЊИВИ ОДНОСНО ДА ОВИ ДОКАЗИ НЕМАЈУ ВРИЈЕДНОСТ.

Из образложења:

У конкретном случају нижестепени судови су правилно примијенили материјално право када су утврдили да је тужени отац мал. тужиле.

Међу странкама није спорно да је мал. тужиле зачета око 20.11.1988. године, да је ношена у материци 40 недеља, да је рођена 11.8.1989. године и да се према дужини (54 цм) и тежини (3900 грама) сматра потпуно донесена. Судско-медицинска анализа крви мал. тужиле, њене мајке и туженог није искључила очинство туженог. Антрополошким прегледом, у форми судско-медицинског вјештачења, установљено је да постоје тјелесни знаци (особине) код мал. тужиле и туженог у постотку од 91,09 односно да је очинство туженог вјероватно.

Како је мајка тужиле у своме исказу, као странка ближе описала своје везе и односе са туженим, у коме у суштини, када су у питању одлучне чињенице, нема празнина и непотпуности, а које тужени ничим релевантним није довео у сумњу, нити има података да је мајка мал. тужиле одржавала интимне односе са другим мушкарцима у вријеме зачећа мал. тужиле, основано су нижестепени судови, прихватили тврђење мајке мал. тужиле да је тужени у критичном времену зачећа мал. тужиле имао полни однос са њеном мајком и да је тужени заиста отац мал. тужиле. У овом правцу нижестепени судови су изнијели ваљане разлоге који су у складу са provedеним доказима и утврђеним чињеницама, те које као исправне усваја и овај суд.

Чињеница што је у овој парници изостало доказивање очинства методом генетске дактилоскопије (испитивање структуре и својства ДНК), сама за себе, не значи да су поузданост других доказа и истинитост чињеница на којима је заснована пресуда сумњиви, односно да ови докази немају вриједност, како то неосновано тврди ревидент.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-302/01 од 19.4.2002. године)

131.

Пресуда на основу признања

Члан 331. и 3. став 3. тачка 1. и 2. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 180. и 3. став 2. Закона о парничном поступку - садашњи

Члан 3. и 10. Закона о промету непокретности

Чланови 47. до 58. и члан 61. Закона о грађевинском земљишту

ПРЕСУДОМ НА ОСНОВУ ПРИЗНАЊА НЕ МОЖЕ СЕ УСВОЈИТИ НЕЗАКОНИТИ ПРОМЕТ ГРАДСКОГ ГРАЂЕВИНСКОГ ЗЕМЉИШТА У ДРЖАВНОЈ СВОЈИНИ.

Из образложења:

Правилно се у захтјеву за заштиту законитости (у даљем тексту: Захтјев) истиче да неизграђено грађевинско земљиште није у промету и да не може да буде објект овог правног посла. Чланом 3. став 2. Закона о промету непокретности ("Службени лист СРБиХ", бр. 38/78 до 2/91 и "Службени гласник РС", бр. 29/94) прописано је да се грађевинска земљишта у државној својини не могу отуђивати, али се на њима могу стицати права одређена законом, с тим да је уговор, закључен противно овим одредабама, ништав (став 4. истог законског члана). Према члану 10. тог закона, правно лице може право располагања на неизграђеном грађевинском земљишту пренијети само на општину. На овакав закључак упућују и одредбе на које се је Републичко јавно тужилаштво позвало у Захтјеву (чланови 47. до 58. и члан 63. став 1. и 2. Закона о грађевинском земљишту - "Службени лист СРБиХ", бр. 34/86 до 29/90. и "Службени гласник РС", бр. 29/94).

Уговор о размјени непокретности је према томе ништав у дијелу у којем се тужена обавезала да тужиоцу уступи напријед наведено земљиште, у смислу одредаба чланова 103. и 105. Закона о облигционим односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/78 до 57/89 и "Службени гласник РС", бр. 17/93 и 3/96) као противан напријед поменути принудним прописима (члан 3. ставу 2. и 4. и члану 10. ставу 2. Закона о промету непокретности). Када је и поред тога првостепени суд уважио оваква располагања странака, доносећи пресуду

на основу признања, починио је у ставу 1. изреке те пресуде битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 6. у вези са чланом 3. став 3. тачка 1. Закона о парничном поступку, на коју се указује у Захтјеву.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-8/00 од 16.3.2001. године)

132.

Жалба против пресуде – релативне повреде одредаба парничног поступка - промјена вијећа Члан 315. став 3. у вези члана 354. став 1. Закона о парничном поступку.

ДА БИ СЕ НЕКА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА МОГЛА КВАЛИФИКОВАТИ КАО БИТНА, ПОТРЕБНО ЈЕ ДА ЈЕ ОНА КАУЗАЛНА, Т.Ј. ДА ЈЕ МОГЛА СПРИЈЕЧИТИ ДОНОШЕЊЕ ЗАКОНИТЕ И ПРАВИЛНЕ ПРЕСУДЕ.

Из образложења:

Одредбом члана 315. став 3. ЗПП је прописано: “Ако се рочиште држи пред измијењеним вијећем, главна расправа мора почети изнова или вијеће може, пошто се странке о томе изјасне, да одлучи да се поново не саслушавају свједоци и вјештаци и да се не врши нов увиђај, већ да се прочитају записници о извођењу ових доказа”. Судаћи суд дакле, мора узети изјашњење странака о томе да ли да се проведени докази пред другим вијећем непосредно изводе или се странке задовољавају читањем записника о извођењу тих доказа, па тек након изјашњења странака, суд је могао одлучити, независно од приједлога странака, како ће поступати. Из списка произилази да је рочиште, на коме је донесена првостепена пресуда, одржано пред измијењеним вијећем и да првостепени суд није поступио на истакнути начин (није тражио изјашњење странака), чиме је починио повреду одредаба парничног поступка означену у члану 354. став 1. ЗПП. Становиште другостепеног суда да је измијењено вијеће било овлашћено да одлучи да се ранији свједоци не саслушавају поново него да се њихови искази раније дати прочитају, може опстати само ако су се странке о томе изјасниле, али се то у конкретном случају од њих није тражило.

Постојање конкретне повреде парничног поступка, није међутим, водило укидању првостепене пресуде. Да би се нека повреда одредаба парничног поступка могла квалификовати као битна, потребно је да је она каузална, тј. да је могла спријечити доношење законите и правилне пресуде. Тужилац ничим релевантним не указује да би без ове повреде судска одлука била повољнија за њега, па жалбени и ревизиони приговор на постојање ове повреде не може утицати на рјешење спора, јер се она у овом спору не може квалификовати као битна повреда по ставу 1. члана 354. ЗПП.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 142/01. од 31.10.2001. године)

133.

Жалба – накнадно поднесена

Члан 350., 351. и 358. став 1. и 2. Закона о парничном поступку – ранији Члан 205., 206. и 213. став 1. и 2. Закона о парничном поступку - садашњи

НАКНАДНО ПОДНЕСЕНА ЖАЛБА У КОЈОЈ СЕ НЕ ИЗНОСЕ НОВИ, НЕГО САМО ОБЈАШЊАВАЈУ И УПОТПУЊАВАЈУ ЖАЛБЕНИ РАЗЛОЗИ НАВЕДЕНИ У РАНИЈОЈ ЖАЛБИ, СМАТРА СЕ САСТАВНИМ ДИЈЕЛОМ РАНИЈЕ ПОДНЕСЕНЕ ЖАЛБЕ И НЕ МОЖЕ СЕ ОДБАЦИТИ КАО НЕБЛАГОВРЕМЕНА, АКО ЈЕ РАНИЈА ЖАЛБА БЛАГОВРЕМЕНО ПОДНЕСЕНА, НЕГО СЕ И О ЊОЈ МОРА МЕРИТОРНО ОДЛУЧИТИ. ДРУГОСТЕПЕНИ СУД ЈЕ ДУЖАН ДА ОЦИЈЕНИ СВЕ РЕЛЕВАНТНЕ ЖАЛБЕНЕ НАВОДЕ.

Из образложења:

Правно схватање изражено у другостепеној пресуди “да се против судске одлуке (пресуде или рјешења) може поднијети само једна жалба” и да се допуна жалбе “има третирати као посебна жалба” (трећа страница при крају), не може се прихватити као правилно, јер не произилази из одредаба Закона о парничном поступку на које се, иначе, другостепени суд и позива. Накнадно поднесена жалба којом се не износе нови, него само објашњавају и употпуњују жалбени разлози наведени у ранијој жалби, не сматра се “посебном жалбом”, него саставним дијелом раније поднесене жалбе. Таква жалба не може се одбацити као неблаговремена, ако је ранија жалба благовремено поднесена, него се и о њој мора донијети мериторна одлука.

Према томе, обавеза другостепеног суда је била да оцијени да ли се “допуном жалбе тужитеља” од 30. јуна 1999. године, коју је потписао адвокат О.З., само објашњава и прецизира садржај раније жалбе исте странке од 11.05.1999. године са печатом и потписом адвоката В.Л. Под претпоставком да је то тако, тај суд није могао допуну жалбе одбацити као неблаговремену, него и о њој мериторно одлучити (у том случају на име, жалба и допуна жалбе чине правно јединство).

У допуни жалбе тужилац тврди да својство стана везаног за вршење службене дужности, у смислу члана 4. став 1. тачка 3. Закона о стамбеним односима (“Службени лист СР БиХ”, број 14/84 - пречишћени текст, 12/87 и 36/89 и “Службени гласник Републике Српске”, број 19/93 до 31/99), мора бити утврђено самоуправним споразумом или општим актом. О овом питању другостепени суд је био дужан да заузме став и под претпоставком да је допуна жалбе неблаговремена, јер од њега непосредно зависи примјена материјалног права. Тај суд треба, према томе, да се изјасни да ли наведено својство стана мора бити утврђено самоуправним споразумом или општим актом даваоца стана на коришћење, или је довољно да све конкретне околности случаја упућују на то да се ради о стану везаном за службене потребе. С тим у вези намеће се и потреба оцјене жалбених навода “да у том стану раније нису становали само ветеринари, него и просвјетни радници”, као и понуђеног доказа у том правцу, о чему се, иначе, другостепени суд није изјаснио у побијаној пресуди. Све наведене околности су, наиме, релевантне кад је у питању правилна примјена материјалног права у овом спору.

(Врховни суд Републике Српске, од 21.09.2001. године)

134.

Разлози за жалбу – апсолутно битне повреде одредаба парничног поступка

Члан 354. став 2. тачка 13. Закона о парничном поступку - ранији

ПРЕСУДА КОЈА У СВОМ ОБРАЗЛОЖЕЊУ НЕ САДРЖИ ЈАСАН СТАВ О ПОСТОЈАЊУ ОДРЕЂЕНОГ ОДНОСА МЕЂУ СТРАНКАМА И ОДРЕЂЕНОГ ПРАВА ОДНОСНО ДУЖНОСТИ ИЗ ТОГ ОДНОСА, НИТИ ПРАВИЛО МАТЕРИЈАЛНОГ ПРАВА ПО КОМЕ ЈЕ ТАЈ ПРАВНИ ОДНОС РАЗРИЈЕШЕН, ИМА БИТНИХ НЕДОСТАКА ЗБОГ КОЈИХ СЕ НЕ МОЖЕ ИСПИТАТИ ПРАВИЛНОСТ И ЗАКОНИТОСТ ЊЕНЕ ИЗРЕКЕ.

Из образложења:

Основано се у захтјеву и у ревизији истиче да разлози, на којима се заснива како првостепена, тако и другостепена пресуда, не чине довољан основ за пресуђење ствари. Овдје, као и у свакој другој ствари, суд је првенствено био дужан да утврди правну природу спора. У свакој парници, наиме, суд расправља одређени однос међу странкама и спор о праву, односно дужности који настаје из тог односа. Правилна пресуда увијек претпоставља јасан и поуздан суд о постојању правног односа и одређеног права, односно дужности из тог односа. То се постиже кад суд образложено утврди чињенични и правни основ за постојање права о коме се води спор. Нижестепени судови нису поступили на овај начин, јер нису, како се то основано истиче у захтјеву и у ревизији, утврдили правну природу спора. Пропустили су, наиме, да утврде да ли тужиља тражи да јој тужени, као власнику, преда ствари, о којима се води спор, или свој тужбени захтјев заснива на преузетој уговорној обавези туженог да јој ове ствари преда, те да ли тужени противтужбеним захтјевом тражи утврђење обавезе тужиље да му врати ове ствари, које су биле предмет напријед наведеног купопродајног уговора усљед његовог раскида, или испуњења овог уговора (исплати купопродајну цијену), или накнаду штете због неиспуњења уговора, или накнаду вриједности ствари у новцу, што их је спријечило да у складу са тужбеним и противтужбеним захтјевом правилно расправи и утврди постојање, односно непостојање чињеница од којих зависи постојање права, а потом, на основу тако расправљеног и истинито утврђеног чињеничног стања, примјеном одговарајућег правила материјалног права, образложено суди о праву и о дужности која су предмет спора у парници. Пресуда која у своме образложењу не садржи јасан став о постојању одређеног односа међу странкама и одређеног права, односно дужности из тог односа, нити правило материјалног права по коме се тај правни однос разрјешава, има битних недостатака, због којих се не може испитати да ли је изрека правилна и законита.

*(Врховни суд Републике Српске, Гвл-12/00 од 26.2.2001. године
Рев-148/00 од 20.4.2001. године)*

135.

**Жалба против пресуде – преиначење првостепене пресуде
– оцјена доказа изведених пред првостепеним судом
Члан 4., 8. и 373. Закона о парничном поступку – ранији
Члан 4., 8. и 229. Закона о парничном поступку - садашњи**

ДРУГОСТЕПЕНИ СУД НЕ МОЖЕ У НЕЈАВНОЈ СЈЕДНИЦИ ДРУГАЧИЈЕ ЦИЈЕНИТИ ДОКАЗЕ НЕПОСРЕДНО ИЗВЕДЕНЕ ПРЕД ПРВОСТЕПЕНИМ СУДОМ.

Из образложења:

По оцјени овог ревизијског суда ревидент основано указује да је другостепени суд својим рјешењем повриједио закон. Повреда се састоји у томе што се другостепени суд упустио у оцјену доказа изведених пред првостепеним судом дајући другачију оцјену чињеница и другачију оцјену вјеродостојности исказа свједока од оцјене првостепеног суда. Таквим поступком другостепени суд је повриједио процесно правило слободног судијског увјерења при оцјени доказа (члан 8. ЗПП, јер другостепени суд не може у нејавној сједници другачије цијенити доказе непосредно изведене пред првостепеним судом), као и начело непосредности (члан 4. ЗПП). Другачију оцјену исказа свједока саслушаних пред првостепеним судом, од оне коју им је дао првостепени суд, другостепени суд може дати на основу одржане расправе на којој стиче увјерење на основу непосредно изведених доказа.

Првостепену пресуду другостепени суд може преиначити само у случају: ако је на основу расправе пред тим судом другачије утврђено чињенично стање, него што је оно утврђено у првостепеној пресуди (члан 373. став 1. тачка 1.); ако је другачије од првостепеног суда оцијенио исправе или непосредно изведене доказе, а одлука првостепеног суда је заснована искључиво на тим доказима (члан 373. став 1. тачка 2.); ако је првостепени суд из чињеница које је утврдио извео неправилан закључак о постојању других чињеница, а на тим чињеницама је заснована пресуда (члан 373. став 1. тачка 3. ЗПП); ако сматра да је чињенично стање у првостепеној пресуди правилно утврђено, али да је првостепени суд погешно примијенио материјално право (члан 373. став 1. тачка 4. ЗПП).

Према томе, ако је првостепени суд при утврђивању чињеничног стања пропустио да оцијени извјесну околност, која би могла бити од утицаја на чињенично стање, или ако у току првостепеног поступка није извиђена нека битна околност, или ако је првостепени суд засновао своју пресуду на погрешној и неправилној оцјени непосредно изведених доказа, а виши суд при разматрању првостепене пресуде нађе да стоје недостаци и у првостепеном поступку, као и кад би било потребно ради неправилности судске одлуке да се ти недостаци отклоне и чињенично стање допуни или исправи, другостепени суд је, правилном примјеном наведеног процесног правила, могао једино укинути првостепену пресуду и предмет упутити истом суду на поновно расправљање и одлуку указујући у образложењу свог рјешења у чему постоји погрешно утврђено чињенично стање и погрешна и неправилна оцјена изведених доказа, а никако да се даје нова оцјена доказног материјала који би био предмет оцјене првостепеног суда и на основу кога је утврђено једно чињенично стање.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-95/00 од 26.09.2000. године)

136.

**Жалба против пресуде – релативно битне повреде одредаба парничног поступка- споразум странака да имовинско правну ствар суди судија појединац без обзира на вриједност спора.
Члан 43. став 2. у вези члана 354. став 1. Закона о парничном поступку - ранији**

НИЈЕ ПРАВНО РЕЛЕВАНТАН СПОРАЗУМ СТРАНАКА ДА СЕ У СМИСЛУ ЧЛАНА 43. СТАВ 2. ЗПП ЗАСНУЈЕ ФУНКЦИОНАЛНА НАДЛЕЖНОГ СУДИЈЕ ПОЈЕДИНЦА АКО ИЗ ЊИХОВИХ ИЗЈАВА НЕ ПРОИЗИЛАЗИ ДА СУ СЕ ИЗРИЧИТО СПОРАЗУМЈЕЛЕ ДА ОДРЕЂЕНЕ ИМОВИНСКО ПРАВНЕ СТВАРИ СУДИ СУДИЈА ПОЈЕДИНАЦ И АКО СТРАНКАМА ПРЕТХОДНО НИЈЕ ОБЈАШЊЕНО ДА ЈЕ У ТОЈ СТВАРИ, ИНАЧЕ, НАДЛЕЖНО ДА СУДИ ВИЈЕЋЕ.

Из образложења:

С обзиром на вриједност спора у овој правној ствари, функционално је надлежно да суди вијеће (члан 41. став 1. Закона о парничном поступку – даље: ЗПП).

Овај спор судио је судија појединац.

Тужени је у жалби против првостепене пресуде указивао да је првостепени суд починио битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 1. ЗПП, јер да је суд био непрописно састављен. Овај жалбени приговор, кога тужени понавља и у ревизији против другостепене пресуде, другостепени суд није

прихватио са образложењем да су се странке на расправи од 17.8.1999. године у складу са одредбом из члана 43. став 2. ЗПП, споразумјеле да овај спор суди судија појединац

Овај став се не може прихватити.

Изјаве које су странке дале непосредно пред закључење главне расправе формулисане су на слиједећи начин: "Странке су сагласне што је главна расправа, као и сав поступак, вођен пред судијом појединцем", након чега је на записнику констатовано: "Доказни поступак је завршен" и "главна расправа је завршена".

Одредбом члана 43. став 2. ЗПП је прописано да се у току поступка странке могу споразумјети да имовинско правне спорове суди судија појединац, без обзира на вриједност спора.

По оцјени Врховног суда, функционална надлежност судије појединца да суди у овој правној ствари у складу са одредбом члана 43. став 2. ЗПП, могла се засновати само ако су се странке изричито споразумјеле да одређени имовинско-правни спор суди судија појединац премда се ради о случају о коме би било надлежно да суди вијеће уколико овог споразума нема. Изјаве које су у овом случају дале странке, нису појединачне, оне су дате непосредно пред саопштење да је главна расправа закључена, а не у току поступка, и то у оквиру глобалне констатације: "Странке су сагласне што је главна расправа, као и сав поступак, вођен пред судијом појединцем", а да није речено да су се странке споразумјеле да ову ствар у цјелини пресуди судија појединац, нити се види да је странкама претходно објашњено да је у овој ствари, иначе, надлежно да суди вијеће, тако да се не види да ли су странке биле у потпуности свјесне процесно-правних посљедица оваквог чина. Отуда овај суд налази да на овакав начин заснован споразум странака није правно релевантан да се у смислу члана 43. став 2. ЗПП заснује функционална надлежност судије појединца.

Према изнијетом, мора се узети да се странке нису изричито споразумјеле да овај спор суди судија појединац. Како је у конкретном случају одлуку донио судија појединац, а не вијеће, тиме је почињена битна повреда одредаба парничног поступка, означена у члану 354. став 2. тачка 1. ЗПП, коју другостепени суд није санкционисао, па је тиме и сам учинио ову повреду, на коју ревизија основано указује.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-9/01. од 20.4.2001. године)

137.

Апсолутно битна повреда одредаба парничног поступка Члан 354. став 2. тачка 13. Закона о парничном поступку - ранији

КАДА ИЗРЕКОМ ПРЕСУДЕ НИЈЕ ТАЧНО ОДРЕЂЕН ОНАЈ ДИО ЗЕМЉИШНЕ ПАРЦЕЛЕ ЧИЈА СЕ ПРЕДАЈА У ПОСЈЕД ТРАЖИ, ТАКО ДА БИ СЕ ПРИЛИКОМ ИЗВРШЕЊА МОГАО ИДЕНТИФИКОВАТИ, ОСТВАРЕНА ЈЕ БИТНА ПОВРЕДА ОДРЕДАБА ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА ИЗ ЧЛАНА 354. СТАВ 2. ТАЧКА 13. ЗПП.

Из образложења:

Основано ревизија тужених указује да је изрека пресуде нејасна и неизвршива, чиме да је учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 13. Закона о парничном поступку (даље: ЗПП).

Изрека пресуде није ваљана ако није тачно одређен онај дио земљишне парцеле чија се предаја у посјед тражи, тако да би се приликом извршења могао идентификовати.

У конкретном случају тужене су обавезане да тужиоцу предају у посјед дио земљишне парцеле к.ч. 1038, чија укупна површна износи 49195 м², а да при том није означен њен облик и положај у односу на остали дио наведене катастарске парцеле, тако да би се иста приликом извршења могла идентификовати, па је стога основана ревизија тужених у којој указују на ову битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 13. ЗПП.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-93/00 од 23.11.2000. године)

138.

Жалба против пресуде – изношење нових чињеница и предлагање нових доказа - – пропуст навођења доказа за нове чињенице -

Члан 352. став 1. Закона о парничном поступку - ранији Члан 207. став 1. и 2. Закона о парничном поступку - садашњи

У ЖАЛБИ СЕ МОГУ ИЗНОСИТИ НОВЕ ЧИЊЕНИЦЕ И ПРЕДЛАГАТИ НОВИ ДОКАЗИ (ЧЛАН 512. СТАВ 1. – РЕЧЕНИЦА ПРВА ЗПП) И ОНИ СЕ УЗИМАЈУ У ОБЗИР АКО У СМИСЛУ ЧЛАНА 352. СТАВ 2. ЗПП УПУЋУЈУ НА НЕПОТПУНО УТВРЂЕНО ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ У ПРВОСТЕПЕНОМ ПОСТУПКУ И АКО СЕ У СМИСЛУ ЧЛАНА 370. СТАВ 2. ЗПП ПОЈАВИ ОПРАВДАНА СУМЊА ДА СУ ЧИЊЕНИЦЕ НА КОЈИМА ЈЕ ЗАСНОВАНА ПРВОСТЕПЕНА ПРЕСУДА ПРАВИЛНО УТВРЂЕНЕ. ПРОПУСТ НАВОЂЕЊА

ДОКАЗА ЗА НОВЕ ЧИЊЕНИЦЕ НИЈЕ ЗАПРИЈЕЋЕН НИКАКВОМ ПОСЉЕДИЦОМ У ПОГЛЕДУ РЕЗУЛТАТА ПАРНИЦЕ У ОДНОСУ НА ГЛАВНУ СТВАР.

Из образложења:

У конкретном случају није спорно да друготужени, као давалац стана на коришћење, није тужиљу одредио за носиоца станарског права на спорном стану послје смрти њеног супруга – ранијег носиоца станарског права, нити је до доношења првостепене пресуде тужиља тражила да надлежни орган управе (стамбени орган) донесе рјешење које замјењује уговор о коришћењу стана због тога што је давалац стана на коришћење одбио њен захтјев да закључи овакав уговор. Ове чињенице, саме за себе, не значе да тужиља није имала статус члана породичног домаћинства односно да га је изгубила, кога има у виду одредба из члана 6. став 2. ЗСО и да је то запрека на подношење ове тужбе, како то нижестепени судови погрешно закључују, Тужиља не би имала због непостојања правног интереса легитимацију на подношење тужбе само под претпоставком да је надлежни управни орган (стамбени орган) правоснажном одлуком одбио њен захтјев да у смислу члана 28. у вези са чланом 21. став 2. ЗСО донесе рјешење које замјењује уговор о коришћењу стана због тога што је давалац стана на коришћење (овдје друготужени) одбио да са њом закључи уговор о коришћењу стана, што овдје није случај. Чак штавише, тужиља је у жалби против првостепене пресуде указивала да је овакав захтјев поднијела, међутим, другостепени суд овај жалбени навод није прихватио са образложењем да у овом правцу тужиља није пружила одговарајући доказ. Овај закључак није у складу са законом. У жалби се могу износити нове чињенице и предлагати нови докази (члан 352. став 1. – реченица прва Закона о парничном поступку – даље: ЗПП) и они се узимају у обзир ако у смислу члана 355. став 2. ЗПП упућују на непотпуно утврђено чињенично стање у првостепеном поступку и ако се у смислу члана 370. став 2. ЗПП појави оправдана сумња да су чињенице, на којима је заснована првостепена пресуда, правилно утврђене. Истина је, додуше, да пропис члана 341. став 1. реченица друга ЗПП обавезује подносиоца жалбе да за случај изношења нових чињеница у жалби наведе и доказе којима би се те чињенице имале утврдити, али пропуст навођења доказа није запријећен никаквом посљедицом у погледу резултата парнице у односу на главну ствар, а најмање таквом посљедицом да ће се побијана пресуда испитати без обзира на нове чињенице. Што се тиче посљедице пропуста навођења доказа за нове чињенице, она се очитује само у другачијем распореду трошкова поступка, а у смислу одредбе става 4. члана 352. ЗПП. Према томе, суд није у побијаној пресуди могао само због изложеног пропуста тужиље да наведе конкретне доказе, не узме у обзир по њој истакнуте, иначе, по свом значају очевидно релевантну нову чињеницу, која се и обистинила, јер је тужиља уз ревизију против другостепене пресуде приложила рјешење градске управе - Секретаријат за стамбене послове – Града Б.Л. бр. 02-372-940/96 од 11.2.2000. године којим је утврђено да је она стекла својство носиоца станарског права на спорном стану.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-116/2001 од 14.09.2001. године)

139.

Измјена чињеничног стања у поступку по жалби – преиначење првостепене пресуде -

Члан 373. Закона о парничном поступку (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/93, 14/94 и 32/94) - ранији

Члан 229. Закона о парничном поступку (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 58/03 и 85/03) – садашњи

1. ДРУГОСТЕПЕНИ СУД МОЖЕ ПРЕИНАЧИТИ ПРВОСТЕПЕНУ ПРЕСУДУ САМО У СЛУЧАЈУ АКО СМАТРА ДА ЈЕ ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ У ПРВОСТЕПЕНОЈ ПРЕСУДИ ПРАВИЛНО УТВРЂЕНО, АЛИ ДА ЈЕ ПРВОСТЕПЕНИ СУД НЕПРАВИЛНО ПРИМИЈЕНИО МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО, ИЛИ ЈЕ ПОГРЕШНО ОЦИЈЕНИО ИСПРАВЕ, ИЛИ ПОСРЕДНО ИЗВЕДЕНЕ ДОКАЗЕ, А ОДЛУКА ПРВОСТЕПЕНОГ СУДА ЈЕ ИСКЉУЧИВО НА ТИМ ДОКАЗИМА ЗАСНОВАНА, И ДА СЕ, С ОБЗИРОМ НА УТВРЂЕНО ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ, ПО ПРАВИЛНОЈ ПРИМЈЕНИ МАТЕРИЈАЛНОГ ПРАВА, ИМА ДОНИЈЕТИ ДРУГАЧИЈА ОДЛУКА, ИЛИ АКО ЈЕ ПРВОСТЕПЕНИ СУД ИЗ ЧИЊЕНИЦА КОЈЕ ЈЕ УТВРДИО ИЗВЕО НЕПРАВИЛАН ЗАКЉУЧАК О ПОСТОЈАЊУ ДРУГИХ ЧИЊЕНИЦА, А НА ТИМ ЧИЊЕНИЦАМА ЈЕ ЗАСНОВАНА ПРЕСУДА.
2. АКО ЈЕ ДРУГОСТЕПЕНИ СУД НАШАО ДА ЈЕ ПРВОСТЕПЕНА ПРЕСУДА ЗАСНОВАНА НА ПОГРЕШНО УТВРЂЕНОМ ЧИЊЕНИЧНОМ СТАЊУ, ПОГРЕШНОЈ И НЕПРАВИЛНОЈ ОЦЈЕНИ НЕПОСРЕДНО ИЗВЕДЕНИХ ДОКАЗА, ТАДА СЕ ПРВОСТЕПЕНА ПРЕСУДА НЕ МОЖЕ ПРЕИНАЧИТИ.
3. ДРУГАЧИЈУ ОЦЈЕНУ ИСКАЗА СВЈЕДОКА САСЛУШАНИХ ПРЕД ПРВОСТЕПЕНИМ СУДОМ, ОД ОНЕ КОЈУ ЈЕ ДАО ПРВОСТЕПЕНИ СУД, ДРУГОСТЕПЕНИ СУД МОЖЕ ДАТИ НА ОСНОВУ ОДРЖАНЕ РАСПРАВЕ НА КОЈОЈ СТИЧЕ УВЈЕРЕЊЕ НА ОСНОВУ НЕПОСРЕДНО ИЗВЕДЕНИХ ДОКАЗА.

Из образложења:

У овој правној ствари тужилац, као давалац стана на коришћење, отказује туженом уговор о коришћењу стана на основу члана 47. став 1. Закона о стамбеним односима “Службени лист СРБиХ”, бр. 14/84, 12/87 и 36/96, те (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/93, 22/93 и 31/99 – даље: ЗСО) истичући да тужени, заједно са члановима породичног домаћинства који са њим станују, не користи стан у Г., ул. П. П. КГ 2/2 бр. 14/4 (даље: спорни стан) непрекидно дуже од шест мјесеци.

Првостепени суд је, образлажући диспозитивни дио пресуде, којом је усвојио тужбени захтјев, нашао да је исказима код првостепеног суда саслушаних свједока С.Д. и С.С., којима је поклатио вјеродостојност, јер да су нашли потврду и у исказима саслушаних свједока Т. С., К. Б., Д. Г. и К. С., доказано да тужени и чланови његовог породичног домаћинства који су заједно са њим становали, нису користили спорни стан од почетка 1992. године до 24.2.1993. године, када је поднесена тужба и да су тиме испуњени услови за отказ уговора о коришћењу спорног стана на основу члана 47. став 1. ЗСО. Првостепени суд је такође нашао да су искази саслушаних свједока Б.Б., Р.Д., П.В. К.С. и Г.Д. неодређени и непоуздани, да се исказ свједока Б. Б. не може прихватити вјеродостојним, јер да је, као дугогодишњи пријатељ са туженим, заинтересован да тужени успије у спору, једнако као ни исказ свједока М. И. јер да је у супротности са исказима “других свједока”, а “нарочито исказима свједока С.Д. и С.”. Међутим, из образложења побијане другостепене пресуде, којом је преиначена првостепена пресуда и тужбени захтјев одбијен, произилази да је другостепени суд установио да из исказа код првостепеног суда саслушаних “осталих бројних свједока” не произилази да “тужени и његова супруга” кроз поменуто временско раздобље нису користили спорни стан и да су га издавали подстанарима, нити да су саслушани свједоци С.Д. и С.С. били “искључиви у тврдњи да тужени и његова супруга не станују у стану”.

Према томе, другостепени суд се упустио у оцјену доказа изведених пред првостепеним судом дајући другачију оцјену тих доказа од оцјене првостепеног суда и тиме преиначио чињенично стање које је утврдио првостепени суд. Оваквим поступком другостепени суд је повриједио процесно правило да другостепени суд не може мијењати чињенично стање које је утврђено у пресуди првостепеног суда, осим ако је првостепени суд погрешно оцијенио исправе или посредно изведене доказе, што у конкретном случају не стоји, јер је првостепени суд све доказе, којима је утврдио чињенично стање, извео непосредно путем саслушања именованих свједока.

Другостепени суд може, у складу са одредбом из члана 373. Закона о парничном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 4/77 до 35/91, те “Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/93 до 32/94 – даље: ЗПП, сада члан 229. Закона о парничном поступку – “Службени гласник Републике Српске”, бр. 58/03 и 85/03 – даље: ЗПП РС), преиначити првостепену пресуду у нејавној сједници само у случају: ако сматра да је чињенично стање у тој пресуди правилно утврђено, али да је првостепени суд погрешно примјенио материјално право (тачка 4.); ако је првостепени суд погрешно оцијенио исправе или посредно изведене доказе, а одлука првостепеног суда је заснована искључиво на тим доказима (тачка 2.) и ако је првостепени суд из чињеница које је утврдио извео неправилан закључак о постојању других чињеница, а на тим чињеницама је заснована првостепена пресуда (тачка 3.).

Према томе, кад је другостепени суд побијаном пресудом нашао да је првостепени суд засновао своју пресуду на погрешно утврђеном чињеничном стању, погрешној и неправилној оцјени непосредно изведених доказа, другостепени суд је могао једино укинути првостепену пресуду и предмет упутити првостепеном суду на поновно расправљање и одлуку, указујући у образложењу свог рјешења у чему постоји погрешно утврђено чињенично стање, погрешна и неправилна оцјена изведених доказа. Другачију оцјену исказа свједока саслушаних пред првостепеним судом од оне које им је дао првостепени суд, другостепени суд може дати на основу одржане расправе (тачка 1. члана 373. ЗПП).

(Врховни суд Републике Српске, Рев-511/02 од 26.3.2004. године)

140.

Ревизија против пресуде – допуштеност

Члан 382. и 392. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 237. и 247. Закона о парничном поступку – садашњи

НИЈЕ ДОПУШТЕНА РЕВИЗИЈА ПРОТИВ ДРУГОСТЕПЕНЕ ПРЕСУДЕ КОЈОМ НИЈЕ РИЈЕШЕНО О МЕРИТОРНОМ ПИТАЊУ ОСНОВАНСТИ ТУЖБЕНОГ ЗАХТЈЕВА У ДИЈЕЛУ КОГА ЈЕ УСВОЈИО ПРВОСТЕПЕНИ СУД.

Из образложења:

Ревизија се у смислу члана 382. став 1. Закона о парничном поступку (даље: ЗПП) може изјавити само против правоснажне другостепене пресуде којом је ријешено о мериторном питању основаности тужбеног

захтјева, а то значи против правоснажне другостепене пресуде којом је првостепена пресуда потврђена или преиначена.

У конкретном случају тужена ревизијом не побија другостепену пресуду у дијелу којим је жалба тужене против првостепене пресуде у досуђујућем дијелу одбачена као неблаговремена, већ првостепену пресуду у досуђујућем дијелу чију законитост другостепени суд није испитивао, а нити могао испитивати, јер је одлучио да се жалба тужене одбаци као неблаговремена.

Према томе, другостепена пресуда није рјешавала о мериторном питању основаности тужбеног захтјева у дијелу кога је усвојио првостепени суд, услијед чега тужена нема право на ревизију против другостепене пресуде, јер овом пресудом није потврђена, нити преиначена првостепена пресуда у досуђујућем дијелу. Ревизија је, дакле, недозвољена, па је исту примјеном прописа из члана 392. Закона о парничном поступку, ваљало одбаци и ријешити као у изреци.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-235/01 од 19.04.2002. године)

141.

Ревизија против пресуде - нове чињенице и нови докази

Члан 385. став 3. и 387. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 240. став 2. и 242. Закона о парничном поступку - садашњи

У ПОСТУПКУ ПО РЕВИЗИЈИ ПАРНИЧНЕ СТРАНКЕ НЕ МОГУ ИЗНОСИТИ НОВЕ ЧИЊЕНИЦЕ НИТИ ПРЕДЛАГАТИ НОВЕ ДОКАЗЕ У ОДНОСУ НА ПРИМЈЕНУ МАТЕРИЈАЛНОГ ПРАВА, НЕГО САМО У ОДНОСУ НА БИТНЕ ПОВРЕДЕ ОДРЕДАБА ПАРНИЧНОГ ПОСТУПКА ЗБОГ КОЈИХ СЕ РЕВИЗИЈА МОЖЕ ИЗЈАВИТИ.

Из образложења:

Тужилац је у ревизији први пут указао на то да је суд био дужан да примијени одредбе чланова 242. и 243. Породичног закона, поред осталог и ради тога што “није утврдио чињенице” да је он “саградио породичну кућу властитим средствима”. Овим приговорима изнесене су нове чињенице које се односе на погрешну примјену материјалног права, а не на битне повреде одредаба парничног поступка због којих би се ревизија могла изјавити, па се о њима у овој фази поступка не може расправљати (члан 385. став 3. у вези са чланом 387. Закона о парничном поступку.).

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 260/01 од 23.4.2002. године)

142.

Понављање поступка - разлози за понављање поступка – нове чињенице и нови докази

Члан 421. тачка 9. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 255. тачка 6. Закона о парничном поступку – садашњи

САДРЖИНА ИЗРЕКЕ ПРАВОСНАЖНЕ ПРЕСУДЕ КРИВИЧНОГ СУДА КОЈОМ ЈЕ УТВРЂЕНО ДА ЈЕ ТУЖИЛАЦ УПОТРИЈЕБИО ФАЛСИФИКОВАНУ ИСПРАВУ РАДИ ДОКАЗИВАЊА ДА ЈЕ ВЛАСНИК СПОРНЕ СТВАРИ, ЧИЈУ ПРЕДАЈУ ТРАЖИ, НЕ МОЖЕ ОТКЛОНИТИ ЗНАЧАЈ НОВОГ ДОКАЗА, ОДНОСНО НОВЕ ЧИЊЕНИЦЕ, ЗБОГ КОЈЕ СЕ МОЖЕ ТРАЖИТИ ПОНАВЉАЊЕ ПОСТУПКА У СМISЛУ ЧЛАНА 421. ТАЧКА 9. ЗАКОНА О ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ.

Из образложења:

Првостепени суд, у конкретном случају, ранију одлуку, којом је окончан поступак чије се понављање тражи, темељи на чињеничном утврђењу да је на основу исказа свједока Ј.С., Р.С., С.Д. и С.Р., као и на основу садржине рачуна бр. 311 од 11.3.1992. године кога је издала СТР “М.” из М., чији је власник свједок Ј. С., утврђено да је тужилац 11.3.1992. године на правно ваљан начин купио спорну количину шећера од СТР “М.” из М. и исту преузео у посјед, те да му као власнику, припада право да од тужене тражи његово враћање, јер да му га је тужена одузела без правног основа.

Тужена се у приједлогу за понављање тог поступка конкретно позвала на пресуду кривичног суда К-57/97 од 31.10.1997. године којом је тужилац оглашен кривим ради кривичног дјела фалсификовање службене исправе из члана 236. став 2. у вези става 1. КЗ Републике Српске – посебни дио, јер је у мају мјесецу 1992. године, ради доказивања да је његово предузеће “СТР” 3. власник спорне количине шећера, употрејио фалсификовану отпремницу ПИК “П.” бр. 1853/2 од 11.3.1992. године на име купца ДП “П.” П. и да је стога

ова чињеница и овај нови доказ таквог значаја да би за њу могла бити донијета повољнија одлука да су били употријебљени у ранијем поступку.

Тужилац је власничком тужбом исходио ранију одлуку у поступку чије се понављање тражи, те је у смислу члана 37. ЗОСПО био дужан да докаже да је власник спорне количине шећера, а не само да докаже да га тужена држи без правног основа, како то погрешно закључује другостепени суд. За доказ стицања права својине потребно је доказати постојање правних чињеница на основу којих је тужилац стекао право својине ствари, чији поврат тражи.

Полазећи од овог материјално-правног прописа, а крај наведеног стања ствари у својој укупности, овај суд цијени да се садржини изреке правоснажне пресуде кривичног суда, којом је утврђено да је тужилац употријебио фалсификовану исправу ради доказивања да је власник спорне количине шећера не може отклонити значај новог доказа, односно нове чињенице због које се може тражити понављање поступка у смислу члана 421. тачка 9. ЗПП. Ово зато, што је за реивиндикацијску тужбу активно легитимисан власник ствари, чији се повраћај тражи, и да тужилац (власник) мора доказати да на тој ствари има право својине. У конкретном случају тужилац је употријебио фалсификовану исправу ради доказивања права својине на спорној количини шећера, на чије враћање је обавезана тужена ранијом одлуком у поступку чије се понављање тражи. Стога ова чињеница и ова фалсификована исправа, по оцјени ревизијског суда, када се доведу у везу са доказима на којима је заснована ранија пресуда, због природе ствари, представља нову чињеницу и нови доказ на основу којих је за тужену могла бити донијета повољнија одлука да је та чињеница и тај доказ били употријебљени у ранијем поступку и на основу којих се у смислу члана 421. тачка 9. ЗПП може тражити понављање правоснажно окончаног поступка, без обзира што пресудом кривичног суда није утврђена чињеница неистинитог садржаја рачуна бр. 311 од 11.3.1992. године и што није утврђено да је лажан исказ свједокиње Ј.С.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 3/02 од 26.07.2002. године)

143.

Ванредни правни лијекови - понављање поступка – разлози за понављање

Члан 421. тачка 1. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 255. тачка 1. Закона о парничном поступку - садашњи

О НЕПРОПИСНОМ САСТАВУ СУДА, КАО РАЗЛОГУ АПСОЛУТНЕ НИШТАВОСТИ, МОЖЕ СЕ ГОВОРТИ САМО АКО СУ ЛИЦА КОЈА СУ ДОНИЈЕЛА ПРЕСУДУ СУДИЈЕ ОВЛАШЋЕНЕ ДА СУДЕ У СУДУ У КОМЕ ЈЕ ПРЕСУДА ДОНЕСЕНА ИЛИ СУ СУДИЛИ ПОД ОКОЛНОСТИМА КОЈЕ СУ У ПРОТИВНОСТИ ЗА ЗАКОНОМ, А НЕ АКО СУ ПРЕСУДУ ДОНИЈЕЛА ЛИЦА КОЈА НИСУ ОВЛАШЋЕНА ДА СУДЕ У СУДУ У КОМЕ ЈЕ ДОНЕСЕНА ПРЕСУДА.

Из образложења:

Околност да су у доношењу судске одлуке којом је правоснажно окончан поступак, чије понављање се тражи, учествовали судије-поротници чији је мандат престао по истеку времена за које су бирани, све и да је постајала, посредно указује на повреду правила о саставу суда, међутим, у оваквим случајевима се узима да се не ради о разлозима апсолутне ништавости, већ о непостојећој пресуди. О непрописном саставу, као разлогу апсолутне ништавости, може се говорити само ако су лица, која су донијела пресуду, судије овлашћене да суде у суду у коме је пресуда донесена, или су судили под околностима које су у противности са законом. Стога се због процесне повреде, на коју ревидент указује, не може тражити понављање поступка, јер нема објекта против кога би се понављање могло тражити, нити је ова повреда у закону предвиђена као разлог за понављање поступка, а нити се може сматрати разлогом за понављање поступка у смислу члана 421. тачка 1. ЗПП (сада члана 255. тачка 1. ЗПП РС). Понављање поступка, у смислу ове законске одредбе, може се тражити само ако је при доношењу одлуке учествовао судија, односно судија поротник који је по закону морао бити изузет, односно који је рјешењем суда био изузет, што овдје није случај. И коначно наведена процесна повреда, ако је и постојала, не може се сматрати као нова чињеница у смислу члана 421. тачка 9. ЗПП, односно сада члана 255. тачка 6. ЗПП РС, јер није у вези са расправном грађом на основу које је донесена одлука у поступку чије се понављање тражи.

(Врховни суд Републике Српске, Рев-150/02 од 22.8.2003. године)

**Ванредни правни лијекови против одлуке о пријави за упис у регистар политичке организације -
допуштеност**

Члан 53. Закона о политичким организацијама

ПРОТИВ ПРАВОСНАЖНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ О ПРИЈАВИ ПОЛИТИЧКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА УПИС У РЕГИСТАР ПОЛИТИЧКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА НЕ МОЖЕ СЕ ИЗЈАВИТИ ЗАХТЈЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ.

Из образложења:

Предмет ове правне ствари је захтјев Демократске социјалистичке партије из Д. за упис у регистар политичких организација који се води код првостепеног суда.

У поступку је утврђено да је Демократска социјалистичка партија са сједиштем у Д., првостепеном суду 28.3.2000. године поднијела захтјев за упис у судски регистар којег дана под бројем Рп.1/2000 рјешењем првостепеног суда је извршен упис оснивања ове политичке организације. Након што је донесено наведено рјешење о извршеном упису у регистар ове политичке организације, првостепени суд је препис овог рјешења доставио подносиоцу захтјева (наведеној политичкој организацији) и Основном јавном тужиоцу у Д. у смислу одредби члана 53. Закона о политичким организацијама. Основни јавни тужилац у Д., након пријема наведеног рјешења, је на истом, својим штамбиљем и потписом потврдио пријем наведеног рјешења и навео на истом да неће улагати жалбу, на који начин је ово рјешење постало правоснажно.

Прије приступања у разрјешењу овог захтјева, мора се ријешити питање да ли је уопште дозвољен захтјев за заштиту законитости против правоснажне судске одлуке о пријави политичке организације за упис у регистар, донесене у складу са одредбама Закона о политичким организацијама (“Службени лист СРБиХ”, бр. 15/96).

Не може се овај проблем ријешити анализом одговарајућих одредби Закона о јавном тужилаштву, (“Службени гласник РС”, бр. 6/93 и 22/96), који је важио у вријеме подношења предметног захтјева (овај закон је искључиво мјеродаван по начелу *tempus regit actum*), а на који се овај захтјев позива. Право јавног тужиоца на употребу било којег правног средства, укључујући и правне лијекове, овај Закон не конституише аутономно и апсолутно, нити уређује опсеге тих права и друга интегрална питања, већ се, што је и логично с обзиром на главну сврху овог Закона, позива на друге законе који уређују процедуре у појединим правним областима (кривичној, парничној, ванпарничној итд.). Према томе, да би се овај проблем ријешити, морају се прије свега анализирати одредбе Закона о политичким организацијама, који уређује једну заиста специфичну материју и несумњиво има карактер специјалног закона (*lex specialis*). Та анализа треба истовремено да покаже да ли се допустивост захтјева, поднијетог у овом случају, има оцијенити искључиво по одредбама овог Закона или, пак, има мјеста примјени неког другог закона, који би у овој релацији имао карактер општег закона (*lex generalis*).

Извршивши овакву анализу, овај суд је стао на становиште да се питање допустивости ванредних правних средстава, дакле, и захтјева за заштиту законитости, против правоснажне судске одлуке о пријави политичке организације за упис у регистар, мора ријешити искључиво по одредбама Закона о политичким организацијама као специјалног закона. Дајући одређене надлежности редовном суду у материји коју регулише, поред осталог, и да одлучује о пријавама политичких организација за упис у регистар, питање правних лијекова против судских одлука о овоме, Закон је, начелно узевши, могао да ријешити ово питање на два начина: да га сам уреди или, друго, да упути на сходну примјену неког другог закона.

Овај суд држи очигледним да се Закон овдје одлучио на први модел тј. сам је уредио питање допустивих правних лијекова. Закон је, додуше, омогућио само жалбу против ове судске одлуке (члан 22.) уредивши и процедуру по њој. Није уз то упутио на сходну примјену неког другог закона, као што је то учинио у једној другачијој материји која се односи на престанак рада политичких организација. и гдје упућује на сходну примјену Закона о кривичном поступку (члан 29.).

Из свега овога може се закључити да се против судске одлуке о пријави политичке организације за упис у регистар може изјавити само жалба, што значи да се ова одлука не може побијати ванредним правним лијековима, укључујући ту и захтјев за заштиту законитости.

Захтјев је, дакле, недозвољен, па је исти ваљало одбацити и ријешити као у изреци (аналогна примјена одредбе члана 392. Закона о парничном поступку).

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-6/00 од 24.9.2000. године.)

Б) ВАНПАРНИЧНИ ПОСТУПАК

145.

Признање стране судске одлуке

Члан 91. Закона о рјешавањима сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима

ЗАКОНСКА ОДРЕДБА ПО КОЈОЈ СЕ НЕИЗМИРЕНЕ ОБАВЕЗЕ ПРЕДУЗЕЋА НАСТАЛЕ ДО 31. МАРТА 1992. ГОДИНЕ ПРЕНОСЕ НА РЕПУБЛИКУ НА ОСНОВУ АКТА ВЛАДЕ, НИЈЕ СМЕТЊА ЗА ПРИЗНАЊЕ СТРАНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ НИ У СЛУЧАЈУ КАД СУ ИСПУЊЕНИ ЗАКОНСКИ УСЛОВИ ДА СЕ ДУГ, УТВРЂЕН СТРАНОМ ПРЕСУДОМ, ПРЕНЕСЕ НА РЕПУБЛИКУ.

Из образложења:

Према одредби члана 91. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима, страна судска одлука неће се признати ако је у супротности са Уставом утврђеним основама друштвеног уређења. Овој синтагми (“Уставом утврђене основе друштвеног уређења”) одговара уобичајени назив “јавни поредак”. Појам јавног поретка спада у правне стандарде и обухвата само основна начела друштвеног, односно државног уређења, а не и било коју другу принудну (императивну) норму.

Страном судском одлуком обавезан је противник да исплати предлагачу износ од 68.840,80 СИТ по основу неплаћених камата, према рачунима из 1990. године у вези писменог уговора о продаји од 25.10.1989. године, закљученог између предлагача и правног претходника противника, са законском затезном каматом. Жалбом противника се не негира постојање, као ни висина досуђеног предлагачевог потраживања, нити се указује на евентуалну повреду основних начела парничног поступка која би била почињена на његову штету пред иностраним судом, као ни то да би примјењене норме материјалног права биле супротне јавном поретку Републике Српске. Осим позивања на напријед поменути законску одредбу, у жалби противника нису наведени други жалбени разлози. Призната пресуда није, с обзиром на одредбу члана 13. Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима, ни по оцјени овог суда, у супротности с јавним поретком Републике Српске. Наиме, чињеница да се неизмирене обавезе противника, настале до 31. марта 1992. године, преносе на Републику на основу акта Владе, нема, с обзиром на напријед речено, утицаја на одлучивање у поступку признања стране судске одлуке и може бити релевантна као приговор само у поступку извршења те одлуке. Посебно се указује на то да наведеном законском одредбом обавеза противника према предлагачу није престала да постоји, него је само омогућено да се, под законом прописаним условима, пренесе на другог дужника.

Члан 91. Закона о рјешавању сукоба закона, а ни остале законске одредбе, на које се позвао првостепени суд, нису према томе сметња за признање напријед наведене одлуке иностраног суда.

(Врховни суд Републике Српске, Гж-5/01 од 5.10.2001. године)

146.

Признање и извршење страних судских одлука - поступак

Члан 101. став 3. у вези члана 96. став 2. и члан 101. став 5. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 43/82 и 72/82)

Члан 12. Закона о извршном поступку ("Службени лист СФРЈ", 20/78, 6/82, 74/87, 57/89, 20/90 и 35/91, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 17/93 и 14/94) – ранији

Члан 19. Закона о извршном поступку ("Службени гласник Републике Српске", бр. 59/03) - садашњи

ПОСТУПАК ПРИЗНАЊА СТРАНИХ СУДСКИХ ОДЛУКА МОЖЕ СЕ ВОДИТИ КАО САМОСТАЛАН ПОСТУПАК У КОМЕ СЕ СТРАНА СУДСКА ОДЛУКА РЈЕШЕЊЕМ ПРИЗНАЈЕ И УТВРЂУЈЕ ЊЕНА ИЗВРШНОСТ, АКО ЈЕ У ПИТАЊУ КОНДЕМНАТОРНА ОДЛУКА, А АКО ОВО РЈЕШЕЊЕ НИЈЕ ДОНЕСЕНО, О ПРИЗНАЊУ СТРАНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ МОЖЕ, КАО О ПРЕТХОДНОМ ПИТАЊУ, РЈЕШАВАТИ СУД У ПОСТУПКУ ЊЕНОГ ПРИСИЛНОГ ИЗВРШЕЊА, АЛИ САМО СА УЧИНКОМ ЗА ТАЈ ПОСТУПАК.

Из образложења:

Закон о извршном поступку – даље ЗИП, у члану 12. прописује да се може одредити и спровести извршење одлуке страног суда у СФРЈ ако су остварене претпоставке које се законом траже за њено признање. Закон о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима – даље ЗРСЗ, садржи одредбе о признању и извршењу страних судских одлука и о поступку. Поступак признања страних судских

одлука може се водити као самосталан поступак у коме се рјешава о признању стране судске одлуке – делибациони поступак. У овом поступку рјешењем о признању и извршењу, донесеном у смислу члана 101. став 3. у вези члана 96. став 2. ЗРСЗ, страна судска одлука се признаје и утврђује њена извршност ако је у питању кондемпнаторна одлука, а не одређује се њено принудно извршење. Ово рјешење доноси окружни суд (члан 19. тачка 9. Закона о судовима и судској служби). Ако није донесено рјешење из члана 101. став 3. ЗРСЗ о признању стране судске одлуке, може, као о претходном питању, рјешавати суд и у поступку њеног присилног извршења, али само са учинком за тај поступак (члан 101. став 5. ЗРСЗ). Рјешење о дозволи извршења доноси основни суд (члан 34 ЗИП у вези са чланом 16. тачка 6/в Закона о судовима и судској служби). У том случају, суд надлежан за одлучивање о приједлогу за извршење, испитује, уз остало, и то јесу ли остварене претпоставке за признање стране одлуке и о томе би суд одлучио приликом доношења рјешења о извршењу, које се иначе по своме садржају не би разликовало од одговарајућег рјешења које се темељи на домаћој извршној исправи (члан 38. ЗИП).

(Врховни суд Републике Српске, Р-3/03 од 12.2.2003. године)

147.

Признање стране одлуке – претпоставке – мјесна надлежност

Чланови 86. до 96. и члан 101. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима

ПРИГОВОРИ ДА ЈЕ ПОТРАЖИВАЊЕ ИЗ СТРАНЕ ПРЕСУДЕ ЗАСТАРЈЕЛО, ДА НЕМА УСЛОВА ЗА ИЗВРШЕЊЕ ТЕ ПРЕСУДЕ С ОБЗИРОМ ДА ГЛАСИ НА СТРАНУ ВАЛУТУ (ЈУГОСЛОВЕНСКИ ДИНАР), ПРИ ЧИЊЕНИЦИ ДА ЈОШ НИЈЕ УСПОСТАВЉЕН ПЛАТНИ ПРОМЕТ СА САВЕЗНОМ РЕПУБЛИКОМ ЈУГОСЛАВИЈОМ, ДА СТРАНКА НЕМА МОГУЋНОСТИ ДА ПЛАЋА ДОСУЂЕНО ИЗДРЖАВАЊЕ ЗБОГ НИСКИХ ПРИМАЊА И ДА ЈЕ ДРУГА СТРАНКА НАСЛИЈЕДИЛА ИМОВИНУ ОД КОЈЕ МОЖЕ ДА СЕ ИЗДРЖАВА, НИСУ ОД УТИЦАЈА НА ПРИЗНАЊЕ СТРАНЕ СУДСКЕ ПРЕСУДЕ. ЗА ПРИЗНАЊЕ ПРЕСУДА СТРАНОГ СУДА МЈЕСНО ЈЕ НАДЛЕЖАН ОКРУЖНИ СУД НА ЧИЈЕМ ПОДРУЧЈУ ТРЕБА СПРОВЕСТИ ПОСТУПАК ПРИЗНАЊА, ОДНОСНО ИЗВРШЕЊА.

Из образложења:

Противник је поред осталог у жалбама навео да је дио потраживања предлагатељице застарио, те да обавеза из пресуде гласи на страну валуту (динаре), а платни промет између Федерације Босне и Херцеговине (гдје тврди да живи), односно Босне и Херцеговине и Савезне Републике Југославије још није успостављен. Даље је истакао да је “под притиском милиције из Србије” обавеза измирена са 28.2.1992. године. За вријеме рата није радио или је био на радној обавези са зарадом од само 100 до 200 динара мјесечно. Пензионисан је 1988. године са пензијом од 1.068 динара, тако да нема могућности да плаћа износ досуђен пресудом, који је два и по пута већи од пензије. Указао је и на деноминацију динара у току рата у Савезној Републици Југославији, затим на то да се предлагатељица удавала више пута, те да ју је брат онеспособио у тучи. Наслиједила је од мајке продавницу и земљу од којих остварује велика средства. Пошао је у Л. “ради увида у поступак” али је “враћен... са границе јер је лична карта из Федерације”.

Наведени приговори, међутим, нису од утицаја на признање поменуте пресуде. Чланом 101. став 2. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима (“Службени лист СФРЈ”, број 43/82, у даљем тексту: Закон о рјешавању сукоба закона), који се примјењује у Републици Српској на основу члана 12. Уставног закона за спровођење Устава Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, број 21/92), прописано је, наиме, да ће се суд ограничити на то да испита да ли постоје услови из члана 86. до 96. тог закона за признање стране судске одлуке. Тим одредбама ниједан од напријед наведених приговора противника није прописан као сметња за признање одлуке страног суда. Узгред се напомиње да противникови наводи о дјеломичној застарјелости предлагатељичиног потраживања и о измирењу обавезе до 28.2.1992. године могу бити релевантни у извршном поступку, а о томе да је он пензионисан с малим износом пензије, да се предлагатељица више пута удавала и да је наслиједила кућу и земљу од којих остварује високе приходе – у евентуалној парници за укидање или смањење досуђеног издржавања.

Законом о рјешавању сукоба закона прописано је да је за признање страних судских одлука мјесно надлежан суд на чијем подручју треба спровести поступак признања, односно извршења (члан 101. став 1.).

Предлагатељица је уз одговор на жалбу приложила потврду Министарства унутрашњих послова Републике Српске – Центра јавне безбједности З. од 20.4.2001. године о пријави пребивалишта, која је издата послје личних карата противника. Према тој потврди, противник је 21.12.1993. године пријављен у Т. као избјегло и расељено лице.

Из изложеног произилази да је противник у вријеме вођења поступка за признање стране судске одлуке и доношења побједног рјешења имао пријављено пребивалиште на подручју првостепеног суда. Због

тога доношењем првостепеног рјешња нису повријеђене одредбе о мјесној надлежности првостепеног суда из члана 101. став 1. напријед поменутог закона.

(Врховни суд Републике Српске, Гж-9/01 од 2.1.2001. године)

148.

Признање и извршење страних одлука – претпоставке за признање и извршење стране судске одлуке – достављање приједлога – одржавање рочишта

Члан 86. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима

У ПОСТУПКУ ЗА ПРИЗНАЊЕ СТРАНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ СУД ЈЕ ДУЖАН ДА ПРОТИВНИКУ ПРЕДЛАГАЧА ДОСТАВИ ПРИЈЕДЛОГ ЗА ЊЕНО ПРИЗНАЊЕ И ОМОГУЋИ МУ РАСПРАВЉАЊЕ ПРЕД СУДОМ.

Из образложења:

Предмет ове ванпарничне ствари је приједлог предлагача за признање пресуде страног суда којом је противницима предлагача наметнута обавеза исплате одређених новчаних износа предлагачу.

У образложењу првостепеног рјешења наводи се да је увидом у пресуду, чије се признање тражи, која је приложена уз приједлог у овјереној копији оригинала и у преводу на наш језик, са клаузулом правоснажности од 28. 08. 2002. године, утврђено да не постоје правне сметње, прописане одредбама чланова 87. до 92. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима ("Сл. лист СФРЈ", бр. 43/82 и 72/82 - у даљем тексту: ЗРСЗ), који се има примјенити у Републици Српској на основу члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске ("Сл. гласник Српског народа у БиХ", бр. 21/92) и да се зато може признати и у Републици Српској.

Из стања списка је видљиво да приједлог за признање стране судске пресуде није достављен противницима предлагача, нити је одржано рочиште пред судом.

Поступак признања стране судске одлуке проводи се по правилима ванпарничног поступка регулисаним одредбама Закона о ванпарничном поступку ("Сл. лист СР БиХ", бр. 10/89 - даље: ЗВП) и одредбом члана 101. ЗРСЗ. Ванпарнични поступак, у правилу, није контрадикторан поступак. Одсуство контрадикторности у ванпарничном поступку треба схватити као одступање од захтјева за обавезним одржавањем главне расправе, односно дужности суда да о сваком наводу и захтјеву једне странке омогући другој да се о њему изјасни.

Међутим, та одступања од контрадикторности не би смјела бити на уштрб темељног права на учествовање у ванпарничном поступку странке које се тај поступак тиче. Уставно правило које се мора непосредно и примарно примјењивати у свим поступцима гласи, да се сваком мора омогућити једнака заштита права пред судом, односно да судјелује у поступку у којем се одлучује о његовим правима (члан 16. Устава Републике Српске).

Ако би се противнику предлагача достављала само одлука (као у овом случају), онда би њему, заправо, било ускраћено право да судјелује у поступку у којем би се одлучивало о његовом праву.

У конкретном случају противници предлагача нису могли расправљати пред судом, јер нису ни знали да је поступак покренут све до доставе побијаног рјешења, што представља битну повреду одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тача 7. Закона о парничном поступку ("Сл. лист СФРЈ", бр. 4/77 до 35/91. те "Сл. гласник РС", бр. 17/93 до 32/94 - даље: ЗПП) који се на основу одредбе члана 456. став 1. Закона о парничном поступку ("Сл. гласник РС", бр. 58/03 и 85/03 - даље:ЗПП РС) примјењује и у овом поступку, а у вези са чланом 2. став 2. ЗВП.

Наиме, сходно правилу садржаном у члану 5. ЗПП, према којем свака странка има право да се изјасни о приједлозима и захтјевима против странке, а које се сходно одредби члана 2. став 2. ЗВП примјењује и у овом поступку, противницима предлагача је требало доставити приједлог на одговор и омогућити расправљање пред судом, како би се исти о приједлогу изјаснили и ставили евентуалне приговоре из члана 88 до 92. ЗРСЗ.

(Врховни суд Републике Српске, Гж-10/02 од 7.5.2004. године)

**Дејство одлуке страног суда коју је признао домаћи суд – правоснажно пресуђена ствар
Чланови 36, 86. и 89. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним
односима.**

У СПОРУ БИВШИХ БРАЧНИХ ДРУГОВА ЗА УТВРЂЕЊЕ И ДИОБУ ЗАЈЕДНИЧКИ СТЕЧЕНЕ ИМОВИНЕ У БРАКУ, ПАРНИЧНИ СУД ЈЕ ВЕЗАН ОДЛУКОМ СТРАНОГ СУДА О ТОЈ ИМОВИНИ, АКО ЈЕ СТРАНУ ОДЛУКУ ПРИЗНАО ДОМАЋИ СУД.

Из образложења:

Предмет спора у овој правној ствари је тужбени захтјев тужиље за утврђивање обима заједнички стечене имовине у браку с туженим и величине њеног удјела у тој имовини, ближе описаној у изреци првостепене пресуде, уз досуђење парничних трошкова.

Првостепени суд је утврдио: да су парничне странке закључиле брак 16.1.1970. године у Матичном уреду К.; да је тај брак разведен правоснажном пресудом Окружног суда у Б. (Ш.) број ОР.9250009 од 19.5.1992. године; да су парничне странке током брака заједнички стекле непокретности ближе наведене у изреци првостепене пресуде; да је тачком 4- б. изреке пресуде суда у Б. тужени обавезан да у року од 3 мјесеца од њене правоснажности “код надлежног суда (судија) у Ј. имање пренесе у своје власништво уз истовремену исплату пола дијела тужитељици”, према прометној вриједности имања “од које се одбијају постојећи дугови”; да је ова пресуда као страна судска одлука призната у цјелини правоснажним рјешењем Окружног суда у Б. Л. број Р-14/99 од 9.2.1999. године.

Полазећи од тога да је одлуком страног суда тужени обавезан да исплати тужиљи $\frac{1}{2}$ вриједности “имања”, а да није утврђено “од којих се непокретности састоји имовина парничних странака”, првостепени суд је закључио да пресуда Окружног суда у Б. “служи као рјешење претходног питања у смислу одредбе чл. 12. ЗПП-а” и да је “парнични суд... везан таквом одлуком у границама њене правоснажности”. Суд је одредио величине сувласничких удјела странака у заједничкој имовини од по $\frac{1}{2}$ искључиво на основу ове стране пресуде. Обим те имовине, ближе означен у изреци првостепене пресуде, утврђен је увидом у п.л.бр. 214 к.о. Ј. и у скицу снимања од 7.7.1995. године, као и на основу налаза и мишљења вјештака геометра Г.Н. Суд “није дао посебну оцјену осталих provedених доказа, јер се иста указује ирелевантном”.

Другостепени суд је нашао да није основан жалбени приговор туженог о правоснажно пресуђеној ствари, те је прихватио као правилно правно становиште првостепеног суда.

По схватању овог суда, наведени разлози нижестепених судова су међусобно противрјечни, што је битна повреда одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 13. Закона о парничном поступку, на коју се указује у ревизији туженог. Судови су, наиме, заузели став да је страном одлуком ствар правоснажно пресуђена само у односу на величину удјела странака у имовини, а не и у дијелу у којем је тужени обавезан да исплати тужиљи половину износа прометне (тржишне) вриједности заједничке имовине по одбитку постојећих дугова, у року од 3 мјесеца од правоснажности пресуде, уз овлашћење “да имање пренесе у своје власништво”. Овакво схватање није правилно. Ако се заузме став да је страном одлуком ствар правоснажно пресуђена, то може бити само у цјелини (тј. како у односу на величину удјела странака, тако и на имовину), а не дјелимично (само у погледу висине удјела, или само у односу на имовину). Другим ријечима, страном одлуком ствар је или правоснажно пресуђена у цјелини (дакле, не дјелимично!), или уопште није правоснажно пресуђена. О овом питању нижестепени судови треба да у даљем поступку заузму јасан и одређен став и да га ваљано образложе.

Стоји чињеница да у страног одлуци није ближе одређено из чега се састоји “имање” странака. Одлука се у том дијелу заснива на њиховом споразуму. Стога је потребно у даљем поступку утврдити да ли је приликом закључења споразума о имовини пред Окружним судом у Б. воља парничних странака била управљена и на непокретну имовину у Ј. поводом које се води овај спор, тј. да ли су се оне споразумјеле да тужени и у тој имовини исплати тужиљи у новцу њен удио. Ове чињенице такође могу бити од утицаја на оцјену судова да ли се овдје ради о правоснажно пресуђеној ствари, на шта се иначе пази и по службеној дужности (члан 333. ЗПП).

Не може се прихватити као правилно ни схватање другостепеног суда да у овом предмету ствар није правоснажно пресуђена с обзиром на одредбе члана 36. став 1. и 2. и члана 89. став 1. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима (“Службени лист СФРЈ”, број: 43/82, у даљем тексту: Закон о рјешавању сукоба закона), који се у Републици Српској примјењује на основу члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, број 21/92), односно “да наведена страна судска одлука, у смислу предњих законских одредби, не би била ни призната да је истом одлучено о спорним некретнинама”. Чињеница је, наиме, да је страна одлука већ призната и да је као таква изједначена са одлуком домаћег суда у смислу члана 86. став 1. Закона о рјешавању сукоба закона, без обзира на то да ли је и у којој мјери сагласна са законским одредбама на које је указао другостепени суд. Тачно је да је чланом 89. став 1. Закона о рјешавању сукоба закона прописано да се страна судска одлука неће признати ако у односној ствари постоји искључива надлежност домаћег суда и да је за суђење у споровима о

својини и другим стварним правима на непокретности у својини грађана искључиво надлежан суд на чијем се подручју налази непокретност (члан 56. став 1. Закона о парничном поступку). У овом случају страна одлука (пресуда Округног суда у Б.) је призната од домаћег суда и у дијелу у којем је одлучено о заједничкој имовини парничних странака. Као таква, она је већ произвела правно дејство у Републици Српској, без обзира на наведене прописе (само суд пред којим се води поступак за признање стране одлуке, овлашћен је да цијени да ли та одлука испуњава услове за признање, па и услове из члана 86. став 1. Закона о рјешавању сукоба закона).

Под претпоставком да је ствар правоснажно пресуђена и да је међу странкама спорно да ли непокретности уписане у п.л.бр. 214 к.о. Ј. спадају у њихову заједничку имовину, тужила би имала правни интерес да се утврди које непокретности у Ј. чине њихову брачну тековину, без одлучивања о величини њихових удјела (о томе је одлучено страном одлуком). У противном, тј. ако није спорно да ове непокретности спадају у заједничку имовину странака, а опет под претпоставком да је ствар правоснажно пресуђена, тужила би могла да тражи утврђивање њихове тржишне вриједности и висину постојећих дугова, те обавезивање туженог да јој исплати у новцу половину разлике ових износа, како је и одлучено пресудом страног суда.

(Врховни суд Републике Српске, од 14.12.2001. године)

150.

Земљишно-књижно право - побијање одлука земљишно-књижног суда

Правна правила из параграфа 69. до 78., 136. и 138. бившег Закона о земљишним књигама

ПРЕМА ПРАВНИМ ПРАВИЛИМА ЗЕМЉИШНОКЊИЖНОГ ПРАВА, ОДЛУКА ЗЕМЉИШНОКЊИЖНОГ СУДА МОЖЕ СЕ ПОБИЈАТИ САМО ЖАЛБОМ И БРИСОВНОМ ТУЖБОМ, ПА СУД НИЈЕ ОВЛАШЋЕН ДА САМ СТАВИ ВАН СНАГЕ СВОЈУ ОДЛУКУ.

Из образложења:

Основано се у захтјеву за заштиту законитости (у даљем тексту: Захтјев) указује на то да првостепени суд није сам могао ставити ван снаге своје раније одлуке и да се исте могу побијати само са два правна средства: жалбом (правно правило из параграфа 136. бившег Закона о земљишним књигама, у даљем тексту: ЗЗК) и брисовном тужбом (правно правило из параграфа 68. ЗЗК). О жалби против првостепене одлуке у земљишно-књижном предмету одлуку доноси окружни суд (правно правило из параграфа 138. ЗЗК), док се о брисовној тужби одлучује по правилима парничног поступка (правила из параграфа 67. до 78. ЗЗК). Наведена правна правила била су, наиме, на снази у вријеме доношења нижестепених одлука. О овим важним процесним питањима одлуке нижестепених судова не садрже никакве разлоге, што их чини нејасним и неразумљивим, а то је битна повреда одредаба поступка из члана 354. став 2. тачка 13. Закона о парничном поступку у вези са чланом 2. став 2. Закона о ванпарничном поступку ("Службени лист СР БиХ", број 10/89, у даљем тексту: ЗВП), који се у Републици Српској примјењује на основу члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број, 21/92) на коју се у Захтјеву оправдано указује.

Позивање нижестепених судова на Одлуке Високог представника за Босну и Херцеговину од 27. априла 2000. године ("Службени гласник РС", бр. 12/00) и од 30.3.2001. године број 95/01 ("Службени гласник РС", бр. 17/01), као и на Европску конвенцију о људским правима са протоколима било би основано само ако право коришћења и располагања на непокретностима наведеним у ранијим рјешењима не би било спорно. Из жалбе ОДП "Т.Н" против првостепеног рјешења, која се, поред осталог, позива и на члан 1. тачку 8. Уговора између "Т.П. Експорт – импорт "Р".М и припојене Земљорадничке задруге Н. од 2.12.1970. године ("да ће сва основна средства досадашње задруге као и новонабављена и даље бити у склопу радне јединице Н., односно њено власништво"), произилази да је наведено право спорно између тог предузећа и предлагача и да спор произилази из правних чињеница и догађаја насталих прије 6. априла 1992. године. Стога се односи између учесника у овом поступку нису могли разрјешити примјеном одредаба Одлука Високог представника и Конвенције, односно њених протокола.

Доследно напријед реченом, Захтјев је на основу члана 408. у вези са чланом 394. став 1. Закона о парничном поступку и чланом 2. став 2. ЗВП уважен, оба нижестепена рјешења су укинута и одлучено да се предмет врати првостепеном суду на понован поступак.

У даљем поступку првостепени суд ће са захтјевом предлагача од 9.11.2001. године "за стављање изван снаге Рјешења Основног суда земљишно-књижног уреда бр. Дн-42/99" поступити као са његовом жалбом против ранијих рјешења број Дн-42/99 од 13.11.2001. године и број Дн-7/2000 од 8.2. (према неким подацима у спису: од 7.2.) 2000. године.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-12/02 од 3.1.2003. године)

151.

Накнада за експроприсане непокретности – критерији и мјерила Чланови 40. до 54. Закона о експропријацији

У ПОСТУПКУ ОДРЕЂИВАЊА НАКНАДЕ ЗА ЕКСПРОПРИСАНЕ НЕПОКРЕТНОСТ, НАКНАДА ЗА ЕКСПРОПРИСАНО ПОЉОПРИВРЕДНО ЗЕМЉИШТЕ, ЗА УСЈЕВЕ, ВОЋНА И ШУМСКА СТАБЛА, КАО И ЗА ГРАЂЕВИНСКЕ ОБЈЕКТЕ НА ТОМ ЗЕМЉИШТУ ОДРЕЂУЈЕ СЕ НА ОСНОВУ КРИТЕРИЈУМА И МЈЕРИЛА УТВРЂЕНИХ ОДРЕДБАМА ЧЛАНОВА 40. И 54. ЗАКОНА О ЕКСПРОПРИЈАЦИЈИ.

Из образложења:

Чланом 41. Закона о експропријацији (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 8/96, 9/96 и 15/96, у даљем тексту: ЗЕ) прописано је да се накнада за експроприсано пољопривредно земљиште одређује у новцу према тржишној цијени таквог земљишта.

Висина тржишне цијене земљишта је фактичко питање, које зависи од низа конкретних околности. Кад се вјештак о томе изјаснио, било је потребно да објасни свој налаз и мишљење у том смислу што би навео како је дошао до износа тржишне цијене за земљиште, да ли су му познати случајеви промета непокретности на овом подручју, те када је промет извршен и по којој цијени. Налаз и мишљење је требало употпунити прибављањем података о тржишној цијени земљишта у том крају од надлежног органа – Републичке управе јавних прихода – Подручне јединице У., како се то основано истиче у ревизији противника, а по потреби провести и друге доказе. Тек на основу овако прибављених података, суд може утврдити висину тржишне цијене, а тиме и накнаду за експроприсано пољопривредно земљиште предлагача.

Вјештак је процјенио вриједност сијена, дјетелине смиљките за период од 10 година у износу од 2.808,25 КМ. На рочишту од 02.12.1999. године, он је изјавио “да је вијек смиљките од 5 до 7 година”, али да је “приликом израде налаза узео у обзир да предлагач задњих 10 година није имао приступ тој парцели те тако није могао обнављати смиљкицу, нити евентуално промјенити културу”. Оваква процјена није у складу са одредбом члана 51. став 4. ЗЕ. Према том пропису, ако ранији власник није био у могућности да скине усјеве и убере плодове, услед тога што је кориснику експропријације дозвољено да отпочне радове прије скидања усјева или убирања плодова, ранији власник има право на накнаду за усјеве или плодове према тржишној цијени по одбитку потребних трошкова које би имао од жетве или бербе. Према томе, ако предлагачи нису били у могућности да скину усјеве смиљките, накнаду је требало одредити у висини тржишне цијене усјева, умањене за трошкове жетве, али не за период од 10 година, него за онолико времена, за колико би тај усјев још могао давати приносе.

Вриједност воћних стабала вјештак је утврдио у висини паушалног износа по стаблу (за јабуке 250 КМ, крушке 200 КМ, трешњу 200 КМ, а данарику 80 КМ по стаблу). Накнада за поједина воћна стабла се, међутим, одређује у висини тржишне цијене неамортизованих инвестиција уложених за подизање и одржавање тих стабала, увећане за износ чистог приноса које би стабла дала с обзиром на своју старост и плодност за онолико година колико је потребно да се подигну и да ступе у пуну плодност (члан 44. ЗЕ).

Накнада за живу ограду такође је одређена у паушалном износу – 1 КМ по дужном метру. Пошто се ова ограда састоји, према налазу вјештака, “од тврдих и меких лишћара”, дакле од шумских култура, њену вриједност је требало утврдити аналогном примјеном одредбе члана 46. ЗЕ.

Ако је бунар озидан (како би се то могло закључити из вјештаковог налаза), представљао би грађевински објект и предлагачима би припадала накнада према његовој тржишној цијени (члан 42. ЗЕ), а не у паушалном износу који је утврдио пољопривредни вјештак.

(Врховни суд Републике Српске, Рев- 40/01 од 21.9.2001. године)

152.

Привремена мјера за обезбјеђење неновчаног потраживања – мјера забране отуђења и оптерећења покретних ствари уз попис и предају ствари на чување – мјера забране употребе ствари

Члан 268. Закона о извршном поступку - ранији

Члан 272. Закона о парничном поступку - садашњи

ЈЕДНА ОД ПРИВРЕМЕНИХ МЈЕРА ЗА ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ НЕНОВЧАНОГ ПОТРАЖИВАЊА, КОЈЕ СУ У ЧЛАНУ 268. ЗИП-у ПРИМЈЕРИЦЕ НАВЕДЕНЕ, ЈЕ И ЗАБРАНА ОТУЂЕЊА И ОПТЕРЕЂЕЊА ПОКРЕТНИХ СТВАРИ НА КОЈЕ ЈЕ УПРАВЉЕНО ПОТРАЖИВАЊЕ УЗ ПОПИС И ПРЕДАЈУ СТВАРИ НА ЧУВАЊЕ. ЗАБРАНУ РАСПОЛАГАЊА НЕ МОРА ПРАТИТИ И МЈЕРА ЧУВАЊА, АЛИ СЕ МОЖЕ ИЗРЕЋИ И МЈЕРА ЗАБРАНЕ УПОТРЕБЕ СТВАРИ УЗ УСЛОВ ПОСТОЈАЊА ОБЈЕКТИВНЕ МОГУЋНОСТИ ДА ДОЂЕ ДО СМАЊЕЊА ВРИЈЕДНОСТИ КВАНТУМА СТВАРИ.

Из образложења:

Забрану располагања не мора пратити и мјера чувања (члан 76., 133., 266. и 268. ЗИП-а), али се може изрећи и мјера забране употребе ствари уз услов постојања објективне могућности да дође до смањења вриједносног квантума ствари. Оспореним одлукама изречена је мјера чувања спорних ствари код суда. По оцјени овог Врховног суда, а то се исправно истиче у захтјеву за заштиту законитости, у судски депозит се примају на чување готов новац, страна средства плаћања, вриједносни папири и драгоцености као и друге ствари, као нпр. умјетничке слике, колекције марака, спорни рукописи, ако су погодне за такав начин чувања. За ствари које услјед посебних својстава или величине нису погодне за чување у суду (спорне машине, по својој величини и осталом, очигледно то нису) одређује се чување депозита, односно чување предмета депозита код одговарајућег физичког или правног лица са којим службено лице закључује уговор о чувању (остава или ускадиштење) на терет повјериоца који сноси трошкове чувања и на њега пада ризик пропасти или оштећења ствари, изузев ако би до тога дошло услјед више силе (члан 714., 731. и 733. Закона о облигационим односима).

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-1/00 од 24.3.2000. године)

Г) Извршни поступак

153.

Извршни поступак - лице овлашћено за пријем испуњења обавезе

Чланови 35. став 1, 38. став 1. и 199. став 1. Закона о извршном поступку – ранији

Чланови 36. став 1., 39. став 1. и 199. став 2. Закона о извршном поступку - садашњи

Члан 95. Закона о парничном поступку – ранији

Члан 305. Закона о парничном поступку - садашњи

РЈЕШЕЊЕ О ИЗВРШЕЊУ МОРА БИТИ ИДЕНТИЧНО ИЗВРШНОЈ ИСПРАВИ, ПА СЕ СХОДНО ТОМЕ, ОВИМ РЈЕШЕЊЕМ МОЖЕ ОДРЕДИТИ ДА ДУЖНИК СВОЈУ ОБАВЕЗУ ИЗВРШИ САМО ПРЕМА ПОВЈЕРИОЦУ ОЗНАЧЕНОМ У ТОЈ ИСПРАВИ, А НЕ ПРЕМА ПОВЈЕРИОЧЕВОМ ПУНОМОЋНИКУ.

Из образложења:

Основано се у Захтјеву за заштиту законитости (у даљем тексту: Захтјев) указује на то да у погледу обавезе дужника рјешење о извршењу мора бити идентично извршној исправи, како то произилази из одредаба члана 35. став 1. и члана 38. став 1. Закона о извршном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 20/78, 6/82, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 и 35/91 и “Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/93 и 14/94, у даљем тексту: ЗИП). Другим рјечима, дужник може своју обавезу да испуни само у односу на повјериоца који је означен у извршној исправи. У ЗИП-у није предвиђена могућност спровођења извршења преносом средстава са рачуна дужника у корист пуномоћника повјериоца. Напротив, према одредби члана 199. став 1. тог закона, рјешењем о извршењу на новчаним средствима која се воде на рачуну дужника код организације која обавља послове платног промета (што се сходно примјењује и на банку код које дужник има отворен рачун), налаже се организацији (у овом случају банци) да новчани износ за који је одређено извршење пренесе са рачуна дужника на рачун повјериоца. Зато се у фази извршног поступка до доношења рјешења о извршењу, коју карактерише идентичност дужникове обавезе из извршне исправе и из тог рјешења, пуномоћник повјериоца није могао легитимисати као лице коме би, умјесто повјериоцу, било исплаћено новчано потраживање, јер он није повјерилац у извршном поступку. То је могуће тек у каснијој фази спровођења рјешења о извршењу.

Основ да повјериоцев пуномоћник прими новчано потраживање умјесто повјериоца у извршном поступку није садржан ни у члану 95. Закона о парничном поступку, на који се он позвао у одговору на Захтјев. Према тој законској одредби, адвокат може, ако странка није ближе одредила његова овлашћења у пуномоћју, да у име странке која му је издала пуномоћје, ставља захтјев за извршење или обезбјеђење и да предузима потребне радње у поступку поводом таквог захтјева (став 1. тачка 2.), односно да од противне странке прими досуђене трошкове (став 1. тачка 3.). Под предузимањем потребних радњи у поступку поводом захтјева за извршење очигледно се не подразумјева пријем новчаног потраживања у име повјериоца, тим прије што наведена одредба није садржана у ЗИП-у, као посебном закону којим је уређен поступак извршења, него у Закону о парничном поступку. Овлашћења адвоката из става 1. тачка 3. поменутог законског члана састоје се само у томе да прими досуђене трошкове од противне странке које би му она добровољно исплатила, дакле ван извршног поступка у којем се потраживања наплаћују принудним путем.

(Врховни и суд Републике Српске, Гвл-16/02 од 3.1.2003. године)

154.

Извршна исправа - подобност за извршење

Члан 20. став 1. Закона о извршном поступку - ранији

Члан 46. став 2. и 50. став 2. Закона о облигационим односима - садашњи

НИЈЕ ПОДОБНА ЗА СУДСКО ИЗВРШЕЊЕ ОДЛУКА СУДА КОЈОМ СЕ НАМЕЋЕ ОБАВЕЗА ДУЖНИКУ ДА ПОВЈЕРИОЦУ “ДОДИЈЕЛИ ДРУГИ ОДГОВАРАЈУЋИ ТРОСОБАН СТАН НА РАСПОЛАГАЊЕ”.

Из образложења:

Предмет потраживања је чињење или нечињење и оно је по својој природи облигационо-правне категорија, па сходно члану 46. став 2. Закона о облигационим односима – (даље: ЗОО) предмет мора бити могућ, допуштен и одређен односно одредив. Предмет потраживања је одређен ако је унапријед тачно утврђено шта дужник треба тачно да чини или не чини да би одговорио својој обавези, а одредив ако извршна исправа садржи елементе путем којих се може утврдити шта дужник треба да чини или не чини (члан 50. став 2. ЗОО).

У конкретном случају извршна исправа – пресуда Основног суда у Б.Л. Рс-41/94 од 17.05.1995. године на основу које је дозвољено извршење рјешења Основног суда у Б.Л. И.бр. 3787/00 од 02.02.2001. године, по оцјени и Врховног суда, не испуњава услове из члана 20. став 1. ЗПП. Овом одлуком је, наиме, наложено дужнику да повјериоцу “додијели други одговарајући трособни стан на коришћење, а по основу конкурса објављеног у априлу мјесецу 1993. године”. Како у тој извршној исправи није означена локација и површина тог стана, те како тај стан није могуће идентификовати на основу елемената садржаних у образложењу одлуке, чије се извршење тражи, другостепени суд је правилно закључио да наведена исправа није подобна за судско извршење зато што предмет дужникове обавезе није одређен или бар одредив у складу са овлашћењима која по ЗПП има суд који одлучује о приједлогу за извршење, па је стога неприхватљиво правно схватање изражено у захтјеву за заштиту законитости да је наведени извршни наслов подобан за судско извршење. Зато другостепени суд није починио битну повреду одредаба парничног и извршног поступка на коју указује захтјев за заштиту законитости, када је оспореном одлуком преиначио првостепено рјешење о извршењу тако што је одбио приједлог за извршење, укинуо све спроведене радње, и поступак извршења обуставио.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-10/02 од 23.8.2002. године)

155.

Привремена мјера за обезбјеђење неновчаног потраживања – претпоставке за њено одређивање

Члан 267. став 1. и 2. и 270. став 1. Закона о извршном поступку - ранији

ПРИВРЕМЕНА МЈЕРА ЗА ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ НЕНОВЧАНОГ ПОТРАЖИВАЊА МОЖЕ СЕ ОДРЕДИТИ АКО ПОВЈЕРИЛАЦ ДОКАЖЕ ДО СТЕПЕНА ВЈЕРОВАТНОЋЕ: 1. ДА ПОСТОЈИ ПОТРАЖИВАЊЕ ПОВОДОМ КОГА СЕ ВРШИ ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ И 2. ДА ПОСТОЈИ ОПАСНОСТ ДА ЋЕ СЕ ОСТВАРЕЊЕ ПОТРАЖИВАЊА БЕЗ ОДРЕЂИВАЊА ТАКВЕ МЈЕРЕ ОСУЈЕТИТИ ИЛИ ЗНАТНО ОТЕЖАТИ. ДОКАЗ ПОСТОЈАЊА ОПАСНОСТИ ЗАМЈЕЊУЈЕ ДОКАЗ ВЈЕРОВАТНОЋЕ ДА ЈЕ ПРИВРЕМЕНА МЈЕРА ПОТРЕБНА ДА БИ СЕ СПРИЈЕЧИЛА УПОТРЕБА СИЛЕ ИЛИ НАСТАНАК НЕНАДОКНАДИВЕ ШТЕТЕ. ИЗУЗЕТНО, ПРИВРЕМЕНА МЈЕРА МОЖЕ СЕ ПО ПРИЈЕДЛОГУ ПОВЈЕРИОЦА ОДРЕДИТИ И КАДА НИЈЕ ДОКАЗАНА ВЈЕРОВАТНОЋА О ПОСТОЈАЊУ ПОТРАЖИВАЊА И ОПАСНОСТИ, УКОЛИКО ПОВЈЕРИЛАЦ ПОЛОЖИ ЈЕМСТВО ЗА ШТЕТУ КОЈА БИ ДУЖНИКУ МОГЛА НАСТАТИ, АЛИ НЕ И У СИТУАЦИЈИ АКО СУД НАЂЕ ДА СЕ ШТЕТА КОЈА БИ МОГЛА НАСТАТИ НЕ БИ МОГЛА АДЕКВАТНО НАДОКНАДИТИ У НОВЦУ.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-1/00 од 24.3.2000. године)

Извршни поступак - извршење на непокретностима**Члан 6. Закона о приватизацији државног капитала у предузећима****Члан 23. Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима****Члан 1. Закона о измјенама и допунама Закона о извршном поступку (“Службени лист СФРЈ” бр. 27/90)**

НЕ МОЖЕ СЕ СПРОВЕСТИ ИЗВРШЕЊЕ РАДИ ОСТВАРЕЊА НОВЧАНОГ ПОТРАЖИВАЊА ПРОДАЈОМ ПУТЕМ УСМЕНОГ ЈАВНОГ НАДМЕТАЊА ИЛИ НЕПОСРЕДНОМ ПОГОДБОМ У ИЗВРШНОМ ПОСТУПКУ МАГАЗИНА КОЈИ СЛУЖИ ПРЕДУЗЕЋУ ЗА ОБАВЉАЊЕ ЊЕГОВЕ ДЈЕЛАТНОСТИ.

Из образложења:

Чланом 6. Закона о приватизацији државног капитала у предузећима (“Службени гласник Републике Српске”, број 24/98) на који се позива Захтјев за заштиту законитости (у даљем тексту: Захтјев), прописано је да предузеће у државној и мјешовитој својини не може продавати стална средства од дана ступања на снагу тога закона (т.ј. од 23. јула 1998. године у смислу његовог члана 50.) до дана регистрације насталих својинских промјена код регистарског суда. Према другој законској одредби на коју се такође позива Захтјев – члану 23. Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима (“Службени гласник Републике Српске”, број 24/98), предузећу није дозвољена продаја сталних средстава, нити промјена власничке структуре капитала, од дана ступања на снагу тог закона (т.ј. од 23. јула 1998. године, у смислу његовог члана 29.) до дана одобрења програма приватизације, у складу са Законом о приватизацији државног капитала у предузећима.

Поменуте законске одредбе су императивног (принудног) карактера. Уговор о продаји дужниковог магазина купцима путем непосредне погодбе закључен је 14.12.2000. године, дакле по ступању на снагу напријед наведених закона. Из стања у списима не произилази да су до тада регистроване настале својинске промјене код регистарског суда, односно да је дужнику одобрен програм приватизације у смислу поменутих законских одредаба. Стога је уговор од 14.12.2000. године, по оцјени овог суда, ништав као противан принудним прописима у смислу члана 103. Закона о облигационим односима (“Службени лист СФРЈ”, број: 29/78, 39/85 и 57/89 и “Службени гласник Републике Српске”, број 17/93 и 3/96) тако да не производи правне последице (члан 104. истог закона), па се на овај начин (продајом магазина) нису могла намирити новчана потраживања повјерилаца.

У прилог оваквом становишту иде и одредба члана 1. Закона о измјенама и допунама Закона о извршном поступку (“Службени лист СФРЈ”, број: 27/90) којом је новелиран члан 6. дотадашњег текста Закона о извршном поступку (“Службени лист СФРЈ”, број 20/78, 6/82, 74/87, 57/89 и 20/90) тако што је прописано да се на стварима и правима правних лица не може провести извршење и обезбјеђење ради остварења новчаног потраживања, ако су те ствари и права неопходни за обављање њихових задатака односно обављање дјелатности. Уговор о продаји непокретности путем непосредне погодбе је један од начина извршења на непокретности дужника ради намирења новчане обавезе, поред продаје непокретности путем јавног надметања, како то произилази из члана 158. Закона о извршном поступку (“Службени лист СФРЈ”, број: 20/78, 6/82, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 и 35/91 и “Службени гласник Републике Српске”, број 17/93 и 14/94, у даљем тексту: ЗИП). Дужник као државно предузеће има својство правног лица (члан 1. став 1. Закона о предузећима – “Службени гласник Републике Српске”, број 24/98 и 62/02). Пошто се ради о трговачком предузећу, нема никакве сумње о томе да му је поменути магазин служио за обављање његове дјелатности. Извршење се према томе није могло ни по одредбама ЗИП-а спровести продајом магазина дужника било јавним надметањем или путем непосредне погодбе.

(Врховни суд Републике Српске, Гвл-2/02 од 3.1.2003. године)

III УПРАВНО ПРАВО

Сентенције

1. МАТЕРИЈАЛНО ПРАВО

А) Акциза и порези

157.

Обвезник акцизе

Члан 4. Закона о акцизама и порезу на промет

ОБВЕЗНИК АКЦИЗЕ МОЖЕ БИТИ САМО ПРАВНО ЛИЦЕ ИЛИ ПРЕДУЗЕТНИК, А НЕ И ЊИХОВА ПОСЛОВНА ЈЕДИНИЦА.

Из образложења:

Према становишту овог суда, пословна јединица која нема својство правног лица, по Закону о акцизама и порезу на промет ("Службени гласник Републике Српске" бр. 25/98, 40/98, 18/99, 29/00 и 18/01), не може бити обвезник акциза, јер је чланом 4. тога закона (након измјена и допуна објављених у "Службеном гласнику" Републике Српске бр. 18 од 8. маја 2001. године) јасно одређено да обвезник акцизе може бити само правно лице или предузетник који производе из члана 2. став 1. тачка 1, 2 и 3. (у које улазе и безалкохолна пића) произведе или увезе. Такође контролисано лице као пословна јединица у Републици Српској се не може сматрати купцем акцизних производа из Републике Српске јер послује у оквиру правног лица из Федерације Босне и Херцеговине преко које то правно лице своју робу дистрибуира у Републику Српску. Записником о извршеној контроли није констатовано да је од стране контролисане пословне јединице извршено било какво плаћање робе према централи нити постоји било какав доказ који би ту чињеницу потврдио. Плаћање робе према централи би био основни услов да се промет њихове робе сматра купопродајом.

НАПОМЕНА: Члану 4. Закона о акцизама и порезу на промет ("Службени гласник Републике Српске" бр. 25/98, /98, 18/99, 29/00 и 18/01) одговара у измијењеном облику члан 5. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске" бр. 25/02, 60/03 – II дио и 96/03) гдје је предвиђена могућност да и пословна јединица буде обвезник акцизе.

(Пресуда Врховног суда Републике Српске У-631/02 од 17.12.2003. године)

158.

Порез на промет – комуналне услуге

Члан 38. тачка 13. Закона о акцизама и порезу на промет

Члан 1. и члан 2. став 1. тачка 3. Закона о комуналним дјелатностима

ПРОИЗВОДЊА И ИСПОРУКА ПАРЕ И ТОПЛЕ ВОДЕ ИЗ ДАЉИНСКОГ ИЗВОРА ТОПЛОВОДНЕ МРЕЖЕ ПРЕДСТАВЉА КОМУНАЛНУ УСЛУГУ НА КОЈУ СЕ НЕ ПЛАЋА ПОРЕЗ НА ПРОМЕТ.

Из образложења:

Према одредби члана 38. тачка 13. Закона о акцизама и порезу на промет ("Сл. гласник Републике Српске". бр. 25/98 и 40/98), који је био на снази у вријеме доношења првостепеног рјешења, порез на промет не плаћа се на комуналне услуге, осим услуга јавних гаража и паркиралишта.

А према одредби члана 1. Закона о комуналним дјелатностима ("Сл. гласник Републике Српске" бр. 11/95 и 18/95), законом се утврђују комуналне дјелатности од посебног друштвеног интереса, организација њиховог обављања и начин њиховог финансирања, док чланом 2. став 1. тачка 3. истог Закона, производња и испорука топлоте, која обухвата производњу и испоруку паре и топле воде из даљинског централизованог извора или појединачног извора за гријање и друге сврхе топлотом водом до подстанице потрошача укључујући и подстаницу, спада у дјелатност од посебног друштвеног интереса у смислу тога Закона.

Дакле, у Закону о комуналним дјелатностима производња и испорука паре и топле воде из даљинског централизованог извора сврстана је у комуналну дјелатност од посебног друштвеног интереса.

Тачан је и навод образложења првостепеног рјешења и оспореног акта да су у Закону о класификацији дјелатности и о регистру јединица разврставања ("Сл. гласник Републике Српске", бр. 4/97) производња, сакупљање и дистрибуција паре и топле воде за гријање, погонске и друге сврхе сврстан у сектор Д-

производња и снабдјевање електричном енергијом, гасом и водом. Оваквим сврставањем производња и дистрибуција паре и топле воде подлијегала би плаћању пореза на промет производа. Међутим, Закон о комуналним дјелатностима, као важећи закон, представља *lex specialis* у односу на Закон о класификацији дјелатности и регистру јединица разврставања. Доношењем овог закона, Закон о комуналним дјелатностима није стављен ван снаге, нити је промијењена или стављена ван снаге његова одредба која производњу и испоруку паре и топле воде сврстава у комуналну дјелатност од посебног друштвеног интереса. Осим тога, чланом 2. Закона о класификацији дјелатности и о регистру јединица разврставања јасно је одређено на што се примјењује класификација. Према тој одредби, класификација се примјењује на доношење и праћење мјера економске и социјалне политике, у статистици и евиденцији, у прикупљању обради и објављивању података према дјелатностима и извршавању међународних обавеза, у научно истраживачком и аналитичком раду, као и за упис дјелатности у судски или посебан регистар.

Дакле, овим законом није одређено да се он примјењује на области које су регулисане посебним законима, па тако ни на област комуналних дјелатности. Према томе, по становишту овог суда, производња и испорука паре и топле воде из даљинског извора топловодном мрежом представља комуналну дјелатност на које се примјењује члан 38. Закона о акцизама и порезу на промет.

НАПОМЕНА: Сада важећи Закон о акцизама и порезу на промет (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25//02, 60/03 – II дио и 89/03) не садржи одговарајућу одредбу

(Врховни суд Републике Српске У-1129/00 од 13.11.2003. године)

159.

Порез на промет производа, пореска основица у случају рабата

Члан 26. став 6. и члан 63. став 1. Закона о акцизама и порезу на промет

ПОПУСТ НА ЦИЈЕНУ ПРОИЗВОДА, КОЈИ ПРОДАВАЦ ДАЈЕ КУПЦУ, МОЖЕ СЕ ОДБИТИ ОД ПОРЕСКЕ ОСНОВИЦЕ САМО АКО ЈЕ КУПЦУ НЕПОСРЕДНО ОДОБРЕН У ФАКТУРИ, ОДНОСНО РАЧУНУ И АКО НЕ ТЕРЕТИ КУПЦА.

Из образложења:

Неспорна је чињеница да је тужилац као произвођач алкохолног пића (пива) вршио продају те робе и да у случајевима описаним у тачкама 1.7., 1.8., 1.44. и 1.45. првостепеног рјешења у фактурама није одобравао количински односно финансијски рабат. А у таквој ситуацији, попуст на цијене његових производа не може се одбити од пореске основице с обзиром на изричите когентне одредбе члана 26. став 6. тада важећег Закона о акцизама и порезу на промет (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/98, 40/98, 29/2000 и 18/2001) из којих произилази да је то могуће само ако је такав попуст купцу непосредно одобрен у фактури и ако не терети купца. Ове одредбе су – са аспекта утврђивања пореске обавезе – у уској вези са одредбама члана 63. став 1. тога закона – да је порески обвезник правно лице за сваки појединачно остварени промет производа дужан купцу производа да изда рачун (фактуру) о врсти, количини и цијени продатих производа, а ако се промет евидентира преко регистар-касе, одговарајући исјечак касене траке на којој је тај промет евидентиран. Књижна обавијест није фактура, па се тако и евентуални одобрени рабат путем такве обавијести не може правоваљано одбити од пореске основице. Чињеница да је књижна обавијест књиговођствени документ, за ову ситуацију је правно ирелевантна. Исто тако је за пореску обавезу ирелевантан правни карактер попуста који продавац даје купцу. Према томе, не стоји тужбени навод да тужена страна није разграничила предмет опорезивања (јер је он одређен у складу са одредбама члана 19. став 1. тачка 2. поменутог Закона о акцизама и порезу на промет), пореског обвезника (јер тај правни статус тужиоца произилази из одредаба члана 25. став 1. тачка 4. тога закона, односно, након његових измјена и допуна објављених у “Службеном гласнику Републике Српске” бр. 18/2001 из члана 25. став 1. тачка 3.) и пореску основицу (јер је она одређена по одредбама члана 26. став 7. у вези са ставом 6., а на начин предвиђен одредбама члана 26. став 1. тачка 3. истог закона).

НАПОМЕНА: Члану 26. став 6. и члану 63. став 1. Закона о акцизама и порезу на промет (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/98, 40/98, 29/00 и 18/01) одговара члан 21. став 4. и члан 66. став 1. истоименог сада важећег закона (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 25/02-II дио и 89/03).

(Врховни суд Републике Српске, У-1095/02 од 25.12.2002. године)

160.

Порез на лична примања – начин плаћања

Члан 55. став 1. тачка 1. и став 2. и 3. Закона о порезу на доходак грађана

Члан 4. став 3. тачке 4. и 19. Правилника о примјени

Закона о порезу на доходак грађана

ПОРЕЗ НА ЛИЧНА ПРИМАЊА ПЛАЋА СЕ У МОМЕНТУ ИСПЛАТЕ ТИХ ПРИМАЊА КАО ПОРЕЗ ПО ОДБИТКУ ЗА СВАКИ ПОЈЕДИНАЧНИ ОСТВАРЕНИ НЕТО ПРИХОД ПО СТОПИ КОЈА ВАЖИ НА ДАН ИСПЛАТЕ. У ЛИЧНА ПРИМАЊА СПАДА И МЈЕСЕЧНА НАКНАДА ЗА ИСХРАНУ У ТОКУ РАДА, КАО И ПРИМАЊА ПО ОСНОВУ ПОКРИВАЊА РАСХОДА ПОРЕСКОГ ОБВЕЗНИКА.

Из образложења:

Нема погрешне примјене одредаба члана 55. (тачније члан 55. став 1. тачка 1. и став 2. и 3.) Закона о порезу на доходак грађана (“Службени гласник Републике Српске” број 51/01) код утврђивања пореза на лична примања (тачка 1.22. диспозитива првостепеног рјешења). То је порез по одбитку који се плаћа за сваки појединачни остварени нето приход у моменту исплате личних примања и по стопи која важи на дан исплате. То исто произилази из одредаба члана 127. тачка 1. Закона о порезу на доходак грађана (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 23/98), који је био на снази до 24.10.2001. године. А према одредбама члана 4. став 3. тачке 4. и 19. Правилника о примјени Закона о порезу на доходак грађана (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 70/01) у лична примања која се опорезују, спада и мјесечна накнада за исхрану у току рада, као и примања по основу покривања расхода пореског обвезника (па тако и по основу накнаде за коришћење властитог аутомобила у службене сврхе). То исто произилази и из одредаба члана 23. став 2. напријед наведеног Закона о порезу на доходак грађана, који је био на снази до 24.10.2001. године.

(Врховни суд Републике Српске, У-1095/02 од 25.12.2002. године)

161.

Опорезивање адвоката у заједничкој адвокатској канцеларији

Члан 4. Закона о адвокатури

АДВОКАТИ УДРУЖЕНИ У ЗАЈЕДНИЧКУ АДВОКАТСКУ КАНЦЕЛАРИЈУ, У ПРАВНЕ ОДНОСЕ СТУПАЈУ СА СОПСТВЕНИМ СУБЈЕКТИВИТЕТОМ, ПА ЈЕ ТАКО СВАКИ ОД ЊИХ И ПОСЕБНИ ПОРЕСКИ ОБВЕЗНИК.

Из образложења:

Према одредбама члана 4. Закона о адвокатури (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/92, 12/93 и 26/93), адвокатску дјелатност адвокати врше као појединци, у заједничкој адвокатској канцеларији или удружени у адвокатску радну заједницу. Својство правног лица, а отуда и посебан правни субјективитет има само адвокатска радна заједница (члан 34) док заједничка адвокатска канцеларија тај статус нема. То уједно значи да у таквој канцеларији адвокати наступају са сопственим субјективитетом и, у правилу, индивидуално врше адвокатску дјелатност, па како за такав облик вршења дјелатности Законом о порезу на доходак грађана (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 8/94, 3/96, 15/96, 23/96 и 3/97 – у даљем тексту: Закон), као важећег закона у вријеме доношења оспореног акта (а нити којим другим законом) ништа посебно није одређено, то остаје и индивидуално опорезивање адвоката из заједничке адвокатске канцеларије.

НАПОМЕНА: Види члан 51. и 52. сада важећег Закона о адвокатури (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 37/02)

(Врховни суд Републике Српске, У-175/99 од 24.9.2001. године)

Б) Царине и друге увозне дажбине

162.

**Царина и друге увозне дажбине, накнадно обрачунавање и наплата
Члан 83., члан 96. и члан 217. став 2. Закона о царинској
политици Босне и Херцеговине
Члан 139. Царинског закона**

КАД У ЦАРИНСКОЈ ДЕКЛАРАЦИЈИ ЊЕН ПОДНОСИЛАЦ НИЈЕ НАВЕО ТАЧНЕ ПОДАТКЕ ОД КОЈИХ ЗАВИСИ ОБРАЧУН ЦАРИНЕ И ДРУГИХ УВОЗНИХ ДАЖБИНА, НАДЛЕЖНА ЦАРИНАРНИЦА ЈЕ ОВЛАШЋЕНА ДА НАКНАДНО, У РОКУ ОД ДВИЈЕ ГОДИНЕ ОД ДАНА ПОДНОШЕЊА ДЕКЛАРАЦИЈЕ, ДОНЕСЕ РЈЕШЕЊЕ О НАПЛАТИ ЦАРИНЕ И ДРУГИХ УВОЗНИХ ДАЖБИНА.

Из образложења:

Из одредбе члана 217. став 2. Закона о царинској политици БиХ ("Службени гласник БиХ", број 21/98 и 34/00) произлази да се прописи садржани у царинским законима ентитета, а који су у супротности са одредбама овог закона, сматрају неважећим. Међутим, одредбе члана 139. Царинског закона ("Службени гласник Републике Српске" број 4/93, 29/94 и 16/95), које се односе на накнадно обрачунавање и наплату царине и других увозних дажбина, ни у чему нису у супротности са првонаведеним законом, па се отуда приговор тужиоца о неблаговремености доношења првостепених рјешења указује неоснованим.

Према тој одредби, ако су царина и друге увозне дажбине плаћене у мањем или већем износу због тога што подносилац декларације није у декларацији навео тачне податке од којих зависи обрачун царине и других увозних дажбина, царинарница ће у року од двије године од дана подношења декларације донијети рјешење о наплати, односно повраћају царине и других увозних дажбина. Из тога произлази да је тужени орган имао право, али и обавезу поступања.

Право накнадне контроле, а у сврху испитивања тачности података наведених у пријави, несумњиво произлази и из одредби члана 96. Закона о царинској политици, док поступци описани чланом 139. Царинског закона Републике Српске, представљају конкретизацију права из члана 96. Закона о царинској политици БиХ. У вези с овим је и одредба члана 83. истог закона, према којој за тачност садржаја царинских исправа одговара царински обвезник, односно његов шпедитер. Услјед овога, приговор тужиоца да је шпедитер само преписао тарифни број из рјешења Министарства туризма и трговине Републике Српске и да не може бити одговоран за тачност тог уписа указује се неоснованим.

(Врховни суд Републике Српске У-263/01 од 19.11.2003. године)

В) Инспекцијски надзор

163.

**Продаја робе која није евидентирана у трговачкој књизи - овлашћење
тржишног инспектора
Члан 15. став 6. Закона о трговини
Члан 5. и члан 6. став 2. Правилника о облику и начину вођења трговинске књиге
Члан 9. став 1. тачка 4. Закона о тржишној инспекцији**

КАДА У ПОСТУПКУ ИНСПЕКЦИЈСКОГ НАДЗОРА УТВРДИ ДА ТРГОВАЦ ПРОДАЈЕ РОБУ КОЈА НИЈЕ ЕВИДЕНТИРАНА У ТРГОВАЧКОЈ КЊИЗИ, ТРЖИШНИ ИНСПЕКТОР ДОНОСИ РЈЕШЕЊЕ О ПРИВРЕМЕНОМ ОДУЗИМАЊУ, ОДНОСНО ЗАПЛИЈЕНИ ТЕ РОБЕ.

Из образложења:

Оспорени акт, који чини правно јединство са првостепеним рјешењем, није услиједио из разлога што предметна роба није била жигосана, већ из разлога што је он (тужилац) ту робу ставио у промет прије него је она била прописно евидентирана у трговачкој књизи, дакле, што је поступио противно одредбама члана 15. став 6. Закона о трговини ("Службени гласник Републике Српске", бр. 16/96 и 25/96) и одредбама члана 5. и члана 6. став 2. Правилника о облику и начину вођења трговачких књига ("Службени гласник Републике Српске", бр. 5/97), а што даје основ тржишном инспектору да привремено одузме такву робу на основу одредаба члана 9. став 1. тачка 4. Закона о тржишној инспекцији ("Службени гласник Републике Српске", бр. 10/97). Чињенично стање у предметној управној ствари утврђено је непосредном контролом тржишног инспектора дана 13.9.1999. године, како то произилази и из

списа предмета, конкретно, из записника број 10-324-2-143 од 13.9.1999. године, па је овај суд у ситуацији да примијени правила из члана 38. став 1. ЗУС-а, тако да овај управни спор ријешити на подлози чињеница утврђених у проведеном управном поступку.

НАПОМЕНА: Чланом 4. Закона о измјенама и допунама Закона о тржишној инспекцији ("Службени гласник Републике Српске", бр. 52 од 17. октобра 2001. године) у члану 9. став 1. Закона о тржишној инспекцији ("Службени гласник Републике Српске", бр. 10/97) брисана је ријеч "привремено".

(Врховни суд Републике Српске, У-32/02 од 9.10.2002. године)

164.

Инспекцијски надзор – уклањање бесправно изграђеног објекта Члан 137. став 1. тачка 8. Закона о уређењу простора

У ПОСТУПКУ ВРШЕЊА ИНСПЕКЦИЈСКОГ НАДЗОРА УРБАНИСТИЧКО-ГРАЂЕВИНСКИ ИНСПЕКТОР ИМА ПРАВО ДА НАРЕДИ РУШЕЊЕ ОБЈЕКТА КОЈИ СЕ ГРАДИ ИЛИ ЈЕ ИЗГРАЂЕН БЕЗ ОДОБРЕЊА ЗА ГРАЂЕЊЕ АКО ЊЕГОВА НАМЈЕНА НИЈЕ У СКЛАДУ СА НАМЈЕНОМ ПРОСТОРА НА КОЈЕМ СЕ ОН ГРАДИ, ОДНОСНО НА КОЈЕМ ЈЕ ИЗГРАЂЕН.

Из образложења:

Неспорна је чињеница да је предметна гаража изграђена без прибављања урбанистичке сагласности и дозволе за њено грађење. У проведеном управном поступку је уз то утврђено да је она лоцирана на простору који Регулационим планом "Б..." није намијењен за изградњу таквих објеката. У таквој ситуацији и одлука о њеном уклањању је у складу са одредбама члана 137. став 1. тачка 8. Закона о уређењу простора ("Службени гласник Републике Српске", бр. 19/96, 15/96, 25/97 и 10/98).

НАПОМЕНА: Члану 137. став 1. тачка 8. Закона о уређењу простора одговара члан 138. став 1. тачка 8. – пречишћени текст тога закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 84/02)

(Врховни суд Републике Српске, У-46/99 од 24.10.2000. године)

Г) Стамбени односи

165.

Стицање станарског права - услови Члан 11. став 1. и 2. и члана 30. Закона о стамбеним односима

ЛИЦЕ КОЈЕ НА ОСНОВУ ОДЛУКЕ О ДОДЈЕЛИ СТАНА НА КОРИШЋЕЊЕ НИЈЕ УСЕЛИЛО У СТАН И ЗАКЉУЧИЛО УГОВОР О ЊЕГОВОМ КОРИШЋЕЊУ, НЕ СМАТРА СЕ НОСИОЦЕМ СТАНАРСКОГ ПРАВА НА ТОМ СТАНУ.

Из образложења:

Одлука о додјели предметног стана на коришћење гласи на име Ј. Ј., која према стањуписа, у тај стан никада није уселила, а будући није ни закључила уговор о његовом коришћењу, не може се сматрати носиоцем станарског права на тој стамбеној јединици у смислу одредаба члана 11. преузетог Закона о стамбеним односима ("Службени лист СРБиХ", бр. 14/84, 12/87 и 36/89), те "Службени гласник Републике Српске", бр. 19/93, 12/99 и 31/99). Сљедствено томе, ни Ј. М. не може имати статус легалног корисника спорног стана у смислу члана 6. тога закона, па како је уз то у њега уселила без уселења њене мајке Ј. Ј., то се има сматрати незаконито уселимцем у ту стамбену јединицу у смислу одредаба члана 30. Закона о стамбеним односима.

(Врховни суд Републике Српске, У-60/99 од 6.6.2001. године)

166.

**Усељење у стан уз дозволу носиоца станарског права
Члан 22. и члан 30. Закона о стамбеним односима**

ЛИЦЕ УСЕЉЕНО У СТАН УЗ ДОЗВОЛУ НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА, А КОЈЕ ОСТАНЕ У СТАНУ И НАКОН ШТО НОСИЛАЦ СТАНАРСКОГ ПРАВА ПРЕСТАНЕ ДА КОРИСТИ ТАЈ СТАН, НЕ СМАТРА СЕ НЕЗАКОНИТО УСЕЉЕНИМ ЛИЦЕМ.

Из образложења:

Из списка предмета произилази да је тужилац у спорни стан уселио уз дозволу тадашњег носиоца станарског права на том стану Б. С., те да је у истом остао и након што је овај престао да тај стан користи због пресељења у други стан. У таквој ситуацији, овај суд налази да се он не може сматрати незаконито усељеним лицем у ту стамбену јединицу у смислу одредаба члана 30. Закона о стамбеним односима (“Службени лист СРБиХ”, бр. 14/84, 12/87 и 36/89 и “Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/93, 12/99 и 31./99), јер усељење у стан уз дозволу носиоца станарског права нема такав правни третман. У конкретном случају ради се о правној ситуацији из члана 22. тога закона, па је у том правцу потребно провести поступак и донијети мериторну одлуку.

(Врховни суд Републике Српске, У-277/99 од 15.5.2001. године)

167.

**Исељење из стана незаконито усељеног лица –
захтјев поднесен од лица којем недостаје активна легитимација
Члан 5а. Закона о јавном правобранилаштву
Члан 30. став 1. Закона о стамбеним односима
Члан 125. став 2. Закона о општем управном поступку**

АКО ЈЕ ЗАХТЈЕВ ЗА ИСЕЉЕЊЕ НЕЗАКОНИТО УСЕЉЕНОГ ЛИЦА У СТАН ДРЖАВНЕ СВОЈИНЕ ПОДНИО ПРАВНИ СУБЈЕКАТ КОЈИ НИЈЕ ДАВАЛАЦ ТОГА СТАНА НА КОРИШЋЕЊЕ И КОЈИ НЕМА СВОЈСТВО ЗАИНТЕРЕСОВАНОГ ЛИЦА У СМИСЛУ ОДРЕДАБА ЧЛАНА 30. СТАВ 1. ЗАКОНА О СТАМБЕНИМ ОДНОСИМА, А КОЈЕГ ЈАВНО ПРАВОБРАНИЛАШТВО НЕ ЗАСТУПА ПО ЗАКОНУ, НЕМА ОСНОВА ДА СЕ ЈАВНО ПРАВОБРАНИЛАШТВО “ПРИДРУЖИ” ТОМ ЗАХТЈЕВУ ИАКО ЈЕ ДАВАЛАЦ ПРЕДМЕТНОГ СТАНА НА КОРИШЋЕЊЕ ПРАВНИ СУБЈЕКАТ КОЈЕГ ЈАВНО ПРАВОБРАНИЛАШТВО ЗАСТУПА ПО ЗАКОНУ. ТАКАВ ЗАХТЈЕВ СЕ ОДБАЦУЈЕ НА ОСНОВУ ОДРЕДАБА ЧЛАНА 125. СТАВ 2. ЗАКОНА О ОПШТЕМ УПРАВНОМ ПОСТУПКУ.

Из образложења:

Из напријед наведеног првостепеног рјешења произилази да је поступак у предметној управној ствари покренут по захтјеву Општинског комуналног завода К.Д., а да је давалац на коришћење спорног стана Општина (Скупштина општине) К.Д. То утврђење уважава и тужена страна у оспореном акту, па с обзиром на то чињенично стање, погрешан је став туженог органа да се има позвати Републичко јавно правобранилаштво да се придружи том захтјеву за исељење тужиље из предметног стана и да даље судјелује у том поступку. Наиме, код неспорне чињенице да је захтјев услиједио од стране субјекта који нема правно својство заинтересованог лица у смислу одредаба члана 30. став 1. закона о стамбеним односима (“Службени лист СРБиХ”, бр. 14/84 – пречишћени текст, 12/87 и 36/89, те (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/93, 12/99 и 31/99), нема мјеста “придруживању” Републичког јавно правобранилаштва таквом захтјеву, јер оно у оваквим управним стварима наступа само као заступник субјекта које заступа у смислу одредаба члана 5а. Закона о јавном правобранилаштву (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/93, 14/94 и 32/94), а не као самосталан субјекат. Отуда стоје основи да се предметни захтјев одбаци на основу одредаба члана 125. став 2. Закона о општем управном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 47/86), јер је поднесен од субјекта који нема правно својство заинтересованог лица у смислу напријед наведених одредаба Закона о стамбеним односима, дакле, од субјекта којем недостаје активна легитимација у тој управној ствари.

НАПОМЕНА: Члану 125. став 2. Закона о општем управном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 47/86) одговара члан 113. став 2. истоименог сада важећег закона (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-879/99 од 7.3.2000. године)

168.

**Право корисника стана након смрти носиоца станарског права
Члан 6. став 1. и члан 21. Закона о стамбеним односима**

ПРАВО КОРИСНИКА СТАНА ДА НАСТАВИ КОРИШЋЕЊЕ СТАНА НАКОН СМРТИ НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА ПРЕСУЂУЈЕ СЕ ПРЕМА СТАЊУ У ВРИЈЕМЕ СМРТИ НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА.

Из образложења:

Право корисника стана из члана 6. став 1. Закона о стамбеним односима (“Службени лист СРБиХ”, бр. 14/84, 12/87 и 36/89 и “Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/93, 12/99 и 31/99) да настави коришћење стана након смрти носиоца станарског права, пресуђује се према стању у вријеме смрти носиоца станарског права – у смислу одредаба члана 21. тога закона. То другим ријечима значи да лице, које претендује на остварење тога права, мора, поред осталог, да у то вријеме буде фактични корисник стана, што подразумијева трајност коришћења у економској заједници са носиоцем станарског права, а не повремено навраћање у стан.

Из списка предмета произилази да тужилац није био такав корисник предметног стана. Наиме, његово избивање из Д. и с тим у вези некоришћење спорног стана у периоду од 30. априла 1991. па до 19. децембра 1998. године могло би се узети као оправдани разлог без правног значаја за његово право да настави коришћење те стамбене јединице уз аналогну примјену одредбе члана 14. Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 38/98, 12/99, 31/99, 38/99 и 65/2001) под условом да је био корисник након тога периода, и нарочито у вријеме смрти његове мајке. Међутим, то ни из једног доказа не произилази, па тако ни и из исказа свједокиње Г. Љ., која истиче да је он “долазио док је мајка била болесна и обилазио је..., а последице њене смрти “да долази често. То више-мање потврђују и остали саслушани свједоци, а посебно С.У., а нешто друго не произилази ни из његовог саслушања у својству странке. У таквој ситуацији, правно је ирелевантно што су његова лична докумената издата у Д., што је и разумљиво с обзиром на чињеницу да је он у вријеме издавања тих докумената био држављанин Босне и Херцеговине, и имао пријављено пребивалиште у Д.. Међутим, само по себи, то није доказ о фактичном коришћењу спорног стана.

Све то у битним околностима имала је у виду и тужена страна приликом одлучивања по жалби тужиоца против напријед наведеног првостепеног рјешења, како то произилази из образложења оспореног акта, па отуда не стоји тужбени навод да су учињене повреде одредаба члана 45. Закона о општем управном поступку.

Исто тако, не стоји навод тужиоца да су оспореним актом учињене повреде његових основних права и слобода предвиђене Европском конвенцијом о људским правима, јер повреда тих права подразумијева њихово постојање. У конкретном случају тужилац није био носилац станарског права на предметном стану, нити његов корисник у напријед наведеном правно релевантном времену, а евидентно је да није ни његов власник, па отуда не може бити ријечи о повреди права на дом или неког другог његовог права.

(Врховни суд Републике Српске, У-134/01 од 22.1.2002. године)

169.

**Коришћење стана након смрти носиоца станарског права,
својина корисника на породичној стамбеној згради
Члан 6, 13, 14. и 21. Закона о стамбеним односима**

ЧЛАН ПОРОДИЧНОГ ДОМАЋИНСТВА НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА НЕМА ПРАВО ДА НАСТАВИ КОРИШЋЕЊЕ СТАНА НАКОН СМРТИ НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА АКО У ИСТОМ МЈЕСТУ (НА ПОДРУЧЈУ ИСТЕ ОПШТИНЕ, ОДНОСНО ГРАДА) ИМА У СВОЈИНИ ПОРОДИЧНУ СТАМБЕНУ ЗГРАДУ КОЈА ОДГОВАРА ЊЕГОВИМ ПОТРЕБАМА И ПОТРЕБАМА ЧЛАНОВА ЊЕГОВОГ ПОРОДИЧНОГ ДОМАЋИНСТВА КОЈИ ЗАЈЕДНО СА ЊИМ СТАНУЈУ.

(Врховни суд Републике Српске, У-1267/01 од 8.10.2002. године)

170.

Уговор о коришћењу стана на одређено вријеме – основ за враћање посједа стана
Члан 14. став 1. Закона о престанку примјене закона о кориштењу напуштене имовине

ЛИЦУ, КОЈЕ ЈЕ ПО ОСНОВУ УГОВОРА ЗАКЉУЧЕНОГ НА ОДРЕЂЕНО ВРИЈЕМЕ, БИЛО НОСИЛАЦ СТАНАРСКОГ ПРАВА И КОРИСНИК ОДРЕЂЕНОГ СТАНА НА ДАН 30. АПРИЛА 1991. ГОДИНЕ, ПРИПАДА ПРАВО НА ВРАЋАЊЕ ПОСЈЕДА ТОГА СТАНА.

Из образложења:

Из образложења оспореног акта произлази да тужени орган налази да је првостепени орган потпуно и правилно утврдио чињенично стање и правилно примијенио материјално право када је утврдио да је тужиља предметни стан користила на основу рјешења о додјели стана на привремено коришћење и уговора о привременом коришћењу стана и вратио јој предметни стан у посјед као "привременом" носиоцу станарског права. Даље, произлази да тужиљи припада право на враћање стана у посјед, обзиром на одредбе Закона о престанку примјене Закона о кориштењу напуштене имовине ("Службени гласник Републике Српске" број 38/98, 12/99 и 31/99, у даљем тексту: Закон), обзиром да је на дан 30.04.1991. године била у посједу предметног стана, а да неријешени односи између даваоца стана на кориштење и тужиље нису предмет тог управног већ, евентуално, судског поступка.

Разлози које је тужени орган дао доносећи оспорено рјешење, по оцјени овог суда, нису у супротности са одредбама наведеног Закона. Наиме, према одредби члана 14. став 1. Закона, носилац станарског права има право да се врати у стан у складу са Анексом 7. Општег оквирног споразума за мир у БиХ, а одредбе тога Закона се примјењују на све станове које су корисници напустили између 30.04.1991. године и 19.12.1998. године, без обзира да ли је стан проглашен напуштеним или не, односно без обзира да ли је стан коришћен у пословне сврхе након 30.04.1991. године.

Дакле, наведене одредбе Закона не праве никаву разлику између лица која су на дан 30.04.1991. године били носиоци станарског права на стану на трајној основи и лица која су то постала на основу рјешења о додјели стана и уговора о кориштењу стана на одређено вријеме (овдје: привремено).

(Пресуда Врховног суда Републике Српске У-514/01 од 28.01.2004. године)

171.

Враћање посједа стана – активна легитимација

Члан 1. став 2., члан 3. и члан 15. став 1. Закона о престанку примјене Закона о кориштењу напуштене имовине

ЛИЦУ КОЈЕ НА ДАН 30. АПРИЛА 1991. ГОДИНЕ НИЈЕ БИЛО НОСИЛАЦ СТАНАРСКОГ ПРАВА, НИТИ ЧЛАН ПОРОДИЧНОГ ДОМАЋИНСТВА НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА НА ОДРЕЂЕНОМ СТАНУ, НЕ ПРИПАДА ПРАВО ДА ЗАХТИЈЕВА ВРАЋАЊЕ У ПОСЈЕД ТОГА СТАНА.

Из образложења:

Из списка предметне управне ствари произлази да је тужиљи додијељен на кориштење предметни стан, на којем је носилац станарског права био М. А., рјешењем Секретаријата за друштвене дјелатности, Комисија за инвалидско-борачка питања општине Б.Л. број 10-568-547/92, од 5.11.1992. године, на основу којег је истога дана закључила уговор о коришћењу стана са СИЗ-ом становања Б.Л. број 0303-1870/92, те да је на основу рјешења Општинског секретаријата за просторно уређење и стамбено комуналне послове број 11-372-964/97 од 12.12.1997. године и пресуде Основног суда у Б.Л. број П-2084/97 од 27.11.1997. године тужиља закључила уговор о коришћењу другог, двособног стана на истој адреси, у површини од 47 м² са Заводом за изградњу Г. Б.Л. број 0303-793/98 од 16.12.1997. године, када је и уселила у тај стан. Ове чињенице не оспорава ни тужиља.

Одредбама члана 3. Закона о престанку примјене Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине ("Службени гласник Републике Српске", бр. 38/98, 12/99, 31/99, 38/99, 65/01 и 12/02) прописано је да власник, посједник, односно корисник непокретности који је напустио непокретност, има право на враћање непокретности са свим правима које је имао до 30.4.1991. године, односно до момента напуштања непокретности, а одредбама члана 1. став 2. тог закона, прописано је да свако станарско право или уговор, закључен у периоду између 1.4.1992. године и 19.12.1998. године, престаје да важи.

Како тужила није била носилац станарског права на предметном стану на дан 30.4.1991. године, него М.А., те како је уговор о коришћењу тог стана између тужиле и СИЗ-а Б.Л. закључен 5.11.1992. године, престао да важи у смислу члана 1. став 2. наведеног закона, правилно је поступила тужена страна доносећи оспорени акт, јер тужили не припада право да тражи враћање у посјед предметног стана па не стоје тужбени наводи да је оспорени акт заснован на погрешно и непотпуно утврђеном чињеничном стању, уз погрешну примјену материјалног права. Чињеница да М.А. није поднио захтјев за поврат спорног стана није од утицаја на другачије рјешење ове управне ствари, а рјешавање стамбеног питања тужиле са статусом расељеног лица и својством члана породице погинулог борца путем споразума, није предмет овог управног поступка.

(Врховни суд Републике Српске У-465/03 од 08.10.2003. године)

172.

Враћање посједа стана – права члана породичног домаћинства носиоца станарског права

Члан 6. и члан 21. Закона о стамбеним односима

Члан 14. и члан 15. став 1. Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине

КАД ЈЕ НОСИЛАЦ СТАНАРСКОГ ПРАВА ЛИШЕН ПОСЈЕДА СТАНА У ПЕРИОДУ ОД 30. АПРИЛА 1991. ГОДИНЕ ДО 19. ДЕЦЕМБРА 1998. ГОДИНЕ И У ТОМ ПЕРИОДУ УМРО, ПРАВО НА ВРАЋАЊЕ ПОСЈЕДА ТОГА СТАНА ИМА ЛИЦЕ КОЈЕ ЈЕ НА ДАН 30. АПРИЛА 1991. ГОДИНЕ БИЛО ЧЛАН ПОРОДИЧНОГ ДОМАЋИНСТВА НОСИОЦА СТАНАРСКОГ ПРАВА.

Из образложења:

Право члана породичног домаћинства носиоца станарског права да настави коришћење стана након смрти носиоца станарског права – у смислу одредаба члана 21. став 2. у вези са ставом 1. ЗСО, зависи од тога да ли су испуњени услови из члана 6. овог закона, а што значи да лице, које претендује на остварење тога права, мора да буде корисник стана у вријеме смрти носиоца станарског права. Међутим, како се ради о закону који се у Републици Српској примјењује на основу одредаба члана 12. Уставног закона о провођењу Устава Републике Српске (“Сл. гласник Републике Српске”, број 21/92) и чињеници да је улиједио Закон о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Сл. гласник Републике Српске”, број 38/98, 12/99, 31/99, 38/99 и 65/01), којим је одређено да се лице које је напустило стан у периоду између 30. априла 1991. и 19. децембра 1998. године сматра избјеглицом или расељеним лицем у складу са Анексом 7. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини са правом повратка у стан без обзира на околности под којима га је напустила (члан 14. став 2.) и како је с тим у вези право члана породичног домаћинства носиоца станарског права да тражи враћање стана у посјед (члан 15. став 1. у вези са чланом 14. став 1.), у конкретном случају, рјешење ове управне ствари зависи од чињенице да ли је Т. П. био члан породичног домаћинства (а то значи и корисник спорног стана) његове мајке, сада пок. Т. Ј. на дан 30. априла 1991. године. При том се мора имати у виду чињеница да је сада пок. Т. Ј. умрла након што је лишена посједа тога стана, а прије него је успјела да реализује право на поврат тога посједа, па је отуда евидентно да ни она, а ни Т. П., у моменту њене смрти, нису били корисници предметног стана, јер то, усљед поступка Г.С., а потом и првотужиоца, није било могуће.

(Врховни суд Републике Српске, У-764/01 од 5.3.2002. године)

Б) Урбанистичко–грађевински односи

173.

Рок за започињање радова по одобрењу за грађење и престанак важности одобрења

Члан 153. став 2. Закона о просторном уређењу

Члан 97. Закона о уређењу простора

РОК ЗА ЗАПОЧИЊАЊЕ РАДОВА ПО ОДОБРЕЊУ ЗА ГРАЂЕЊЕ НЕ МОЖЕ СЕ ПРОДУЖАВАТИ ТАКО ДА У УКУПНОМ ТРАЈАЊУ БУДЕ ДУЖИ ОД ДВИЈЕ ГОДИНЕ. КАДА ГРАЂЕЊЕ НИЈЕ ЗАПОЧЕТО У РОКУ ОДРЕЂЕНОМ У ОДОБРЕЊУ ЗА ГРАЂЕЊЕ, ТО ОДОБРЕЊЕ ПРЕСТАЈЕ ДА ВАЖИ.

Из образложења:

Неспорна је чињеница да у двогодишњем року одређеном рјешењем Општинског секретаријата за просторно уређење, стамбено-комуналне послове и урбанизам Б. број 05/1-361-9 од 24.02.1993.године није отпочета градња грађевине одобрена тим рјешењем, па је његова важност престала силом одредаба члана 153. став 2. тада важећег Закона о просторном уређењу ("Службени лист СР БиХ", број 9/87 - пречишћен текст, 23/88, 24/89 и 15/99) у вези са чланом 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", број 21/91), односно сада члана 97. Закона о уређењу простора ("Службени гласник Републике Српске", 19/96, 25/96, 25/97 и 10/98).

НАПОМЕНА: Члану 97. Закона о уређењу простора одговара члан 96. пречишћеног текста тога закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 84/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-315/98 од 19.09.2000. године)

174.

**Престанак права на надзиђивање, односнона претварање заједничких просторија у станове
Члан 15. став 4., 5. и 6. и члан 16. Закона о надзиђивању зграда и претварању заједничких просторија у
станове у зградама у друштвеној својини
Члан 124. Закона о општем управном поступку**

ПОСТУПАК УТВРЂИВАЊА ПРЕСТАНКА ПРАВА НА НАДЗИЂИВАЊЕ ЗГРАДЕ, ОДНОСНО ПРЕТВАРАЊА ЗАЈЕДНИЧКИХ ПРОСТОРИЈА У СТАНОВЕ У ЗГРАДАМА У ДРУШТВЕНОЈ (САДА ДРЖАВНОЈ) СВОЈИНИ ПОКРЕЋЕ СЕ ПО СЛУЖБЕНОЈ ДУЖНОСТИ.

Из образложења:

Надзиђивање и претварање заједничких просторија у станове, као и пратећи послови у вези са тим, су послови од општег интереса у смислу одредаба члана 2. Закона о надзиђивању..., а одредбе члана 15. став 4.,5. и 6. и члана 16. тога закона - да се надзиђивање мора завршити у року од године дана од дана коначности рјешења о одобрењу за грађење, односно, у најдужем року од године и по дана (ако је по захтјеву инвеститора услиједило продужење једногодишњег рока), јер да у противном слиједи губитак тога права, а што се утврђује декларативним рјешењем надлежног органа управе за имовинскоправне послове - су строге (когентне) правне норме, па је у томе основ за покретање управног поступка у таквим управним стварима по службеној дужности у смислу одредаба члана 124. ЗУП-а. Иначе, ради се о једностраначкој управној ствари, гдје се у улози странке појављује само инвеститор, а како је првостепени орган имао доказ да одобрено припајање таванског простора поменутог зграде напријед наведеном стану није довршено у једногодишњем року из члана 15. став 4. Закона о надзиђивању, а ни до дана извршене контроле од стране Урбанистичко-грађевинске инспекције Града Б. Л., т.ј. до 18.10.1999.године, како то произилази из записника овог органа број 08-362/СЛ/99 од 18.10.1999.године - тај (првостепени) орган управе је могао да одлучи у предметној управној ствари без одржавања усмене расправе - у смислу одредаба члана 149. ЗУП-а, јер никаквог саслушања свједока и вјештака или увиђаја у проведеном управном поступку није било, нити се указала потреба да се ти докази изводе. Отуда се и напријед изнесени приговори тужиоца процесно-правне природе указују неоснованим, а очигледно нетачна констатација тужене стране у оспореном акту о "усменој расправи" од 03.12.1999.године, када је он (туžilац) саслушан (дакле, након доношења првостепеног рјешења) - је без утицаја на рјешавање предметне управне ствари и отуда правно ирелевантна.

У напријед наведеном рјешењу од 05.12.1990.године инвеститору је јасно указано да се радови на реализацији одобреног првенственог права морају завршити у року од једне године од дана коначности одобрења за грађење. Такођер му је указано на евентуалну могућност продужења тога рока за још шест мјесеци (што овдје није случај) и последицу у виду престанка одобреног права у случају да се то не учини, па како је тај рок заснован на когентним нормама (како је то напријед истакнуто) Закона о надзиђивању..., који је *lex specialis*, то другачије одређивање тога рока рјешењем Општинске комисије за урбанизам, саобраћај и комуналне послове Б. Л. број 11-360-299/90 од 29.01.1991.године (одобрење за извођење радова на плану тога припајања) - не оправдава прекорачење наведеног рока из Закона о надзиђивању... Отуда се и инсистирање тужиоца на тој разлици у одређеним роковима указује неоснованим.

То рјешење од 05.12.1990. године о утврђивању првенственог права припајања таванског простора поменутом стану, као и рјешење од 29.01.1991.године, којим се одобрава извођење радова на плану реализације тога права, донесени су у корист инвеститора СП "Р. Ч." ДП "Е...." Б. Л. као даваоца на коришћење тога стана, а не непосредно у корист тужиоца као носиоца станарског права на том стану. Чињеница да је инвеститор то своје право уступио тужиоцу, је у сфери њиховог интерног правног односа који не доводи до продужења рока из члана 15. Закона о надзиђивању... Наиме, продужење рока за још могућих шест мјесеци може да услиједи само из оправданих разлога инвеститора, а не и ван тога. Отуда је на губитак предметног права без утицаја и чињеница да је тужилац у протеклом рату на овим просторима био ангажован у Војсци Републике Српске, као и чињеница да му вјероватно преостаје да се поново врати у предметни једнособни стан из којег је, како тврди, иселио 1993.године.

Наиме, остаје неспорна чињеница да инвеститор ни након вишекратног прекорачења датог рока, није искористио остварено првенствено право све до дана извршене контроле, т.ј. до 18.10.1999.године, дакле, ни након толико времена од завршетка рата на овим просторима.

(Врховни суд Републике Српске, У-191/2000 од 13.06.2000. године)

175.

**Одобрење за употребу грађевине, поступак кад грађевина није изграђена по одобрењу за градњу
Члан 106., члан 110. и члан 115. Закона о уређењу простора**

КАД СЕ У ПОСТУПКУ ИЗДАВАЊА ОДОБРЕЊА ЗА УПОТРЕБУ ИЗГРАЂЕНОГ ОБЈЕКТА УТВРДИ ДА ОБЈЕКАТ НИЈЕ ИЗГРАЂЕН ПРЕМА ТЕХНИЧКОЈ ДОКУМЕНТАЦИЈИ НА ОСНОВУ КОЈЕ ЈЕ ДАТО ОДОБРЕЊЕ ЗА ГРАЂЕЊЕ, ОРГАН НАДЛЕЖАН ЗА ИЗДАВАЊЕ ТОГА ОДОБРЕЊА ПОЗИВА ИНВЕСТИТОРА ДА У ОДРЕЂЕНОМ РОКУ ПОДНЕСЕ ЗАХТЈЕВ ЗА ИЗДАВАЊЕ ОДОБРЕЊА ЗА ГРАЂЕЊЕ ПРЕМА ИЗМИЈЕЊЕНОМ СТАЊУ У ТОКУ ГРАЂЕЊА.

Из образложења:

Према члану 106. Закона о уређењу простора ("Сл. гласник Републике Српске", бр. 19/89 и 10/98) изграђени објекат, за чије се грађење прибавља одобрење за грађење, може се користити само након што орган управе који је издао одобрење за грађење изда рјешење о одобрењу за употребу, а на основу претходно извршеног техничког прегледа објекта или његовог дијела. Ово одобрење се може издати само ако је објекат изграђен у складу са техничком документацијом, односно у складу са техничким прописима, стандардима и нормативима (члан 108.).

Према члану 110. истог закона, ако се приликом техничког прегледа утврди да грађевина није изграђена према техничкој документацији на основу које је издато одобрење за грађење, орган надлежан за издавање одобрења позваће инвеститора да у одређеном року поднесе захтјев за издавање одобрења према измијењеном стању у току грађења.

Дакле, неоснован је навод тужиоца да је управни орган могао само прихватити или одбити његов захтјев за издавање одобрења за употребу, јер првостепени орган је, с обзиром да стварно стање његовог објекта није било у складу са техничком документацијом приликом прегледа, исправно одлучио на основу члана 110. и члана 115. Закона о уређењу простора. Одбијањем захтјева за издавање рјешења о одобрењу за употребу орган би довео подносиоца захтјева у ситуацију да таквим рјешењем управну ствар ријешити на начин тако да се одобрење за употребу не би могло издати ни након уклањања недостатака.

НАПОМЕНА: Члану 106., члану 110. и члану 115. Закона о уређењу простора одговара члан 105., односно члан 109. и члан 114. пречишћеног текста тога закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 84/02)

(Пресуда Врховног суда РС У-1149/00 од 14.4.2004.године)

Е) Борци, ратни војни инвалиди, војни инвалиди и породице бораца

176.

**Категоризација бораца – активна легитимација
члана породице умрлог борца**

**Члан 3. став 2., члан 21. став 2. тачка 1. и члан 25. у вези са чланом 26. Закона о правима бораца, војних
инвалида и породица погинулих бораца**

СУПРУГА УМРЛОГ БОРЦА ИМА ПРАВНИ ИНТЕРЕС ДА ЗАХТИЈЕВА ДА СЕ ЊЕНОМ УМРЛОМ СУПРУГУ УТВРДИ БОРАЧКА КАТЕГОРИЈА, А ОТУДА И ПРАВО НА ПОДНОШЕЊЕ ТАКВОГ ЗАХТЈЕВА.

Из образложења:

Послије смрти борца чланови његове породице (неспоран борачко-породични статус тужиле) имају, сагласно члану 21. став 2. тачка 1. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца

("Службени гласник Републике Српске" бр. 35/99 – у даљем тексту: Закон), поред осталих и право на додатак уз пензију. То право, како то произилази из члана 26. у вези са чланом 25. Закона, могу остварити они чланови породице умрлог бораца који имају право на породичну пензију по прописима о пензијско-инвалидском осигурању војних осигураника (то пензијско право тужила је већ остварила) под условом да је борац од којег се изводи породична пензија био разврстан од прве до треће борачке категорије. Те категорије, по њиховом редном називу, зависно од временаведеног у зони борбених дејстава, уређује члан 3. Закона и у свом ставу 2. прописује да разврставање бораца у одговарајућу категорију врше општински органи надлежни за питање бораца и жртава рата, а то је у датој ситуацији оспоредметни првостепени орган. Дакле, да би тужила могла остварити право на додатак уз пензију и да би свој захтјев надлежном органу за признавање тога права могла аргументовати, а тиме и избјећи његову непотпуност, има интерес да захтјева да се њен супруг, покојни Р, па макар и последије његове смрти, разврста у одговарајућу борачку категорију, јер је породична пензија право које се изводи из ранијег статуса пензионера умрлог лица.

Првостепеним управним актом одбачен је захтјев тужиње уз образложење да га је поднијело лице које по Закону (не каже којем) за то није овлашћено. Тај акт је захваћен повредом правила поступка који му је претходио, па тужени орган није имао правоваљан основ да га правно оснажи, односно да ствар ријеши онако како је то дато у диспозитиву оспореног акта.

Наиме, управни поступак се покреће, поред осталог, и поводом захтјева странке. Да би захтјев странке довео до покретања поступка, потребно је да је његов подносилац активно легитимисан у дотичној ствари. Та активна легитимација подразумијева такав однос подносиоца захтјева према предмету поступка из којег произилази да се у поступку одлучивања рјешава о неком праву или обавези странке или о неком њеном правном интересу. Такав интерес, по становишту овога суда, има тужила, јер није јасно како би она могла остварити право на додатак уз пензију ако нико последије смрти њеног супруга није овлашћен да захтјева његово разврставање у одговарајућу борачку категорију. У том правцу неисправан је и став туженог органа у оспореном акту уз посебну напомену да активну страначку легитимацију за покретање поступка не могу одређивати никакве инструкције супротно закону.

НАПОМЕНА: Члану 3. став 2., члану 21. став 2. тачка 1. и члану 25. у вези са чланом 26. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске" бр. 35/99) одговара у измијењеном облику члан 28. став 1., односно члан 58. став 2. сада важећег Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" бр. 46/94).

(Врховни суд Републике Српске У-1368/02 од 14.4.2004. године)

177.

Вршење службе у војсци – одлазак на одсуство

Члан 13. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца

ПОД ВРШЕЊЕМ ДУЖНОСТИ У ВЕЗИ СА СЛУЖБОМ У ВОЈСЦИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ПОДРАЗУМИЈЕВА СЕ И ОДЛАЗАК БОРЦА НА ОДОБРЕНО ОДСУСТВО.

Из образложења:

Наиме, чланом 14. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске" бр. 35/99- у даљем тексту: Закон) прописано је да је породица погинулог бораца породица оног лица које је погинуло у рату као припадник оружаних снага Републике Српске вршећи војне, односно друге дужности за циљеве одбране Републике, а чланом 50. Закона прописано је да чланови породице погинулог бораца имају право на породичну инвалиднину. Борачки статус покојног сина, односно пасторка тужилаца до момента његове смрти (19.07.1992. године) је неспоран, а погинуо је на редовном путу идући на одобрено одсуство из јединице. Дакле, одлучна чињеница за рјешење предметне управне ствари је околност под којом је сада пок. М. погинуо. Ту околност, прихватајући да сам ријеши ствар у ревизијском поступку, није расправио тужени орган на ваљан начин.

Прије свега, ни из увјерења од 22.02.1995. године, ни из записника о увиђају од 20.07.1992. године, на чијим садржајима је заснован оспорени акт, не произилази онакав закључак каквим га је извео тужени орган. Увјерењем је само потврђено да је сада покојни М. погинуо "у зони одговорности бригаде, од стране И.М.", а у записнику о увиђају је констатовано само затечено стање на лицу мјеста на којем је смрт и наступила. Из чињеница које произилазе из та два документа тужени орган није могао извести правоваљан закључак да смрт покојног М. "није последица вршења војне дужности односно друге дужности за циљеве одбране" Републике Српске. Ово стога што се по одредбама члана 13. Закона, под вршењем службе или дужности у вези са службом у војсци Републике Српске, а у контексту испуњености услова за остваривање борачких права, сматра вршење и других дужности које се по одредбама Закона и других прописа којима се уређује служба у

Војсци сматра вршењем службе, односно дужности у вези са службом, укључујући ту и одобрени одлазак из јединице и повратак у јединицу. Одредбама Закона о војсци (тај други пропис) којим се уређује служба у Војсци и војна обавеза (члан 1.) предвиђено је и право на одсуство из јединице. Будући да је син, односно пасторак тужилаца користио то дозвољено одсуство, да је смртно страдао на редовном путу од јединице до куће, те да га је умишљајно лишило живота друго лице, такво чињенично стање се морало уважавати у смислу члана 13. у вези са чланом 2., а све ово у вези са чланом 14. и чланом 50. Закона при утврђивању испуњености услова за остварење права на породичну инвалиднину у корист тужилаца, а разумљиво је да смрт борца, уз испуњење и других услова, не мора увијек бити само посљедица дејства противне стране у рату.

НАПОМЕНА: Члану 13. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске" бр. 35/99) одговара члан 10. сада важећег Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" бр. 46/94).

(Пресуда Врховног суда Републике Српске У-642/01 од 19.11.2003. године)

178.

Самоубиство борца – статус и права чланова његове породице

Члан 14. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца

КАД ЈЕ СМРТ БОРЦА УСЛИЈЕДИЛА ЊЕГОВИМ САМОУБИСТВОМ, ЧЛАНОВИМА ЊЕГОВЕ ПОРОДИЦЕ САМО ИЗУЗЕТНО ПРИПАДА СТАТУС ЧЛАНОВА ПОГИНУЛОГ БОРЦА И С ТИМ У ВЕЗИ ОДГОВАРАЈУЋЕ ПРАВО.

Из образложења:

Смрт као посљедица самоубиства не може се узети као околност из члана 14. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске" бр. 16/96 и 22/96) као важећег закона у вријеме доношења првостепеног рјешења у овој управној ствари, по коме би породици погинулог борца припадало право на породичну инвалиднину, осим у изузетним случајевима избора између предаје и смрти у вези извршења борбеног задатка наведеног у образложењу пресуде овог суда број У-265/97. од 29. 06. 1997. године, коју тужила помиње у својој тужби, или ако је самоубиство услиједило усљед тешке психичке болести узроковане ангажовањем у Војсци Републике Српске. Према расположивој медицинској документацији која се налази у списима предметне управне ствари, не може се закључити да је код покојног П. М. таква болест постојала.

Према томе по становишту овог суда, исправно је првостепени орган одлучио да тужилу одбије са њеним захтјевом за признавање права на породичну инвалиднину, а сљедствено томе и тужени орган кад је одбио њену жалбу на првостепено рјешење.

НАПОМЕНА: Члану 14. Закона о правима бораца, ратних војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске" бр. 16/96 и 22/96) одговара члан 11. сада важећег Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" бр. 46/94).

(Врховни суд Републике Српске У-1230/00 од 10.3.2004. године)

179.

Самоубиство борца услијед нервног обољења – статус родитеља

Члан 2., члан 5. став 2. тачка 2. и 3., члан 14. став 1., члан 16. став 1. тачка 2. и члан 105. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца

КАД ЈЕ САМОУБИСТВО БОРЦА УСЛИЈЕДИЛО УСЛИЈЕД НЕРВНОГ ОБОЉЕЊА УЗРОКОВАНОГ ЊЕГОВИМ АНГАЖОВАЊЕМ У ОРУЖАНИМ СНАГАМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У РАТНИМ ОКОЛНОСТИМА, ЊЕГОВИМ РОДИТЕЉИМА, КОЈИ СУ ГА ИЗДРЖАВАЛИ ИЛИ КОЈЕ ЈЕ ОН ИЗДРЖАВАО, ПРИПАДА СТАТУС ЧЛАНОВА ПОРОДИЦЕ ПОГИНУЛОГ БОРЦА И ПО ТОМ ОСНОВУ ОДГОВАРАЈУЋЕ ПРАВО.

Из образложења:

Стоји навод тужене стране да се по одредбама члана 105. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", бр. 35/95) чињеница да је лице, од кога

чланови породице изводе право по одредбама тога закона, погинуло или умрло под околностима из члана 2. и 5. став 2. тачка 2. и 3. тога закона, утврђује само писаним доказним средствима из времена кад је то лице погинуло или умрло, те да се изјаве странке и других лица, без обзира у ком су облику саопштене, не сматрају писаним доказним средствима.

Међутим, тужилца тврди да је њен син, као борац Републике Српске, оболио на нервној бази док је имао то својство (својство борца Републике Српске) услјед тешких околности на ратиштима. У вези са тим, уз тужбу је приложила налаз и мишљење Психијатријске службе "О. б." П. број АП 1026 од 02.04.2001. године, из којег произилази да се "увидом у постојећу документацију мајке... са сигурношћу може потврдити да је покојник (М.М., прим.а.) у времену од 1993. и 1994. године у неколико наврата долазио код психијатра тражећи стручну помоћ", затим да је он "због последица ратних дејстава и преживљених догађаја код задње контроле дошао у веома депримираном стању", да је "у задње време 1994. године деловао доста растрешено, депримиран и променљивог расположења", а потом се закључује да је он "вероватно остао без лекова" и да је то "довело до инцидента који је наступио у његовим кризним тренутцима". Ту је и дијагноза: *depressio prolongata*.

С обзиром на ту чињеницу, овај суд налази да у проведеном управном поступку чињенично стање није потпуно утврђено. Наиме, указује се потреба да се од тужилце и напријед наведене здравствене установе затражи сва медицинска документација из времена наводног обраћања сада пок. М.М, ради љекарске помоћи, па да се потом та документација (наравно, ако буде постојала) упути надлежној љекарској комисији ради давања налаза и мишљења о томе да ли је самоубиство сина тужилце у узрочној вези са његовим обољењем (ако је такво обољење постојало) и ако јесте, да ли је то обољење у узрочној вези са његовим ангажовањем у Војсци Републике Српске у протеклом рату на овим просторима.

Наиме, по схваћању овог суда, ако би се показало да такав узрочни однос постоји, у том случају не би постојали основи да се тужилца утврди престанак права по основу смрти њеног сина М. М., борца Републике Српске. У противном, такав основ би постојао.

(Врховни суд Републике Српске, У-460/01 од 13.11.2002. године)

180.

Утврђивање војног инвалидитета у случају више оштећења организма

Члан 4. Правилника о утврђивању процента војног инвалидитета и

Члан 10. Правилника о раду лекарских комисија у поступку за остваривање права по Закону о правима војних инвалида и породица палих бораца

КАД ЈЕ ВОЈНИ ИНВАЛИДИТЕТ НАСТАО КАО ПОСЉЕДИЦЕ ВИШЕ ОШТЕЋЕЊА ОРГАНИЗМА, У НАЛАЗИМА И МИШЉЕЊИМА НАДЛЕЖНИХ ЉЕКАРСКИХ КОМИСИЈА ПОТРЕБНО ЈЕ ОЗНАЧИТИ ПРОЦЕНАТ ЗА СВАКО ПОЈЕДИНАЧНО ОШТЕЋЕЊЕ, А ПОТОМ И УКУПАН ПРОЦЕНАТ ТИХ ОШТЕЋЕЊА - УЗ ОДГОВАРАЈУЋЕ ОБРАЗЛОЖЕЊЕ.

Из образложења:

Напријед наведено првостепено рјешење је засновано на налазу и мишљењу љекарске комисије за преглед лица обухваћених Законом о правима војних инвалида и породица палих бораца у првостепеном поступку Р. број 1144/97 од 25.06.1997.године, а другостепено - на налазу и мишљењу такве комисије у другостепеном поступку П. број 1000/97 од 23.12.1997.године. Међутим, ти налази и та мишљења нису у складу са одредбама члана 4. Правилника о утврђивању процента војног инвалидитета ("Службени гласник Републике Српске ", број 22/93), јер појединачна оштећења тужиоцевог организма нису процентуално означена, па тако није јасно како је утврђен укупан проценат тога оштећења. Уз то, налаз и мишљење другостепене љекарске комисије нема никакво образложење, што је у супротности са одредбама члана 10. Правилника о раду лекаРепублике Српскеких комисија у поступку за остваривање права по Закону о правима војних инвалида и породица палих бораца ("Службени гласник Републике Српске", број 22/93), а што има за последицу да се ни оспорени акт не може ваљано испитати.

(Врховни суд Републике Српске, У- 279/98 од 19.9.2000. године)

181.

Учешће у рату - као право не постоји

Члан 106. став 2. и члан 107. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца

Члан 68. Закона о општем управном поступку

КАТЕГОРИЈА "УЧЕШЋЕ У РАТУ" КАО ПРАВО НЕ ПОСТОЈИ И ОТУДА НЕ МОЖЕ БИТИ ПРЕДМЕТ ОДЛУЧИВАЊА У УПРАВНОМ ПОСТУПКУ.

Из образложења:

Подноском од 04.10.1999.године, упућеног првостепеном органу, тужилац је захтијевао "признавање учешћа у Отаџбинском рату" у времену од 10.04.1992. до 15.09.1995.године. Рјешењем тог органа од 26.10.1999.године овај захтјев је одбијен, а оспореним актом одбијена је жалба тужиоца против тога рјешења као неоснована.

Чланом 2. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", број 16/96 и 22/96), који је био на снази у вријеме доношења оспореног акта, одређено је које се лице у смислу тога закона сматра борцем, а могућа права те категорије лица наведена су у члану 20. тога закона и поближе одређена у његовим даљим одредбама. Међутим, "учешће у рату", чије утврђење је захтијевао тужилац и о којем је одлучено у проведеном управном поступку, није предвиђена тим законом као правна категорија. Сам термин "учешће" је широк и неодређено, јер су учесници рата као оружаног сукоба, не само борци, него на одређени начин и друга лица. Истина, поменути закон уређено је право на признавање "статуса борца", али у проведеном поступку то није захтијevano, па тако о томе није ни одлучено. Отуда, по ојени овог суда, захтјев тужиоца од 04.10.1999.године је неразумљив, па је првостепени орган био дужан да поступи по одредбама члана 68. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", број 47/86) тако да затражи од његовог подносиоца да поменути недостатак отклони на начин да јасно прецизира које право захтијева, па тек онда да се о томе одлучи.

НАПОМЕНЕ: 1. Члану 2. и члану 20. Закона о правима бораца војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", број 16/96 и 22/96) одговара члан 2. и члан 30. сада важећег Закона о правима бораца војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 46/02).
2. Члану 68. Закона о општем управном поступку одговара члан 56. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02)

(Врховни суд Републике Српске, У-120/00 од 5.9.2000. године)

182.

Војни инвалиди - непостојање права на инвалидски додатак

Члан 146. став 2. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца

ВОЈНОМ ИНВАЛИДУ НЕ ПРИПАДА ПРАВО НА ИНВАЛИДСКИ ДОДАТАК.

Из образложења:

Тужена страна правилно налази да се према одредбама члана 146. став 2. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", број 16/96 и 22/96), као важећег закона у вријеме доношења оспореног акта, војни инвалиди којима је то својство признато по Закону о основним правима војних инвалида и породица палих бораца ("Службени лист СФРЈ", број 31/86), Закону о заштити војних инвалида ("Службени лист СР БиХ", број 35/90) и Закону о правима војних инвалида и породица палих бораца ("Службени гласник Републике Српске", број 17/93, 29/94 и 16/95), задржавају својство војног инвалида и користе права у обиму и под условима који су прописани тим законом. Међутим, овим законом (Законом о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца) није предвиђена категорија права на инвалидски додатак, па га отуда правно није било могуће ни признати у предметном управном поступку.

НАПОМЕНА: Право на инвалидски додатак не постоји ни по Закону о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", број 35/99), а не постоји ни по сада важећем Закону о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" број 46/04).

Ж) Породични односи

183.

**Вршење родитељског права – одлука у случају кад родитељи не живе заједно
Члан 89. став 2. члан 91. и 93. Породичног закона**

АКО РОДИТЕЉИ ДЈЕТЕТА РОЂЕНОГ У ВАНБРАЧНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ ЖИВЕ ОДВОЈЕНО, А НЕ МОГУ СЕ СПОРАЗУМЈЕТИ КО ЋЕ ОД ЊИХ ДА ВРШИ РОДИТЕЉСКО ПРАВО, КАО И У СЛУЧАЈУ НЕСЛАГАЊА У ВРШЕЊУ ТОГА ПРАВА, ОДЛУКУ О ТОМЕ ДОНОСИ ОРГАН УПРАВЕ НАДЛЕЖАН ЗА ПОСЛОВЕ СТАРАТЕЉСТВА.

Из образложења:

Из чињеница утврђених у управном поступку, на подлози којих суд, по правилу, на основу одредаба члана 38. став 1. Закона о управним споровима, (“Службени гласник Републике Српске”, број 12/94) рјешава спор, произлази да је малољетна Ж. рођена 5.9.1993. године у ванбрачној заједници тужиље и Ј.П., да је тужиља због насталих неспоразума у тој заједници, након четири мјесеца по рођењу дјетета, напустила заједницу, а потом отишла и запослила се у А. гдје је закључила брак са другим лицем са којим живи у брачној заједници. Након престанка ванбрачне заједнице између тужиље и Ј.П., дијете је остало са оцем који је наставио да над њим врши родитељско право. У том правцу, како то произилази из списка предмета, родитељи нису постигли ни закључивали никакав споразум, па проистиче да се са таквим стањем тужиља прећутно сагласила.

Породичним законом (“Службени листи СРБиХ” број 21/79 и 44/89) уређени су, између осталог, и односи између родитеља и дјеце на јединствен начин, без обзира да ли су дјеца рођена у браку као законом уређеној заједници супружника или у ванбрачној заједници. Чланом 8. тог закона прописано је да су родитељи заједнички дужни да се старају о дјечи, о њиховом животу и здрављу, подизању, васпитању и образовању. Кроз оваква старања исцрпљује се вршење њиховог родитељског права. Четири мјесеца након рођења млдб. Ж., тужиља и отац дјетета наставили су да живе одвојено, а сагласно одредби члана 89. став 2. Породичног закона, родитељско право над тим дјететом вршио је отац. Своје неслагање са таквим вршењем родитељског права, тужиља је изразила кроз захтјев у предметној управној ствари да се дијете њој повјери на заштиту и васпитање. Недостатак или пак постојање споразума који не одговара интересима дјетета, како то произилази из одредаба члана 88. став 2. и члана 91. наведеног закона, овлашћује орган старатељства (у овом случају првостепени орган) да по захтјеву или по службеној дужности одлучи о вршењу родитељског права. Чланом 93. прописано је да орган старатељства своју одлуку доноси након што испита све одлучне чињенице и на основу њих изведе закључак о интересима дјетета и о подобности, односно способности родитеља који ће над њим вршити родитељско право.

Прије доношења рјешења, које је правно оснажено оспореним актом, првостепени орган је саслушао оца дјетета, а 11.10.1999. године урадио и социјалну анамнезу његових родитеља. Анамнезу су дали социјални радник и педагог – психолог, лица која су својим стручним знањем и професионалним опредјељењем способни да цијене интересе дјетета и подобност лица које ће над њим вршити родитељско право. Одлука првостепеног органа има своје покриће у датој анамнези, а анамнеза разлоге које с правом прихвата првостепени орган, а који упућују на оправданост рјешења којим се дијете повјерава оцу. То рјешење је само условно трајна одлука, јер у случају промијењених прилика, на захтјев једног од родитеља или по службеној дужности, орган старатељства може донијети другу одлуку о повјеравању дјетета на заштиту и васпитање.

НАПОМЕНА: Члану 89. став 2. и члану 93. Породичног закона одговара члан 86. став 2. односно члан 90. истоименог закона (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 54/02)

(Врховни суд Републике Српске, У-242/2000 од 24.10.2000. године)

184.

Постављање стараоца – пристанак на постављање

Члан 176. став 2. Породичног закона.

ЗА СТАРАОЦА ПОСЛОВНО НЕСПОСОБНОМ ЛИЦУ НЕ МОЖЕ СЕ ПОСТАВИТИ НИ ЊЕГОВ РОДИТЕЉ АКО НА ТО НЕ ПРИСТАЈЕ.

Из образложења:

Према одредбама члана 176. став 2. Породичног закона ("Службени лист СРБИХ" број 21/79 и 44/89) у вези са чланом 12. Уставног закона за провођење устава Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" бр. 21/92), који је био на снази у вријеме вођења првостепеног поступка у предметној управној ствари, за стараоца се поставља лице које има лична својства и способности за вршење дужности стараоца, а које претходно да пристанак да буде старалац. Разумљиво је настојање управног органа да се функција стараоца обавља у кругу породице, јер се оправдано претпоставља да би ту улогу најбоље обнављали родитељи Б.Е. Међутим, тужилца ни у једном стадију поступка није дала пристанак за вршење ове дужности, већ се изричито противила њеном постављању за стараоца Б.Е. Уколико већ није провео поступак продужења родитељског права након пунољетства Б.Е., првостепени орган није му могао ни поставити његову мајку за стараоца, јер није испуњен ни један од кумулативно постављених услова из члана 176. став 2. Породичног закона, а коме претходи пристанак мајке, у овом случају тужилце. Тиме је почињена повреда наведене одредбе закона, па је сљедствено томе и тужени орган погрешно одлучио када је одбио жалбу тужилце против првостепеног рјешења.

НАПОМЕНА: Члану 176. став 2. Породичног закона ("Службени гласник Републике Српске" бр. 21/79 и 44/89) одговара члан 179. став 2. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске" бр. 54/02).

(Врховни суд Републике Српске У-829/02 од 04.02.2004. године)

3) Именовања и разрјешења

185.

Избор директора предузећа у мјешовитој својини

Члан 68. Закона о државним предузећима

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ НИЈЕ НАДЛЕЖНА ДА ИМЕНУЈЕ ДИРЕКТОРА ПРЕДУЗЕЋУ У МЈЕШОВИТОЈ СВОЈИНИ.

Из образложења:

Одлуком тужене стране број 02-1598 од 12.11.1997. године првотужилац је сврстан у предузеће од посебног значаја за одбрану Републике Српске под ознаком ОДП "Д..." Т., како то произилази из списка овосудног предмета број У-558/97. Међутим, у проведеном поступку је утврђено да је првотужилац дионичарско друштво, дакле, предузеће у мјешовитој својини на којем није могуће пимијенити одредбе члана 51. Закона о државним предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 3/95, 4/96, 21/96 и 3/97), па је пресудом овог суда број У-558/97 од 14.9.1999. године та одлука поништена, чиме је на основу одредаба члана 61. Закона о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 12/94) успостављен правни статус првотужиоца какав је био и прије доношења те одлуке, дакле, статус дионичарског друштва. Тиме отпада и правна могућност да тужена страна томе тужиоцу именује директора на основу одредаба члана 68. Закона о државним предузећима.

(Врховни суд Републике Српске, У- 556/97 од 13.02.2001. године)

186.

Опозив директора државног предузећа и именовање другог лица на ту функцију

Члан 67. и члан 71. став 1. Закона о државним предузећима Члан 209. став 2. Закона о општем управном поступку

РЈЕШЕЊЕ О РАЗРЈЕШЕЊУ ФУНКЦИЈЕ ДИРЕКТОРА ДРЖАВНОГ ПРЕДУЗЕЋА ПРИЈЕ ИСТЕКА ЊЕГОВОГ МАНДАТА ИМА ПРАВНИ КАРАКТЕР ОПОЗИВА ДИРЕКТОРА СА ТЕ ФУНКЦИЈЕ. У

ОБРАЗЛОЖЕЊУ ТАКВОГ РЈЕШЕЊА МОРАЈУ СЕ НАВЕСТИ РАЗЛОЗИ ОПОЗИВА ДИРЕКТОРА И ДОКАЗИ КОЈИ УПУЋУЈУ НА ПОСТОЈАЊЕ ТИХ РАЗЛОГА.

ПРИЈЕ ЗАКОНИТОГ ПРЕСТАНКА ФУНКЦИЈЕ ДИРЕКТОРА ЈЕДНОГ ЛИЦА НИЈЕ МОГУЋЕ ЗАКОНИТО ИМЕНОВАЊЕ НА ТУ ФУНКЦИЈУ ДРУГОГ ЛИЦА.

Из образложења:

Разрјешење директора прије истека мандата, а против његове воље, има правни карактер опозива директора са те функције, који је правно могућ само ако директор не извршава своје уговорне или законске обавезе као што је остваривање лоших пословних резултата, непоштовање забране конкуренције, сукоб интереса са предузећем, злоупотреба положаја и сл., како то јасно произилази из одредаба члана 71. став 1. Закона о државним предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 3/95, 4/96, 21/96 и 3/97 - у даљем тексту: ЗОДП). Разумије се само по себи да такво рјешење мора бити ваљано образложено и засновано на одговарајућем чињеничном стању поткријељеном правоваљаним доказима у смислу одредаба члана 209. став 2. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) у вези са чланом 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 21/92). А тога, кад је у питању првонаведени оспорени акт о разрјешењу тужиоца од функције директора поменутог предузећа - нема. Чак шта више, тужена страна и не тврди, а дакако и не нуди доказе о било каквом ваљаном разлогу доношења тога акта.

Како је директор орган пословођења (члан 67. ЗОДП) и уз то инокосан орган, то без законитог престанка те функције тужиоцу, по природи ствари, правно није било могуће ни законито именовање С.С. на ову функцију.

НАПОМЕНА: Члану 209. став 2. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члан 197. став 2. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-582/98 од 13.2.2001. године)

187.

Јавно предузеће – именовање и разрјешење директора

Члан 128. Закона о државним предузећима

Члан 1. став 3. и члан 16. став 1. Закона о електропривреди

ЗА ИМЕНОВАЊЕ И РАЗРЈЕШЕЊЕ ДИРЕКТОРА ЈАВНОГ ПРЕДУЗЕЋА НИЈЕ ПОТРЕБАН ПРИЈЕДЛОГ УПРАВНОГ ОДБОРА ПРЕДУЗЕЋА.

Из образложења:

Неспорна је чињеница да је ЈМДП "Е." Републике Српске Т. по свом значају државно предузеће од интереса за Републику и да обавља дјелатност од јавног интереса у смислу одредаба члана 1. став 3. Закона о електропривреди ("Службени гласник Републике Српске", бр. 10/97 и 23/98 – у даљем тексту: ЗОЕ). Према одредбама члана 16. став 1. тога закона, као и одредбама члана 128. Закона о државним предузећима, именовање и разрјешење директора таквог предузећа врши Влада, па с тог аспекта, стоји навод заинтересованог лица да за то именовање, односно разрјешење, није потребан приједлог управног одбора предузећа, како је то иначе предвиђено за именовање и разрјешење директора државних предузећа која не обављају дјелатност од јавног интереса (члан 68. став 1. тачка а. Закона о државним предузећима).

НАПОМЕНА: На основу члана 117. Закона о електрочној енергији ("Службени гласник Републике Српске", бр. 66/02 од 23. октобра 2002. године), ступањем на снагу овог

закона, престала је важност Закона о електропривреди ("Службени гласник Републике Српске", бр. 10/97 и 23/98)

(Врховни суд Републике Српске У-741/00 од 22.11.2000. године)

188.

Разрјешење декана високошколске установе – надлежност

Члан 105. став 4. Закона о универзитету (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 12/93 и 14/94)

НЕЗАКОНИТА ЈЕ ОДЛУКА МИНИСТРА ПРОСВЈЕТЕ О РАЗРЈЕШЕЊУ ДЕКАНА ВИСОКОШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ, ЈЕР ОДЛУКУ О ТОМЕ ДОНОСИ САВЈЕТ НА ПРИЈЕДЛОГ ВИЈЕЋА ТЕ ИСТЕ УСТАНОВЕ КАО СТРУЧНОГ ОРГАНА.

Из образложења:

Из одлуке о избору и именовању декана број 167/98 од 03.07.1998. године Савјета Технолошког факултета у З. произилази да је тужилац Х.П. именован за декана тог факултета на период од 2 године уз одредбу да то именовање тече од 07.07.1998. године. Одлука је заснована на одредбама члана 105. и 106. Закона о универзитету (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 12/93 и 14/94), а тим одредбама су прописани услови именовања, трајање мандата, функције декана и његово именовање без конкурса уз јасно одређење да декана именује и разрјешава Савјет високошколске установе на приједлог вијећа као стручног органа те установе (члан 105. став 4.). Према томе, на поменути функцију тужиоца је именовао надлежни орган и тај орган је и овлашћен да га разрјеша, како се то правилно истиче у тужби. Сљедствено томе, министар као функционер који руководи Министарством просвјете, није надлежан да разрјеша тужиоца са функције декана. Таква надлежност му није дата ни одредбама члана 10. Закона о министарствима на које се позвао у уводу оспореног акта.

(Врховни суд Републике Српске, У-595/98 од 29.08.2000. године)

189.

Опозивање ревизора књига– недостатак разлога

Члан 30. Закона о управним споровима

АКТ О ОПОЗИВАЊУ РЕВИЗОРА КЊИГА, У КОЈЕМ НИСУ НАВЕДЕНИ РАЗЛОЗИ ЊЕГОВОГ ДОНОШЕЊА, НЕ МОЖЕ СЕ ИСПИТАТИ, ПА ЈЕ КАО ТАКАВ НЕЗАКОНИТ.

Из образложења:

Из рјешења тужене стране број 02/1-010-1340/00 од 12.12.2000. године – достављеног уз тужбу, произилази да је тужилац, иначе дипломирани економиста са стручним звањем ревизора, именован за ревизора књига ЈМДП “...” Републике Српске. А из оспореног акта, такође достављеног уз тужбу, произилази да се то рјешење од 12.12.2000. године ставља ван снаге, што, у суштини, значи да се тужилац опозива са функције ревизора књига ЈМДП “...”. Међутим, у том акту нису дати никакви разлози његовог доношења, нити је указано на било какве доказе који би оправдавали евентуално постојеће разлоге.

Према томе, оспорени акт садржи такве битне недостатке који спречавају оцјену његове законитости, а што представља разлог његовог поништења већ на основу одредаба члана 30. Закона о управним споровима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 12/94).

(Врховни суд Републике Српске, У-756/01 од 9.5.2002. године)

И) Приватизација предузећа

190.

Приватизација предузећа у мјешовитој својини, престанак обавеза

Члан 11. став 2. Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима

Члан 1. и члан 3. Закона о приватизацији државног капитала у предузећима

ОБАВЕЗЕ ПРЕДУЗЕЋА У МЈЕШОВИТОЈ СВОЈИНИ ПРЕМА РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ ПО ОСНОВУ НЕПЛАЋЕНИХ ПОРЕЗА, ДОПРИНОСА, ЦАРИНА, АКЦИЗЕ И ФИНАНСИЈСКИХ ПОЗАЈМИЦА НАСТАЛЕ ДО 31. ДЕЦЕМБРА 1997. ГОДИНЕ, ПРЕСТАЛЕ СУ ДА ВАЖЕ СРАЗМЈЕРНО УЧЕШЋУ ДРЖАВНОГ КАПИТАЛА У УКУПНОМ КАПИТАЛУ ПРЕДУЗЕЋА ПОД УСЛОВОМ ДА НАД ТИМ ПРЕДУЗЕЋЕМ ДО 23. ЈУЛА 1998. ГОДИНЕ НИЈЕ ПОКРЕНУТ СТЕЧАЈНИ НИТИ ЛИКВИДАЦИОНИ ПОСТУПАК.

Из образложења:

Приговор тужиоца, заснован на одредбама члана 11. став 2. Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 24/98), по оцјени овог суда, указује се основаним. Наиме, из тих законских одредаба произилази да обавезе предузећа према Републици Српској по основу неплаћених пореза, доприноса, царина, акциза и финансијских позајмица настале до 31. децембра 1997. године, престају да важе. С тим у вези, овај суд налази да не стоји навод тужене стране да се те одредбе примјењују само на предузећа са цјелокупним капиталом у државној својини, а не и на она са капиталом у мјешовитој својини. Тај закон уређује услове и поступак израде почетног биланса стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима у складу са Законом о приватизацији државног капитала у предузећима (члан 1.). А према одредбама члана 3. Закона о приватизацији државног капитала у предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 24/98), предмет приватизације је државни капитал и у предузећима у мјешовитој својини под условом да на дан ступања на снагу тога закона (23. јули 1998. године) над предузећем није покренут стечајни или ликвидациони поступак. Из тога слиједи да се одредбе члана 11. став 2. Закона о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима примјењују и на предузећа у мјешовитој својини, а што у суштини значи да обавезе тих предузећа, настале до 31. децембра 1997. године по напријед наведеним основима, престају сразмјерно учешћу државног капитала у укупном капиталу предузећа.

(Врховни суд Републике Српске, У-390/00 од 11.2.2002. године)

Ј) Располагање средствима државног предузећа

191.

Располагање средствима државног предузећа Члан 42. став 2. и члан 121. Закона о државним предузећима

ВЛАДА И РЕСОРНО МИНИСТАРСТВО НЕ МОГУ РАСПОЛАГАТИ СРЕДСТВИМА ДРЖАВНОГ ПРЕДУЗЕЋА

Из образложења:

Пословање државног предузећа, почев од његовог оснивања, па до престанка брисањем из судског регистра, а између осталог, и располагање његовим средствима, уређено је Законом о државним предузећима ("Службени гласник Републике Српске", број 3/95, 4/96, 21/96 и 3/97). Одредбама члана 42. став 2. тога закона прописано је да државно предузеће располаже својим средствима на начин одређен законом или статутом предузећа, а орган надлежан за располагање, како је то прописано чланом 121. тога закона, је његов управни одбор. Својом одлуком из тачке III диспозитива оспореног акта тужени је, обавезујући друготужиоца да стави на располагање бензинску станицу првотужиоца другом државном предузећу, узео себи у надлежност да располаже средствима првотужиоца. Основано се у тужби тврди да тужено министарство ни по овлашћењу Владе Републике Српске није надлежно за такво располагање, јер ни једним законом или другим прописом материјално-правне природе оно није овлашћено да изузме из коришћења бензинску станицу као средство првотужиоца и нареди да се то средство уступи на коришћење другом државном предузећу. На такав пропис тужени се и не позива у оспореном акту. Према томе, средствима државног предузећа не може располагати ни тужено министарство, ни Влада Републике Српске, па тако није правоваљано ни овлашћење Владе дато у том правцу туженом министарству. То могу само предузећа о чијим средствима се ради - на начин и под условима прописаним законом или њиховим статутом.

(Врховни суд Републике Српске, У-234/98 од 23.05.2000.године)

К) Неуставност закона – правна судбина појединачних аката

192.

Неуставност закона - правна судбина појединачних коначних или правоснажних аката

Члан 68. Закона о Уставном суду Републике Српске

КАД УСТАВНИ СУД ДОНЕСЕ ОДЛУКУ КОЈОМ УТВРЂУЈЕ ДА ОДРЕДБЕ ЗАКОНА ИЛИ ДРУГОГ ПРОПИСА НА КОЈИМА ЈЕ ЗАСНОВАН КОНАЧНИ ИЛИ ПРАВОСНАЖНИ ПОЈЕДИНАЧНИ АКТ У ОДРЕЂЕНОЈ СТВАРИ, НИСУ У САГЛАСНОСТИ СА УСТАВОМ, ТО НЕМА ЗА ПОСЉЕДИЦУ ИСТОВРЕМЕНИ И АУТОМАТСКИ ПРЕСТАНАК ВАЖНОСТИ ТОГ ПОЈЕДИНАЧНОГ АКТА.

Из образложења:

Стоје наводи тужиоца да Влада није надлежна да именује органе управљања предузећима у мјешовитој својини. Такође стоји чињеница да су напријед наведеним одлукама Уставног суда Републике Српске проглашене неуставним одредбе Закона о преносу средстава друштвене у државну својину у дијелу који се односи на приватну својину насталу издавањем интерних дионица, као и одредбе Закона о измјенама и допунама Закона о преносу средстава друштвене у државну својину којима је било одређено да органе управљања у предузећима, која су отпочела процес својинске трансформације, именује Влада.

Међутим, те одлуке немају за правну посљедицу аутоматски престанак важности појединачних аката донесених на основу неуставних одредаба наведеног закона, већ преостаје да лице којем је повријеђено какво право коначним или правоснажним појединачним актом који је на основу одлуке Уставног суда престао да важи, тражи од надлежног органа измјену тог појединачног акта на начин, под условима и у роковима предвиђеним одредбама члана 68. Закона о Уставном суду Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 29/94 и 23/98).

(Врховни суд Републике Српске, У- 384/98 од 13.02.2001. године)

Л) Сузбијање заразних болести животиња – накнада штете

193.

Сузбијање заразних болести животиња – накнада штете

Члан 40. Закона о здравственој заштити животиња и ветеринарској дјелатности

Члан 6. и 7. Правилника о мјерама за сузбијање и искорјењивање класичне куге свиња

ВЛАСНИКУ УБИЈЕНЕ ЖИВОТИЊЕ У ПОСТУПКУ ПРОВОЂЕЊА НАРЕЂЕНЕ МЈЕРЕ СУЗБИЈАЊА ЗАРАЗНИХ БОЛЕСТИ ПРИПАДА ПРАВО НА НАКНАДУ ШТЕТЕ И У СЛУЧАЈУ АКО ПРОЦЈЕНУ ВИСИНЕ ТЕ НАКНАДЕ НИЈЕ ИЗВРШИЛА КОМИСИЈА ИМЕНОВАНА ОД СТРАНЕ МИНИСТАРСТВА НАДЛЕЖНОГ ЗА ПОСЛОВЕ ЗДРАВСТВЕНЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТИЊА И ВЕТЕРИНАРСКЕ ДЈЕЛАТНОСТИ.

Из образложења:

Из образложења оспореног акта заиста произилази да се захтјеву тужиоца за накнаду напријед наведене штете не удовољава из разлога што процјену штете није обавила комисија коју именује тужено министарство у смислу одредаба члана 40. став 2. Закона о здравственој заштити животиња и ветеринарској делатности ("Службени гласник Републике Српске", бр. 11/95 и 10/97), већ да је то учинила комисија коју је формирао Општински секретаријат за привреду —Одсјек за инспекцијске послове Б.Л., а "да претходно није обавестио нити констатувао Министарство о предузетим мерама".

Овај суд налази да је тај разлог у конкретном случају неоснован. Наиме, поступак убијања предметних свиња је вођен по службеној дужности. Процјена висине накнаде за убијене животиње због провођења наређене мјере такође се врши по службеној дужности, што јасно произилази из одредаба члана 40. став 2. Закона о здравственој заштити животиња и ветеринарској делатности. Странка не може сносити штетне посљедице због тога што у таквој ситуацији надлежни органи нису поступили по дужности коју им закон налаже, а што подразумијева и њихову међусобну координацију и сарадњу. Из списка предмета произилази да је и тужена страна, ако већ није прихватила процјену која је извршена од стране општинских органа у Б.Л., била у могућности да такву процјену изврши преко комисије коју сама формира, јер у записнику број 08-336-сл/1998 од 9.7.1998. године постоје подаци и о животној доби свиња у моменту њиховог убијања и о њиховој тежини, при чему је од мање важности да ли ће висина процијењене штете бити правилно одређена – с

обзиром да власнику убијених животиња остаје могућност да се након те процјене у смислу одредаба члана 40. став 3. и 4. поменутог закона, обрати надлежном суду ради утврђивања висине штете (члан 40. став 7.).

Исто тако не стоје наводи тужене стране да се захтјеву не удовољава из разлога што тужилац није пружио доказе о томе да су предметне свиње вакцинисане против класичне куге свиња. Ово из разлога што се према одредбама члана 6. и 7. Правилника о мјерама за сузбијање и искорјењивање класичне куге свиња ("Службени гласник Републике Српске", бр. 25/95) таква вакцинација врши ако то захтијева епизоотиолошка ситуација, а на начин и у роковима које одреди орган надлежан за послове ветеринарства, а тужена страна ничим не аргументује да је таква мјера била наређена на подручју гдје је тужилац набавио предметне свиње, нити у мјесту гдје је штета настала.

(Врховни суд Републике Српске, У-339/98 од 10.10.2000. године)

Љ) Експропријација и деекспропријација

194.

Корисник експропријације

Члан 7. став 1. и 2. и члан 24. став 2. Закона о експропријацији

КОРИСНИК ЕКСПРОПРИЈАЦИЈЕ МОЖЕ БИТИ САМО РЕПУБЛИКА СРПСКА, А ПРИЈЕДЛОГ ЗА ЕКСПРОПРИЈАЦИЈУ У ЊЕНО ИМЕ ПОДНОСИ РЕПУБЛИЧКИ ЈАВНИ ПРАВОБРАНИЛАЦ

Из образложења:

Према одредбама члана 7. став 1. Закона о експропријацији ("Службени гласник Републике Српске", бр.8/96, 9/96 - исправке и 15/96), корисник експропријације је Република Српска, с тим да приједлог у њено име подноси Републички јавни правобранилац (члан 24. став 2.); експроприсане непокретности Република додјељује инвеститорима за изградњу објеката за које је утврђен општи интерес, с тим што се уговором регулишу међусобна права и обавезе уговорних страна које настају експропријацијом непокретности и изградњом објеката (члан 7. став 2.).

Међутим, приједлог за експропријацију у овој управној ствари поднијело је Републичко јавно правобранилаштво - сједиште замјеника у П. под бројем У-5/97 од 9.10.1997. године "у корист Општине Р.", што значи да се та општина, супротно одредбама члана 7. став 1. поменутог закона, појављује у улози корисника експропријације. Уз приједлог није поднесена гаранција неке од пословних банака о средствима потребним за обезбјеђење накнаде за експроприсане непокретности у смислу одредаба члана 27. Закона о експропријацији. Но, и поред таквог приједлога, у првостепеном рјешењу број 38-473-5/97 од 04.9.1998. године, које чини правно јединство са оспореним актом, наводи се да се експропријација врши у корист Мјесне заједнице Б.Б., што не само да није у складу са напријед наведеном законском одредбом, већ ни са приједлогом у тој управној ствари.

(Врховни суд РС број У- 700/99 од 24.8.2001. године)

195.

Деекспропријација, рок за стицање права на подношење захтјева

Члан 33. и члан 35. став 3. Закона о експропријацији

Члан 1. став 1. Протокола број 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода

РОК ЗА СТИЦАЊЕ ПРАВА НА ПОДНОШЕЊЕ ЗАХТЈЕВА ЗА ПОНИШТЕЊЕ ИЛИ ИЗМЈЕНУ ПРАВОСНАЖНОГ РЈЕШЕЊА О ЕКСПРОПРИЈАЦИЈИ (ДЕЕКСПРОПРИЈАЦИЈУ) РАЧУНА СЕ ОД ДАНА ПРАВОСНАЖНОСТИ ТОГА РЈЕШЕЊА.

Из образложења:

Из списка предмета произилази да је у овој управној ствари одржана усмена расправа дана 28.7.2000. године на којој су тужиоци остали при захтјеву за деекспропријацију напријед наведених непокретности из разлога што сврха експропријације није реализована, а с друге стране да је пуномоћник заинтересованог правног лица (Јавног основног предузећа Жељезнице Републике Српске п.о. Д.) успротивио се том захтјеву тврдећи да је "на наведеном земљишту изграђена ранжирно-пријемна група на жељезничком чвору Д. – Н.", те да никави докази ради разјашњења те чињенице нису изведени. Отуда тужиоци основано тврде да су тиме, уз непотпуно утврђено чињенично стање, повријеђене и одредбе члана 7. тада важећег Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86).

Као што је напријед истакнуто, тужена страна налази да нису испуњени услови из члана 35. став 3. Закона о експропријацији да се ранијем власнику, односно његовим правним сљедбеницима врате предметне непокретности. Ове одредбе гласе: “На захтјев ранијег власника експроприсаних непокретности, правоснажно рјешење о експропријацији поништиће се и изменити, ако корисник експропријације у року од три године од правоснажности одлуке о накнади, односно од дана закључења споразума о накнади, није извршио, према природи објекта, знатније радове на објекту ради чије изградње је извршена експропријација”. У списима предмета постоји рјешење Основног суда у Д. у број Р-168/84 од 13.10.1989. године о прекиду поступка одређивања правичне накнаде за непокретности које су биле предмет те експропријације, због смрти њиховог ранијег власника М. С., па ако није услиједио наставак тога поступка по приједлогу тужилаца или корисника експропријације, слиједио би закључак да та накнада до данас није одређена, дакле, да не постоји правоснажна одлука, нити споразум о томе. Ако би се досљедно примијениле одредбе члана 35. став 3. Закона о експропријацији (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 8/96 и 15/96) да се трогодишњи рок за подношење захтјева за експропријацију рачуна од правоснажности одлуке, односно од закључења споразума о накнади, произилазило би да је захтјев тужилаца неоснован. Међутим, овај суд не налази логични смисао таквог законског рјешења, јер није схватљиво да се тај рок не рачуна од правоснажности рјешења о експропријацији као објективне чињенице, од када корисник експропријације стиче право да експроприсане непокретности приведу сврси експропријације, већ да се рачуна према крајње неодређеној околности, од момента правоснажности одлуке о накнади односно закључења споразума о томе, што не мора ни да услиједи у неком разумном року. С друге стране, уколико се експроприсане непокретности у таквом року не приведу сврси експропријације, та би чињеница указивала да није ни било мјеста експропријацији у вријеме кад је она извршена, па би разумно рјешење било да се ранијем власнику, односно његовим правним сљедбеницима омогући враћање у својину таквих непокретности, а у таквој ситуацији правична накнада се не би ни одређивала, ако већ није одређена.

Отуда овај суд налази, а под претпоставком да је истинита тврдња тужилаца да сврха експропријације предметних непокретности по напријед наведеном рјешењу од 22.2.1966. године (које је очигледно давно постало правоснажно) није реализована, да слиједи закључак да општи (јавни) интерес за њихово одузимање из својине предника тужилаца, сада пок. М. С. поступком експропријације, није ни постојао. Одржавати такво рјешење ствари и даље на снази било би противно одредбама члана 1. став 1. Протокола број 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода о праву на мирно уживање имовине, које се директно примјењују у Босни и Херцеговини и имају приоритет над свим другим законима – у смислу члана II став 1., 2, 3. тачка к. и става 4. Устава Босне и Херцеговине. Остаје, дакле, да се изведу одговарајући докази на плану утврђивања да ли је сврха експропријације реализована или није, па зависно од тога, да се донесе одлука у предметној управној ствари одбијањем захтјева тужилаца (уколико је та сврха реализована), односно уважењем захтјева (ако она није реализована).

(Врховни суд Републике Српске У-4/2001 од 22.10.2003. године)

2. ПРОЦЕСНО ПРАВО

А) Управни поступак

196.

Увјерење као доказ

Члан 107. Закона о правима бораца, ратних војних инвалида и породица погинулих бораца

Члан 171. Закона о општем управном поступку

УВЈЕРЕЊЕ ИЗДАТО ОД СТРАНЕ НАДЛЕЖНОГ ОРГАНА НА ОСНОВУ СЛУЖБЕНЕ ЕВИДЕНЦИЈЕ КОЈА ПОТИЧЕ ИЗ ВРЕМЕНА РАЂАВАЊА БОРЦА СМАТРА СЕ ПИСАНИМ ДОКАЗНИМ СРЕДСТВОМ ИЗ ВРЕМЕНА КАД ЈЕ ТО РАЂАВАЊЕ УСЛИЈЕДИЛО.

Из образложења:

Нејасно је зашто тужени орган увјерење ВП-7115 Ш. не сматра аутентичним. Истина је, оно не потиче из времена када је рана задобијена. Међутим, према члану 107. Закона о правима бораца, ратних војних инвалида и породица погинулих бораца («Сл. гласник РС, бр. 35/99 – у даљем тексту: Закон»), јединица или установа Војске Републике Српске надлажна је за издавање увјерења за војно лице које под околностима из

члана 2. став 1-3, члана 5. став 2. тачка 2. и члана 8. и 15. Закона задобије рану, повреду или озледу, услед које је наступило оштећење организма, односно које под тим околностима погине, умре или нестане. Војна јединица издаје ова увјерења на основу члана 171. Закона о општем управном поступку ("Сл. лист СФРЈ", бр. 47/86) у вези са чланом 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске ("Сл. гласник РС", бр. 21/92), који је био на снази у вријеме вођења предметног управног поступка. Ово значи да се увјерења издају на основу евиденција с којима јединица располаже, а датум кад је издато увјерење је небитан за резултат поступка. Погрешан је став туженог органа да увјерење мора потицати из времена рањавања. Законом се под писаним доказним средством подразумијева евиденција о рањавању коју води јединица или установа Војске Републике Српске и на основу које се издаје увјерење, а увјерење се може издати у било које вријеме.

- НАПОМЕНЕ:** 1. Члану 107. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске" бр. 35/99) одговара члан 83. сада важећег Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" бр. 46/04).
2. Члану 171. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ" број 47/86) одговара члан 159. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске" бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске У-1302/02 од 7.4.2004. године)

197.

Увјерење, оборив доказ

Члан 171. став 3. и члан 164. став 3. Закона о општем управном поступку

УВЈЕРЕЊЕ КОЈЕ НАДЛЕЖНИ ОРГАН ИЗДА О ЧИЊЕНИЦАМА О КОЈИМА ВОДИ СЛУЖБЕНУ ЕВИДЕНЦИЈУ, ИМА ЗНАЧАЈ ЈАВНЕ ИСПРАВЕ. ДОПУШТЕНО ЈЕ ДОКАЗИВАТИ ДА СУ У ТАКВОЈ ИСПРАВИ ЧИЊЕНИЦЕ НЕИСТИНИТО ПОТВРЂЕНЕ ИЛИ ДА ЈЕ ИСПРАВА НЕИСПРАВНО САСТАВЉЕНА.

Из образложења:

Међу странкама у спору је неспорна чињеница да је тужилац избјегавао војну обавезу. Према увјерењу Министарства одбране, Одсјека Б.Л. број 8/2-02-06-835-24-1-2838/02, тужилац је војну обавезу избјегавао у више наврата у току 1993. и 1994. године. Према одредби члана 171. став 3. Закона о општем управном поступку ("Сл. лист СФРЈ" бр. 47/86) у вези са чл. 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске ("Сл. гласник Републике Српске" бр. 21/92.) увјерења и друге исправе о чињеницама о којима се води службена евиденција морају се издавати у складу са подацима службене евиденције. Таква увјерења, односно друге исправе имају значај јавне исправе. Према одредби члана 164. став 3. истог закона, допуштено је доказивати да су у таквој исправи чињенице неистинито потврђене или да је сама исправа неисправно састављена. Наведено увјерење, издато од стране Министарства одбране, Одсјека Б.Л., тужилац ничим није оспорио у току управног поступка, него, напротив, према службеној забиљешки од 06. 3. 2002. године, изричито је изјавио да увјерење одговара стварном стању, а исту чињеницу признаје и у тужби против оспореног акта.

НАПОМЕНА: Члан 171. став 3. и члан 164. став 3. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члану 159. став 2. односно члану 152. став 3. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске У-1262/02 од 19.11.2003. године)

198.

Оцјена доказа и образложење рјешења

Члан 9. и 209. став 2. закона о општем управном поступку

У ВИШЕСТРАНАЧКОЈ УПРАВНОЈ СТВАРИ, КАД НЕКА ОД СТРАНАКА ОСПОРАВА ЗАХТЈЕВ, У ОБРАЗЛОЖЕЊУ РЈЕШЕЊА ИЗНОСИ СЕ ОЦЈЕНА СВИХ ИЗВЕДЕНИХ ДОКАЗА (УЗ ЊИХОВО ПОЈЕДИНАЧНО НАВОЂЕЊЕ) - ПОСЕБНО И У ЊИХОВОЈ УКУПНОСТИ, А ПРЕМА ПОТРЕБИ ИЗНОСЕ СЕ И РАЗЛОЗИ КОЈИ СУ БИЛИ ОДЛУЧНИ ПРИ ТОЈ ОЦЈЕНИ. ТАКВИ РАЗЛОЗИ СУ УВИЈЕК ПОТРЕБНИ КАД У ИЗВЕДЕНИМ ДОКАЗИМА ИМА МЕЂУСОБНИХ ПРОТИВРЈЕЧНОСТИ.

Из образложења:

Из списка предмета произилази да су у проведеном управном поступку, поред прибављених писмених доказа, саслушани и бројни свједоци предложени од странака у том поступку. Међутим, из образложења напријед наведеног првостепеног рјешења, са којим оспорени акт чини правно јединство, не произилази да је при оцјени изведених доказа поступљено на начин предвиђен одредбама члана 9. Закона о општем управном поступку. Наиме, изостала је брижљива оцјена “сваког доказа посебно и свих доказа заједно ” да би се на основу резултата цјелокупног поступка донио одговарајући логичан закључак о битним чињеницама за исход тога поступка. Ти свједоци у образложењу су сврстани на оне предложене од стране тужиоца и на оне предложене од стране ЗДП РЖР “Ј...” П., па се за првонаведене истиче да је из њихових исказа утврђено да је тужилац “помагао тетку Ђ. С.” али да се “из контекста цјелокупних изјава свједока, а узимајући у обзир и јавне доказе сматра да је живљењем Т. З. у предметном стану са пок. тетком Ђ. С. било повремено, тј. да се ради о помагању, пружању помоћи...”, а за другонаведене, да су потврдили да је Ђ. С. у спорном стану живјела сама. Дакле, не наводи се ни који свједоци су саслушани, нити је изнесен основни садржај њиховог исказа да би се могло испитати да ли таква оцјена тих исказа стоји или не стоји. Отуда се и такво образложење указује противно одредбама члана 209. став 2. Закона о општем управном поступку.

НАПОМЕНА: Члан 9. и члан 209. став 2. Закона о општем управном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 47/86) одговарају члану 10. и члану 197. став 2. сада важећег истоименог закона (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 13/02)

(Врховни суд Републике Српске, У-209/01 од 2.10.2001. године)

199.

Доказна средства у поступку остваривања права чланова породице погинулог бораца Члан 105. став 1. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца

УВЈЕРЕЊЕ ВОЈНЕ ЈЕДИНИЦЕ КОЈОЈ ЈЕ ПРИПАДАО ПОГИНУЛИ БОРАЦ, НИЈЕ ЈЕДИНО ДОКАЗНО СРЕДСТВО ЗА УТВРЂЕЊЕ ОКОЛНОСТИ ПОД КОЈИМА ЈЕ ОН ПОГИНУО; ТО МОГУ ДА БУДУ И ДРУГА ПИСАНА ДОКАЗНА СРЕДСТВА ИЗ ВРЕМЕНА КАД ЈЕ ТО ЛИЦЕ ПОГИНУЛО.

Из образложења:

Из садржаја оспореног акта произилази да је тужени орган оцијенио да је првостепени орган, у поступку превђења права корисника, погрешно оцијенио доказе, извео погрешан закључак и тиме погрешно примијенио материјални пропис, и заузео је становиште да из увјерења В.П. 7031 Б. Д. број 108-1 од 12.03.1993. године не произилази да је узрок смрти С.Б. активност везана за вршење војне дужности или друге дужности за циљеве одбране Републике Српске, те да слиједом тога нису испуњени услови из члана 14 став 1. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 35/99 – у даљем тексту: Закон) да би тужиоци остварили право на инвалиднину.

Међутим, по оцјени овог суда, садржај наведеног увјерења не указује да погибија С.Б. није у вези са вршењем војне и друге дужности за циљеве одбране Републике Српске послје 19. маја 1992. године, како је то прописано одредбом члана 2. став 1. тачка 1. наведеног закона. Наиме, уколико је до погибије заиста и дошло усљед саобраћајне несреће, тада је евентуално испуњење или неиспуњење услова из члана 2. став 1. тачка 1. Закона за остварење права из члана 14. тога Закона, а цијенећи садржај тог увјерења, требало утврдити и прибављањем одговарајућег записника о увиђају, те провођењем и других одговарајућих доказа у циљу утврђења да ли се погинули налазио у предметном моторном возилу у свјетлу значења одредбе члана 13. став 1. Закона, али и члана 56. став 2. тачка 1. и 2. Закона о војсци Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске” број 7/92). На ово упућује и одредба члана 105. став 1. Закона, из које произилази да се чињеница смрти лица од ког чланови породице изводе право по одредбама тог закона, утврђује само писаним доказним средствима из времена кад је лице од кога чланови породице изводе право, погинуло или умрло. Дакле, увјерење војне поште, као војне јединице, чији је припадник био погинули С.Б., није једино доказно средство за утврђење чињенице његове смрти, ради остварења права тужилаца из члана 14. Закона, већ то могу бити и друга писана доказна средства, наравно, водећи рачуна о ограничењима датим ставом 2. члана 105. Закона.

НАПОМЕНА: Члану 105. став 1. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 35/99) одговара у нешто измијењеном облику члан 81. став 1. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 46/04).

200.

Утврђивање стажа осигурања- докази, правило и изузетак

Члан 137. Закона о пензијском и инвалидском осигурању

СТАЖ ОСИГУРАЊА УТВРЂУЈЕ СЕ НА ОСНОВУ ПОДАТАКА РЕГИСТРОВАНИХ У МАТИЧНОЈ ЕВИДЕНЦИЈИ И ОДГОВАРАЈУЋИХ ИСПРАВА, А ИЗЈАВАМА СВЈЕДОКА САМО УКОЛИКО ФОНД ИЛИ ПОДНОСИЛАЦ ЗАХТЈЕВА НИСУ У МОГУЋНОСТИ ДА ОБЕЗБИЈЕДЕ ОДГОВАРАЈУЋУ ДОКУМЕНТАЦИЈУ ЗБОГ ТОГА ШТО ЈЕ ОНА УНИШТЕНА У РАТНИМ ДЕЈСТВИМА.

Из образложења:

Из одредаба члана 137 ст. 1. Закона о пензијском и инвалидском осигурању Републике Српске ("Сл. гласник Републике Српске " бр, 27/93, 10/95 и 22/96) произилази правило да се права из пензијског и инвалидског осигурања остварују на основу података регистрованих у матичној евиденцији и исправа којима се доказују чињенице и подаци од значаја за стицање, трајање и престанак права одређених тим законом. С тим у вези, утврђивање стажа осигурања помоћу свједока у смислу одредаба члана 137. ст. 2., 3., 6. и 7. тога закона, представља изузетак; правно је то могуће само условно тј. ако Фонд или подносилац захтјева нису у могућности да обезбиједо одговарајућу документацију због тога што је она уништена у ратним дејствима, односно ако није доступна подносиоцу захтјева или органу који води поступак.

НАПОМЕНА: Члану 137. Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник Републике Српске", број 27/93, 10/95 и 22/96) одговара члан 134. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске" број 32/2000 и 40/2000, 38/03 и 110/03).

(Врховни суд Републике Српске, Увл-2/99 од 19.04.2000.године)

201.

Укидање рјешења по праву надзора - рок

Члан 263. став 2. и члан 264. став 3. Закона о општем управном поступку

ДРУГОСТЕПЕНИ ОРГАН НЕ МОЖЕ ПРАВОВАЉАНО ПО ПРАВУ НАДЗОРА УКИНУТИ ПРВОСТЕПЕНО РЈЕШЕЊЕ ЗБОГ ОЧИГЛЕДНЕ ПОВРЕДЕ МАТЕРИЈАЛНОГ ЗАКОНА НАКОН ПРОТЕКА РОКА ОД ГОДИНУ ДАНА ОД ДАНА КАД ЈЕ ТО РЈЕШЕЊЕ ПОСТАЛО КОНАЧНО У УПРАВНОМ ПОСТУПКУ.

Из образложења:

Из чињеница утврђених у проведеном управном поступку, на основу којих се, у правилу, рјешава спор у смислу одредаба члана 38. став 1. Закона о управним споровима, произилази, а што тужилац не оспорава, да је он изградио стамбено-пословни објекат у Д. на к.ч. бр. 545 к.о. Д., димензија 14,10 x 12,00 м и спратности Пр. + 2 + П, а да му је рјешењем надлежног органа број 05/1-361-718/98 од 26.2.1990. године дато одобрење за изградњу стамбено-пословног објекта димензија 11 x 13 м, Пр. + 1 + П.

Одредбама члана 107. став 2. и 3. Закона о уређењу простора ("Службени гласник Републике Српске" бр. 19/96, 25/96 и 10/98) као важећег закона у вријеме доношења оспореног акта, прописано је да се уз захтјев за издавање одобрења за употребу подноси техничка документација објекта са унесеним свим измјенама, затим копија одобрења за грађење, као и дозволе и сагласности прописане посебним прописима. Технички преглед објекта или његовог дијела не може се извршити, нити одобрити употреба објекта кад је он изграђен без одобрења за грађење.

Тужени орган је на основу овлашћења из одредаба члана 263. став 2. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ" број, 47/86), важећег у вријеме доношења оспореног акта по основу одредаба члана 12. Уставног закона за провођење Устава Републике Српске, својим рјешењем број 014/362-668/00 од 04.01.2001. године, укинуо по праву надзора одобрење за употребу напријед наведеног објекта због повреде поменутих одредаба Закона о уређењу простора.

Међутим, према одредбама члана 264. став 3. тада важећег Закона о општем управном поступку, рјешење је могло бити укинуто по праву надзора, по службеној дужности, због повреде материјалног права – у року од годину дана од дана кад је то рјешење постало коначно у управном поступку. Према доставницама у списима предмета, тужилац је укинуто рјешење примио 15.2.1999. године, а заинтересовано лице у том поступку, Л. С. – дана 16.2.1999. године. Рјешење тужене стране број 01-361-89/99 од 11.6.1999. године, којим је одбачена жалба Л. С. изјављена против првостепеног рјешења, тужилац је примио 19.6.1999. године, а исто тако и Л. С. Из тога

произилази да је рјешење које се укида постало коначно у управном поступку дана 19.6.1999. године, па је тако исто могло бити укинато по праву надзора најкасније до 19.6.2000. године.

НАПОМЕНА: Члану 263. став 2. и члану 264. став 3. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", број 47/86) одговара члан 248. став 2., односно члан 240. став 3. истоименог сада важећег закона ("Службени гласник Републике Српске" бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске У-156/01 од 05.5.2004. године)

202.

Укидање коначног рјешења по праву надзора – чињенично стање

Члан 263. став 2. Закона о општем управном поступку

ПОСТОЈАЊЕ ОЧИГЛЕДНЕ ПОВРЕДЕ МАТЕРИЈАЛНОГ ПРОПИСА, КАО ОСНОВ ЗА УКИДАЊЕ КОНАЧНОГ РЈЕШЕЊА ПО ПРАВУ НАДЗОРА, ИСПИТУЈЕ СЕ ПРЕМА ЧИЊЕНИЧНОМ СТАЊУ НА ОСНОВУ КОЈЕГ ЈЕ ТО РЈЕШЕЊЕ ДОНЕСЕНО.

Из образложења:

Поништавање и укидање по праву надзора представља облик хијерархијског надзора који органи врше по службеној дужности. У примјени овог облика правне контроле надлежни орган може само оцјенити законитост првостепеног акта, односно исправност примјене материјалног прописа на конкретно утврђено чињенично стање. Према члану 263. став 2. ЗУП-а, рјешење које је коначно у управном поступку може се укинути по праву надзора само ако је њиме очигледно повријеђен материјални закон.

Постојање очигледне повреде материјалног прописа испитује се према чињеничном стању онаквом како је утврђено у испитном поступку до доношења коначног рјешења.

У конкретном случају тужени орган није поступио тако, него се упустио у поновно утврђивање чињеничног стања и по накнадно утврђеном чињеничном стању, које је различито од оног утврђеног у испитном поступку, цијенио законитост коначног рјешења.

НАПОМЕНА: Члану 263. став 2. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члан 248. став 2. истоименог сада важећег закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске У-442/02 од 22.10.2003. године)

203.

Укидање рјешења по праву надзора због повреде правила поступка

Члан 263. став 2. и члан 264. став 1. и 2. Закона о општем управном поступку

Члан 124. и члан 125. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца

КОНАЧНО РЈЕШЕЊЕ О ПРИЗНАЊУ ОДРЕЂЕНОГ ПРАВА ПО ОДРЕДБАМА ЗАКОНА О ПРАВИМА БОРАЦА, ВОЈНИХ ИНВАЛИДА И ПОРОДИЦА ПОГИНУЛИХ БОРАЦА МОГУЋЕ ЈЕ УКИНУТИ ПО ПРАВУ НАДЗОРА БЕЗ ВРЕМЕНСКОГ ОГРАНИЧЕЊА НЕ САМО У СЛУЧАЈУ ПОГРЕШНЕ ПРИМЈЕНЕ МАТЕРИЈАЛНОГ ПРАВА, ВЕЋ И У СЛУЧАЈУ ПОВРЕДЕ ЗАКОНОМ ОДРЕЂЕНИХ ПРАВИЛА ПОСТУПКА.

Из образложења:

Позивање тужиље на одредбе члана 262. (уствари 263.) став 2. и члана 264. став 1. и 2. тада важећег Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86), није основано с обзиром на одредбе члана 125. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", бр. 16/96 и 22/96) – да се у поступку за остваривање права по том закону примјењују одредбе Закона о општем управном поступку, ако овим законом није другачије одређено. А чланом 124. овог закона (Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца) одређено је да се рјешење о правима по том закону, које је постало коначно у управном поступку, може укинути по праву надзора ако је њиме повријеђен закон у корист појединца, а на штету друштвене заједнице, и по протеку рока предвиђеног Законом о општем управном поступку. Из тога слиједи да је укидање таквог рјешења по праву надзора могуће не само у случају погрешне примјене материјалног права, већ и у случају повреде законом одређених правила поступка. У конкретном случају, укинутим рјешењем повријеђене су одредбе члана 7. тада важећег Закона о

општем управном поступку, јер све чињенице које су од важности за доношење законитог и правилног рјешења, као што је напријед речено, нису утврђене.

НАПОМЕНЕ: 1. Члану 263. став 2. и члану 264. став 1. и 2. ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члан 248. став 2. односно члан 249. став 1. и 2. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02)
2. Члану 124. и члану 125. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", бр. 16/96 и 22/96) одговара члан 95. односно члан 98. сада важећег Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" бр. 46/94).

(Врховни суд Републике Српске, У-11/00 од 3.7.2002. године)

204.

Жалба – поступак првостепеног органа

Члан 235. и члан 236. Закона о општем управном поступку

НАКОН ШТО ЈЕ ЖАЛБУ ПОСЛАО ДРУГОСТЕПЕНОМ ОРГАНУ, ПРВОСТЕПЕНИ ОРГАН НИЈЕ ОВЛАШЋЕН ДА НОВИМ РЈЕШЕЊЕМ ИЗМИЈЕНИ РЈЕШЕЊЕ ПРОТИВ КОЈЕГ ЈЕ ЖАЛБА ИЗЈАВЉЕНА.

Из образложења:

Из садржаја списа предметне управне ствари произилази да је рјешењем Одсјека тужене стране у С. Број 05-050-40-54/99 од 9.9.1999. године одбијен захтјев Ч. Ј. За враћање посједа спорног стана. Жалбу против тог рјешења изјавила је Ч. Ј., а након тога Одсек тужене стране у С., уз акт број 05-050-40-291-1/99 од 29.9.1999. године, жалбу са списима предмета је доставио туженој страни на рјешавање у складу са одредбама члана 228. Закона о општем управном поступку.

Тужено министарство је потом својим актом број 06/2-4.626/00 од 23.3.2000. године затражило од Одсјека С. да употпуни поступак провођењем доказа на околност с ким је Ч. Ј. живјела у спорном стану до 22.2.1991. године, када је она тај стан напустила, те да ли је поднесена тужба за раскид уговора о коришћењу тога стана код Основног суда у С., односно да ли је донесена одлука у том поступку.

Након допуњеног поступка тај Одсек није списе предмета са жалбом доставио туженој страни на рјешавање, већ је донио ново (измијењено) рјешење, којим је удовољио захтјеву Ч. Ј.

Међутим, у таквој ситуацији првостепени орган није имао овлашћење да, након што је изјављена жалба и достављена другостепеном органу на рјешавање, донесе ново рјешење у истој ствари, јер он више нема могућности да рјешава у тој ствари док другостепени орган не донесе рјешење по изјављеној жалби. Првостепени орган је овлашћен, према одредбама члана 235. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ" број 47/86), који је био у примјени у вријеме доношења оспорених аката, да сам донесе одлуку по жалби тако да измијени своје раније рјешење, а под условима из одредаба члана 236. тога закона.

НАПОМЕНА: Одредбама члана 235. и члана 236. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ" број 47/86) одговарају одредбе члана 220. и члана 221. истоименог сада важећег закона ("Службени гласник Републике Српске" бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске У-132/01 од 24.12.2003. године)

205.

Странка у поступку – право жалбе

Члан 49. и члан 223. став 1. Закона о општем управном поступку

ЛИЦЕ ПО ЧИЈЕМ ЗАХТЈЕВУ ЈЕ ПОКРЕНУТ УПРАВНИ ПОСТУПАК ИМА СВОЈСТВО СТРАНКЕ, ПА МУ ОТУДА НЕОПХОДНО ПРИПАДА И ПРАВО НА ПОДНОШЕЊЕ ЖАЛБЕ ПРОТИВ РЈЕШЕЊА ДОНЕСЕНОГ У ТОМ ПОСТУПКУ.

Из образложења:

Управни поступак из којег је улиједио оспорени акт, покренут је по захтјеву тужиоца, па је он отуда нужно и странка у том поступку у смислу одредаба члана 49. преузетог Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86). А према одредбама члана 223. став 1. тога закона, странка је правно

легитимисана на подношење жалбе против рјешења донесеног у првом степену, па отуда не стоји правни став тужене стране да је жалба у конкретној управној ствари изјављена од “неовлаштене особе”.

Код таквог стања ствари, овај суд налази да је оспореним актом остварен разлог из члана 10. став 1. тачка 3. ЗУС-а, па се отуда тужба у овом управном спору уважава и, сљедствено томе, тај акт поништава на основу одредаба члана 41. став 1. и 2. тога закона.

НАПОМЕНА: Члану 49. и члану 223. став 1. Закона о општем управном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. одговара члан 38., односно члан 211. став 1. истоименог сада важећег закона (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 13/02)

(Врховни суд Републике Српске, У-554/98 од 10.10.2000. године)

206.

Жалба лица које није учествовало у поступку

Члан 223. став 1. и члан 230. став 1. и 2. Закона о општем управном поступку

ЛИЦЕ КОЈЕ ЈЕ ТРЕБАЛО ДА УЧЕСТВУЈЕ У СВОЈСТВУ СТРАНКЕ У ПОСТУПКУ, АЛИ МУ ТА МОГУЋНОСТ НИЈЕ ДАТА ДО ДОНОШЕЊА ПРВОСТЕПЕНОГ РЈЕШЕЊА, ИМА ПРАВО НА ЖАЛБУ ПРОТИВ ТОГА РЈЕШЕЊА САМО У РОКУ КОЈИ ВАЖИ ЗА СТРАНКУ КОЈА ЈЕ УЧЕСТВОВАЛА У ПРВОСТЕПЕНОМ ПОСТУПКУ.

Из образложења:

Из тужбе и списка ове управне ствари произилази неспорна чињеница да тужилац није имао статус странке у поступку из којег је услиједила рјешење Секретаријата за привреду, просторно уређење и финансије П. број: 07-364.11/93. од 02. 11. 1993. године, иако му је тај статус (статус узредне странке) требало дати. У списима предмета нема одговарајуће доставнице из које би се видјело када је подносиоцу захтјева у тој управној ствари, М. В. из П. (главна странка у том поступку) уручено то рјешење. Међутим, из списка предмета у којем је услиједило рјешење истог првостепеног органа број: 05-360-8/94. од 03. 01. 1996. године о дозволи грађења породичне стамбене зграде на напријед наведеном земљишту произилази да је М. В. захтјев за издавање дозволе за грађење те зграде предао првостепеном органу дана 18. 01.1994. године и да је уз захтјев приложио поменуто рјешење о урбанистичкој сагласности од 02. 11. 1993. године, из чега се закључује да је то рјешење М. В. примио свакако прије 18. 01. 1994. године. С друге стране, неспорна је чињеница да је тужилац жалбу против тога рјешења изјавио 11. 11. 1996. године, дакле, очигледно у вријеме његове коначности, па и правоснажности.

Код таквог стања ствари, овај суд налази да је тужена страна правилно поступила када је ту жалбу оспореним актом одбацила као неблаговремену, налазећи да је она поднесена по протеклу петнаестодневног рока из члана 230. став 1. тада важећег Закона о општем управном поступку (“Сл. лист СФРЈ”, број: 47/96). Наиме, према одредбама члана 223. став 1. тога Закона, против рјешења донијетог у првом степену странка има право жалбе, а према одредбама члана 230. став 2. истог Закона, рок за жалбу за свако лице којем се рјешење доставља, рачуна се од дана достављања рјешења. Тужилац у тој управној ствари није имао статус странке, па му тако рјешење није достављено. У таквој правној ситуацији остала му је само могућност да жалбу изјави у року који је важио за странку која је судјеловала у том поступку као главна странка. По протеклу тога рока преостала му је могућност да поднесе приједлог за понављање предметног поступка на основу одредаба члана 249. тачка 9. Закона о општем управном поступку, под условом да за то правно средство није протекло рок из члана 252. став 1. тачка 5., односно рок из члана 252. став 3. тога Закона.

НАПОМЕНА: Члану 223. став 1. и члану 230. став 1. и 2. Закона о општем управном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 47/86) одговара члан 211. став 1. односно члан 215. сада важећег истоименог закона (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-180/99 од 8.7.2002. године)

207.

Рад првостепеног органа по жалби

Члан 235. Закона о општем управном поступку

КАД ПРВОСТЕПЕНИ ОРГАН НАЂЕ ДА ЈЕ ЖАЛБА ОПРАВДАНА, МОЖЕ ДА СТВАР РИЈЕШИ ДРУКЧИЈЕ. У ТОМ СЛУЧАЈУ НЕ ОДЛУЧУЈЕ О ЖАЛБИ, ВЕЋ НОВИМ РЈЕШЕЊЕМ ЗАМЈЕЊУЈЕ РЈЕШЕЊЕ КОЈЕ СЕ ЖАЛБОМ ПОБИЈА. АКО НАЂЕ ДА ЈЕ ЖАЛБА ДЈЕЛИМИЧНО ОПРАВДАНА, У

НОВОМ РЈЕШЕЊУ ОЗНАЧАВА У КОЈЕМ ДИЈЕЛУ СЕ РАНИЈЕ ДОНЕСЕНО РЈЕШЕЊЕ МИЈЕЊА, А У КОЈЕМ ОСТАЈЕ НА СНАЗИ.

Из образложења:

Из списка предмета произилази да је тужилац дана 25.11.1997. године изјавио жалбу против рјешења напријед наведеног првостепеног органа број 014/45-01-06/2-450-30-8/97 од 02.5.1997. године, те да је првостепени орган, поступајући по тој жалби, донио рјешење број 014/45-01-06/2-450-698/97 од 17.12.1997. године, у чијем диспозитиву стоји: "Уважава се жалба Г.Д. из Ј. изјављена на рјешење овог органа број 014/45-01-06/2-450-30-8/97 од 02.5.1997. године. Именовани се ослобађа од плаћања пореза за обнову и изградњу Републике Српске за период од 01.3 до 01.9.1997. године у износу од 720 ДЕМ". Дакле, произилази да је првостепени орган нашао да је жалба дјелимично оправдана, па да је поступио по одредбама члана 235. преузетог Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86), с тим да стилизација овакве одлуке није у складу са тим законским одредбама. Наиме, у оваквој ситуацији првостепени орган не одлучује о жалби, већ замјењује рјешење које се жалбом побија својим новим рјешењем и при том је дужан, ако нађе да је жалба само дјелимично оправдана, да назначи у којем дијелу се раније донесено рјешење мијења, а у којем оставља на снази.

НАПОМЕНА: Члану 235. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члан 220. истоименог новог закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-128/99 од 23.01.2001. године)

208.

Правни субјективитет приватног предузећа и његовог власника Члан 49. и члан 223. став 1. Закона о општем управном поступку

ПРИВАТНО ПРЕДУЗЕЋЕ И ВЛАСНИК ТОГ ПРЕДУЗЕЋА НИСУ ИСТОВЈЕТНИ ПРАВНИ СУБЈЕКТИ, ПА ОТУДА ВЛАСНИК ПРЕДУЗЕЋА НИЈЕ ОВЛАШЋЕН ДА ИЗЈАВИ ЖАЛБУ ПРОТИВ РЈЕШЕЊА КОЈИМ ЈЕ ПРЕДУЗЕЋУ УТВРЂЕНА ПОРЕСКА ОБАВЕЗА.

Из образложења:

У првостепеном рјешењу предметне управне ствари као порески обвезник означено је ПП "М..." Ј. У достављеним списима предмета нема тужиоаче жалбе против тог рјешења, већ постоји пропратни акт првостепеног органа о достави жалбе другостепеном органу, гдје је подносилац жалбе означен као порески обвезник З. Н. из Ј., власник ПП "М..." Ј. У оспореном акту - у његовом уводном дијелу и образложењу, опет се као подносилац жалбе означава З. Н., власник ПП "М." Ј., а у диспозитиву стоји да се ради о жалби З. Н.

У таквој ситуацији није јасно по чијој жалби је тужена страна одлучивала: да ли З. Н. као физичког лица или ПП "М..." Ј. као правног лица, па тако остаје нејасно ко је странка у предметном управном поступку у смислу одредаба члана 49. преузетог Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86). С тим у вези, указује се на одредбе члана 223. став 1. тог закона - да странка има право жалбе, а не и лица која немају то својство (изузети су предвиђени у члана 223. став 2. тог закона, али они у овој управној ствари не долазе у обзир). Уколико је странка у предметној управној ствари ПП "М..." Ј., онда том предузећу припада и право жалбе против првостепеног рјешења, а не власнику тога предузећа као физичком лицу, па ако је он ту жалбу изјавио у своје име, потребно је поступити по одредбама члана 68. став 1. Закона о општем управном поступку, дакле, позвати жалиоца да отклони недостатак предметне жалбе, па зависно од исхода тога поступка, донијети одговарајућу одлуку, с тим што је отклањање тог недостатка требало да услиједи од стране првостепеног органа.

НАПОМЕНА: Члану 49., члану 68. став 1. и члану 223. став 1. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговарају члан 38., члан 56. став 1. и члан 211. став 1. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске број У-198/99 од 23.01.2001. године)

Грешка у достављању писмена**Члан 87. и члан 98. став 1. Закона о општем управном поступку**

КАД ДОСТАВЉАЊЕ ПИСМЕНА НИЈЕ ИЗВРШЕНО НА ЗАКОНОМ ПРОПИСАНИ НАЧИН, СМАТРАЋЕ СЕ ДА ЈЕ ИЗВРШЕНО ОНОГ ДАНА ЗА КОЈИ СЕ УТВРДИ ДА ЈЕ ПИСМЕНО СТВАРНО ДОБИЛО ЛИЦЕ КОЈЕМ ЈЕ ОНО НАМИЈЕЂЕНО.

Из образложења:

Из списка предмета произилази да је у проведеном управном поступку тужиљу заступао њен пуномоћник М.Б. из Б.Л.. Доставницу о достави оспореног акта, која гласи на име тога пуномоћника, у својству примаоца потписао је Ц.С. (без икаквих додатних ознака), а у рубрици те доставнице под ознаком "Потпис достављача" стоји датум "9.11.01" и скраћени потпис достављача.

Из тога произилази да достава оспореног акта пуномоћнику тужиље није извршена на начин предвиђен за обавезно лично достављање по одредбама члана 87. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) као тада важећег закона. Дакле, у питању је грешка у достављању тога акта, па је тако преостало да се предузму мјере ради утврђења кад је то писмено пуномоћник тужиље стварно добио – у смислу одредаба члана 98. став 1. тога закона. На том плану, актом овог суда од 10.10.2002. године затражено је од првостепеног органа у овој управној ствари да саслуша Ц. С., непосредног примаоца оспореног акта (према поменутој доставници) и да записник о томе достави овом суду. Услиједила је службена забиљешка тог органа од 01.11.2002. године, потписана по службеном лицу, записничару и Ц. С., из које произилази да се овај (Ц.С., упосленик Телевизије "С. Г." Б. Л.) са сигурношћу не може изјаснити да ли је тај акт уручио пуномоћнику тужиље ("... писмено је сигурно уручено или ономе на кога је насловљено или директорици" – директорици телевизије п.а.). Ни о датуму могућег уручења тог акта његовом адресату нема никаквих назнака.

У таквој ситуацији, овај суд налази поуздано утврђеним да је пуномоћник тужиље у проведеном управном поступку оспорени акт, односно његову фотокопију, добио дана 15.03.2002. године – с обзиром на тако датирану службену забиљешку у списима предмета, у којој се наводи да је приступио пуномоћник тужиље М.Б., да тврди да му тај акт никада није уручен, па да му се стога уручује његова фотокопија, а што и он потврђује својим потписом.

НАПОМЕНА: Члану 87. и члану 98. став 1. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члан 75., односно члан 86. истоименог сада важећег закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02.

(Врховни суд Републике Српске, У-414/02 од 27.12.2002. године)

Достављање писмена - отклањање грешке**Члан 87. Закона о општем управном поступку**

КАД СЕ ДОСТАВЉАЊЕ МОРА ИЗВРШИТИ ПО ПРОПИСИМА О ЛИЧНОМ ДОСТАВЉАЊУ, А ИЗ ДОСТАВНИЦЕ ПРОИЗИЛАЗИ ДА ТАКО НИЈЕ УЧИЊЕНО, СМАТРАЋЕ СЕ ДА ЈЕ ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВРШЕНО ОНОГ ДАНА ЗА КОЈИ СЕ УТВРДИ ДА ЈЕ ЛИЦЕ КОЈЕМ ЈЕ ПИСМЕНО НАМИЈЕЂЕНО, ТО ПИСМЕНО ДОБИЛО.

Из образложења:

Из доставнице о уручењу рјешења првостепеног органа, у којој је као прималац означен само првотужилац Ђ.Р., произилази да је то рјешење 21.10.1996.године примило лице које се потписало као "Ђ.Ж. (син)". Против тога рјешења тужиоци су изјавили жалбу предавши је надлежном првостепеном органу 11.03.1997.године. У жалби су јасно истакли да лице које је 21.10.1996.године примило рјешење, није њихов син, затим, да им је то лице ову одлуку уручило накнадно на њихово тражење, те да су отуда пропустили рок за жалбу, па моле да се њихова жалба од 11.03.1997.године "уважи као благовремена". Оспореним актом жалба им је одбачена као неблаговремена без расправљања и образлагања чињенице на коју је у жалби указано. Ово је свакако супротно одредбама члана 245. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", број 47/86). Наиме, према одредбама члана 87. став 1. тога закона, првостепено рјешење је требало лично уручити странкама (овдје тужиоцу), а само под условима да се прималац не затекне у стану (код куће), достављање се могло извршити на начин како је то предвиђено одредбама става 2. тога члана. Рок за жалбу против првостепеног рјешења рачуна се од дана његовог достављања странци која је била незадовољна. Из списка предмета се не види ко је лице које је примило рјешење од

14.10.1996. године и какав је његов однос према тужиоцима (с обзиром на наводе жалбе), нити када су тужиоци стварно примили рјешење. Код оваквог стања ствари , овај суд налази да тужени орган није правоваљано могао да одбаци жалбу тужиоца као неблаговремену прије утврђивања тих чињеница (саслушањем тужилаца и лица које је , према доставници, примило рјешење).

НАПОМЕНА: Члану 87. Закона о општем управном поступку одговара члан 75. сада важећег истоименог ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-200/99 од 29.8.2000. године)

211.

Отклањање недостатака жалбе

Члан 68. Закона о општем управном поступку

ПО ЖАЛБИ ПРОТИВ РЈЕШЕЊА КОЈЕ ГЛАСИ НА ИМЕ ФИЗИЧКОГ ЛИЦА, ИЗЈАВЉЕНОЈ ОД СТРАНЕ ПРЕДУЗЕЋА ЧИЈИ ЈЕ ВЛАСНИК И УЈЕДНО ДИРЕКТОР ТО ИСТО ЛИЦЕ, НЕ МОЖЕ СЕ ПРОВОАЉАНО ОДЛУЧИТИ ПРИЈЕ ПРЕДУЗИМАЊА МЈЕРА РАДИ ОТКЛАЊАЊА НЕДОСТАКА ТАКО ИЗЈАВЉЕНЕ ЖАЛБЕ.

Из образложења:

Првостепено рјешење у предметној управној ствари гласи на име физичког лица Ц. Д. Жалбу против тога рјешења је изјавило предузеће које се у овом управном спору појављује у улози тужиоца, с тим да је жалба потписана од стране Ц. Д. као директора тога предузећа. У уводном дијелу оспореног акта стоји да се предмет рјешава по жалби ДМ "К." из Ч., а у његовом образложењу се наводи да је "побијаним рјешењем првостепени орган жалитељу Ц. Д. утврдио аконтацију пореза на приходе од самосталне дјелатности за 1998.годину у мјесечном износу од 480,00 динара ". Дакле, имамо ситуацију да је по жалби рјешавано прије него су предузете мјере на плану отклањања недостатака у том поднеску у смислу одредаба члана 68. Закона о општем управном поступку. Наиме, било је неопходно позвати Ц. Д. да се јасно изјасни да ли је жалбу изјавио у своје име или у име напријед наведеног предузећа, па тек након његовог изјашњења, одлучити по том правном средству - мериторно или одбацивањем жалбе, зависно од тога да ли је она изјављена од овлашћеног или од неовлашћеног лица.

НАПОМЕНА: Члану 68. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члан 56. истоименог сада важећег закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-567/98 од 07.03.2000.године)

212.

Правоснажност закључка о одбацивању захтјева

Члан 222. став 1. и 2. Закона о општем управном поступку

ЗАКЉУЧАК О ОДБАЦИВАЊУ ЗАХТЈЕВА, ПО ПРОТЕКУ РОКА ЗА ЖАЛБУ, АКО ЖАЛБА НИЈЕ ИЗЈАВЉЕНА, СТИЧЕ ФОРМАЛНУ ПРАВОСНАЖНОСТ.

Из образложења:

У списима предмета налази се закључак напријед наведеног првостепеног органа број 07-372-213/96 од 02.09.1996.године којим је одбачен захтјев ЈП "Ј." Т. за иселење тужиоца из предметног стана због апсолутне ненадлежности, а са образложењем које се своди на утврђење да је прошао трогодишњи рок од дана његовог уселења у тај стан и да је уз то уселење улиједило на основу писмене сагласности ЈП "Ј." Т., те се подносилац захтјева упућује на судски поступак ради разрјешења предметног правног односа. Из приложене доставнице уз тај закључак произилази да је он уручен подносиоцу захтјева 05.09.1996.године, али из списка предмета не произилази да је овај против тога закључка користио право жалбе у смислу правне поуке правилно дате у том акту. У списима предмета нема никаквог трага о новоподнесеном захтјеву у тој управној ствари, па тако произилази да је напријед наведено првостепено рјешење улиједило по истом захтјеву по којем је улиједио и наведени закључак, како то тужилац истиче у тужби, а што се током овог поступка од тужене стране и заинтересованог правног лица и не оспорава. Имајући у виду такво чињенично стање, овај суд налази да је напријед наведени закључак о одбацивању захтјева ЈП "Ј." Т. по протеклу петнаестодневног рока за жалбу стекао формалну правоснажност и да је тиме поступак по захтјеву који је тим закључком одбачен, правоснажно окончан, тако да је поступак о истој ствари правно био. могућ само по евентуално новоподнесеном захтјеву. У таквој ситуацији, тужени орган није могао правоваљано одлучити да се предмет враћа првостепеном органу на поновни поступак.

НАПОМЕНА: Члану 222. став 1. и 2. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члан 210. став 1. и 2. истоименог сада важећег закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-305/97 од 16.05.2000. године).

213.

**Жалба против закључка - правна немогућност другостепеног органа да мериторно одлучи о ствари
Члан 11. члан 220. и члан 243. став 1. Закона о општем управном поступку**

ОДЛУЧУЈУЋИ ПО ЖАЛБИ ПРОТИВ ЗАКЉУЧКА ПРВОСТЕПЕНОГ ОРГАНА, ДРУГОСТЕПЕНИ ОРГАН НЕ МОЖЕ ИСТОВРЕМЕНО ПРАВОВАЉАНО ДА МЕРИТОРНО РИЈЕШИ ПРЕДМЕТНУ УПРАВНУ СТВАР, ЈЕР ЈЕ ТО ПРОТИВНО НАЧЕЛУ ДВОСТЕПЕНОСТИ УПРАВНОГ ПОСТУПКА.

Из образложења:

Из образложења оспореног акта произилази да је он у процесно-правном смислу заснован на одредбама члана 243. став 1. преузетог Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ" број 47/86 - пречишћени текст). Међутим, при том се губи из вида да се те одредбе односе на могући поступак другостепеног органа кад одлучује по жалби против рјешења, дакле, акта којим се мериторно одлучује у одређеној управној ствари, а не и на поступак по жалби против закључка којим се одлучује о питањима која се тичу поступка, односно, о оним питањима која се као споредна појаве у вези са спровођењем поступка у смислу одредаба члана 220. Закона о општем управном поступку.

Из тога произилази да тужена страна, рјешавајући по жалбама странака у предметној управној ствари против наведеној закључка, а код чињенице да првостепени орган није донио мериторну одлуку, није правоваљано могла на основу одредбама члана 243. став 1. Закона о општем управном поступку, поништавајући тај закључак, истовремено мериторно ријешити саму ствар, јер је то противно начелу двостепености поступка из члана 11. тога закона.

НАПОМЕНА: Члану 11., члану 220. и члану 243. став 1. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члан 12. односно члан 208. и члан 228. став 1. истоименог сада важећег закона ("Службени гласник Републике Српске" број 13/02)

(Врховни суд Републике Српске, У-255/98 од 16.05.2000. године)

214.

**Недозвољеност жалбе против налаза и мишљења љекарске комисије
Дозвољеност жалбе против закључка о одбацивању захтјева
Члан 121. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца
Члан 125. став 2. Закона о општем управном поступку**

ПРОТИВ НАЛАЗА И МИШЉЕЊА ПРВОСТЕПЕНЕ ЉЕКАРСКЕ КОМИСИЈЕ, ДА ПРОМЈЕНЕ У ЗДРАВСТВЕНОМ СТАЊУ ВОЈНОГ ИНВАЛИДА НИСУ ТАКВЕ ДА БИ ПРЕДСТАВЉАЛЕ ОСНОВ ЗА ПОВЕЋАЊЕ ПРОЦЕНТА ЊЕГОВОГ ВОЈНОГ ИНВАЛИДИТЕТА, ЖАЛБА НИЈЕ ДОЗВОЉЕНА. ЖАЛБА ЈЕ ДОЗВОЉЕНА ПРОТИВ ЗАКЉУЧКА ПРВОСТЕПЕНОГ ОРГАНА КОЈИМ ЈЕ ОДБАЧЕН ЗАХТЈЕВ ВОЈНОГ ИНВАЛИДА ЗА ПОВЕЋАЊЕ ПРОЦЕНТА ВОЈНОГ ИНВАЛИДИТЕТА, ПОДНЕСЕН НА ОСНОВУ ТАКВОГ НАЛАЗА И МИШЉЕЊА ПРВОСТЕПЕНЕ ЉЕКАРСКЕ КОМИСИЈЕ.

Из образложења:

Из оспореног акта, као и списка предметне управне ствари, произилази да је тај акт услиједио по захтјеву тужиоца за утврђивање новог процента војног инвалидитета због насталих промјена његовог здравственог стања – у смислу одредаба члана 121. напријед наведеног Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца.

Из одредаба члана 121. став 2. тога закона произилази да ће се по таквом захтјеву поступак покренути ако војни инвалид учини вјероватним да је наступила промјена од утицаја на утврђено право, те да се сматра да та вјероватност постоји ако војни инвалид о томе поднесе налаз љекара специјалисте и ако љекарска комисија на основу тог налаза и друге медицинске документације да мишљење да је вјероватно настала таква промјена

(став 3.). Захтјев се одбацује ако није учињено вјероватним да је настала промјена (члан 121. став 4.), а против одлуке из става 3. тога члана не може се изјавити жалба (члан 121. став 5.).

Дакле, очигледно је да су у оспореном акту поистовјеђене одредбе члана 121. став 4. са одредбама члана 121. став 3. тога закона, па да је тако услиједила и поука да се против предметног закључка жалба не може изјавити. Наиме, жалба се не може изјавити против мишљења љекарске комисије да настале промјене у здравственом стању нису такве да дају основ за покретање поступка утврђења новог процента војног инвалидитета (јер је то одредба из става 3. члана 121. овог закона на коју упућује одредба из става 5. тога члана).

Из тога даље слиједи да је против напријед наведеног закључка дозвољена жалба с обзиром на одредбе члана 125. став 2. преузетог Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86), као важећег закона у вријеме доношења оспореног акта.

НАПОМЕНА: 1. Члану 121. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", бр. 16/96 и 22/96) одговара у измијењеном облику члан 93. сада важећег Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске" бр. 46/04).
2. Члану 125. став 2. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члан 113. став 2. истоименог сада важећег закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-497/99 од 3.7.2002. године)

215.

Ревизија – поступак другостепеног органа

Члан 113. став 1. и 2. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца

КАД ДРУГОСТЕПЕНИ ОРГАН У ПОСТУПКУ РЕВИЗИЈЕ УКИНЕ ИЛИ ПОНИШТИ ПРВОСТЕПЕНО РЈЕШЕЊЕ КОЈИМ ЈЕ НЕКОМ ЛИЦУ ПРИЗНАТО ОДРЕЂЕНО ПРАВО, ДУЖАН ЈЕ ДА ОДЛУЧИ И О ЗАХТЈЕВУ ТОГА ЛИЦА ИЗ ПРЕДМЕТНЕ УПРАВНЕ СТВАРИ ИЛИ ДА ПРЕДМЕТ ВРАТИ ПРВОСТЕПЕНОМ ОРГАНУ НА ПОНОВНИ ПОСТУПАК.

Из образложења:

Исправан је став тужене стране у образложењу оспореног акта да налаз и мишљење Првостепене љекарске комисије нису поткријепљени било каквим доказима, нити у списима предмета постоји медицинска документација која би ишла у прилог тврдње те љекарске комисије. Код таквог стања ствари, тужена страна је правилно одлучила да укине првостепено рјешење од 11.02.2000. године, јер такво њено овлашћење, а и дужност, произилази из одредаба члана 113. став 1. и 2. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", бр. 35/99). Ипак, тужена страна није у потпуности поступила по тим законским одредбама, јер, укидајући предметно првостепено рјешење, није одлучила о захтјеву тужиље у предметној управној ствари за признавање права на породичну инвалиднину, нити је предмет враћен првостепеном органу на поновни поступак, па тако захтјев остаје неријешен.

НАПОМЕНА: Члану 113. став 1. и 2. Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", бр. 35/99) одговара у

измијењеном облику члан 90. став 1., 2. и 3. сада важећег Закона о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 46/04).

(Пресуда Врховног суда РС У-1128/00 од 15.10.2003. године)

216.

Извршност рјешења прије његове коначности

Члан 270. став 2. тачка 3. Закона о општем управном поступку

КАД ЖАЛБА НЕ ОДЛАЖЕ ИЗВРШЕЊЕ РЈЕШЕЊА ДОНЕСЕНОГ У УПРАВНОМ ПОСТУПКУ, РЈЕШЕЊЕ ПОСТАЈЕ ИЗВРШНО КАД СЕ ДОСТАВИ СТРАНЦИ.

Из образложења:

Овај суд налази да је став тужене стране из оспореног акта, у суштини, правилан. Наиме, неспорна је чињеница да је тужилац у предметни стан уселио на основу извршног рјешења Министарства за избјеглице и расељена лица, Одсјека Б.Л., којим му је тај стан враћен у посјед, па се отуда не може основано тврдити да је он незаконито уселио у ту стамбену јединицу у смислу одредаба члана 30. преузетог Закона о стамбеним односима (“Службени лист СРБиХ”, бр. 14/84, 12/87 и 36/89, те “Службени гласник Републике Српске”, бр. 19/93, 12/99 и 31/99). При том је правно ирелевантно што то рјешење није коначно (према тврдњи тужиоца), а код чињенице да је оно извршно у смислу одредаба члана 273. став 2. тачка 13. тада важећег преузетог Закона о општем управном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 47/86), јер, према одредбама члана 12. став 2. Закона о престанку примјене Закона о коришћењу напуштене имовине (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 38/98, 12/99, 31/99, 38/99, 65/01 и 13/02), жалба против тог рјешења не одлаже његово извршење.

НАПОМЕНА: Члану 270. став 2. тачка 3. Закона о општем управном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 47/86) одговара члан 255. став 3. тачка 3. истоименог сада важећег закона (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 13/02).

(Врховни суд Републике Српске, У-676/01 од 11.6.2002. године)

Б) УПРАВНИ СПОР

217.

Понављање поступка – нове чињенице или нови докази

Члан 51. став 1. тачка 1. и члан 38. став 1. Закона о управним споровима

КАД ЈЕ УПРАВНИ СПОР РИЈЕШЕН НА ПОДЛОЗИ ЧИЊЕНИЦА УТВРЂЕНИХ У УПРАВНОМ ПОСТУПКУ, А СТРАНКА САЗНА ЗА НОВЕ ЧИЊЕНИЦЕ ИЛИ СТЕКНЕ МОГУЋНОСТ ДА УПОТРИЈЕБИ НОВЕ ДОКАЗЕ, ТО МОЖЕ БИТИ РАЗЛОГ ЗА ПОНАВЉАЊЕ УПРАВНОГ, АЛИ НЕ И УПРАВНО-СУДСКОГ ПОСТУПКА.

Из образложења:

Из напријед наведене пресуде овог суда и из списка предмета произилази да је управни спор у овој ствари ријешен на основу чињеничног стања утврђеног у проведеном управном поступку. Разлог за понављање поступка по одредбама члана 51. став 1. тачка 1. Закона о управним споровима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 12/94 – у даљем тексту ЗУС), на којем тужилац заснива ово ванредно правно средство, може се користити само ако је суд утврђивао чињенично стање и на основу тако утврђеног чињеничног стања ријешио спор. Међутим, предметни управни спор је ријешен примјеном правила из члана 38. став 1. ЗУС-а на подлози чињеница које су утврђене у управном поступку, а то истовремено значи да се нови докази могу користити само као разлог за понављање управног поступка, а не и судског поступка којим је окончан управни спор.

Код таквог стања ствари, тужба за понављање поступка у овом управном спору одбацује се на основу члана 55. став 2. ЗУС-а, јер тужилац није учинио вјероватним постојање законског основа за понављање поступка.

(Врховни суд Републике Српске, Увл-7/01 од 28.8.2002. године)

218.

Синдикална организација државног предузећа као тужилац у управном спору

Члан 13. Закона о управним споровима

Члан 60. став 1. и члан 84. став 1. закона о државним предузећима

СИНДИКАЛНОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ ДРЖАВНОГ ПРЕДУЗЕЋА НЕ ПРИПАДА ПРАВО НА ТУЖБУ ПРОТИВ РЈЕШЕЊА О ИМЕНОВАЊУ И РАЗРЈЕШЕЊУ УПРАВНОГ И НАДЗОРНОГ ОДБОРА ПРЕДУЗЕЋА.

Из образложења:

Према одредбама члана 13. Закона о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске" бр. 12/94), тужилац у управном спору може бити синдикална организација ако сматра да је управним актом повријеђено право или непосредан на закону заснован интерес радне заједнице као цјелине или њеног дијела. Законом о државним предузећима ("Службени гласник Републике Српске" бр. 3/95, 4/96, 21/96 и 3/97), односно његовим чланом 60. став 1., одређено је да именовање или разрјешење управног одбора у предузећима од интереса за Републику врши Влада на приједлог ресорног министарства. Према одредбама члана 84. став 1. тога закона, исти поступак је предвиђен и за именовање надзорног одбора таквог предузећа. Тако је одређено и чланом 21. односно чланом 31. Статута ОДП "Р..." П., а чланом 36. – да мандат члана Надзорног одбора престаје на начин прописан Статутом и Законом за чланове Управног одбора. Дакле, ниједним правним актом није предвиђено учешће синдикалне организације или радне заједнице у именовању и разрјешењу управног и надзорног одбора, па је правно ирелевантан навод тужиоца да синдикална организација није учествовала у поступку доношења побијаног рјешења.

(Врховни суд Републике Српске У-1222/00 од 31.3.2004. године)

219.

Немогућност покретања управног спора кад првостепени орган не донесе рјешење

у поступку покренутом по службеној дужности

Члан 8. и члан 25. Закона о управним споровима

КАД ЈЕ ПРВОСТЕПЕНО РЈЕШЕЊЕ ДОНЕСЕНО У ПОСТУПКУ ПОКРЕНУТОМ ПО СЛУЖБЕНОЈ ДУЖНОСТИ И ПОНИШТЕНО ПО ЖАЛБИ СТРАНКЕ, ТЕ ПРЕДМЕТ ВРАЋЕН ПРВОСТЕПЕНОМ ОРГАНУ НА ПОНОВНИ ПОСТУПАК, СТРАНКА НЕ МОЖЕ ПОКРЕНУТИ УПРАВНИ СПОР КАД ТАЈ ОРГАН НЕ ДОНЕСЕ НОВО РЈЕШЕЊЕ.

Из образложења:

Управни поступак у предметној ствари покренуо је првостепени орган по службеној дужности, а непосредни резултат тог поступка је рјешење којим је тужиоцу привремено одузета роба намијењена промету због непостојања сагласности надлежног министарства за промет те робе. Дакле, из тога поступка, покренутог у циљу заштите јавног интереса, произашло је рјешење у чијем диспозитиву је садржана напријед наведена обавеза тужиоца. Та обавеза са одговарајућом правном снагом постоји само до оног момента док правно постоји и рјешење којим је она наметнута. Накнадно ништење рјешења о установљењу те обавезе по правним средствима, редовним или ванредним, или по тужби у управном спору, има за посљедицу престанак створене обавезе од времена доношења првостепеног рјешења, а што значи и нестанак извршне исправе по основу које би се обавеза могла извршити.

Рјешењем тужене стране од 26.8.1998. године, а по жалби тужиоца, поништено је то првостепено рјешење од 26.02.1998. године и предмет враћен првостепеном органу на поновни поступак. Међутим, првостепени орган није донио ново рјешење, из чега слиједи да више не постоји управни акт о одузимању предметне робе.

Према одредбама члана 8. и члана 25. Закона о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 12/94 - у даљем тексту: ЗУС) управни спор се може покренути и када надлежни орган не донесе рјешење по захтјеву странке, односно по њеној жалби изјављеној због недоношења првостепеног управног акта. Дакле, коришћење правног института "ћутања администрације" због недоношења првостепеног рјешења долази у обзир код поступака покренутих по захтјеву странке, а не и код оних покренутих по службеној дужности. Истина, чланом 8. ЗУС-а прописано је да се управни спор може покренути и ако надлежни орган не донесе одговарајући управни акт по жалби странке, али таква жалба, кад се ради о поступку покренутом по службеној дужности, претпоставља постојање првостепеног управног акта, што у овој ствари није случај.

Из свега тога произилази да у конкретном случају правно не постоји управни акт којим би било повријеђено какво право или непосредни лични интерес тужиоца заснован на закону - у смислу члан 12. ЗУС-а, па се отуда тужба у овом управном спору одбацује на основу одредаба члана 29. став 1. тачка 3. и став 2. тога закона.

(Врховни суд Републике Српске, У-674/99 од 9.09.2004. године)

220.

Недостатак доказа о достави акта — рок за подношење тужбе

Члан 23. Закона о управним споровима

КАДА ЈЕ ОСПОРЕНИ АКТ ОБЈАВЉЕН У ОДГОВАРАЈУЋЕМ СЛУЖБЕНОМ ГЛАСИЛУ И КАД НЕМА ДОКАЗА ДА ЈЕ ОН ДОСТАВЉЕН ТУЖИОЦУ, А ПРИ НЕСПОРНОЈ ЧИЊЕНИЦИ ДА ЈЕ ТУЖИЛАЦ ЗА ТАЈ АКТ И ЊЕГОВ САДРЖАЈ САЗНАО ОДРЕЂЕНОГ ДАНА, ТО САЗНАЊЕ СЕ УПОДОБЉАВА УРЕДНОЈ ДОСТАВИ.

Из образложења:

Чланом 23. Закона о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 12/94) одређено је да се тужба, којом се покреће управни спор, подноси у року од тридесет дана од дана достављања управног акта (овдје оспорене одлуке) странци која тужбу подноси. Оспорена одлука је објављена у "Службеном гласнику Републике Српске", бр. 23/98 дана 11.7.1998. године. Недостају подаци у списима да ли је она уопште достављена тужиоцу. Међутим, неспорна је чињеница да је тужилац дознао за ту одлуку и њен садржај најкасније дана 23.12.1998. године, када је за оцјену њене уставности и законитости поднио приједлог Уставном суду Републике Српске, па се у оваквој ситуацији то сазнање уподобљава уредној достави оспореног акта, тако да се и тридесетодневни рок за подношење тужбе рачуна од тога дана.

(Врховни суд Републике Српске, У-272/99 од 24.8.2001. године)

221.

Недостатак правне поуке

Члан 210. став 5. Закона о општем управном поступку

КАД У ОСПОРЕНОМ АКТУ НЕМА ПРАВНЕ ПОУКЕ О МОГУЋЕМ ПРАВНОМ СРЕДСТВУ, А ТУЖИЛАЦ НЕ ТРАЖИ У ЗАКОНСКОМ РОКУ ОД ОРГАНА КОЈИ ЈЕ ТАЈ АКТ ДОНИО ЊЕГОВУ ДОПУНУ У ТОМ ПРАВЦУ, РОК ЗА ПОДНОШЊЕ ТУЖБЕ ПРОТИВ ТОГ АКТА РАЧУНА СЕ ОД ДАНА ЊЕГОВЕ ДОСТАВЕ ТУЖИОЦУ, ОДНОСНО ДАНА КОЈИ СЕ УПОДОБЉАВА ТОЈ ДОСТАВИ.

Из образложења:

Стоји чињеница да у оспореном акту нема правне поуке о могућем правном средству. Међутим, чињеница је да тужилац у таквој ситуацији није поступио по одредбама члана 210. став 5. преузетог Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) и у законском року затражио од тужене стране да допуни одлуку у том правцу, па се отуда у конкретној ствари рок за подношење тужбе рачуна од дана доставе одлуке тужиоцу, односно дана који се уподобљава тој достави.

НАПОМЕНА: Члан 210. став 5. Закона о општем управном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 47/86) одговара члану 198. став 5. сада важећег истоименог закона ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02)

(Врховни суд Републике Српске У-272/99 од 24.8.2001. године)

222.

**Жалба против одлуке донесене у управном спору
Члан 19. став 1. Закона о управним споровима**

ПРОТИВ ОДЛУКЕ ДОНЕСЕНЕ У УПРАВНОМ СПОРУ ЖАЛБА СЕ МОЖЕ ИЗЈАВИТИ САМО АКО ЈЕ ТО ОДРЕЂЕНО ЗАКОНОМ У ОДРЕЂЕНИМ СТВАРИМА.
У УПРАВНИМ СТВАРИМА ПЕНЗИЈСКОГ И ИНВАЛИДСКОГ ОСИГУРАЊА ТАКВО ПРАВНО СРЕДСТВО НИЈЕ ПРЕДВИЂЕНО ЗАКОНОМ.

Из образложења:

Према одредбама члана 19. став 1. Закона о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 12/94), против одлуке донесене у управном спору жалба се може изјавити само ако је то предвиђено Законом у одређеним стварима.

Међутим, у управним стварима признавања стажа осигурања, као и иначе у стварима пензијског и инвалидског осигурања, такво правно средство није предвиђено законом.

Сљедствено томе, жалба тужиоца у овој ствари одбацује се као недозвољена на основу одредаба члана 50. став 3. Закона о управним споровима.

(Врховни суд Републике Српске Уж-2/99 од 9.10.2001. године)

223.

**Рок за подношење захтјева за ванредно преиспитивање судске одлуке
Члан 44., члан 45. став 1. и члан 47. став 1. Закона о управним споровима**

ЗАХТЈЕВ ЗА ВАНРЕДНО ПРЕИСПИТИВАЊЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ ПРЕДАЈЕ СЕ СУДУ НАДЛЕЖНОМ ЗА ОДЛУЧИВАЊЕ О ЗАХТЈЕВУ, ПА КАД ЈЕ ОН У ТРИДЕСЕТОДНЕВНОМ РОКУ ПРЕДАТ ОРГАНУ УПРАВЕ, А СУДУ БУДЕ ДОСТАВЉЕН ПО ПРОТЕКУ ТОГА РОКА, СМАТРА СЕ НЕБЛАГОВРЕМЕНИМ И КАО ТАКВОГ НАДЛЕЖНИ СУД ГА ОДБАЦУЈЕ.

Из образложења:

Из списка предмета овог суда У-298/95 произилази да је тужилац пресуду у том предмету од 24.10.1995.године примио 08.12.1995.године, а захтјев, како је то напријед наведено, достављен је овом суду од стране првостепеног управног органа тек 11.03.1996.године, дакле, по протеклу тридесетодневног рока из члана 45. став 1. Закона о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске", број 12/94). Према изричитим одредбама члана 44. тога закона, захтјев за ванредно преиспитивање судске одлуке предаје се суду надлежном за одлучивање о захтјеву . У овој ствари очигледно тако није поступљено. Сходна примјена одредаба члана 113. став 7. Закона о парничном поступку, а на основу одредаба члана 59. Закона о управним споровима, у оваквој ситуацији не долази у обзир, јер захтјев није поднесен суду, већ органу управе, а како тужилац има своју правну службу, и како је уз то ово правно средство у његово име поднио адвокат као пуномоћник, отпада могућност основаног позивања на неукост као разлог подношења захтјева преко ненадлежног органа.

(Врховни суд Републике Српске, Увл-3/96 од 12.09.2000.године)

224.

**Захтјев за ванредно преиспитивање судске одлуке
- чињенично стање
Члан 19. став 2. Закона о управним споровима**

ЗАХТЈЕВ ЗА ВАНРЕДНО ПРЕИСПИТИВАЊЕ ПРАВОСНАЖНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ ДОНЕСЕНЕ У УПРАВНОМ СПОРУ НЕ МОЖЕ СЕ ПРАВОВАЉАНО ПОДНИЈЕТИ ЗБОГ ПОГРЕШНО И/ИЛИ НЕПОТПУНО УТВРЂЕНОГ ЧИЊЕНИЧНОГ СТАЊА.

Из образложења:

Из захтјева произилази да се предметна пресуда побија због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, а из тог разлога захтјев за ванредно преиспитивање одлуке не може се правоваљано поднијети - с обзиром на одредбе члана 19. став 2. Закона о управним споровима ("Службени гласник

Републике Српске", бр. 12/94). Сљедствено томе, захтјев тужиоца у овој ствари одбацује се на основу одредаба члана 47. став 1. тога закона.

225.

Одбацивање тужбе због недостављања пуномоћја Члан 28. Закона о управним споровима

ТУЖБА ПОДНЕСЕНА ОД СТРАНЕ ЛИЦА КОЈЕ СЕ ДЕКЛАРИСАЛО КАО ПУНОМОЋНИК ЛИЦА ОЗНАЧЕНОГ КАО ТУЖИЛАЦ, А БЕЗ ПРИЛАГАЊА ПУНОМОЋЈА, ОДБАЦУЈЕ СЕ КАО НЕУРЕДНА АКО ПОДНОСИЛАЦ ТУЖБЕ СВОЈЕ СВОЈСТВО ПУНОМОЋНИКА ТОГА ЛИЦА, НА ПОЗИВ ПРЕДСЈЕДНИКА ВИЈЕЋА, НЕ ПОТВРДИ ОДГОВАРАЈУЋИМ ПУНОМОЋЈЕМ У ОДРЕЂЕНОМ РОКУ.

Из образложења:

Дана 23.07.1999.године К.В., адвокат из Б.Л. поднио је овом суду тужбу у напријед означеној ствари у име С.З. из Б.Л.

Међутим, иако се у тужби декларисао као пуномоћник лица у чије име је поднио тужбу, то својство није потврдио одговарајућим пуномоћјем, па га је овај суд, поступајући по одредбама члана 28. став 1. Закона о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске", број 12/94), актом од 06.07.2000.године позвао да то пуномоћје достави у року од 15 дана уз упозорење да ће, у противном, тужба бити одбачена као неуредна. Из враћене доставнице произилази да је тај позив адвокат К.В. примио 20.07.2000.године, али у датом року, а ни до дана одлучивања у овој ствари, позиву није удовољио. Код таквог стања ствари, а на основу одредаба члана 28. став 2. Закона о управним споровима, овај суд је одлучио као у диспозитиву овога рјешења.

(Врховни суд Републике Српске, У-528/99 од 09.09.2000.године)

226.

Прекршајна одговорност-одбацивање тужбе Члан 9. став 1. тачка 2 и члан 29. став 1. тачка 5. и став 2. Закона о управним споровима Члан 253. и 254. Закона о прекршајима

У СТВАРИМА ПРЕКРШАЈНЕ ОДГОВОРНОСТИ УПРАВНИ СПОР СЕ НЕ МОЖЕ ВОДИТИ.

Из образложења:

Оспореним актом одбијена је жалба тужилаца против рјешења комисије за царинске прекршаје Царинарнице Д. 03/2 Број П-1287/97 од 10.12.1999.године којим су проглашени одговорним за царински прекршај из члана 189. став 1. тачка 9. Царинског закона и кажњени новчаним казнама.

Против тог рјешења тужиоци су дана 09.02.1999.године овом суду поднијели тужбу, којом оспоравају његову законитост.

Одлучено је као у диспозитиву овог рјешења из сљедећих разлога:

У стварима прекршајне одговорности судска заштита је обезбјеђена ван управног спора под условима из члана 253. и 254. Закона о прекршајима ("Службени гласник Републике српске" бр. 12/94, 16/95, 21/96 и 40/98), а у таквим стварима управни спор се не може водити по изричитој одредби члана 9. тачке 1. Закона о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске" бр.12/94).

Отуда се тужба у овом предмету одбацује на основу одредаба члана 29. став 1. тачка 5. и став 2. Закона о управним споровима.

(Врховни суд Републике Српске, У-97/99 од 16.05.2000.године)

227.

Неуредност тужбе правног лица Члан 59. Закона о управним споровима Члан 106. став 2. Закона о парничном поступку

НЕУРЕДНА ЈЕ ТУЖБА ПРАВНОГ ЛИЦА ИЗ КОЈЕ СЕ НЕ ВИДИ ДА ЈЕ ЊЕН ПОТПИСНИК ОВЛАШЋЕНО ЛИЦЕ ЗА ЗАСТУПАЊЕ ТОГ ПРАВНОГ ЛИЦА.

Из образложења:

Дана 28.12.2001. године овом суду је поднесена тужба у име “Ј.-к.-п.” АД П., којим се оспорава акт тужене стране број 01-1241/01 од 29.11.2001. године у предмету оснивања анкетног одбора, а ради утврђивања чињеница у вези оснивања и рада тужиоца.

Међутим, како из тужбе није видљиво да ли је она потписана по овлашћеном лицу у смислу одредаба члана 59. Закона о управним споровима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 12/94) у вези са чланом 106. став 2. Закона о парничном поступку, овај суд је актом од 03.04.2002. године позвао тужиоца, уз истовремено враћање тужбе, да у року од осам дана тужбу потпише његов законски заступник уз јасну ознаку имена и презимена тога лица и да је врати овом суду, уз упозорење, да ће у противном, тужба бити одбачена као неуредна.

Према подацима из списка предмета, тужилац је тај акт примио 10.04.2002. године, али у датом року, а ни до дана одлучивања у овој ствари, поменути недостатке тужбе није отклонио, па је сљедствено томе, а на основу одредаба члана 28. став 2. Закона о управним споровима, одлучено као у диспозитиву овог рјешења.

НАПОМЕНА: Члану 106. став 2. Закона о парничном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 27/90 и 35/91, те “Службени гласник Републике Српске”, бр. 17/93, 14/94 и 32/94) одговара члан 334. став 2. истоименог сада важећег закона (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 58/03 и 85/03).

(Врховни суд Републике Српске, У-28/02 од 3.7.2002. године)

228.

Неуредност тужбе због неподношења оспореног акта

Члан 26. став 1., члан 28. и члан 32. став 3. Закона о управним споровима

КАД ТУЖИЛАЦ УЗ ТУЖБУ НЕ ПОДНЕСЕ ОСПОРЕНИ АКТ У ОРИГИНАЛУ ИЛИ ПРЕПИСУ, ОДНОСНО ЊЕГОВУ ФОТОКОПИЈУ, ПА ТО НЕ УЧИНИ НИ ПО ПОЗИВУ СУДА У ОДРЕЂЕНОМ РОКУ, КАО НИ ТУЖЕНА СТРАНА НИ ПО ПОНОВЉЕНОМ ТРАЖЕЊУ СУДА ДА ДОСТАВИ СПИСЕ ПРЕДМЕТА СА ТИМ АКТОМ, ТУЖБА СЕ СМАТРА НЕУРЕДНОМ И КАО ТАКВА ОДБАЦУЈЕ.

Из образложења:

Дана 08.12.1999. године тужилац је препорученом пошиљком поднио овом суду тужбу против напријед наведеног оспореног акта, којим му је, према наводима из тужбе, одбијена његова жалба против рјешења Одсјека Б.Л. број 05-050-02-02-223/99. А овим првостепеним рјешењем, чији датум доношења није означен, такође према наводима из тужбе, потврђено је да је М.М. из Б.Л. носилац станарског права на стану у згради број 5/II, у ул. Д.М., у Б.Л..

Поступајући по тој тужби, овај суд је примјерак исте доставио туженој страни са упутом о праву одговора и позивом да достави списе предметне управне ствари, све у року од петнаест дана. Према враћеној доставници, тужена страна је то примила 26.02.2002. године, али у тако одређеном року одговор није дала, а списе предмета није доставила ни у новоодређеном петнаестодневном року по поновљеном тражењу, које јој је уручено 02.04.2002. године, па је тако преостало да се овај управни спор ријешити и без тих списа на основу одредаба члана 32. став 3. Закона о управним споровима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 12/94 – у даљем тексту: ЗУС).

Међутим, у немогућности да због недостатка списка предмета поступи по тужби у овој ствари, овај суд је актом од 16.05.2002. године позвао тужиоца да у року од осам дана достави у списе предмета примјерак оспореног акта, којег је иначе био дужан да достави уз тужбу у смислу одредаба члана 26. став 1. ЗУС-а. У ту сврху остављен му је рок од осам дана, рачунајући од дана примитка тога акта, и при том је упозорен да ће за случај неудовољења томе позиву, тужба бити одбачена као неуредна.

Према враћеној доставници, тужилац је тај акт примио 23.05.2002. године, али у датом року, а ни до дана одлучивања у овој ствари, није отклонио напријед поменути недостатак, који је такве природе да спречава рад суда по тужби у овом управном спору.

Сљедствено томе, а на основу одредаба члана 28. ЗУС-а, тужба у овој ствари се одбацује као неуредна.

(Врховни суд Републике Српске, У-9/00 од 18.6.2002. године)

229.

**Чињенично стање у управном спору
Члан 38. став 1. Закона о управним споровима**

УПРАВНИ СПОР СУД, ПО ПРАВИЛУ, РЈЕШАВА НА ПОДЛОЗИ ЧИЊЕНИЦА УТВРЂЕНИХ У УПРАВНОМ ПОСТУПКУ.

Из образложења:

Из образложења првостепеног рјешења, које са оспореним актом чини правно јединство, произилази да су у проведеном управном поступку учињени значајни напори на плану потпуног и правилног утврђења чињеничног стања извођењем бројних доказа (аслушањем свједока предложених по странкама из поступка и увидом у исправе и друга писмена). Дата је и оцјена тих доказа на начин предвиђен одредбама члана 9. Закона о општем управном поступку (“Службени лист СФРЈ”, бр. 47/86), као важећег закона у вријеме доношења оспореног акта, па је овај суд у ситуацији да примијени правило из члана 38. став 1. ЗУС-а, тј. да овај управни спор ријеши на подлози чињеница које су утврђене у управном поступку, налазећи да је чињенично стање у овој ствари, у суштини, потпуно и правилно утврђено у погледу свих битних околности релевантних за исход предметног управног поступка. При том ваља имати у виду да су искази свједока незаинтересованих за исход тог поступка, П. А. и Б. Ћ. поткријељени и неспорним писменом сада пок. Т. М. од 15.04.1999. године из којег јасно произилази да је она у спорном стану живјела сама.

(Врховни суд Републике Српске, У-119/01 од 11.8.2002. године)

230.

**“Ђутање администрације” – услови, поновљено тражење
Члан 25. став 1. закона о управним споровима**

ПОНОВЉЕНО ТРАЖЕЊЕ ЗА ДОНОШЕЊЕ РЈЕШЕЊА ПО ЖАЛБИ “У ДАЉЕМ РОКУ ОД 7 ДАНА” У СЛУЧАЈУ “ЂУТАЊА АДМИНИСТРАЦИЈЕ” СТРАНКА ПОДНОСИ НЕПОСРЕДНО ДРУГОСТЕПЕНОМ ОРГАНУ, А НЕ ПРЕКО ПРВОСТЕПЕНОГ ОРГАНА.

Из образложења:

У смислу одредаба члана 25. став 1. Закона о управним споровима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 12/94 – у даљем тексту: ЗУС), поновљено тражење да се по жалби одлучи “у даљем року од седам дана” подноси се органу који одлучује о жалби, у конкретном случају то би била Републичка управа јавних прихода у смислу одредаба члана 32. став 1. Закона о министарствима (“Службени гласник Републике Српске”, бр. 3/97 и 10/98).

Међутим, као што је напријед наведено, тужиља је то поновљено тражење упутила органу (Центру РУЈП-а Б.Л.) који није надлежан да одлучује о напријед наведеном правном средству, па се тако тужба у овом управном спору указује превременом и као таква одбацује на основу одредаба члана 29. став 1. тачка 1. и став 2. Закона о управним споровима.

(Врховни суд Републике Српске, У-412/98 од 17.10.2000. године)

АЗБУЧНИ СТВАРНИ РЕГИСТАР

(Бројеви иза текста у регистру означавају редне бројеве сентенција у овом билтену)

I КРИВИЧНО И ПРЕКРШАЈНО ПРАВО

Б

Битна повреда одредаба кривичног поступка 5, 10, 15, 18-25

В

Ванредно преиспитивање правоснажне пресуде 28
Ванредно ублажавање казне 29
Васпитне мјере према млађим пунољетним лицима 5
Временско важење кривичног закона 22

З

Захтјев за судску заштиту 30

И

Измјена оптужнице 16, 25
Идентитет оптужбе 17,18
Изузеће 10,11

Ј

Јемство 12

К

Казна затвора од 20 година као алтернатива за укинуту смртну казну 3

М

Малољетнички затвор 24

Н

Наурачунљивост и покушај кривичног дјела 2
Нужна одбрана 1,21

О

Одмјеравање казне 4

П

Право на одбрану
- присуство браниоца на главном претресу 15
- изјашњење на измијењену оптужницу на главном претресу 16
- право оптуженог да испита свједоке 20

Притвор 13
Правично суђење

- право на присуство сједници другостепеног вијећа 26
- необавјештавање странака о сједници другостепеног вијећа 27

Т

Тешко убиство 8

У

Убиство на мах

- сразмјера између повода за афекат и интензитета афективног стања 6
- накнадно сазнање за увреду као повод за јаку раздраженост 7

II ГРАЂАНСКО И ПРИВРЕДНО ПРАВО

А

Активна легитимација

- за отказ уговора о закупу, 67
- законских насљедника за побијање правне ваљаности тестаментa, 80

Акцептни налог, 73

Алтернативне обавезе, 69

Апсолутна ненадлежност, 117 и 118

Ауторско право – накнада нематеријалне штете, 93

Б

Будуће насљедно право – ништавост уговора, 83

Брачни другови

- издржавање, 98, 99
- имовински односи, 100

В

Валоризација динарских износа положених у банкарски депозит, 72

Ванредни правни лијекови

- понављање поступка, 143
- против одлуке о пријави за упис у регистар политичке организације, 144

Вансудско поравнање, ништавост, активна легитимација, 50

Д

Диоба непокретности у парничном поступку, 31

Дисциплинска одговорност,

- радника унутрашњих послова – мишљење синдиката, 109
- застарјелост потраживања и вођења дисциплинског поступка, 114
- теже посљедице повреде радне обавезе, 115

Доказна средства – вјештачење, 130

Достављање одлуке о дисциплинској одговорности радника, 103

Е

Експроприсане непокретности, накнада – критерији и мјерила, 151

Ж

Жалба

- против пресуде, релативно битне повреде парничног поступка, 132 и 136
- накнадно поднесена, 133
- разлози, апсолутно битне повреде парничног поступка, 134 и 137

- преиначење пресуде, оцјена доказа изведених пред првостепеним судом, 135
- изношење нових чињеница и предлагање нових доказа, 138
- измјена чињеничног стања, преиначење првостепене пресуде, 139

З

- Законски заступник школе, 123
- Законски насљедници – легитимација за побијање правне ваљаности тестамена, 80
- Замјена станова – ништавост уговора, 49
- Застара потраживања
 - по основу издржавања, 54
 - прекид, признање дуга, 55
- Заштита права својине
 - пасивна легитимација, 33
 - по јачем правном основу, 34
- Земљишнокњижно право, побијање одлука, 150

И

- Извршни поступак
 - лице овлашћено за пријем испуњења обавезе, 153
 - извршна исправа, подобност за извршење, 154
 - извршење на непокретностима, 156
- Издржавање
 - застара потраживања, 54
 - брачног друга, 98 и 99
- Измјена чињеничног стања у поступку по жалби, 139
- Имисије (недозвољене), судска заштита, 52
- Инфлација, валоризација динарских износа, 72
- Испражњење стана у случају незаконитог усељења, 89

Л

- Легитимација
 - активана за отказ уговора о закупу, 67
 - пасивна, 121

Н

- Накнада штете
 - опште и посебне претпоставке, 58
 - од стране друштвено – политичке организације, 59
 - у случају незгоде изазване моторним возилом, 60
 - у случају употребе туђе ствари у своју корист, 61 и 62
 - због неисплаћене накнаде досуђене правоснажном пресудом, 63
 - у случају сувласништва на оштећеној ствари, 64
 - по основу претрпљеног страха, 65
 - солидарна одговорност, 66
 - нематеријална у случају повреде ауторског права, 93
- Насљедно право (будуће) - ништавост располагања, 83
- Насљеђивање
 - подобност ствари, 78
 - на основу писменог тестамена пред свједоцима, 81
- Насљедници (законски) активна легитимација за побијање правне ваљаности тестамена, 80
- Насљедничка тужба, губитак права, 79
- Недозвољене имисије, судска заштита, 52
- Незаконито усељење у стан – испражњење, 89
- Непокретност – промет, форма уговора, 42 и 43
- Ништави уговори, неспособност лица, 45
- Ништавост поравнања
 - вансудског, активна легитимација, 50

-судског, 51

Нужни наслѣдни дио – повреда, 82

О

Одговорност за штету

-опште и посебне претпоставке, 58

-друштвено-политичке организације, 59

-у случају незгоде изазване моторним возилом, 60

-у случају употребе туђе ствари у своју корист, 61 и 62

-у случају неисплаћене накнаде досуђене правоснажном пресудом, 63

-у случају сувласништва на оштећеној ствари, 64

-по основу претрпљеног страха, 65

Одговорност продавца за правне недостатке, 70

Одржај – претпоставке, 32

Орган старатељства у спору о повјеравању дјецe на чување и одгој, 95

Оставинска расправа, предмет, 85

Осигурање од одговорности за штету, 76

Осигурани случај, пријава, 77

Отказ уговора

-о закупу пословних просторија, 67 и 68

-уговора о коришћењу стана, 86, 90 и 91

Оцјена доказа изведених пред првостепеним судом, 135

П

Парнична способност

-оспоравање, 119

-даваоца стана на коришћење који није правно лице, 121

Парничне радње странака – поднесци, 123

Патентна заштита, 93

Писмени тестамент пред свједоцима, 81

Побијање одлука земљишнокњижног суда, 149

Повјеравање дјецe на чување и одгој

-поступак, мишљење и приједлог органа старатељства, 94

-интерес дјетета, право на ревизију, 95

Повреда ауторског права – накнада нематеријалне штете, 93

Повреда нужног наслѣдног дијела, 82

Понављање поступка, разлози, 141 и 142

Поравнање

- вансудско, ништавост, активна легитимација, 50

- судско, ништавост, 51

Поступак пред првостепеним судом, доказна средства, вјештачење, 129

Права коришћења грађевинског земљишта

-пренос трајног права са изграђеним објектом, 37

-привремено право, ограничење промета, 41

Право коришћења и управљања поштанским објектима, 44

Право службености

-заснивање, 38

-укидање, 39

Правна легитимација, 120

Правна фикција о постојању радног односа на неодређено вријеме, 111

Предмет насљеђивања – подобност ствари, 78

Предмет оставинске расправе, 85

Прекид

- поступка по одлуци суда, 125

- застаре - признање дуга, 55

Престанак

- подстанарског односа, 87

- станарског права на основу отказа, 88

Пресуда на основу признања, 130
Привремена мјера за обезбјеђење неновчаног потраживања, 151 и 152
Привремени старалац – право на накнаду трошкова заступања, 96
Признање стране судске одлуке, 144 и 148
Пријава осигураног случаја – санкција за повреду обавезе, 77
Промет непокретности – форма уговора, 42, 43, 46 и 47
Промјена странака у текућем спору, процесна сукцесија у другостепеном поступку, 126
Проузроковање штете – узрочна веза, 56

Р

Радна обавеза – право на судску заштиту, 104
Радни однос
-престанак, рок за подношење тужбе, 101
-поступак интерне заштите, 102 и 107
-начин достављања одлуке о дисциплинској одговорности, 103
-изрека одлуке о дисциплинској одговорности, 105
-примјена прописа, 106
-дозвољеност тужбе, 107
-рок за подношење тужбе, 108
-дисциплинска одговорност радника унутрашњих послова, мишљење синдиката, 109
-накнада штете, састав вијећа, 110
-положај радника за чијим радом је престала потреба, 111
-фикција о постојању радног односа на неодређено вријеме, 112
-на одређено вријеме – услови, 113
-застарјелост потраживања вођења дисциплинског поступка, 114
-дисциплинска одговорност – теже посљедице повреде радне обавезе, 115
-престанак, примјена прописа, 116
Раскид уговора – дејство, 75
Ревизија против пресуде
-допуштеност, 140
-нове чињенице и нови докази, 141
Редукција уговора о поклону – повреда нужног дијела, 82

С

Својина - заштита
- пасивна легитимација, 33
- по јачем правном основу, 34
- стицање, на шуми државне својине, 35
- утврђење на грађевинском објекту саграђеном без грађевинске дозволе, 36
Синдикат – мишљење у случају дисциплинске одговорности радника унутрашњих послова, 109
Склапање уговора, давање огласа, 40
Службеност
- заснивање одржајем, 38
-укидање, 39
Солидарна одговорност за штету, 66
Способност (парнична) – оспоравање, 120
Стан
-испражњење у случају незаконитог уселења, 89
-додјела на коришћење – престанак важности рјешења о додјели, 9
Стварна надлежност – сукоб, 119
Стицање без основа, 53
Страх (претрпљени), накнада штете, 65
Судска заштита од недозвољених имисија, 52
Судско поравњање, ништавост, 51
Сусвојина (сувласништво) право накнаде штете на цијелој ствари, 64

Т

Тестамент пред свједоцима – претпоставке ваљаности, 81
Трајно право коришћења грађевинске парцеле, пренос, 37
Трошкови заступања привременог стараоца – право на накнаду, 97
Тужба
- насљедничка – губитак права, 79
- за утврђење – процесне претпоставке, 125

У

Уговор

- склапање, давање огласа, 40
- ништавост, 45 и 47 – 49
- форма, 42, 43, 46 и 47
- о закупу пословних просторија, активна легитимација за отказ, 67
- о зајму, правна ваљаност и обавезе зајмодавца, 71
- о преносу права својине на непокретностима, пуноважност, 74
- раскид, дејство, 75
- о доживотном издржавању – претпоставке за ваљаност, 84

Ш

Штета

- проузроковање, узрочна веза, 57
- одговорност, опште и посебне претпоставке, 58
- одговорност друштвено-политичке организације, 59
- у случају незгоде изазване моторним возилом, 60
- у случају употребе туђе ствари у своју корист, 61 и 62
- у случају неисплаћене накнаде досуђене правоснажном пресудом, 63
- покривене осигурањем, 76
- нематеријална у случају повреде ауторског права, 93

III УПРАВНО ПРАВО

А

Адвокати у заједничкој адвокатској канцеларији, опорезивање, 161
Акциза, обвезник акцизе, 157

Б

Бесправно изграђени објекат, овлашћења урбанистичко-грађевинског инспектора, 164

В

Војни инвалидитет – утврђивање, 180
Војни инвалиди, непостојање права на инвалидски додатак, 182
Враћање посједа стана
- активна легитимација, 171
- уговор о коришћењу стана закључен на одређено вријеме као основ, 170
- права члана породичног домаћинства насиоца станарског права, 172

Вршење

- родитељског права, 183
- службе у војсци, 177

Г

Грешка у достављању писмена, 209

Д

Деекспропријација – подношење захтјева, рок, 195

Декан високошколске установе, надлежност за разрешење од функције, 188

Директор

- предузећа у мјешовитој својини, избор, 185
- државног предузећа, опозиви и именовања, 186
- јавног предузећа, именовања и разрешења, 187

Докази – оцјена, 198

Доказна средства,

- у поступку остваривања права чланова породице погинулог борца, 199
- у поступку утврђивања стажа осигурања, 200

Достављање писмена

- грешка, 209
- отклањање грешке, 210
- недостатак доказа, 220

Државно предузеће – располагање средствима, 191

Ж

Жалба

- странке у поступку, 205
- лица које није учествовало у поступку, 206
- поступак првостепеног органа, 204 и 207
- отклањање недостатака, 211
- против закључка, 213
- дозвољена је против закључка о одбацивању захтјева, 214 и 215
- против одлуке донесене у управном спору, 222

З

Закључак о одбацивању захтјева, правоснажност, 212

Захтјев за ванредно преиспитивање судске одлуке

- рок за подношење, 223
- чињенично стање, 224

И

Избор директора предузећа у мјешовитој својини, 185

Именовање директора

- државног предузећа, 186
- јавног предузећа, 187

Инспекцијски надзор – овлашћење инспектора

- тржишног у случају продаје робе неевидентираних у трговачкој књизи, 163
- урбанистичко-грађевинског у случају бесправно изграђеног објекта, 164

Извршност рјешења прије коначности, 216

Исељење из стана незаконито усељеног лица, 167

К

Категоризација бораца – активна легитимација, 176

Комуналне услуге – порез на промет, 158

Корисник експропријације, 194

Л

Лична примања, порез – начин плаћања, 160

Н

Накнада штете – сузбијање заразних болести животиња, 193
Накнадно обрачунавање и наплата царине и других увозних дажбина, 162
Недостатак
- доказа о достави акта, 220
- правне поуке, 221
Немогућност покретања управног спора, 219
Неуставност закона – правна судбина појединачних аката, 192

О

Обвезник акцизе, 157
Образложење рјешења, оцјена доказа, 198
Одбацивање тужбе
- због недостављања пуномоћја, 225
- у предметима прекршајне одговорности, 226
- правног лица због неуредности, 227
Одобрење за употребу грађевине, поступак кад грађевина није изграђена по одобрењу за градњу, 175
Одсуство борца – вршење службе у војсци, 177
Опозив
- директора државног предузећа, 186
- ревизора књига, 189
Опорезивање адвоката у заједничкој адвокатској канцеларији, 161
Остваривање права чланова породице погинулог борца, докази, 199
Отклањање
- грешке у достављању писмена, 210
- недостатака жалбе, 211

П

Понављање поступка, нове чињенице и нови докази, 217
Понављено тражење у случају "ћутања администрације", 230
Порез на лична примања, начин плаћања, 160
Порез на промет – комуналне услуге, 158
Порез на промет производа, рабат, 159
Пореска основица у случају рабата, 159
Постављање стараоца – пристанак на постављање, 184
Поступак покренут по службеној дужности и управни спор, 219
Правна поука, недостатак, 221
Правни субјективитет – приватно предузеће и његов власник, 208
Правоснажност закључка, 212
Предузеће (државно), располагање средствима, 191
Престанак важности одобрења за грађење, 173
Престанак права
- на надзиђивање, 174
- на претварање заједничких просторија у станове, 174
Приватизација предузећа
- у мјешовитој својини, 190
- обим престанка обавеза, 190

Р

Располагање средствима државног предузећа, 191
Родитељско право, вршење кад родитељи не живе заједно, 183
Рок за отпочињање радова по одобрењу за грађење, 173

С

Самоубиство борца – статус и права чланова породице, 178 и 179
Синдикална организација као тужилац, 218
Смрт носиоца станарског права
- права корисника стана, 168

- кад корисник стана има у својини стамбену зграду, 169
Средства државног предузећа – располагање, 191
Старалац, пристанак на постављање, 184
Стицање станарског права, услови, 165
Сузбијање заразних болести животиња, накнада штете, 193

Т

Тржишни инспектор – овлашћење, 163
Тужба, одбацивање
- због недостављања пуномоћја, 225
- у предметима прекршајне одговорности, 226
- правног лица због неуредности, 227
- због неподношења оспореног акта, 228

Ћ

"Ћутање администрације" – услов, поновљено тражење, 230

У

Увјерење
- као доказ, 196
- оборив доказ, 197

Уговор о коришћењу стана закључен на одређено вријеме, основ за враћање посједа стана, 170
Укидање рјешења по праву надзора
- рок, 201
- чињенично стање, 202
- због повреде правила поступка, 203
Управни спор, чињенично стање, 229
Уселење у стан уз дозволу носиоца станарског права, 166
Утврђивање
- војног инвалидитета, 180
- стажа осигурања, докази, 200
Учешће у рату – као право не постоји, 181

Ц

Царине и друге увозне дажбине – накнадно обрачунавање и наплата, 162

Ч

Чињенично стање у управном спору, 229
Члан породице умрлог борца, право да захтијева категоризацију, 176

РЕГИСТАР ПРОПИСА

I КРИВИЧНО И ПРЕКРШАЈНО ПРАВО

Кривични закон Републике Српске – општи дио ("Службени лист СФРЈ", бр. 4/76, 34/84, 74/87, 57/89, 3/90 и 38/90, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 12/93, 19/93, 26/93, 14/94 и 3/96)
Кривични закон Републике Српске – посебни дио ("Службени лист СРБиХ", 16/77, 32/84, 40/87, 41/87, 33/89, 2/90 и 24/91, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 15/92, 14/93, 17/93, 26/93, 14/94 и 3/96)
Кривични закон Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 22/00 и 37/01)
Кривични закон Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 49/03)
Европска конвенција о људским правима
Протокол Б уз Европску конвенцију о људским правима
Закон о кривичном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 4/77, 74/87, 57/89, 3/90, 27/90, те ("Службени гласник Републике Српске", бр. 4/93, 26/93, 14/94, 6/97 и 61/01)
Закон о кривичном поступку ("Службени гласник Републике Српске", бр. 50/03)
Закон о прекршајима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 12/94, 16/95, 21/96, 40/98 и 96/03)

II ГРАЂАНСКО И ПРИВРЕДНО ПРАВО

Устав Босне и Херцеговине
Устав Републике Српске – пречишћени текст ("Службени гласник Републике Српске", бр. 21/92)
Уставни закон за провођење Устава Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 21/92)
Закон о парничном поступку ("Службени лист СФРЈ", број 4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 и 35/91, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 17/93, 14/94 и 32/94)
Закон о парничном поступку ("Службени гласник Републике Српске", бр. 58/03 и 85/03)
Закон о ванпарничном поступку ("Службени лист СРБиХ", 10/89)
Закон о извршном поступку ("Службени лист СФРЈ", бр. 20/78, 6/82, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 и 35/91, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 17/93 и 14/94)
Закон о извршном поступку ("Службени гласник Републике Српске", бр. 59/03)
Закон о облигационим односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 29/78, 39/85 и 57/89, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 17/93, 3/96 и 39/03)
Закон о ауторском праву ("Службени лист СФРЈ", бр. 9/78, 24/86 и 21/90)
Закон о основним својинско-правним односима ("Службени лист СФРЈ", бр. 6/80 и 36/90)
Закон о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним областима ("Службени лист СФРЈ", бр. 83/82)
Закон о висини стопе затезне камате ("Службени гласник Републике Српске", бр. 19/01)
Закон о експропријацији ("Службени гласник Републике Српске", бр. 8/96 и 15/96)
Закон о стамбеним односима – пречишћени текст ("Службени лист СРБиХ", бр. 14/84, 12/87 и 36/89, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 19/93 и 12/99)
Породични закон ("Службени лист СРБиХ", 21/79 и 44/89)
Породични закон ("Службени гласник Републике Српске", бр. 54/02)
Правна правила бившег Закона о земљишним књигама
Закон о основама система осигурања имовине и лица ("Службени лист СФРЈ", бр. 17/90, 82/90 и 18/91)
Закон о основама безбједности саобраћаја на путевима ("Службени лист СФРЈ", бр. 50/88, 63/88, 80/89, 29/90 и 11/91)
Закон о шумама ("Службени лист СРБиХ", бр. 38/71)
Закон о шумама ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/94, 8/96, 10/97, 23/98, 18/99 и 43/02)
Закон о наслеђивању – пречишћени текст ("Службени лист СФРЈ", бр. 45/65)
Закон о наслеђивању ("Службени лист СРБиХ", бр. 22/73, 22/75, 38/78, пречишћен текст 7/80)
Закон о промету непокретности ("Службени лист СРБиХ", бр. 38/78, 4/89, 29/90 и 22/91, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 29/94)
Закон о престанку примјене закона о кориштењу напуштене имовине ("Службени гласник Републике Српске", бр. 38/98, 12/99, 31/99, 38/99, 65/01, 13/02, 39/03 и 96/03)
Закон о предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 24/98 и 62/02)
Закон о основним правима из радног односа ("Службени лист СФРЈ", бр. 60/89 и 42/90)
Закон о радним односима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 25/93, 14/94, 15/96, 21/96, 3/97 и 10/98)
Закон о радним односима у државним органима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 11/94 и 6/97)
Закон о примјени закона о радним односима за вријеме непосредне ратне опасности или ратног стања ("Службени гласник Републике Српске", бр. 1/94 – Посебно издање)

Закон о грађевинском земљишту у друштвеној својини ("Службени лист СРБиХ", бр 13/74)
Закон о грађевинском земљишту ("Службени лист СРБиХ", бр. 34/86, 1/90 и 29/90, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 29/94 и 23/98)
Закон о грађевинском земљишту ("Службени гласник Републике Српске", бр. 41/03 и 86/03)
Закон о приватизацији државног капитала у предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 24/98, 62/02, 38/03 и 65/03)
Закон о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 24/98)

III УПРАВНО ПРАВО

Устав Републике Српске – пречишћени текст ("Службени гласник Републике Српске", бр. 21/92)
Уставни закон за провођење Устава Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 21/92)
Закон о општем управном поступку – пречишћени текст ("Службени лист СФРЈ" бр. 47/86)
Закон о општем управном поступку ("Службени гласник Републике Српске", бр. 13/02)
Закон о управним споровима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 12/94)
Закон о парничном поступку ("Службени лист СФРЈ", број 4/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90 и 35/91, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 17/93, 14/94 и 32/94)
Закон о парничном поступку ("Службени гласник Републике Српске", бр. 58/03 и 85/03)
Закон о државним предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 3/95, 4/96, 21/96 и 3/97)
Закон о електропривреди ("Службени гласник Републике Српске", бр. 23/98)
Закон о електричној енергији ("Службени гласник Републике Српске", бр. 66/02)
Закон о просторном уређењу – пречишћени текст ("Службени лист СРБиХ", бр. 9/87, 23/88, 24/89 и 15/99)
Закон о уређењу простора ("Службени гласник Републике Српске", бр. 19/96, 25/96 и 120/98, 53/02 и 64/02) – пречишћени текст ("Службени гласник Републике Српске", бр. 84/02)
Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", бр. 16/96 и 22/96)
Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца ("Службени гласник Републике Српске", бр. 35/99)
Закон о правима бораца, војних инвалида и породица погинулих бораца одбрамбено-отаџбинског рата Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 46/04)
Закон о заштити цивилних жртава рата ("Службени гласник Републике Српске", бр. 25/93 и 32/94)
Закон о здравственој заштити животиња и ветеринарској дјелатности ("Службени гласник Републике Српске", бр. 11/95, 10/97 и 52/01)
Закон о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник Републике Српске", бр. 27/93, 10/95 и 22/96)
Закон о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник Републике Српске", бр. 32/00, 40/00, 47/02, 38/03 и 110/03)
Закон о прекршајима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 12/94, 16/95, 21/96, 40/98)
Закон о надзиђивању зграда и претварању заједничких просторија у станове у зградама у друштвеној својини ("Службени лист СРБиХ", бр. 32/87)
Закон о јавном правобранилаштву ("Службени гласник Републике Српске", бр. 17/93, 14/94 и 32/94)
Закон о стамбеним односима – пречишћени текст ("Службени лист СРБиХ", бр. 14/84, 12/87 и 36/89, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 19/93, 12/99 и 31/99)
Породични закон ("Службени лист СРБиХ", бр. 21/79 и 44/89)
Породични закон ("Службени гласник Републике Српске", бр. 54/02)
Закон о универзитету ("Службени гласник Републике Српске", бр. 12/93 и 14/94)
Закон о Уставном суду Републике Српске ("Службени гласник Републике Српске", бр. 29/94 и 23/98)
Закон о експропријацији ("Службени гласник Републике Српске", бр. 8/96 и 15/96)
Закон о адвокатури ("Службени гласник Републике Српске", бр. 17/92, 12/93 и 26/93)
Закон о адвокатури ("Службени гласник Републике Српске", бр. 37/02)
Закон о почетном билансу стања у поступку приватизације државног капитала у предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 24/98)
Закон о приватизацији државног капитала у предузећима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 24/98, 62/02, 38/03 и 65/03)
Закон о акцизама и порезу на промет ("Службени гласник Републике Српске", бр. 25/98, 40/98, 29/00 и 18/01)
Закон о акцизама и порезу на промет ("Службени гласник Републике Српске", бр. 25/02, 60/03 – II дио и 96/03)
Закон о порезу на доходак грађана ("Службени гласник Републике Српске", бр. 51/01)
Закон о престанку примјене закона о кориштењу напуштене имовине ("Службени гласник Републике Српске", бр. 38/98, 12/99, 31/99, 38/99, 65/01, 13/02, 39/03 и 96/03)
Закон о трговини ("Службени гласник Републике Српске", бр. 16/96, 25/96 и 52/01)
Закон о тржишној инспекцији ("Службени гласник Републике Српске", бр. 10/97 и 52/01)

Закон о царинској политици Босне и Херцеговине ("Службени гласник Босне и Херцеговине", бр. 21/98 и 34/00)
Царински закон ("Службени гласник Републике Српске", бр. 4/93, 29/94 и 16/95)
Закон о комуналним дјелатностима ("Службени гласник Републике Српске", бр. 11/95 и 51/02)
Закон о класификацији дјелатности и регистру јединица разврставања ("Службени гласник Републике Српске", бр. 4/97)
Закон о грађевинском земљишту ("Службени лист СРБиХ", бр. 34/86, 1/90, 29/90 и 12/91, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 29/94, 23/98 и 5/99)
Закон о грађевинском земљишту ("Службени гласник Републике Српске", бр. 41/03 и 86/03)
Закон о војсци ("Службени гласник Српског народа у Босни и Херцеговини", бр. 7/92 и 10/92, те "Службени гласник Републике Српске", бр. 26/93)
Закон о војсци ("Службени гласник Републике Српске", бр. 31/96)
Правилник о примјени закона о порезу на доходак грађана ("Службени гласник Републике Српске", бр. 70/01)
Правилник о раду лекарских комисија у поступку за остваривање права по Закону о правима војних инвалида и породица палих бораца ("Службени гласник Републике Српске", бр. 22/93)
Правилник о утврђивању процента војног инвалидитета ("Службени гласник Републике Српске", бр. 22/03)
Правилник о облику и начину вођења трговачке књиге ("Службени гласник Републике Српске", бр. 5/97 и 29/01)
Правилник о мјерама за сузбијање и искорјењивање класичне куге свиња ("Службени гласник Републике Српске", бр. 25/95)

Мишљењем Министарства науке и технологије РС број 06/6-61-187/04 од 10.06.2004. године, ово издање Билтена судске праксе Врховног суда РС, темељем члана 33. став 1. тачка 9. Закона о акцизама и порезу на промет РС, не подлијеже плаћању пореза на промет.

